

„România este un aliat neprețuit atât pentru Statele Unite ale Americii, cât și pentru Alianța Nord-Atlantică. (...) Doresc să-mi exprim aprecierea pentru devotamentul României cu privire la consolidarea valorilor noastre comune ale democrației, statului de drept și economiei de piață libere.”

Donald Trump, președintele Statelor Unite ale Americii,
(1 Decembrie 2019.)

PERISCOPE

Anul XII, nr. 4/48, octombrie-decembrie 2019

**Publicație trimestrială a Asociației Cadrelor Militare
în Rezervă și în Retrageră din Serviciul de Informații Externe**

CONSULTANȚI:

Prof. univ. dr. Ilie BĂDESCU – membru corespondent al
Academiei Române

Conf. dr. Mihai MILCA – vicepreședinte al Uniunii Ziariștilor
Profesioniști din România

Jurnalist - Dan ANDRONIC

REDACTIA:

Redactor-șef: I. Popa

Redactor-șef adjunct: A. Botez

Colegiul de redacție:

I. Constantin, N. Gălățeanu,

I. Gatea, D. Ionescu, M. Manea,

I. Pavel, D. Sulugiuc

Grafica: D. Roșu

EDITORIAL

- **Iubirea de patrie – o adevărată religie pag. 7**
Ce neam de oameni a stat mai viteaz și mai întreg în fața atâtor dureri!
(Al. Vlahuță)

TREI DECENII DE LA SCHIMBAREA DE REGIM DIN ROMÂNIA

- **1989: Din primăvară până în iarnă (IV) pag. 9**
 - *România împotriva Estului și Vestului* • „Chestiunea basarabeană”
inflamează din nou relațiile româno-sovietice • *N. Ceaușescu:*
„Sovieticii au realizat lovituri de stat organizate” • *Cine a trădat*
socialismul? • *Epilogul se lasă încă așteptat.* **(I. Popa)**
- **1989: România în vizorul KGB (III) pag. 17**
Începând mai ales de la jumătatea anilor '60 ai secolului trecut,
România a fost inclusă în mod oficial de sovietici în rândul
adversarilor URSS, fiind tratată ca inamic, alături de SUA, RFG, Israel
și diverse grupări considerate ostile din alte țări. **(I. Popa)**
- **30 de ani de la căderea Zidului Berlinului pag. 28**
Zidul Berlinului s-a prăbușit în realitatea lui de ciment și oțel, dar a
rămas în imaginarul Europei, în mințile și sufletele noastre și multă
vreme va mai greva, la suprafață sau în adâncuri, conștiințele celor din
Est și din Vest. **(E. Constantinescu)**
- **Revoluția de catifea din Cehoslovacia – lumini și umbre pag. 35**
În ciuda unor împrejurări dubioase, Revoluția de catifea a fost expresia
aspirației cehoslovacilor de a se elibera de un regim care le-a fost
impus de alții. **(A. Botez)**

- **Considerații privind revoluțiile anticomuniste din anul 1989 – Ungaria și Bulgaria pag. 38**
Fără Gorbaciov, care a înlăturat doctrina Brejnev a suveranității limitate, nu ar fi fost posibile mișcările revoluționare din fostele state socialiste. Gorbaciov a fost motorul schimbării, chiar dacă nu a reușit să o controleze, iar rezultatele ei nu au corespuns intențiilor sale.
(N. Gălățeanu)
- **Capitalismul românesc postdecembrist pag. 54**
Capitalismul românesc s-a născut greu, cu costuri mari pentru poporul român și cu mari semne de întrebare pentru evoluția viitoare.
(M. Iordănescu)

SERVICII SECRETE

- **Spionaj și contraspionaj pe mapamond pag. 59**
O trecere în revistă a celor mai importante activități de intelligence, desfășurate în cea de-a doua parte a acestui an de către CIA, DGSE, FSB, Mossad, BND, MIT și alte servicii secrete. (Al. Omeag)
- **Rusia și China – principalii actori ai spionajului corporatist pag. 70**
Când instrumentele și tehnicile de spionaj sunt de vânzare, la fel este și siguranța companiilor și, în final, a cetățeanului! (A. Isac)
- **Frate, frate dar brânza-i pe bani! pag. 75**
Indiferent spre ce azimut înclină actuala conducere de la Belgrad, ofițerii sârbi de contrainformații își îndeplinesc datoria de apărare a securității țării lor și fac zile grele serviciilor de informații străine care acționează pe teritoriul Serbiei. (A. Botez)
- **Enigmaticul Bruno Pontecorvo, fizician sau spion? pag. 79**
Deși Bruno Pontecorvo a rămas credincios comunismului, după invadarea Cehoslovaciei din 1968 a început să admită că acest sistem social-politic era o cauză pierdută. (A. Fărău)

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

- **Serviciile de informații în vârtejul globalizării pag. 83**
Cooperarea între diferitele servicii de informații și agenții de securitate în era globalizării, chiar în cadrul parteneriatelor strategice (sic!), se bazează pe prudență și...real politik! (Al. Omeag)
- **Savantul Dimitrie Gusti sub supraveghere informativă pag. 88**
Volumul publicat de I. Bădescu și I. C. Popa abordează în premieră aspecte semnificative cuprinse în Dosarul de urmărire informativă a lui Dimitrie Gusti (1880-1955), fondatorul Școlii sociologice de la

București, unul dintre marii cărturari ai României din prima jumătate a secolului al XX-lea. (I. Constantin)

- **Revoluție și spionaj** pag. 94
Schimbările din tehnologie, politică și afaceri transformă spionajul, iar serviciile de informații trebuie să se adapteze rapid, riscând altfel să devină irelevante. (I. Gatea)

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

- **Republica Moldova, o nouă schimbare de macaz** pag. 104
Ceea ce era de așteptat s-a întâmplat: guvernul proeuropean al premierului Maia Sandu a fost debarcat printr-o moțiune de cenzură inițiată chiar de colegii de alianță, socialiștii proruși. (I. Popa)
- **Spionul care a fost retras din misiune** pag. 108
Ancheta dispusă de Procurorul General al Statelor Unite va face lumină asupra unui episod al evoluției relațiilor dintre puterea politică și serviciile de informații din SUA. (A. Botez)

MEMORIALISTICĂ, CONSEMNĂRI, DEZBATERI

- **Trăiesc sentimentul datoriei împlinite** pag. 126
Munca unui cifrator trimis în misiune în cadrul unui oficiu diplomatic al țării noastre era – și este - deosebit de complexă și sensibilă. (P. Neghiu)
- **Să punem punctul pe „I”!** pag. 131
Mă aflu la cabinetul tovarășului președinte al R.S. Romania, de aici îți telefonez. Am ieșit chiar acum de la dânsul. Nu s-a aprobat să se acționeze asupra lui Răuță. (C. Biriș)
- **Generalul: așa cum l-am cunoscut** pag. 137
Mihai Caraman, omul care a intervenit în destinul meu. (Leon Toader)

MOZAIC CULTURAL

- **O lume pe muchie de cuțit** pag. 145
„...chiar dacă România este țara somnului bine făcut, uneori este nevoie ca plăcuta odihnă să fie părăsită pentru chestiuni ce privesc o întreagă națiune și demnitatea ei.” (Al. Omeag)
- **Din ziare adunate...** pag. 148
• Jurnalul generalului Iulian Vlad • Periscop – marele pavoaz • La plivit, în ... lanul de cuvinte (P. Neghiu)

-
- **Despre libertatea religioasă pag. 151**
Suntem într-o perioadă similară cu zilele Bisericii timpurii, când autoritățile îi obligau pe creștini să încalce credința. Acesta nu este un declin al religiei, ci distrugere planificată. (A. Botez)
 - **Mica publicitate pag. 160**
Poezie (C. V. Tudor)
 - **Sărmană Țară... pag. 161**
Poezie (I. Floroiu)

 - **Dacă-i bal ... bal să fie! pag. 162**
Anunțat cu surle și trâmbițe, Balul Asociației a avut loc joi, 31 octombrie 2019, într-o atmosferă de vis. (Al. Omeag)

 - **DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEIpag. 165**
(Biroul executiv al ACMRR)

 EDITORIAL

 IUBIREA DE PATRIE – O ADEVĂRATĂ RELIGIE

Alexandru Vlahuță

Aduși în Dacia de împăratul Traian, rămași aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sângele nostru vitejia acelor două popoare mari din care ne tragem (...).

De-atunci au trecut aproape două mii de ani. Multe războaie am avut și multe nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite-au trecut peste noi, la toate-am ținut piept, și nu ne-am dat, ș-aici am stat. Ca trestia ne-am îndoit sub vânt, dar nu ne-am rupt.

Și-am rămas stăpâni pe moșioara noastră. Știe numai bunul Dumnezeu cu cât sânge ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor românilor, scump pentru frumusețile și bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe înălțătoare care s-au petrecut pe el.

Odihnească-n pace gloriosul Ștefan, că n-au fost spuse în deșert cuvintele mândre și-nțelepte pe care ni le-a lăsat cu limbă de moarte:

„Dacă dușmanul vostru ar cere legăminte rușinoase de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui decât să fiți privitori împilării și ticăloșiei țării voastre. Domnul părinților voștri, însă, se va îndura de lacrimile slugilor sale și va ridica dintre voi pe cineva carele va așeza iarăși pe urmașii voștri la voinicia și puterea de mai înainte”.

(...) Multe din locurile frumoase pe care le-am văzut îmi revin acum, învăluite în farmecul depărtării, și parcă mă dojenesc, unele că n-am spus destul, altele că n-am spus nimic de ele. Multe vor fi iarăși pe care nu le-am văzut încă.

*Dar ceea ce se ridică mai luminos și mai sfânt în mijlocul amintirilor mele, podoaba cea mai aleasă și mai mândră-ntre podoabele țării, este **poporul românesc**. În sufletu-i larg, nespus de duios, lămurit în focul atâtor suferinți am găsit izvorul curat al frumoaselor lui cântece și înțelesul istoric al trăinicieii și stăruinții noastre pe acest pământ. În marea lui putere de muncă, de luptă și de răbdare, în mintea lui trează și-n inima lui caldă am găsit sprijinul speranțelor noastre și dezlegarea înaltei chemări a neamului nostru. Îl urmăresc cu gândul de-a lungul veacurilor, îl văd cu pieptul dezvelit în zloată și-n bătălii, muncind ca să plătească dările țării, luptând ca să-și apere pământul, căzând și ridicându-se iar, murind în șes și renăscând în munți, pururea tânăr, pururea mândru, cu toate nevoile ce-au dat să-l răpuie, și mă întreb: ce popor a avut pe lume o soartă mai aprigă și mai zbuciumată, ce neam de oameni a stat mai viteaz și mai întreg în fața atâtor dureri!*

Unde-ar fi ajuns el astăzi dac-ar fi fost lăsat în pace!...

*Într-o țară așa de frumoasă, c-un trecut așa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deștept, cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie, și cum să nu-ți ridici fruntea, ca falnicii strămoși de odinioară, mândru că poți spune: „**Sunt român!**”*

(Extrase din volumul *România Pitorească* – Al. Vlahuță)

TREI DECENII DE LA SCHIMBAREA DE REGIM DIN ROMÂNIA

1989: DIN PRIMĂVARĂ PÂNĂ ÎN IARNĂ (IV)

Dr. Ioan C. Popa

- România împotriva Estului și Vestului
- „*Chestiunea basarabeană*” inflamează din nou relațiile româno-sovietice
- N. Ceaușescu: „*Sovieticii au realizat lovituri de stat organizate*”
- Cine a trădat socialismul?
- Epilogul se lasă încă așteptat

Sfârșitul toamnei și primele semne ale iernii lui 1989 îl găseau pe Nicolae Ceaușescu în plină „*campanie*” pentru realegerea ca secretar general la cel de-al XIV-lea Congres al PCR. De fapt, realegerea era demult stabilită și garantată, iar „colectivele de oameni ai muncii” nu mai pridideau să trimită scrisori și telegrame entuziaste de adeziune la încredințarea „celui mai iubit fiu al poporului” a unui nou mandat la cârma partidului și a statului român. Totul se desfășura după un scenariu de teatru absurd, care mima menținerea popularității liderului suprem la cotele cele mai înalte, în timp ce în culise cuplul prezidențial era maimuțărit în fel și chip, într-un dublu limbaj generalizat în toate sferile societății. Inclusiv în structurile de partid și ale instituțiilor de forță, respectiv Armată, Securitate și Miliție. Valurile absurdului depășiseră cota de avarie în vara și toamna aceluiași an, când prin Televiziune (redușă la două ore de emisie pe zi) se trâmbița obținerea celor mai mari recolte din toate timpurile, în vreme ce prin magazinele alimentare și aprovizare continua să sufle un vânt rece și uscat, rău prevestitor pentru cârmuirea țării.

La drept vorbind, schimbarea de regim care se apropia cu repeziciune s-a produs, într-o serie de privințe, după un scenariu anticipat de clasicii filosofiei germane: *revoluția are loc mai întâi în conștiința oamenilor*. Altfel spus, Ceaușescu și ceea ce a însemnat regimul pe care l-a tutelat, devenit odios în ultima decadă a existenței sale, a fost repudiat de poporul român încă de la jumătatea anilor `80, iar tot ce a mai urmat în ultimii săi ani nu a fost decât o jalnică tragicomedie. Populația era nu doar dornică de o schimbare profundă, dar și pregătită să adere la un nou proiect. Era nevoie doar de un moment

propice. Așa se și explică ușurința cu care s-au destrămat structurile PCR și instituțiile de bază ale regimului la finele aceluia decembrie însângerat.

Generalul Iulian Vlad, care conducea Departamentul Securității Statului nu doar cu mână forte, dar și cu un cap limpede, sensibil ca un seismograf la toate mișcărilor ce se accelerau în România și în regiunea adiacentă, a mobilizat la capacitate maximă întregul potențial din subordine să asigure o informare cât mai completă și corectă a președintelui țării. De altfel, toate notele-raport care se înaintau zilnic șefului statului (original) și soției sale (xerocopie), scrise de mână, se încheiau invariabil cu formula : „*Să trăiești, tovarășe Președinte!*”, demonstrând astfel că generalul se adresa lui Ceaușescu în calitatea acestuia de președinte al țării, nu de secretar general al PCR. În fiecare dimineață, între orele 6,00 și 7,00, I. Vlad îl primea la cabinetul său pe șeful Direcției de Analiză din Centrul de Informații Externe (CIE), care îi prezenta notele-raport avizate deja din cursul serii precedente dar finalizate în cursul nopții, o mulțime de telegrame pe formular roșu cu semnalările primite de la principalele rezidențe din străinătate, un volum impresionant de texte dactilografiate din audierea *Europei Libere* și a altor posturi de radio care se adresau românilor, precum și câteva casete video cu emisiunile TV din diverse state, recepționate prin satelit și care făceau referiri la România. Aproape fără excepție, materialele informative prezentate aveau conotații negative la adresa regimului din România care, izolat și boicotat pretutindeni, încerca cu disperare să supraviețuiască. Lupta era, desigur, inegală, aparatul informativ făcea tot mai greu față sarcinilor primite, în condițiile în care România era practic împotriva tuturor, atât a Vestului, cât și a așa-zișilor aliați din Est. Colaborarea sovieto-americană în chestiunea românească devenise notorie, la fel ca și suportul dat URSS în aceeași problemă de către Franța, RFG, Ungaria ș.a. Din vrafal de informații de care lua cunoștință înainte de ora 7,00, la care se adăugau și informațiile primite de la inspectoratele județene din țară, generalul Vlad selecționa pe cele mai relevante și le aducea la cunoștință președintelui.

Asaltat de volumul și semnalul îngrijorător al informațiilor prezentate de șeful DSS, dar și de semnalările primite de la MAE și pe alte canale oficiale, N. Ceaușescu începe să-și dea seama de amploarea climatului ostil la adresa sa și a României, care creștea în intensitate cu fiecare zi. Edificator pentru cele menționate sunt considerațiile exprimate de liderul român într-o ședință a Comitetului Politic Executiv (CPEX) al CC al PCR, din 16 noiembrie 1989, cu câteva zile înainte de Congres, cu privire la șirul de manifestări concertate din străinătate care puneau în cauză regimul de la București.

Referindu-se la manifestările de protest din fața ambasadelor României la Moscova, Budapesta, Berlin și Praga, Ceaușescu preciza că este vorba de „*grupuri mici*”, formate din „*elemente declasate, fără serviciu, studenți,*

speculanți și membri ai unor grupuri extremiste, sub influență occidentală. La Moscova, au intervenit să-i împrăștie, la Praga au venit mai devreme și după aceea au intervenit din nou, la Budapesta, ca de regulă, au încurajat și sprijinit aceste manifestări. Este evident că toate acestea au un caracter legat de oficiile acestea de spionaj, de agenturile străine și unii apreciază, probabil, că este o strânsă legătură între serviciile sovietice și americani”.

Ceașescu aprecia că toate aceste manifestări au un caracter „fascist, provocator”, fiind în contradicție „nu cu relațiile dintre țările socialiste, că **nu mai știi care sunt țări socialiste sau care nu mai sunt țări socialiste, dar cu principiile care trebuie să stea la baza relațiilor între state”**. Făcând trimitere la un ziar japonez, care „a spus că toate aceste acțiuni sunt dirijate de Gorbaciov”, liderul român mai amintea că nu este prima dată când sovieticii se amestecă în problemele românești: „**În trecut, sub un alt pretext, că nu urmăm socialismul real și să nu ne abatem de la calea socialistă și acum că nu acceptăm întoarcerea la capitalism. Aceleași forțe, aceiași oameni – care de fapt vor să reîmpartă cu americanii sferele de influență.**

Este clar că agenți au avut și mai au și acum în România. La timpul respectiv l-am condamnat pe generalul Șerb, care pe urmă și-a recunoscut faptele. Dar trebuie adoptată o atitudine foarte fermă și orice trădare trebuie lovită fără nicio clemență”.

Imixtiunile Moscovei erau evidente, la fel și coordonarea ce se stabilise între sovietici și americani în problema României. Ceea ce nu a înțeles Ceaușescu și consoarta sa este faptul că, deși continuau să manifeste cel mai rebel spirit antisovietic, românii nu mai suportau sacrificiile neconținute pe care le solicita conducătorul în numele unei fericiri iluzorii. Aerul de libertate pe care îl insuflau puternic schimbările rapide din celelalte state ale Blocului socialist estic îi captiva și pe români și prevala în fața declarațiilor despre pericolul amestecului sovietic în problemele interne.

La rândul lor, nici Gorbaciov și nici anturajul său nu înțelegeau pe deplin de unde vin pericolele pentru stabilitatea imperiului sovietic, situându-le mereu în exterior și punându-le necondiționat pe seama activității serviciilor secrete ale statelor inamice, în rândul cărora era inclusă și România. În ce privește amenințarea din partea serviciilor secrete românești, după cum rezultă și din documentele declasificate anexate, sovieticii chiar le supraestima rolul în influențarea evenimentelor din Basarabia și nordul Bucovinei și preconizau planuri ample de anihilare a lor. În realitate, însă, serviciile de informații române, inclusiv unitatea anti-KGB (UM 0110), aveau un caracter strict defensiv, de contracarare a agresiunii informative sovietice și nicidecum de a iniția măsuri de destabilizare a URSS. Cât privește manifestările calificate „naționaliste” din RSS Moldovenească, precum și cele din republicile baltice

sau caucaziene, acestea aveau resorturi interioare, exprimau dorința unor popoare asuprite de a se elibera de ocupația străină care le-a mutilat ființa națională, aspirații ce au dus în cele din urmă la destrămarea URSS.

Atitudinea extrem de prudentă față de URSS era imprimată în România de la cel mai înalt nivel. Într-o ședință a CPEX, din 13 noiembrie 1989, dedicată pregătirilor pentru Congres, N. Ceaușescu ridică fără echivoc problema fostelor teritorii românești răpite de Uniunea Sovietică, dar tonul folosit era încă unul moderat, preocupat să nu inflameze opinia publică:

„Vreau să ridic ... încă o problemă, pe care nu urmează s-o punem la Congres, nici public, deocamdată, dar față de care trebuie să adoptăm o poziție mai clară. Este vorba despre probleme legate de Moldova sovietică (...) ... noi nu putem să nu luăm niciun fel de poziție în această problemă, având în vedere, în primul rând, că problema Basarabiei este legată de acordul cu Hitler, de acordul dintre Uniunea Sovietică și Hitler. Anularea acestui acord, în mod inevitabil, trebuie să pună și problema anulării tuturor acordurilor care au avut loc, inclusiv să se soluționeze, în mod corespunzător, problema Basarabiei și Bucovinei de Nord (...).

... nu dorim să ridicăm într-o formă schimbarea imediată a granițelor, dar soluționarea acestei probleme trebuie gândită și trebuie s-o discutăm. (...) Aici nu este vorba despre existența unei naționalități, sau a unor oameni care sunt de origine română și se găsesc în Uniunea Sovietică, ci este vorba de o parte a României, care a fost cedată datorită acordului cu Hitler”.

În spiritul acestor declarații, la Congresul al XIV-lea, desfășurat în zilele de 20-24 noiembrie 1989, N. Ceaușescu anunța intențiile României privind teritoriile din Est:

„Anul viitor se împlinesc 45 de ani de la terminarea celui de-al Doilea Război Mondial. De aceea, România consideră că trebuie să se treacă la adoptarea măsurilor necesare soluționării tuturor problemelor care nu s-au rezolvat încă. În primul rând, apare necesar să se adopte o poziție clară, fără echivoc, de condamnare și anulare a tuturor acordurilor încheiate cu Germania hitleristă, trăgându-se concluziile practice pentru anularea tuturor urmărilor acestor acorduri și dictate”.

Era maximum din ceea ce, în mod public, Ceaușescu își permitea, la vremea respectivă, să declare la un Congres, ultimul de altfel, al partidului comunist. Declarația a trecut aproape neobservată de populația românească, apăsată de grelele probleme ale supraviețuirii, în primul rând fizice. În schimb, posturile de radio străine au semnalat nuanțele din declarația liderului român, iar la Moscova ecourile au luat o amploare cu totul deosebită, înlăturarea cât mai grabnică a lui Ceaușescu devenind o prioritate maximă la ordinea zilei.

Riposta lui Gorbaciov a venit chiar spre finalul Congresului, la 23 noiembrie, când i-a transmis lui Ceaușescu, prin ambasadorul de la București, Evgheni Tiajelnikov, un mesaj despre apropiatul său dialog din Malta cu președintele SUA, George Bush. Liderul sovietic menționa că, deși nu s-a convenit o anumită agendă pentru discuțiile cu Bush, el intenționează să abordeze procesele ce au loc în Europa de Est, să sublinieze necesitatea de a se pune capăt „rămășițelor războiului rece, politicii și psihologiei născute sau generate de confruntarea dintre blocuri” și, mai ales, să susțină că schimbările de pe continentul european nu trebuie să afecteze **„realitățile teritoriale politice statornicite, să renască pretenții teritoriale vechi sau să dea naștere altora noi, să afecteze granițele existente”**. Gorbaciov mai arăta că va evidenția „noul rol” al Organizației Tratatului de la Varșovia și al NATO, transformarea celor două blocuri militare în „alianțe politico-defensive”, pentru „stabilirea între ele a unor relații permanente utile, pentru instituționalizarea unei colaborări interblocuri”. În același context, Gorbaciov preciza că, în spiritul *noii gândiri* al cărei promotor era, se va pronunța pentru **„dezideologizarea relațiilor internaționale”**, în scopul **„conlucrării constructive”** și al **„întăririi încrederii”**.

Amăgit de aparentul succes obținut la Congres, N. Ceaușescu se angrenează și mai mult în disputele cu Gorbaciov, supunând unei critici dure mesajul acestuia într-o ședință a CPEX din 27 noiembrie 1989. Iată principalele reproșuri formulate de liderul român:

- Ideea dezideologizării relațiilor internaționale nu este oportună, este preferabil **„principiul coexistenței pașnice”**;
- Modul de abordare a problemei blocurilor militare, prin prisma „noului rol” al OTV și NATO, înseamnă, în practică, permanentizarea acestora; **„ar trebui ceea ce am hotărât – desființarea lor concomitentă”**;
- Este necesară întărirea independenței și suveranității țărilor socialiste, încetarea oricărui amestec, sub diferite forme, a amestecului **„așa-zis ideologic”**. Având în vedere „rolul activ” jucat de SUA în **„politica anticomunistă de destabilizare a situației din țările socialiste, trebuie să se ceară cu toată fermitatea să înceteze și să renunțe definitiv la orice politică de amestec în treburile interne ale altor state”**;
- **„Acum reiese clar că ceea ce s-a făcut în R.D. Germană este organizat de sovietici și RFG. Același lucru și în Bulgaria. În Cehoslovacia cu atât mai mult. De fapt, au realizat lovituri de stat organizate”**.

În scrisoarea transmisă în aceeași zi prin intermediul ambasadorului Tiajelnikov, se răspundea punct cu punct ideilor lui Gorbaciov, în spiritul observațiilor formulate de Ceaușescu în CPEX. În primul rând se sublinia că la

întâlnirea sovieto-americană nu se putea discuta „*sub nicio formă, situația din țările socialiste*”. Problemele apărute în ultimul timp ar putea fi discutate „numai în cadrul unei întâlniri între conducerea țărilor socialiste”. Dacă la întâlnirea cu Bush va avea loc o asemenea discuție, „aceasta va fi considerată de toate popoarele ca un amestec în treburile interne ale țărilor socialiste”. Ceaușescu sugera să se abordeze, în schimb, problemele securității europene, ale dezarmării nucleare, să se renunțe definitiv la orice programe și acțiuni de perfecționare și modernizare a arsenalelor nucleare ș.a.m.d.

Dincolo de tonul diplomatic al răspunsului, este limpede că N. Ceaușescu îi reproșa lui Gorbaciov că trădează interesele socialismului, că urmărește să se alăture SUA și împreună să purceadă la o nouă împărțire a sferelor de influență. Diferența de viziuni era fundamentală, nu mai exista cale de întoarcere.

Ceea ce a urmat este în general cunoscut. La 4 decembrie, N. Ceaușescu a efectuat ultima deplasare la Moscova, la întâlnirea propusă de Gorbaciov pentru a-i informa pe ceilalți membri ai Tratatului de la Varșovia asupra rezultatelor convorbirilor sale din Malta cu președintele SUA. După discuțiile în plen, în care Ceaușescu și-a menținut rezervele comunicate anterior, a avut loc și o întâlnire bilaterală sovieto-română, la care au mai participat cei doi prim-miniștri (N. Rîjkov și C. Dăscălescu). În cursul convorbirilor purtate în acest format, Ceaușescu a propus organizarea unei întâlniri între delegații ale PCUS și PCR pentru elaborarea unui material despre socialism și perspectivele acestuia, idee agreată formal de liderul sovietic. Ceaușescu mai sublinia: „*Înțelegem perfecționarea, înnoirea..., dar forma în care se acționează pune foarte serios în pericol nu numai socialismul, ci și existența partidelor comuniste din țările respective. Dacă se lasă să se continue acest curs, se va ajunge la o situație foarte gravă*”.

În problemele economice, s-a stabilit de principiu ca o discuție detaliată a șefilor celor două guverne să aibă loc cât mai curând. Rîjkov a propus data de 9 ianuarie 1990, dar Dăscălescu a insistat ca noua întâlnire să se realizeze mai devreme. Atunci Gorbaciov a intervenit și, adresându-se celor doi premieri, le-a spus: „*Veți mai trăi până la 9 ianuarie!*”, o afirmație interpretată de unele medii românești ca fiind un avertisment pentru liderul român că nu va mai ajunge la 9 ianuarie. După cum demonstrează convingător cunoscutul specialist în probleme sovieto-române, Vasile Buga, în una din cărțile sale (*Pe muchie de cuțit. Relațiile româno-sovietice. 1965-1989*, 2013), „*remarca făcută era adresată celor doi premieri. De altfel, formula folosită deriva din sintagma des folosită în rusă: pojiviom, uvidim (om trăi și om vedea) care era uzitată de Gorbaciov în momentele în care nu dorea să se angajeze în stabilirea unei date exacte*”.

Față de preocuparea exprimată de Ceaușescu în legătură cu soarta lui E. Honecker și T. Jivkov, înlăturați de curând de la conducerile RDG și Bulgariei, Gorbaciov a răspuns evaziv, menționând că liderii schimbați din țări precum RDG sau Cehoslovacia, cu un înalt nivel de dezvoltare economică, *ar fi trebuit să înceapă procesele de modernizare care să țină seama de tendințele apărute în dezvoltarea noii societăți*. Mai mult, Gorbaciov a ținut să remarce: „Indiferent dacă ne plac sau nu metodele tovarășului Ceaușescu, noi știm că în România s-au făcut multe...”. Aluzia era clară: dincolo de performanțele economice, care nu puteau fi negate, schimbarea conducerilor gerontrocate din toate țările socialiste trebuia să se înfăptuiască.

Ultima întâlnire de la Moscova s-a încheiat nedecis, cu semne rău prevestitoare pentru ceea ce avea să urmeze. Mai întâi la Iași, apoi la Timișoara și finalul de la București.

Generalul Iulian Vlad a continuat să-l informeze zilnic pe șeful statului cu toate evoluțiile din țară și din regiune. Cele mai multe dintre informațiile prezentate contrastau vizibil față de informările liniștitoare făcute de primii secretari din județe. În dimineața de 21 decembrie, generalul l-a primit ca de obicei pe șeful Direcției de Analiză din CIE cu mapa de materiale informative. Către orele 7,00, după ce luase pulsul din țară prin intermediul inspectoratelor județene de securitate, generalul Vlad a ieșit din cabinet și a făcut un gest cu ambele mâini care semnifica: *Totul s-a terminat*. Nu a mai trimis niciun material comandantului suprem. În același timp, pe străzile Bucureștilor aflau spre Piața Palatului coloane de *oameni ai muncii* cu diverse lozinci la mitingul care avea să dea semnalul ridicării în masă a românilor pentru schimbarea de regim.

În după amiaza zilei de 22 decembrie, generalul I. Vlad și întregul efectiv al DSS s-a alăturat Revoluției, fără nicio ezitare sau împotrivire. Timp de o săptămână, generalul a mai semnat și trimis **trei Buletine informative** primilor dintre emanații evenimentelor. Buletinele respective, dactilografiate și întocmite după modelul informărilor pe care le prezentase lui Ceaușescu în timpul vizitelor la nivel înalt, cuprindeau informații din țară și despre ecouri în străinătate ale Revoluției române. Informațiile cu caracter intern avertizau cu lux de amănunte despre dezordinea care începea să domnească în instituții și în marile unități industriale ale statului, dar și despre manifestările extremiste, unele soldate cu crime odioase, ale etnicilor maghiari din Transilvania.

Aparatul informativ de securitate funcționa încă la capacitate maximă și era devotat generalului Vlad, iar acest lucru probabil că a produs îngrijorare noii conduceri. Oferta generalului de a contribui la identificarea teroriștilor a fost ultimul act care i-a pus pe jar pe emanați, care au dispus arestarea întregii conduceri a DSS și a șefilor de unități din subordine.

Despre „*sângeroasele, controversatele și totuși eroicele evenimente din decembrie 1989*”, cum sunt caracterizate de doi jurnaliști de excepție (Carol Roman și Aurel Perva), s-au scris zeci și sute de articole, comentarii și cărți. O mare parte dintre ele au ajuns deja maculatură, datorită neadevărurilor flagrante vehiculate, din necunoaștere sau, mai grav, în mod premeditat. O carte care a rezistat timpului, scrisă la cald și republicată recent, la Editura SEMNE, sub semnătura celor doi autori menționați mai sus, este intitulată sugestiv ***Misterele neelucidate ale Revoluției Române de la 1989***. Enumerăm doar câteva dintre *enigmele neelucidate* la care fac referire cei doi autori în capitolul final **Fără epilog**:

„(...) *cine sunt cei ce efectiv au apăsat pe trăgaci omorând oameni nevinovați; ce forțe străine au fost amestecate în aceste evenimente; cum au dispărut generalii Milea, Nuță și Mihalea; cine a avut interesul să dea vina integral a represiunii și acțiunilor teroriste exclusiv pe seama securității; care a fost rolul DIA; cine sunt cei 40 de morți necunoscuți de la Timișoara, transportați la București și arși la crematoriu; a fost o lovitură de palat, o revoluție autentică sau amândouă la un loc?*”

La cele de mai sus, am mai adăuga și noi o nedumerire care persistă până în zilele noastre: **cum a fost și este încă posibil ca România – cea mai antisovietică țară din Blocul estic al fostelor țări socialiste –, să fie suspectată, considerată și chiar învinuită, de atunci și până astăzi, de diverse cercuri din Vest, dar și de unii politicieni români, ca fiind plină de nostalgii după trecutul socialist și cu înclinații spre Est?** La fel de tulbure este și maniera în care o parte a actualei clase politice continuă să se împăuneze, chiar și după alegerile din acest an, că în sfârșit a fost învins comunismul în România. Dar nici acum definitiv. Nu poate fi o sfidare mai mare adusă tinerilor nevinovați care au murit în evenimentele din decembrie 1989 și milioanele de români, cei mai mulți dintre ei astăzi pensionari, care au suferit rigorile regimului totalitar și și-au sacrificat cei mai frumoși ani din viață pentru edificarea unei României puternice și prospere, așa cum ne-o dorim cu toții!

1989: ROMÂNIA ÎN VIZORUL KGB (III)

Ioan C. Popa

Începând mai ales de la jumătatea anilor '60 ai secolului trecut, România a fost inclusă în mod oficial de sovietici în rândul adversarilor URSS, fiind tratată ca inamic, alături de SUA, RFG, Israel și diverse grupări considerate ostile din alte țări.

*Încă din 15 octombrie 1975, CC al PCUS adoptase, în continuarea altor documente similare anterioare, o hotărâre specială secretă, intitulată Cu privire la măsurile suplimentare în domeniul muncii ideologice în legătură cu intensificarea propagandei naționaliste române care **lezează interesele URSS** (s.n.). Câteva ani mai târziu, în 1979, CC al PCUS informa conducerea comuniștilor de la Chișinău că nu se poate conta pe actuala conducere română ca pe un aliat cât de cât sigur – nici în prezent și, cu atât mai mult, în cazul unei înăspriri a situației internaționale. Asemenea documente, mult mai numeroase de altfel, aveau conotații extrem de grave, care anunțau intrarea relațiilor sovieto-române într-un stadiu de confruntare acută, România fiind inclusă în rândul inamicilor URSS. Punctul central vizat prin propaganda naționalistă română îl reprezenta așa-numita chestiune basarabeană, care avea să se inflameze de la an la an, culminând cu reacțiile de după declarația lui N. Ceaușescu la Congresul al XIV-lea al PCR privind anularea, de jure și de facto, a consecințelor Pactului Ribbentrop-Molotov asupra situației teritoriilor românești intrate sub ocupație sovietică.*

*Deloc întâmplător, unul dintre documentele elaborate sub sigla KGB, pe care le publicăm în continuare, este datat **28 noiembrie 1989**, adică imediat după Congresul comuniștilor români, iar măsurile concrete stabilite vizau contracararea prin orice mijloace a aspirațiilor românilor basarabeni (și bucovineni) de a reveni la Patria mamă. Pentru prima dată, apare ca măsură distinctă, preocuparea de a neutraliza „**intențiile patriarhiei Obiectivului 24 de a preluca clericii în spirit naționalist proromân**”. După cum am mai menționat în episoadele anterioare, România avea numele de cod **Obiectivul 24** și era tratată fără menajamente ca adversar al URSS.*

Au trecut trei decenii de atunci, dar unele dintre măsurile stabilite de KGB legate de relațiile moldo-române și, pe plan mai larg, de chestiunea teritoriilor românești din răsărit, par la fel de actuale și astăzi.

Secret
nr. i/98-s
2 octombrie 1989
[Chişinău]

HOTĂRÂREA

Colegiului KGB al RSS Moldoveneşti cu privire la procesul restructurării activităţii operative de serviciu a SR Râşcani a KGB al RSSM

Audiind raportul secţiei raionale Râşcani referitor la chestiunea dată, Colegiul a constatat că, ghidându-se de hotărârile PCUS, directivele actuale ale KGB al URSS şi al republicii, colectivul acestei subunităţi a adoptat, în conformitate cu modificările situaţiei social-politice şi operative, un şir de măsuri organizatorice şi practice privind restructurarea activităţii operative de serviciu, îmbunătăţirea calităţii ei.

Cea mai mare atenţie se acordă chestiunilor ce ţin de ridicarea nivelului de organizare a colaboratorilor, nivelului lor de responsabilitate şi iniţiativă, de dezvoltare continuă a culturii lor juridice şi politice. Se caută noi abordări, căi şi forme de soluţionare a problemelor urgente. Se iau măsuri de ameliorare a repartizării şi utilizării aparatului de agenţi secreţi, intensificare a influenţei operative asupra proceselor negative pe cale de apariţie. Se desfăşoară mai concentrat munca de prevenire şi profilaxie, sunt informate organele de partid.

Muncind într-un asemenea regim, secţia raională a reuşit să înregistreze anumite schimbări pozitive în activitatea operativă de serviciu. Au fost depistate unele tentative de [scurgere de] informaţii privind situaţia politică din republică. Au fost stopate tentativele **Obiectivului PE Tehnicianul** de implicare în activitatea de propagandă. A fost stopată plecarea în străinătate a doi cetăţeni sovietici. A fost stopat procesul desfăşurării unor fenomene negative în cadrul mai multor întreprinderi de asigurare vitală. A fost limitată activitatea unui şir de lideri cu dispoziţii naţionaliste ai uniunii informale *Semănătorul*, au fost dejucate unele acţiuni antisociale planificate de ei, intenţiile de a atrage în activitatea lor gruparea de sectanţi din satul Sofia. Se realizează mai aplicat controlul situaţiei operative, evoluţia acesteia pe alte sectoare.

Totuşi, nu au fost supuse restructurării toate aspectele activităţii operative de serviciu, se atestă manifestări de inconsecvenţă, târăgănare în realizarea noilor directive, de conştientizare superficială a esenţei lor, fapt ce afectează rezultatele muncii secţiei.

Personalul îndeplineşte încet cerinţele KGB al URSS privind metodele active de luptă cu adversarul, nu reuşeşte întotdeauna să se

reorienteze în conformitate cu situația care se schimbă dinamic, adeseori întârzie să ia măsuri operative și oficiale de prevenire a fenomenelor negative.

Deși există posibilități reale, **măsurile privind descoperirea scopurilor organelor speciale ale Obiectivului 24 nu sunt suficient de eficiente.** Procesul de selectare a agenților străini are un caracter mai mult defensiv, au fost fixate doar unele semnalmente exterioare ale comportamentului lor în baza unei studieri superficiale a relațiilor cu localnicii. Agenții trimiși în străinătate sunt adesea folosiți fără a se ține cont de unele indicii concrete, ei sunt instruiți superficial, nu li se creează din timp condiții pentru avansare în fața organelor speciale. Este slab organizată munca pe canalul trecerii simplificate. Paza frontierei de stat nu este suficient organizată. Sursele operative nu reacționează întotdeauna la comportamentele caracteristice persoanelor suspectate de intenția de a pleca în străinătate. Organizațiile obștești sunt slab antrenate în asigurarea regimului de frontieră. În munca de apărare a economiei, secția raională primește cu întârziere informații despre unele situații excepționale, despre o posibilă situație nefavorabilă.

Nu întotdeauna dau rezultate acțiunile operative și profilactice menite să reducă tensiunile social-politice în sfera relațiilor internaționale, să prevină atacurile naționaliste și extremiste. Din cauza numărului mic de agenți în cadrul structurilor informale, mai ales în verigile lor de conducere, majoritatea liderilor extremiști scapă de sub controlul și influența forțelor și mijloacelor operative. Nu se stopează activitatea extremistă a militanților Frontului Popular care vin din Chișinău la Bălți și care stârnesc stări de spirit naționaliste în rândurile structurilor informale *Râșnița, Semănătorul*. Măsurile privind descoperirea și documentarea activității ostile a autorităților sectante, scoaterea credincioșilor de sub influența lor și interacțiunea cu alte structuri orășenești și raionale nu sunt suficient de ofensive.

Șeful secției, tov. A.P. Smoleaninov, nu a reușit să-și asume un rol organizatoric în cadrul **restructurării muncii de cekist**, nu stimulează la nivelul cuvenit dezvoltarea creativității, inițiativa subordonaților, admite cazuri de exigență redusă. Se cere îmbunătățită organizarea interacțiunii cu grănicerii, cu secțiile raionale de miliție, cu subunitățile vecine ale KGB.

Colegiul a HOTĂRĂT:

1. Să atragă atenția tov. A.P. Smoleaninov, șeful SR Râșcani a KGB, asupra inconsecvenței și tărăgănării manifestate în realizarea măsurilor practice de restructurare a activității operative de serviciu a secției raionale, aducerea acestora **în concordanță cu directivele actuale ale KGB al URSS**, cu situația social-politică reală și cu situația operativă.

Să ceară înlăturarea deficiențelor depistate în organizarea procesului operativ, să intensifice controlul asupra îndeplinirii planurilor de lucru, prin asigurarea contrainformațiilor, înaltei coordonări cu linia politică a partidului. Să-și concentreze eforturile asupra afirmării unor **noi abordări și criterii de evaluare a situației în curs de formare și a proceselor care au loc**, să sporească ofensiva, competența și profesionalismul colaboratorilor, să le formeze abilitați pentru a acționa sigur în condițiile transparenței, păstrând, totodată, cu strictețe legalitatea socialistă.

2. Șeful și lucrătorii operativi ai SR Râșcani trebuie să imprime un mai mare activism și orientare muncii de **descoperire a acțiunilor subversive ale serviciilor speciale ale adversarului și organelor speciale ale Obiectivului 24**. Totodată, să țină mai strict cont de faptul că adversarul tinde să-și realizeze scopurile în republică, în primul rând prin **incitarea la naționalism**, bazându-se pe grupările cu orientare negativă. Ținând cont de particularitățile situației operative:

– să **perfectioneze munca de recunoaștere în fluxurile crescânde pe canalul particular de intrare-ieșire a Obiectivului 24**; să ridice calitatea verificării persoanelor străine selectate anterior în urma analizei, suspectate de implicare în activitatea organelor speciale și de legături cu localnicii, aducând la o concluzie logică versiunile propuse; să **documenteze și să contracareze tentativele de a inspira cetățenilor manifestări naționaliste, de a colecta informații politice**; să pregătească minuțios agenți secreți pentru a-i antrena în sectorul dat; să **excludă practica de a trimite în străinătate cu misiuni de cekist surse nepregătite și neverificate**;

– să crească siguranța acoperirii operative a frontierei de stat, reorientându-se în noile condiții de la activitatea de regim spre intensificarea muncii operative de cercetare în medii, pe căile posibilei mișcări și de ascundere a infractorilor; să asigure crearea pozițiilor necesare și folosirea lor calitativă; respectând directivele hotărârii din 26.03.1988 a Colegiului KGB al RSSM, să delimiteze clar zonele de activitate ale grănicerilor; să identifice noi forme de sporire a vigilenței populației din raioanele limitrofe, de antrenare a organizațiilor obștești în apărarea frontierei de stat;

– să imprime mai multă concretețe și orientare operativă muncii de deservire a obiectivelor economiei și asigurării vitale, organelor afacerilor interne, comisariatelor militare și statelor-majore ale AP (apărării civile – n.n.); să concentreze eforturile nemijlocit pe prevenirea acțiunilor ostile, pe canalele noi ale relațiilor economice externe, pe descoperirea premiselor de SE (situație extraordinară – n.n.) de apariție a unei atmosfere negative, explozive în colective.

3. Personalul de conducere și operativ al SR Râșcani și al altor secții orașenești și raionale din republică trebuie să subordoneze acțiunile de luptă împotriva manifestărilor antisocialiste celor de a asigura controlul dezvoltării situației operative în raioanele de deservire; să intensifice în acest scop măsurile operative de contrainformații, legate de urmărirea proceselor, în primul rând în asociațiile obștești informale, în uniunile pe interese ale tinerilor și intelectualilor și în alte grupuri de populație în mediile cărora se constată **manifestări naționaliste, antisovietice.**

Să descopere și să contracareze mai energic acțiunile orientate spre acutizarea relațiilor interetnice, incitarea naționalismului și șovinismului. Să aplice mai activ față de adversarii fervenți măsuri conforme cu noua Lege despre crimele de stat, iar față de persoanele rătăcite – măsuri profilactice de influență, folosind potențialul opiniei publice, mijloacelor de informare în masă. Să se clarifice, suplimentar, în privința liderilor și activiștilor uniunilor informale locale; persoanele cu cele mai pronunțate dispoziții ostile trebuie controlate activ pe dosarele evidenței operative și trebuie asigurată neutralizarea influenței lor. Să se practice mai multe contacte oficiale cu aceștia pentru a exercita asupra lor o acțiune pozitivă. **Să nu se admită consolidarea elementelor antisocialiste, naționaliștilor și șovinilor cu capii clericilor și sectanților animați de dispoziții reacționare,** să se intensifice studierea acestora din urmă. Să se pună în dificultate activitatea emisarilor *Frontului Popular din Moldova*, ai *Mișcării Edinstvo*, care provoacă în rândurile populației vrajbă interetnică, greve politice și acțiuni antisociale. Împreună cu organele miliției, procuraturii, să documenteze activitatea ilegală.

Până în decembrie 1989 să se organizeze o întâlnire de lucru – ghidată de tov. D.H. Muntean, locțiitorul președintelui KGB al RSSM – a personalului de conducere al SO Bălți, SR Briceni, Glodeni, Edineț, Râșcani și Fălești pentru a coordona interacțiunea în munca asupra liderilor cu stări de spirit ostile și grupărilor informale și de sectanți.

4. Șeful secției raionale, personalul operativ trebuie să adopte măsuri suplimentare în vederea corelării procesului de culegere a informațiilor cu specificul situației operative din republică și perspectivele evoluției acesteia. Să asigure folosirea mai eficientă a aparatului secret, extinderea posibilităților sale de contrainformații, ridicarea nivelului lui profesional, calitatea instruirii și educației. Să asigure participarea cu succes a agenților la acțiuni periculoase, să prevină manifestările de trădare, anticonstituționale și antisociale.

Să consolideze, **până la mijlocul anului 1990**, pozițiile agenților secreți în rândurile militanților structurilor informale, în mediile și în locurile posibilei ascunderi a persoanelor ce încalcă frontiera de stat, pentru a-i utiliza pe **canalul trecerii simplificate spre Obiectivul 24.**

În munca cu agenții secreți, să acorde atenție educării obiectivității și sincerității în colaborarea cu organele KGB, sporirii siguranței lor politice, să țină cont de delimitarea interetnică a persoanelor ce influențează negativ stările de spirit. Să ridice calitatea verificării surselor, caracterului conspirativ al muncii lor.

5. Grupul de lucru trebuie să-și asume controlul asupra lichidării lipsurilor constatate. Secțiile 2, 5, 6 trebuie să acorde secției orășenești ajutor practic în **organizarea muncii de acoperire operativă a frontierei de stat, liniei de luptă cu activitatea subversivă a organelor speciale ale Obiectivului 24**, studiere a uniunilor informale cu orientare negativă, precum și în protejarea economiei la obiectivele economice selectate.

Să audieze, în **octombrie 1990**, raportul șefului SR privind îndeplinirea prezentei hotărâri.

Să se numească responsabil de control grupul de lucru.

Președinte ad-interim al KGB al RSSM,

general-maior

D.H. Muntean

Secret

[KGB al RSS Moldovenești]

28 noiembrie 1989

[Chișinău]

HOTĂRÂREA

Colegiului KGB al RSS Moldovenești cu privire la transpunerea în fapt a hotărârii din 5 septembrie 1989 a Colegiului KGB al URSS „Despre sarcinile organelor securității statului ale URSS privind apărarea regimului constituțional sovietic”

Examinând chestiunea în cauză, Colegiul constată că Comitetul Securității de Stat al Moldovei își desfășoară activitatea în condiții de situație operativă care, în republică, s-a acutizat brusc. Se remarcă sporirea tensiunii sociale, a confruntărilor în domeniul relațiilor interetnice, se încearcă formarea unor structuri paralele puterii politice. Un rol important în acest proces îl joacă veriga extremistă a *Frontului Popular din Moldova*, care provoacă în mod sistematic dezordini în masă, acțiuni antisociale, nesupunere față de autorități.

O acțiune destabilizatoare considerabilă exercită activitatea elementelor extremiste din asociațiile *Edinstvo*, *Uniunea Oamenilor Muncii din Moldova* și *Gagauz-Halkı*. Mișcarea găgăuzilor privind crearea autonomiei, organizarea grevei politice de către populația rusofonă din Transnistria au aprofundat

procesul delimitării pe criteriile naționale. S-au activizat elementele antisociale, s-au întetit manifestările naționaliste, șovine, încălcările pe această bază a drepturilor constituționale ale cetățenilor. A crescut considerabil numărul amenințărilor la adresa activului de partid sovietic, a crescut interesul unor persoane pentru procurarea și fabricarea de arme.

Pe fundalul proceselor ce se desfășoară în republică, **se constată o reorientare a obiectivelor serviciilor speciale ale adversarului, în principal SUA, RFG, Israel, organelor speciale ale Obiectivului 24, precum și ale centrelor subversive străine legate de ele**, în vederea obținerii de informații de natură politică. Folosind modificările juridice în domeniul relațiilor internaționale, caracterul deschis al societății noastre, reprezentanții lor încearcă – pornind de la chestiunea basarabeană și evreiască, exagerate în mod artificial, precum și sub masca religiei – să aducă prejudicii politice, să creeze o rețea de informatori, o bază pentru acțiuni anticonstituționale și alte acțiuni ostile, să-i transfere pe teritoriul Moldovei.

Măsurile organizatorice și practice luate la timp de către Comitetul [Securității de Stat al] republicii în vederea restructurării activității operative, armonizării ei cu situația politică și operativă, au asigurat, în principiu, controlul evoluției acesteia. Organele sovietice de partid ale KGB al URSS au fost informate la timp și în cunoștință de cauză.

Însă agravarea situației, modificările în tactica adversarului, trecerea de la principiul luptei împotriva diversiunii ideologice la cel al apărării regimului constituțional sovietic impun măsuri organizatorice, operative de agentură și alte măsuri de securitate mai eficiente, noi abordări principiale în evaluarea fenomenelor curente, noi forme și metode de prevenire a acțiunilor cu caracter antisocialist.

Ținând cont de cele menționate mai sus și cu scopul de a implementa cerințele ordinului nr. 0640 din 17 octombrie 1989 al KGB al URSS,

Colegiul a HOTĂRÂT:

1. Să creeze în cadrul KGB al RSS Moldovenești **secția a 3-a**, desființând **secția a 5-a**. Să orienteze eforturile Colegiului, ale personalului de conducere, către susținerea organizațiilor de partid, să determine personalul să conștientizeze că formarea noii subunități este unul din elementele practice ale restructurării organelor securității de stat, afirmării principiului contemporan al luptei împotriva acțiunilor subversive de informare a adversarului.

Să construiască activitatea de apărare a regimului constituțional sovietic pe baza principiului linearității. În conformitate cu acesta, să adopte, până la 1 ianuarie 1990 obligațiile de serviciu ale personalului de conducere și operativ al secției a 3-a. Să aplice, în conformitate cu noile sarcini, corectivele de

rigoare în obligațiile de serviciu ale colaboratorilor secțiilor 1-a, a 2-a, a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a și organelor orășenești și raionale.

Să oblige inspectoratele ca, împreună cu subunitățile operative, să înainteze, **în primul trimestru al anului 1990**, propuneri privind ameliorarea continuă a interacțiunii și **coordonării luptei împotriva acțiunilor serviciilor speciale ale adversarului și ale centrelor antisovietice străine** folosite de acestea. Să completeze, către același termen, cu măsuri organizatorice și operative planurile lineare ale comitetelor generale de **luptă împotriva serviciilor speciale ale SUA, RFG, Israel (Cedru, Vektor, Foton) și ale organelor speciale ale Obiectivului 24 (Acoperire)**.

2. Să ceară personalului de conducere și operativ al secției 1-a și a 3-a să identifice, până la **1 martie 1990**, în scopul **activizării luptei împotriva adversarului, centrele subversive din SUA, RFG, Israel, din alte țări, precum și organele propagandistice ale Obiectivului 24**, care au în vizorul lor republica. Să adopte măsuri în baza cărora să se dezvăluie interesul lor față de procesele social-politice din republică, pentru a preveni și contracara acțiunile împotriva regimului sovietic constituțional.

Dat fiind rolul organizatoric al secției a 2-a, subunitățile comitetului și organele orășenești și raionale urmează să adopte măsuri mai energice în vederea identificării – pe canalele turismului străin, relațiilor tehnico-științifice și schimbului umanitar, intrării individuale – emisarii și misionarii centrelor și organizațiilor antisovietice, să paralizeze acțiunile lor de colectare a informației politice, să nu admită acțiuni de destabilizare a situației, în primul rând, în domeniul relațiilor internaționale.

Secția a 3-a și organele orășenești și raionale trebuie să-și intensifice munca cu scopul de a preveni încercările centrelor clericale străine de a crea confruntări între formațiunile sectante străine cu autoritățile, a cultiva, pe baza clericalismului, stări de spirit antisocialiste. Să diferențieze, fără greș, aceste acțiuni de tendința credincioșilor de a-și satisface preferințele religioase. **Să neutralizeze intențiile patriarhiei Obiectivului 24 de a prelucra clericii în spirit naționalist proromân.**

3. Să solicite secției a 3-a și secției informativ-analitice să efectueze, la un nou nivel calitativ, analiza informației operative cu privire la planurile, intențiile liderilor naționaliști ai formațiunilor obștești; să contracareze încercarea adversarului de a-i contacta, cu scopul de a depista la timp intensificarea tensiunilor sociale, a prognoza eventualele manifestări extremiste pe bază antisocialistă. Să informeze operativ și eficient cu privire la aceste chestiuni organele sovietice și de partid, să înainteze propuneri privind perfecționarea activității subunităților comitetului și ale organelor orășenești și raionale în vederea apărării regimului constituțional.

Să depună toate eforturile ca personalul de conducere și operativ să pătrundă în procesele periferice pe care le desfășoară mișcările *Frontul Popular*, *Uniunea Oamenilor Muncii din Moldova*, *Gagauz-Halkî*, *Edinstvo*, în grupările informale nou-apărute. Să asigure prelucrarea liderilor cu stări de spirit naționaliste, șovine, inspiratorilor secreți și organizatorilor acțiunilor extremiste, interceptarea canalelor de legături organizatorice cu tovarășii de idei din alte regiuni ale țării și din străinătate.

Secțiile 3, 4, 6 și organele orașenești și raionale trebuie să identifice și să contracareze energic activitatea emisarilor asociațiilor sus-menționate care urmăresc incitarea vrăjbei naționale, dispozițiilor antisocialiste în colectivele de muncă, provocarea lor la greve politice, la acțiuni antisociale.

Să aplice mai energic față de elementele cu stări de spirit ostile măsuri conforme cu noua Lege despre crimele de stat. Secția de anchetă penală trebuie să revadă radical atitudinea față de implicarea sa în munca unităților pe dosarele evidenței operative, în documentarea acțiunilor ilegale ale unor persoane concrete, mai cu seamă în etapa pregătirii lor.

4. Să solicite subunităților operative ale comitetului ca, în activitatea lor cu agenții din străinătate, în cadrul desfășurării unor măsuri active și prelucrării străinilor, să acorde mai multă atenție identificării persoanelor implicate în organizarea terorismului internațional, intențiilor de a transfera activitatea lor pe teritoriul republicii, contactului cu elementele cu stări de spirit extremiste. Organele raionale Leușeni, Cotovsc, Cantemir urmează să ridice eficiența măsurilor de identificare la punctele de intrare în RSSM a mijloacelor de teroare și altor acțiuni subversive.

Să reacționeze mai operativ la semnalele privind amenințările cu răfuiala fizică pe motive naționaliste și șovine, achiziționarea și păstrarea armelor, substanțelor toxice. Să studieze amănunțit, pe parcursul verificării acestora, motivele și scopurile acțiunilor ilegale sus-menționate. Să coreleze măsurile din cadrul luptei cu criminalitatea organizată cu identificarea încercărilor grupărilor criminale de a ieși în străinătate, de a intra în contact cu elementele extremiste, în scopul intensificării [încordării] atmosferei din sferele socială și națională.

5. Să solicite personalului de conducere al comitetului ca, ținând cont de experiența acumulată, să obțină o schimbare calitativă în activitatea de prevenire, profilaxie și de contrapropagandă orientată către soluționarea problemelor ce vizează apărarea regimului sovietic constituțional. Să asigure, în această ordine de idei, pregătirea fiecărui colaborator operativ în parte. Să aducă conținutul acesteia în conformitate cu nivelul actual al situației operative, cu noua legislație, cu directivele CC al PCUS și ale CC al PCM. Să se bazeze mai mult pe colectivele de muncă, pe forțele sănătoase ale societății,

pe oameni de vază din domeniul științei, culturii, artei, să stabilească relații constructive cu deputații poporului, pe care să-i antreneze activ în acțiuni profilactice desfășurate în colective, precum și mediul cetățenilor și grupurilor de persoane a căror activitate poate căpăta un caracter neconstituțional.

În vederea transpunerii în fapt a hotărârii Colegiului KGB al URSS *Cu privire la dezvoltarea transparenței în activitatea organelor și trupelor KGB al URSS*, să ridice, cu ajutorul mijloacelor de informare în masă, nivelul asigurării propagandistice a măsurilor operative de descoperire a acțiunilor serviciilor speciale ale adversarului, ale centrelor subversive străine și ale elementelor antisocialiste orientate spre subminarea bazelor regimului sovietic. Să explice mai pe larg societății rolul și importanța organelor KGB în condițiile contemporane, să utilizeze mai energic mijloacele de informare pentru a-i compromite în fața opiniei publice pe organizatorii, inspiratorii și participanții activi la acțiunile anticonstituționale.

Să se asigure că măsurile întreprinse sunt înțelese de oamenii muncii și susținute de aceștia.

6. Să solicite inspectoratelor să examineze constant munca secției a 3-a, a altor subunități și organe orășenești și raionale ale comitetului în domeniul apărării regimului constituțional, să înainteze propuneri privind îmbunătățirea ei. Secția cadre urmează să studieze, **în prima jumătate a anului 1990**, eficacitatea repartizării cadrelor secției a 3-a, să stabilească măsurile de ameliorare a completării ei ulterioare. Să acorde mai multă grijă pregătirii profesionale, culturii politice a candidaților, aptitudinilor lor de a munci în cadrul sectorului propus. Comisia metodică-didactică trebuie să prevadă pentru personalul de conducere și operativ al comitetului lecții privind organizarea muncii în direcția respectivă, secția de anchetă urmând să acorde ajutor juridic.

Conducerea comitetului să audieze, în **septembrie 1990**, raportul șefului secției a 3-a cu privire la instituirea acesteia, iar grupul de lucru – rapoartele șefilor organelor orășenești și raionale Bender și Orhei.

7. Să se desemneze responsabili pentru controlul executării prezentei hotărâri a Colegiului, în conformitate cu îndatoririle lor de serviciu, vicepreședinții KGB al RSSM, tov. D.H. Muntean, Ia.F. Pogonia, A.I. Maloman și Inspectoratul.

Președintele KGB al RSS Moldovenești

Gh. Lavraniuc

Secret

Comitetul Securității de Stat al RSS Moldovenești

nr. 044/14 decembrie 1989

[Chișinău]

ORDIN

**Cu privire la aducerea la cunoștință a hotărârii
din 28 noiembrie 1989 a KGB al RSS Moldovenești**

1. A se aduce la cunoștință cu titlu de directivă și spre executare hotărârea din 28 noiembrie 1989 a Colegiului Comitetului de Stat pentru Securitate al RSS Moldovenești cu privire la transpunerea în fapt a hotărârii Colegiului KGB al URSS din 5 septembrie 1989, *„Cu privire la sarcinile organelor securității de stat ale URSS privind apărarea regimului constituțional”*.

2. A informa personalul de conducere și operativ al subunităților operative ale aparatului central și ale organelor orașenești și raionale ale KGB al RSS Moldovenești cu privire la prezentul ordin și hotărârea Colegiului.

Președintele KGB al RSS Moldovenești

general-maior

Gh. Lavraniuc

30 DE ANI DE LA CĂDEREA ZIDULUI BERLINULUI

Emil Constantinescu

Prezent la recente manifestări aniversare din capitala Germaniei, E.S. prof.univ.dr. Emil Constantinescu, fost președinte al României (1996-2000), astăzi președinte al Institutului de Studii Avansate pentru Cultura și Civilizația Levantului (ISACCL), a rostit un discurs, pe care îl redăm în continuare, în cadrul conferinței „Berlin Wall 30 - From the Divided to the City of Freedom. The 30th Anniversary of the Fall of the Wall Berlin”, organizate de Academia de Diplomație Culturală și Institutul de Diplomație Culturală din Berlin.

Evenimentul a reunit foști șefi de stat, lideri ai lumii politice actuale, reprezentanți ai instituțiilor europene și mondiale și personalități implicate în tranziția postcomunistă, printre care s-au numărat: Borut Pahor, președintele Sloveniei, Valdis Zatlers, fost președinte al Letoniei (2007-2011), Andrej Kiska, fost președinte al Slovaciei (2014-2019), Marek Belka, fost prim-ministru al Poloniei, Ferenc Gyurcsány, fost prim-ministru al Ungariei, Guy Verhofstadt, liderul ALDE din Parlamentul European (Luiza Niță).

*

Căderea Zidului Berlinului reprezintă pentru mine nu numai un eveniment istoric important, ci și un moment crucial al vieții mele.

Mulțimile uriașe care au ocupat, într-o pornire neașteptată, piețele din Berlin, Praga, Varșovia, București, Sofia sau Moscova nu au cerut pământ, slujbe, salarii sau răzbunare și au arătat o surprinzătoare solidaritate pentru adevăr, libertate, credință, iubirea aproapelui, în fața cărora uriașele forțe de represiune comuniste s-au dovedit slabe și neputincioase.

Oare câtor oameni le-a fost dat să încerce, într-un timp atât de scurt, pe propria piele, fiorul fricii și inconștiența curajului, teroarea și libertatea, suspiciunea și încrederea, descoperirea generozității, credinței și toleranței, dar mai ales sentimentul de a trăi pe viu istoria?

Timp de câteva luni, idealurile eterne ale ființei umane au luminat însângeratul secol XX, deșteptând uriașe speranțe. Ce s-a întâmplat cu aceste idealuri în deceniul care a urmat? Cum s-au confruntat ele cu tarele, la fel de eterne, ale ființei umane: ura, minciuna, lăcomia, trufia sau necinstea și cum au fost ținute în frâu atavicele instincte criminale? Cum a schimbat această confruntare destinele a milioane de oameni și care este zestrea cu care intrăm în mileniul III?

Cele câteva răspunsuri pe care încerc să le dau acestor întrebări fără sfârșit nu izvorăsc din speculații filozofice, politice sau sociologice. Ele reprezintă mărturia experienței unui om care a participat direct la evenimentele acestei perioade din țara sa și la unele dintre complicatele procese care au marcat schimbările accelerate din Europa și lumea contemporană.

Zidul Berlinului s-a prăbușit în realitatea lui de ciment și oțel, dar a rămas în imaginarul Europei, în mințile și sufletele noastre și multă vreme va mai greva, la suprafață sau în adâncuri, conștiințele celor din Est și din Vest.

Ce nu știam atunci și aveam să constat abia în anii următori era că, pe măsura înaintării pe drumul tranziției postcomuniste, diferențele în progresul țărilor europene au ca izvor realități tot mai vechi ale istoriei fiecărui popor. Acest ecou din trecut însoțește fiecare zvâcnire a noastră înainte. Așa putem înțelege de ce, de câte ori ne deplasăm spre Vest sau spre Est, parcurgem nu numai un spațiu geografic, ci și unul istoric.

Lev Tolstoi își începe romanul *Ana Karenina* cu o frază memorabilă: „*Toate familiile fericite se aseamănă între ele. Fiecare familie nefericită este, însă, nefericită în felul ei*”. La fel se poate spune despre fostele țări comuniste din Europa de Est. Dacă s-au asemănat prin fericirea eliberării de dictatură din anii '90, aveau apoi să parcurgă, fiecare în felul ei, nefericirile tranziției postcomuniste.

Prăbușirea comunismului a fost, înainte de toate, o prăbușire ideologică, care a pregătit prăbușirea politică a regimurilor dictatoriale din marea majoritate a țărilor din fostul bloc sovietic. Cultura a jucat în acest context un rol fundamental. Paralel cu discursul oficial, s-a creat un discurs „*underground*”, menit să denunțe impostura și falsitatea și să-i respingă pe cei care „*au încetat să mai gândească*”. Primejdia pentru Imperiul Sovietic superînarmat pentru un război „*rece*” sau „*cald*” nu a venit din Vestul cu care se confrunta de altfel cu succes. Primejdia nu a venit din partea „*rachetelor americane*”. A venit din partea intelectualilor din propriile țări, pe care „*aparatinicii*” comuniști îi disprețuiau. Primejdia a venit prin „*cuvântul*” intelectualilor democrați și al „*scrisului*” acestora difuzat în ilegalitate prin mijloace precare.

Pentru cei care au trecut prin comunism și au fost nevoiți să străbată perioada de tranziție postcomunistă, nimic nu este mai adevărat și instructiv decât lectura Exodului. Noi înțelegem cel mai bine de ce i-au trebuit 40 de ani poporului evreu ca să ajungă în Țara Sfântă, ce înseamnă închinarea la vițelul de aur, tentația destrăbălării colective, violența și trădarea, necesitatea unei Table de Legi și a pedepsei pentru nerespectarea celor zece porunci.

Prăbușirea în 1989 a dictaturilor comuniste din centrul și sud-estul Europei și înlocuirea lor cu regimuri democratice au pus capăt unor uriașe

pierderi de vieți omenești. Pentru generația tânără, eliberată de constrângerea comunistă, zbaterile părinților lor ar putea părea să fie un subiect ce ține mai degrabă de trecut, decât de un prezent marcat de alt tip de crize politice, economice și sociale, decât cele tributare suferinței și lipsei de libertate. Cu toate acestea, cei ce poartă încă vie memoria acelei epoci sunt principalii artizani ai abordării problemei drepturilor omului dintr-o perspectivă contemporană. Ororile epocii apuse și-au lăsat amprenta asupra mentalului întregului spațiu ex-comunist. Milioanele de morți din lagărele comuniste pot părea pentru unii contemporani simple date statistice, însă memoria istorică rămâne elementul care explică de ce popoarele din fostele țări comuniste refuză să accepte demersuri totalitariste, indiferent de haina în care acestea se prezintă. Pedagogia libertății are nevoie de memoria suferinței deoarece, ca și în cazul sănătății, percepem valoarea libertății atunci când nu o mai avem. Dar ce se va întâmpla atunci când ultimii supraviețuitori ai gulagurilor vor dispărea?

Din păcate, am constatat că democrația nu este un ideal peren al ființei umane, ci mai degrabă un vis al celor lipsiți de ea. Democrația este însă cel mai bun instrument de împărțire a puterii. Puterea este una din cele mai puternice motivații ale acțiunilor oamenilor. Ea poate deveni un drog periculos pentru cei care o dețin. Din experiența mea de viață, cred că puterea asociată unei funcții de șef de stat este o conjunctură sau o iluzie. Valoarea morală a puterii apare doar în confruntarea dintre această putere formală și cel care o deține temporar. Este acesta, ca persoană, dominat de putere sau o poate domina prin înțelepciune sau bun simț? Poziția de șef de stat poate, într-adevăr, transforma o existență în destin, doar dacă dificila coabitare dintre ideal și realitate produce o schimbare semnificativă la nivelul istoriei unei națiuni.

Am avut șansa de a participa direct, alături de intelectuali din Germania, Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria și Țările Baltice, țări eliberate în 1989 – 1990 de sub dominația sovietică, la proiectul extinderii democrației în Europa Centrală și de Sud-Est. Democrația a oferit atunci o perspectivă popoarelor traumatizate de tirania comunistă. Democrația bazată pe principii morale rămâne și astăzi o soluție acolo unde există încă regimuri totalitare, unde trebuie depășite suferințe și realizată o împăcare, iar în acest proiect sunt angajat acum cu toate forțele mele.

Drepturile omului sunt percepute astăzi în cheia înțelegerii și acceptării reciproce. Intransigența față de orice tendință de discriminare, exprimarea liberă a opiniei, excluderea oricărei încercări de conducere anti-democratică, mergând de la condamnarea discursului politic ultra-naționalist până la lupta efectivă împotriva terorismului, nu sunt decât urmarea acestui nou mod de a înțelege realitatea. Într-un cuvânt, persoana umană și-a reintrat în drepturi,

ocupând din nou locul central de unde fusese evacuată prin intermediul ideologiei comuniste. Dincolo însă de această imagine optimistă a societății post-comuniste, nu trebuie să scăpăm din vedere faptul că percepția idealului libertății, obținută prin atât de multă și grea suferință, poate fi la rândul ei denaturată: excesul idealizării poate transfera fundamentele libertății, așa cum sunt ele exprimate în Declarația drepturilor omului, în sfera utopicului; ignorarea acestui ideal și mai ales a pedagogiei suferinței poate produce o ruptură ireparabilă între valorile trecutului și dorința prezentului de a se afirma; formalizarea lui poate muta polii de interes și de acțiune spre zona pseudo-valorii, a falsității și a imposturii. Pentru fiecare dintre țările fostului bloc comunist, înțelegerea acestei lecții a libertății autentice reprezintă marea miză a configurării proprii lor identități în noua societate a Europei Unite. Fără a face abstracție de trecut, nu trebuie să scăpăm din vedere faptul că acesta este mai degrabă o călăuză decât un țel către care trebuie să tindem. Încremenirea într-o stare inactuală nu poate fi viabilă, după cum nicio atitudine total independentă de marea învățătură a istoriei nu poate fi una potrivită.

Dezbaterea relațiilor dintre putere și libertate vizează și distribuirea bunăstării. În romanul *Frații Karamazov* al lui Dostoievski, Ivan îi spune lui Alioșa că dacă oamenii ar fi puși să aleagă între libertate și pâine aceștia ar alege pâinea. Acesta este și fundamentul psihologic pe care se bazează regimurile totalitare pentru a obține o supunere liber consimțită. O parte însemnată a populației din fostele state comuniste regretă vremurile când aveau posturi prost plătite dar sigure, locuiau în condiții mizerabile dar în case primite prin repartiție de la stat și li se asigura un minimum de hrană raționalizată prin cartele. Cel mai important element psihologic care bloca revolta era, paradoxal, faptul că toți erau la fel de săraci și nu se simțeau umiliți unii în raport cu ceilalți. Revenirea în viața politică democratică a partidelor neocomuniste se bazează pe această nostalgie.

În societățile democratice cu economie de piață, libertatea este însoțită de o goană după acumularea de bunuri materiale care creează mari discrepanțe între bogați și săraci, discrepanțe care nu sunt de multe ori corelabile cu calitatea și cantitatea de muncă prestată și cu contribuția la bunăstarea generală a societății și aceasta covârșește avântul celor care își făcuseră un crez din libertatea societăților occidentale.

În primul rând, putem încerca să operăm o distincție între libertatea ca drept fundamental al omului și alte două concepte care mobilizează energia societății civile, precum statul de drept și democrația. Cu experiența trăită în regimul comunist putem înțelege ușurința cu care regimuri totalitare acceptă principiul „*statului de drept*”, înțelegând respectarea propriilor legi. Am văzut cum sloganul „*alegeri libere*” pe care l-am scandat în fața tancurilor și armelor

aparaturii de represiune comunist poate fi folosit pentru acapararea puterii de către fosta nomenclatură comunistă sau de noii oligarhi. Am văzut cum „*democrația de vitrină*” se poate deghiza în democrație reală. Am văzut cum manipularea opiniei publice prin „*presa liberă*” a oligarhiei poate fi în economia de piață și în democrație mai eficientă decât propaganda comunistă difuzată prin media oficială a regimului totalitar în care nimeni nu mai credea. Am văzut cum ordonatorii și autorii crimelor împotriva propriului popor pot scăpa de răspunderea penală, prin prescripție, pentru că acordurile privind „*genocidul*” nu li se aplică și recunoașterea generală a „*crimelor împotriva umanității*” întârzie.

Civilizația occidentală traversează o perioadă de decadentă marcată de trecerea de la economia reală la o economie speculativă, de la societatea bunăstării la societatea de consum, de degradarea sistemului politic prin populism și demagogie, dispariția liderilor vizionari și înlocuirea lor cu manageri ai unor mandate prezidențiale sau guvernamentale, escamotarea realității prin limbajul „*politically correct*”, involuția de la democratizarea culturii și educației la misficarea lor cu prețul pierderii calității, deturnarea mass-media, altă dată „*câinele de pază*” al democrației, spre obiective comerciale, acceptarea de către elitele intelectuale a manipulării „*pozitive*” în dauna adevărului științific, pentru asigurarea fondurilor pentru cercetare și a protejării mediului. Toate acestea au efecte pe termen lung asupra conștiinței democratice. Libertatea individuală și democrația pot supraviețui doar în societăți constituite din cetățeni conștienți și nu dintr-o masă amorfă de indivizi ușor de manipulat.

Democrația occidentală este amenințată astăzi de prezența tot mai vizibilă la partea superioară a unui triunghi toxic: administrația-corporațiile-mass media.

Un alt pericol este atracția spre democrația directă, exercitată prin referendum sau sub presiunea străzii, care este periculoasă pentru că duce la regimuri cvasitotalitare. Majoritatea liderilor autoritari din Africa sau Asia au obținut puterea prin referendum și și-au consolidat-o prin alegeri trucate. Mult mai adecvată realităților contemporane mi se pare abordarea lui Robert Dahl care, plecând de la relația dintre libertatea politică și puterea politică, propune ca soluție poliaria, pe care o definește ca regimul politic în care puterea politică este delegată, există un control al acesteia, iar drepturile fundamentale ale cetățenilor sunt protejate.

Cultura democrației este amenințată la începutul mileniului trei și de dominanta cultură postmodernă, care pare a face inoperant recursul la idealurile părinților fondatori ai Uniunii Europene. Conducătorii politici, ca și simplii cetățeni par să ignore importanța socială a guvernării prin cumpătare,

virtute și moderație, valori morale esențiale. Poate tocmai întoarcerea la aceste valori, în condițiile în care costurile sociale ale guvernării sunt suportate din ce în ce mai greu, în care societatea se divizează accelerat între privilegiați și dezavantajați, ar putea fi o sursă de reconstrucție a politicului pe alte baze decât colectivismul impus în comunism sau individualismul egoist din capitalism. Revenirea la valorile morale poate fi o alternativă la atitudinea indiferentă sau disprețuitoare față de nevoile și cerințele celor tratați doar ca o masă de votanți sau producători și consumatori de bunuri ori informații.

Paul Valéry condamna pe bună dreptate o guvernare în care politica este doar „*arta de a-i consulta pe oameni în privința problemelor pe care nu le înțeleg deloc și de a-i împiedica să se ocupe de problemele care-i privesc în mod direct*”.

Secolul XX a adus o extraordinară libertate pentru toate minoritățile rasiale, etnice, sexuale, profesionale, politice. Ce s-a pierdut este solidaritatea. Solidaritatea, care este forma supremă a libertății și fundamentul puterii sociale de care avem nevoie, nu pleacă numai din înțelegerea între oameni sau chiar din simțul lor de compasiune, ci din participarea la o operă comună în slujba unui ideal comun. Recitindu-l pe Saint-Exupery, ne vom aminti că a iubi nu înseamnă a te uita unul la celălalt, ci a privi împreună, în aceeași direcție.

Între libertate și tiranie, democrația este o premisă necesară dar nu suficientă pentru asigurarea unei corecte împărțiri a puterii.

Pentru elitele intelectuale, care construiesc ideologii și proiecte sociale, democrația implică o permanentă alegere între utopie și realism. Savanții preocupați de problemele sociale nu trebuie să uite că dacă în domeniul științei utopia este mama progresului, utopia în politică a fost întotdeauna și peste tot în lume mama regimurilor totalitare criminale.

Cei aleși în funcții înalte de conducere, bazate pe alegeri libere, se află atunci când iau decizii în fața unei opțiuni fundamentale: doresc să facă ceva pentru binele celor care i-au ales (uneori împotriva voinței lor) sau doresc să fie realeși. De cele mai multe ori, cei din echipa cu care lucrează sau partidul care i-a promovat vor face presiuni pentru adoptarea acelor măsuri care să ducă la realegerea lor, în scopul perpetuării în zona puterii.

Până la urmă, pentru supraviețuirea sau calitatea democrației esențială este conștiința democratică a celor care aleg în libertate. În *Frații Karamazov*, Dostoievski ne spune că: „*omul preferă liniștea și chiar moartea, libertății de a alege singur între bine și rău. Fiindcă nu există ceva mai ademenitor pentru el decât libertatea conștiinței, dar în același timp nu există ceva mai cumplit*”. Dostoievski scria aceste rânduri în secolul al XIX-lea, din perspectiva unor oameni care nu cunoscuseră niciodată libertatea individuală și democrația.

O sută de ani mai târziu, în decembrie 1989, după căderea Zidului Berlinului, în România, tinerii care manifestau împotriva dictaturii comuniste în Piața Universității din București nu au cerut nici pâine, nici salarii mai mari. Ei au scandat „*Alegeri libere!*”, „*Libertatea presei!*”, „*Libertate te iubim, pentru tine noi murim*” și „*Vom muri și vom fi liberi!*”. La miezul nopții, trupele de represiune au intrat cu tancurile în manifestații neînarmați care nu amenințau nicio instituție de stat și care oferiseră militarilor flori.

Zeci de oameni au fost omorâți și câteva mii arestați și torturați. Și ar fi fost și ei omorâți, iar cenușa lor aruncată în canal, cum se întâmplase în urmă cu 5 zile cu participanții la revolta de la Timișoara, dacă a doua zi, jumătate de milion de bucureșteni, nu ar fi înconjurat tancurile și sediul puterii comuniste. Dictatorul a fugit și libertatea a fost câștigată. Într-unul din momentele luminoase ale istoriei, oamenii au fost dispuși să moară pentru libertate și pentru democrație.

Răspunsul privind viitorul libertății și democrației rămâne la alegerea fiecărei generații și, în cele din urmă, a fiecăruia dintre noi.

REVOLUȚIA DE CATIFEA DIN CEHOSLOVACIA – LUMINI ȘI UMBRE

Alexandru Botez

S-au împlinit trei decenii de la ceea ce a fost denumită Revoluția de Catifea din fosta Cehoslovacie, menționată acum în manualele de istorie ca evenimentul care a dus la răsturnarea pe cale pașnică a regimului social-politic aflat la putere în această țară.

Nu de puține ori, este pusă în contrast cu caracterul violent și sângeros al Revoluției din România, declanșată o lună mai târziu.

*Prezentăm cititorilor noștri o serie de aspecte privind cele petrecute în realitate la Praga în acele zile fierbinți ale lunii noiembrie 1989, despre care **serviciile secrete române au obținut informații**, raportate cu operativitate conducerii de partid și stat, de la acea vreme.*

*

În după amiaza zilei de 17 noiembrie 1989, câteva sute de studenți s-au reunit în zona căminelor din campusul universitar din Praga pentru a participa la o demonstrație cu ocazia Zilei Internaționale a Studenților și comemorării a 50 de ani de la reprimarea de către ocupanții germani a unui protest al studenților praghezi, din anul 1939, soldat atunci cu moartea lui Jan Opletal și arestarea a 1.200 dintre participanți.

Placa memorială aflată în apropierea locului unde s-a desfășurat confruntarea studenților praghezi cu diversioniștii STB.

Organizată de Uniunea Tinerilor Socialiști, o filială a Partidului Comunist din Cehoslovacia, aflat la putere, acțiunea era autorizată, iar organele Ministerului de Interne aveau sarcina asigurării măsurilor de ordine pe timpul desfășurării acestora.

Când coloana de studenți a ajuns în Strada Poporului (Národní třída), participanții au fost atacați extrem de violent de un grup de civili, fără ca milițienii aflați în zonă să intervină. Mai

mult, aceștia au blocat câteva zeci de minute ieșirile din zona atacului. La un moment dat, un „student” s-a prăbușit la pământ și imediat a venit o mașină de salvare, care l-a evacuat, cu sprijinul milițienilor. Mai mulți participanți au relatat ulterior că agresorii au folosit pungi cu vopsea roșie, pentru a crea mai mult dramatism în timpul încăierării.

În cele din urmă, studenții au părăsit în fugă locul confruntării și, cum era normal, ajunși acasă sau la cămine, au povestit părinților și colegilor ce li s-a întâmplat. Este ușor de imaginat starea de revoltă care i-a cuprins pe aceștia, mai ales că hainele multor participanți erau pătate de ceea ce părea sânge.

Un alt lucru straniu s-a întâmplat în aceeași zi, în jurul orei 21,30. La domiciliul dizidentului Petr Uhl, activist al Mișcării „*Charta 77*”, s-a prezentat Drahomíra Dražská – portar la un cămin studentesc, care l-a informat despre „*masacrul*” studenților din Strada Poporului și că unul din aceștia, Martin Šmíd, a fost ucis în confruntarea cu forțele de miliție.

Uhl a luat imediat legătura prin telefon cu posturile de radio *Europa Liberă*, *BBC* și *Vocea Americii*, care din acea noapte și în zilele următoare au difuzat cu insistență știri și comentarii provocatoare în legătură cu cele întâmplate la Praga, accentuând faptul că acestea s-au soldat cu uciderea unui student.

De menționat că Petr Uhl avea în acel moment statut de arestat la domiciliu și în deplasările prin oraș care i se aprobau, era însoțit la vedere de o echipă de filaj. De asemenea, telefonul său era deconectat de la legături internaționale. Cu toate acestea, lui Dražská i s-a permis să-l contacteze nestingherită pe Uhl, iar telefonul său a putut fi folosit în acea seară pentru convorbiri internaționale.

A doua zi, pe 18 noiembrie 1989, autoritățile de partid și de stat cehoslovace au încercat să contracareze efectele în rândul populației a celor întâmplate și a valului propagandistic copleșitor declanșat de mass-media occidentale.

Fără succes, pentru că începând din 19 noiembrie 1989, praghezii au început să-și manifeste nemulțumirea și revolta prin demonstrații, care au culminat cu cea din 20 noiembrie 1989 și la care au participat peste 500.000 de oameni. Pe lângă pancarte și scandări antiguvernamentale, aceștia fluturau o legătură de chei, sugerând în acest fel că cei aflați la putere trebuiau să plece.

După victoria Revoluției de Catifea, mass-media din Cehoslovacia a relatat faptul că Martin Šmíd nu a existat și nimeni dintre participanții la marșul studenților din 17 noiembrie nu și-a pierdut viața. Iar „*studentul*” scos pe targă de la locul confruntării a fost de fapt locotenentul de securitate (STB), Ludvig Zifěák, care avusese ordin să se infiltreze îmbrăcat în civil printre demonstrații.

Culmea ironiei este că la începutul anilor 1990, Zifěák a dat în judecată statul cehoslovac, acuzând că șefii săi nu și-au ținut promisiunile pe care i le-ar fi făcut pentru rolul jucat în timpul demonstrației studentești care a dus la declanșarea Revoluției de Catifea și l-au trecut în rezervă câteva luni mai târziu, fără niciun fel de explicații.

Cine călătorește astăzi la Praga și dorește să viziteze locul unde s-au petrecut evenimentele din 17 octombrie 1989, are surpriza să vadă acolo o modestă placă de bronz pe care este inscripționată doar această dată, iar în partea de sus are niște mâini care arată semnul victoriei. Nu este însă plasată pe frontonul niciunei clădiri aflată pe Strada Poporului, ci într-un gang întunecos care duce la niște mici magazine.

Cu toate acestea, în ciuda unui început dubios, Revoluția de Catifea fost în cele din urmă un admirabil triumf al spiritului civic al cehoslovacilor, mai ales al dorinței lor sincere de a alunga de la putere o guvernare impostoare și mincinoasă care, în ultimă instanță, le era străină, pentru că le fusese impusă de alții.

Implicarea serviciilor secrete cehoslovace și a posurilor de radio occidentale a fost evidentă și nimeni nu mai pune la îndoială acest lucru. Despre rolul sovieticilor, care la acea vreme controlau totul în Cehoslovacia, s-a vorbit și se vorbește mai puțin.

Au trecut 30 de ani de la acele zile din noiembrie 1989 și ne înfiorăm și acum, atunci când revedem imaginile acelei mulțimi uriașe adunate pe cel mai mare stadion din Praga și fiecare participant, cu o atitudine demnă și hotărâtă, agita o banală legătură de chei.

Păreau de neînvins! Și într-adevăr așa au și fost!

CONSIDERAȚII PRIVIND REVOLUȚIILE ANTICOMUNISTE DIN ANUL 1989 – UNGARIA ȘI BULGARIA

Nicolae Gălățeanu

Încadrând dezmembrarea comunismului din țările central și est-europene într-o perspectivă istorică mai largă, mulți istorici consideră că germenii disoluției s-au produs odată cu semnarea Actului Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, în august 1975, moment după care în interiorul blocului socialist au început să se constituie mișcări de proporții reduse și neunitare pentru respectarea drepturilor omului, care, manifestând curaj civic și o nouă conștiință democratică, acționau împotriva politicii totalitare a conducerii statelor comuniste. Cu excepția Poloniei, aceste mișcări au luat amploare și au căpătat un caracter organizat abia un deceniu mai târziu, după ce noul lider sovietic Mihail Gorbaciov, în martie 1985, le-a pus în vedere conducătorilor statelor socialiste să-și stabilească, fiecare pentru țara sa, propria cale de organizare și conducere a societății comuniste (proces care din 1986 avea să se desfășoare în principal în URSS și să fie cunoscut în întreaga lume sub denumirea de perestroika), fiind, de asemenea, singurii răspunzători pentru toate consecințele rezultate. Modalitățile de acțiune ale procesului contestatar le-au constituit la început nesupunerea civilă și organizarea de acțiuni simbolice de amploare și durată redusă. Prima acțiune de acest gen care a avut un ecou deosebit a fost „manifestația cu lumânări”, organizată de disidenți catolici, militanți pentru libertatea religioasă, în martie 1988 la Bratislava, considerată prima mare demonstrație anticomunistă din Cehoslovacia anilor 1980, premergătoare a „revoluției de catifea” din 1989. În următorii doi ani, formele de manifestare s-au diversificat și au dobândit o amploare din ce în ce mai mare, fenomenul cuprinzând întregul bloc estic și chiar unele republici din componența URSS. Ca urmare, la sfârșitul anului 1989, majoritatea partidelor comuniste din statele central- și est-europene pierduseră monopolul asupra puterii politice, fapt ce este considerat încheierea revoluțiilor anticomuniste, dacă se face abstracție de continuarea procesului, în unele cazuri, până în anul 1990 sau chiar ceva mai târziu.

Într-un studiu din 2004, intitulat *Mișcările revoluționare din anul 1989 în Europa Centrală și de Est – Cauze, desfășurare, urmări*, istoricul austriac Michael Gehler propune următoarea încadrare tipologică a schimbărilor ce au avut loc în cursul anului 1989, formulări care își păstrează valabilitatea și după cincisprezece ani de la apariția lucrării: „*revoluție de durată și împotmolită*”

(Polonia), „*revoluție rapidă, liniștită și negociată*” (Ungaria), „*revoluție după orele de program cu reunificare statală*” (RDG), „*revoluție lină cu secesiune*” (Cehoslovacia; autorul inventariază și alte opinii emise de istoricii evenimentelor din această țară, care evoluează de la „strălucirea kitschului de catifea” la „restaurație” sau de la „revoluția lină” la „divorțul lin”), „*revoluție întârziată și violentă*” (România; autorul se referă și la sintagma „*revoluție neterminată*”, lansată de analista politică Anneli Ute Gabanyi). Nu sunt tratate în studiul lui Michael Gehler evenimentele din Bulgaria, unde dezmembrarea sistemului comunist s-a încheiat (cel mai devreme) în 1990-91, și cele din țările baltice, unde procesul de aplicare a perestroikăi a fost dublat de lupta pentru dobândirea independenței față de URSS, care nu a fost ferită de confruntări sângeroase între militanți și forțele de ordine „*naționale*” și/sau sovietice.

Multitudinea de termeni prin care sunt circumscrise evenimentele anului 1989 sunt o expresie a diversității modalităților de abordare a desfășurării acestora și de interpretare a efectelor lor imediate și ulterioare, determinate de tradiția exercițiului democratic din țările respective, amploarea și eficiența mișcărilor protestatare, structura socială a grupărilor militante pentru drepturile omului și democratizare și, nu în ultimul rând, de factorii care au inspirat, au favorizat sau au declanșat asaltul final împotriva sistemului comunist autoritar.

Referitor la ultimul dintre aspectele enumerate mai sus se constată și în prezent existența unor interpretări divergente, care au însă ca element comun sublinierea contribuției decisive a reformelor preconizate de Mihail Gorbaciov, bazate pe transparența activității de guvernare (*glasnost*) și menite să ducă la o restructurare a sistemului politic și economic (*perestroika*) din Uniunea Sovietică și din celelalte țări socialiste. Nu este cazul să insistăm aici asupra faptului că tot acest program ideologic și de acțiune politică nu a avut ca rezultat reformarea în vreun fel a comunismului, ci a dus la prăbușirea subită a acestuia, mai întâi în majoritatea covârșitoare a țărilor socialiste central- și est-europene și ceva mai târziu, în 1991, chiar în întreaga Uniune Sovietică. Rămâne ca istoria să aducă mai multă claritate asupra ideologiei ce a animat gândirea reformistă a lui Mihail Gorbaciov (a se vedea în acest sens sublinierea de către acesta, într-un interviu acordat publicației germane *Der Spiegel* în luna noiembrie a.c., a ideii că reformarea comunismului era văzută ca o reactualizare a principiului conform căruia „*nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare*”, lansat de Lenin încă din 1914!), asupra a ceea ce a fost eronat în acțiunea liderului sovietic, asupra momentului în care a survenit această eroare -pe parcurs sau chiar de la început-, respectiv asupra întrebării dacă, de fapt, a fost sau nu vorba de o eroare.

O carte intitulată *1989. Toamna națiunilor*, aparținând istoricilor polonezi Burakowski Adam, Gubrynowicz Aleksander și Ukielski Paweł, care, după cum se afirmă în prefața la traducerea românească din 2013, nu-și propune să clarifice dacă valul revoluționar din anul 1989 a pornit de la sine sau a fost provocat în „laboratoare secrete”, susține mai multe teze referitoare la istoria comunismului est-european, printre care și aceea că impulsul care a dus la prăbușirea acestuia nu a venit din Vest, ale cărui nivel de trai și mod de viață incomparabil mai bune erodaseră deja convingerea maselor din țările comuniste în superioritatea socialismului, ci chiar din interiorul sistemului, respectiv de la Moscova, care, după șapte decenii de orânduire comunistă realiza că nu mai poate rivaliza cu Occidentul și că efectuarea unor schimbări ajunsese de mult la scadență.

Reținerea majorității istoricilor în a evidenția influența Occidentului în grăbirea sfârșitului comunismului în Europa de Est, în paralel cu accentuarea importanței ideilor lui Mihail Gorbaciov, este evidentă și are multiple cauze. Una dintre acestea ar putea consta în recunoștința multora dintre actorii evenimentelor de acum 30 de ani față de Mihail Gorbaciov, dublată de dorința acestuia însuși de a rămâne în memoria omenirii ca omul care a declanșat și a dus la capăt o schimbare epocală în Europa, de a fi pus capăt Războiului Rece și de a fi determinat instaurarea unui alt tip de relații între Est și Vest. Această ambiție a ultimului lider sovietic rezultă și din interviul la care ne-am referit mai sus, unde, depășind cadrul primei întrebări, referitoare la semnificația pe care o acordă astăzi căderii zidului Berlinului la 9 noiembrie 1989, afirmă: *„Viziunea mea asupra uniției Germaniei este astăzi aceeași ca și atunci. Reunificarea a fost una dintre cele mai importante fapte ale mele.”* În realitate, „revoluția pașnică” din RDG s-a desfășurat, chiar dacă sub pancarte cu portretul lui Mihail Gorbaciov, în spiritul exprimat de sloganurile *„Noi suntem poporul”* și *„Noi rămânem aici”*. Abia după căderea zidului a apărut lozinca *„Suntem un popor”*, care semnaliza o schimbare a sensului evenimentelor prin afișarea dorinței de reunificare, total inexistentă la demonstrațiile organizate anterior în cursul toamnei. Este greu de imaginat că Moscova îi îndemna pe „*opozanții*” din RDG să acționeze pentru reunificare, iar aceștia se încăpățâneau să militeze pentru reformarea „statului german al muncitorilor și țăranilor”. O acțiune a liderului de la Moscova în sensul sprijinirii reunificării Germaniei va fi avut loc în discuții secrete cu liderii mondiali, după cum susține acesta în același interviu: *„Principala mea sarcină era de a exclude posibilitatea unui curs violent. Noi am avut negocieri intense cu Helmut Kohl, Krenz (care nu a renunțat nici până astăzi la ideea că Republica Democrată Germană a fost un stat legitim; n.a.), americanii și factorii de conducere din Europa. Trebuia prevenită posibilitatea ca dorința de reunificare a germanilor să reînvie*

Războiul Rece.” Însă o influențare expresă și directă a conducerii politice de la Berlinul de Est sau a „*opoziției*” în sensul reunificării Germaniei, în orice moment al „*revoluției pașnice*” din RDG, nu se reține.

Ideea că Uniunea Sovietică era preocupată de prevenirea unor evoluții conflictuale ce ar fi putut genera confruntări de genul unui război civil în țările socialiste este întru totul plauzibilă. Dincolo de pierderea controlului asupra procesului, care în viziunea Moscovei și a grupărilor reformatoare din țările central- și est-europene trebuia să ducă la instaurarea unui comunism cu față nouă, izbucnirea unor confruntări armate, cu implicarea unor forțe militare sau paramilitare interne și/sau externe, ar fi fost de natură să genereze o situație mai periculoasă decât orice moment din istoria întregului Război Rece. Aceasta ar fi determinat și Occidentul să renunțe la atitudinea de expectativă și să se implice concret în procesul de lichidare a comunismului, cu riscul unor conflicte între blocurile militare sau chiar între statele membre ale Tratatului de la Varșovia, cu consecințe dintre cele mai grave. Cât de grave – au dovedit-o războaiele ulterioare care au dus la dezmembrarea sângeroasă a Iugoslaviei.

Sensibilitatea deosebită a momentului o dovedește și lansarea de către liderii sovietici, cu puține zile înainte de căderea zidului Berlinului, a unui termen despre care s-a vorbit mai puțin: așa-numita „*doctrină Sinatra*”. La 25 octombrie 1989, Mihail Gorbaciov, aflat într-o vizită oficială la Helsinki, declara, împreună cu președintele finlandez Mauno Koivisto, hotărârea celor două state de a renunța la măsura primului atac militar împotriva unei alianțe inamice, a unui stat neutru sau a unui stat din propria alianță. Adresându-se jurnaliștilor occidentali în aceeași zi, Ghennadi Gherasimov, purtătorul de cuvânt pentru politică externă al lui Gorbaciov și al ministrului de externe Eduard Șevardnadze, a surprins audiența prin afirmația că Moscova ar fi adoptat o „*doctrină Sinatra*”, precizând că se referă la cântecul lui Frank Sinatra *I Did It My Way (În felul meu)*, ceea ce însemna că orice țară avea libertatea de a decide singură „*ce cale să urmeze*” („*wich road to take*”), întrucât Uniunea Sovietică renunțase la „*doctrina Brejnev*” privind suveranitatea limitată a țărilor socialiste (elaborată de către șeful statului sovietic în 1968, după înăbușirea Primăverii de la Praga). Metafora constituia o întărire a angajamentului luat în capitala finlandeză, semnaland asigurarea fermă că Uniunea Sovietică nu va interveni militar în țările socialiste, indiferent de cursul pe care aveau să-l ia evenimentele, și echivalând cu lansarea, în același timp, a unui apel către statele occidentale, în principal SUA, după cum sugerează recurgerea la cântecul lui Frank Sinatra, de a proceda la fel.

Atitudinea Moscovei convenea statelor vestice, în special foștilor aliați din cel de-al Doilea Război Mondial, care se puteau baza pe hotărârea și

capacitatea lui Mihail Gorbaciov de a reforma singur comunismul sau, mai curând, de a-l desființa. Liderii occidentali puteau adopta liniștiți atitudinea lui Pilat din Pont, neasumându-și nicio responsabilitate pentru instaurarea regimurilor comuniste în Europa de Est și în alte locuri din lume, pentru pasivitatea manifestată față de intervenția militară a Uniunii Sovietice și/sau a Tratatului de la Varșovia împotriva unor „*țări frățești*” (Ungaria în 1956 și Cehoslovacia în 1968), pentru isteria întreținută, în aceeași măsură în care o făcea și URSS, în legătură cu posibilitatea izbucnirii unui război atomic, atmosferă ce permitea Moscovei controlul total asupra sateliților comuniști și pe cel al SUA supra întregului Occident.

Occidentul a contribuit însă consistent la reușita programului lui Mihail Gorbaciov, atât prin continuarea propagandei generale împotriva regimurilor comuniste, care, în contextul respectiv, servea intențiilor părintelui perestroikăi de a destitui vechea gardă din conducerea partidelor „*frățești*” și de a o înlocui cu forțe tinere, „*reformiste*”, cât și prin campanii de publicitate speciale dedicate unor disidenți din țările comuniste, cum a fost polonezul Lech Wałęsa. Nu de puține ori, opoziții beneficiau de susținere mediatică atât din Occident cât și din partea Moscovei, cum a fost cazul românului Mircea Dinescu, popularizat atât în țările vestice cât și prin emisiunile secției de limba română a radiodifuziunii sovietice, sau cel al ungarului transilvănean Laszlo Tökés, a cărui susținere în Occident era dublată de aceea, mai intensă, din Ungaria, care intuise potențialitatea perestroikăi de a genera haos, în condițiile căruia ideile revizioniste puteau prospera nestingherite.

În ceea ce privește condițiile politico-militare în care s-au desfășurat procesele revoluționare din anul 1989, trebuie precizat că nu a fost semnalat riscul unei crize majore în relațiile dintre cele două pakte militare principale din epocă. Ne putem întreba însă în ce măsură evoluțiile au fost influențate de prezența unor importante trupe ale Armatei Roșii pe teritoriile țărilor socialiste, cu excepție Bulgariei și României, de unde trupele sovietice fuseseră retrase în 1947, respectiv 1958. (Nu fac obiectul prezentei analize Albania și Iugoslavia.) Răspunsul la întrebarea de mai sus, sau o parte a răspunsului, rezultă din următoarea afirmație făcută de Mihail Gorbaciov în cadrul interviului menționat: „*Pe teritoriul RDG se aflau în acel moment 380.000 de militari sovietici. Aceștia au primit ordin să nu se amestece.*” Este de presupus că instrucțiunea de a nu se „*amesteca*” îl vor fi primit trupele sovietice staționate în fiecare din țările socialiste în discuție. De altfel, menținerea trupelor Armatei Roșii în Europa de Est în cursul anului 1989 nu corespundea unor necesități de ordin strategic, ținând mai curând de considerente de ordin financiar și social. Uniunea Sovietică nu dispunea de locuințe, locuri muncă și alte condiții sociale pentru cei cu mult peste o jumătate de milion de militari ce trebuiau repatriați,

la care se adăuga o cifră egală, dacă nu mai mare, de angajați civili și membri de familie. Ilustrativ pentru proporțiile acestei probleme este faptul că Germania reunificată s-a angajat să contribuie la cheltuielile de retragere a efectivelor sovietice în 1991 cu suma de 20 de miliarde de mărci germane.

*

Întrucât procesele revoluționare din Polonia, RDG, Cehoslovacia și România au fost deja analizate în studii și articole publicate în revista *Periscop*, în cele ce urmează le vom menționa pe acestea numai ocazional, concentrându-ne în schimb asupra evoluțiilor care au dus la căderea comunismului în două țări vecine cu România: **Ungaria și Bulgaria.**

În Ungaria, după reprimarea revoltei anticomuniste din 1956, a ajuns prim-secretar al nou-înființatului *Partid Socialist Muncitoresc Ungar* (MSZMP), cu ajutorul Armatei Roșii, János Kádár. Acesta a dus în primii ani o politică dură de persecuții împotriva contrarevoluționarilor. În 1961-62 a introdus însă un curs de reconciliere internă, urmărind obiectivul unei integrări în „*comunitatea statelor socialiste*”. În cadrul acestui proces au fost luate unele măsuri de „*depolitizare*”, de stimulare a inițiativei proprii în economie, de liberalizare culturală și de gestionare a treburilor statului într-un „*profil descentralizat și pseudo pluralist*”. Prin efectul acestor măsuri, care au făcut a perioada să fie cunoscută sub denumirea de „*kadarism*” sau „*gulaș-comunism*”, Ungaria a reușit să creeze și să dețină până la începutul anilor 1980 „sistemul economic cel mai eficient din țările CAER”, practicând astfel o perestroika *avant la lettre* (M. Gehler, *loc. cit.*).

Succesul reformelor introduse de János Kádár nu se datora atât unei capacități manageriale deosebite a partidului comunist, cât mai degrabă faptului că acesta practica o politică de „neintervenție ideologică în viața oamenilor”. „*Mica stabilitate*” convenea tuturor, nu existau nemulțumiri flagrante, motiv pentru care nici cele două grupări opoziționiste, devenite vizibile între timp, „*urbaniștii*” și „*țăraniștii*”, nu reușeau să coaguleze o mișcare coerentă a populației din orașe și din zonele rurale împotriva sistemului de stat comunist. Era larg răspândită convingerea că, în definitiv, partidul comunist avea obligația și era în măsură să întreprindă reformele necesare. Programul „*reformist*” al lui János Kádár s-au dovedit însă a fi neunitar și inconsecvent, prezentând și un mare defect, anume acela de a ține cont în permanență de restricțiile impuse de Moscova. Drept urmare, în cea de a doua parte a anilor 1980, Ungaria era afectată, ca și celelalte țări central- și est-europene, de o criză economică și socială cu accente deosebit de grave, care evidențiază limitele sistemului economic comunist.

Destinderea survenită în întregul bloc răsăritean în urma lansării de către Moscova a conceptelor de glasnost și perestroika a permis constituirea și

în Ungaria a unor grupări opoziționiste în perioada anilor 1987-1988. Sub presiunea acestora, în mass-media ungară a fost declanșată o campanie intensă de contestare a supremației partidului comunist și a politicii duse de János Kádár.

La 30 martie 1988 s-a înființat, în condiții încă semiilegale, *Alianța Tinerilor Democrați* (FIDESZ), alcătuită în principal din studenți cu orientare liberală care se opuneau regimului comunist. (FIDESZ avea să intre în conștiința publică în iunie 1989, cu ocazia funeraliilor naționale organizate în memoria lui Imre Nagy, care fusese executat în urma înăbușirii revoltei anticomuniste din 1956. În cadrul acestui eveniment, Viktor Orbán, unul dintre fondatori, a cerut, spre uimirea auditoriului, plecarea de la conducere a comuniștilor și retragerea trupelor sovietice din Ungaria.)

Confruntat cu un val de contestări fără precedent, János Kádár a luat decizia, după opinia istoricilor ungari în urma consultării cu Moscova, de a renunța la funcția de secretar general al MSZMP. La 22 mai 1988, în locul lui a fost ales Károly Grósz, care era prim-ministru al Ungariei din 1987. Grósz devenise membru al partidului comunist din 1945, cu patru ani înainte de preluarea puterii politice de către această formațiune în Ungaria. Avansând treptat în ierarhia de partid, a rămas fidel ideologiei comuniste și în timpul revoltei din 1956, după înfrângerea căreia a fost numit șef al aparatului local al partidului.

Ca secretar general al MSZMP, Károly Grósz va constata în curând că puterea sa era destul de limitată. Rezultatele în plan internațional erau nesatisfăcătoare, fapt ce se evidenția prin imposibilitatea obținerii unor credite de la FMI, de la Moscova nu primea un ajutor economic pe măsura așteptărilor, iar Mihail Gorbaciov îi cerea să stingă diferendele cu România. În special datorită ultimului motiv, Grósz intră în conflict cu *Forumul Democrat Ungar* (MDF, înființat în toamna anului 1987), care este nemulțumit de faptul că nu s-a realizat nimic pentru minoritatea ungară din România. În acest context, MDF organizează la 27 iunie 1988, cea mai mare manifestație din țară din perioada de după 1956 (cu un număr de participanți, în funcție de estimări, de ordinul zecilor sau sutelor de mii), „în semn de protest împotriva politicii lui Ceaușescu de deznaționalizare a minorității maghiare din Transilvania”. A fost prima dintr-o serie de demonstrații pentru conaționali din Transilvania. La 3 august, Grósz se întâlnește la Arad cu Nicolae Ceaușescu pentru a discuta situația minorității ungare din România (inclusiv cea a unui mare număr de persoane de etnie maghiară „refugiate în Ungaria din cauza persecuțiilor”), acțiunea soldându-se cu un eșec pentru demnitarul ungar, întrucât președintele statului român nu a dat curs solicitărilor sale. (În pofida recomandărilor contrare - cel puțin formal - ale Moscovei, revizionismul maghiar se manifesta

nestingherit și în condițiile evoluțiilor inspirate de perestroika, pentru a căpăta amploare fără precedent la sfârșitul anului 1989.)

Manifestându-și intenția de a renunța la funcția de prim-ministru, pentru a se dedica în exclusivitate activității organizatorice în cadrul partidului, Károly Grósz a fost înlocuit la 24 noiembrie 1988 cu Miklós Németh. La nivelul conducerii partidului, Grósz este confruntat cu tot mai multe dispute și controverse, pe care nu reușește să le gestioneze. I se reproșează disponibilitatea redusă de a aplica reformele necesare, refuzul de a legaliza partidele de opoziție și de a introduce sistemul pluripartit, precum și încăpățânarea de a considera în continuare că evenimentele din 1956 au fost o „*contrarevoluție*”, și nu o „*revoltă populară*”.

În toamna anului 1988, presiunile asupra lui Károly Grósz și a partidului pe care îl conduce se vor intensifica pe măsură ce, în afară de *Forumul Democrat Ungar*, se constituie noi partide de orientare democratică: *Alianța Democraților Liberi* (SZDSZ; 13 noiembrie), *Partidul Micilor Agricultori* (FKGP; reînființat la 18 noiembrie), la care se va adăuga *Partidul Creștin Democrat* (KDNP; 11 mai 1989).

Deși Parlamentul ungar a adoptat la 12 ianuarie 1989 un „*pachet de legi democratice*”, care prevedea, printre altele, pluralismul sindical, libertatea de asociere, libertatea de întrunire, libertatea presei, adoptarea unei noi legi electorale, revizuirea Constituției, poziția MSZMP era din ce în ce mai slăbită. O lovitură neașteptată avea să agraveze și mai mult situația, venind chiar din partea unui membru al biroului politic al MSZMP – Imre Pozsgay. Acesta, membru al Partidului Muncitoresc Ungar (MDP) din 1950, își continuase activitatea politică după 1956 în cadrul partidului reînființat sub denumirea de Partidul Socialist Muncitoresc Ungar (MSZMP). Într-un articol din 1957, Pozsgay caracterizase evenimentele din 1956 drept o „*contrarevoluție în toată regula*”, iar pe Imre Nagy drept un „*individ lipsit de principii*”, ajuns prim-ministru „*în zilele turbatei Terori Albe*”. La 28 ianuarie 1989, fără a se consulta în prealabil cu Biroul politic, Imre Pozsgay afirmă într-un interviu radiodifuzat că MSZMP consideră că evenimentele din 1956 au fost o „*revoltă populară*”. Această declarație a declanșat o gravă criză de încredere, zdruncinând coeziunea internă a partidului și provocând o degradare accelerată a poziției acestuia în peisajul politic ungar.

În luna ianuarie 1989, MSZMP renunțase de facto la rolul conducător în stat și în societate. Reformatorii radicali, în frunte cu prim-ministrul Miklós Németh, ministrul de externe Gyula Horn, Rezső Nyers și Imre Pozsgay, preluaseră controlul asupra pârgھیilor de conducere ale partidului. La 11 februarie 1989, Comitetul Central al MSZMP hotărâa introducerea sistemului pluripartit în Ungaria. Măsura a fost relativizată într-o anumită măsură în pasul

următor, dar ea declanșase deja o nouă dinamică în viața politică și socială, ce nu mai putea fi oprită.

La 26 iunie 1989, Comitetul Central al partidului a devenit „*Comitet Politic Executiv*” sub conducerea lui Rezső Nyers. Károly Grósz era în continuare secretar general, dar funcția lui era subordonată celei deținute de Nyers. Evenimentele precipitându-se, la 7 octombrie 1989 MSZMP se dizolva, iar în locul lui se reînființa *Partidul Socialist Ungar* (MSZP), o formațiune politică după tipicul social-democrației occidentale.

O altă decizie importantă luată de MSZMP după acceptarea sistemului pluripartit a fost aceea de a agreea propunerea formațiunilor din opoziție de a se organiza o „*masă rotundă*”, după modelul celei din Polonia, în cadrul căreia partidul aflat la conducere și guvernul să negocieze cu opoziția împărțirea puterilor în stat și trecerea pașnică la democrație, precum și angrenarea opoziției în procesul de modificare a Constituției. La „*Masa Rotundă Națională*”, organizată la 22 martie 1989, au participat MSZMP, „*Masa Rotundă a Opoziției*” și cel de al „*treilea partid*”, care consta din șapte organizații sociale, inclusiv sindicate. În baza celor convenite, la 18 octombrie 1989, Adunarea Națională vota un pachet considerabil de modificări ale Constituției, îndepărtând elementele marxist-leniniste din conținutul acesteia și punând capăt de jure sistemului politic monopartid din Ungaria. În urma acestor amendamente, *Consiliul Prezidențial al Republicii Populare Ungare*, președinția colectivă a statului ungar din 1949, a fost dizolvat, iar Mátyás Szűrös a fost numit președinte provizoriu până la alegerile stabilite pentru anul următor. Unul dintre primele acte întreprinse de Mátyás Szűrös în calitate de președinte a fost acela de a proclama *Republica Ungară*, cu ocazia celei de a 33-a aniversări a revoltei populare din 1956, celebrată la 23 octombrie 1989.

În pofida acestor realizări ale procesului de reforme, în Ungaria a continuat să se manifeste rezistența unei părți a vechii clase politice față de înlăturarea sistemului comunist. Astfel, un număr restrâns de foști membri ai desființatului MSZMP, grupați în jurul lui de Károly Grósz, a înființat la 17 decembrie 1989 *Partidul Comunist Muncitoresc Ungar*. La o întrunire cu activul acestei formațiuni, Grósz se pronunța cu tărie pentru menținerea sistemului bazat pe partidul unic, avertizând că în caz contrar Ungaria va fi amenințată de „*teroarea albă*”, în sensul articolului din 1957 al lui Imre Pozsgay. Influența partidului se va diminua, însă, treptat în cursul anului 1990 și ulterior.

Din cronică revoluționară a anului 1989 trebuie reținute și câteva evenimente care s-au petrecut în zona frontierei de stat dintre Ungaria și Austria, așadar la unul din sectoarele vestice ale „*Cortinei de Fier*”.

• La 27 iunie 1989, miniștrii de externe ungar și austriac, Gyula Horn și, respectiv, Alois Mock „au efectuat o breșă în Cortina de Fier”, prin tăierea gardului de sârmă ghimpată la punctul de frontieră Sopron. Fotografia evenimentului a făcut înconjurul lumii, fiind percepută ca o mărturie a „desființării oficiale a Cortinei de Fier” și ca o expresie a contribuției Ungariei la reușita procesului pașnic de trecere de la dictatura comunistă la democrație. Referitor la semnificația evenimentului, cancelarul federal al RFG avea să spună că aici „a fost smulsă prima piatră din zidul Berlinului”.

Alois Mock și Gyula Horn desființând „Cortina de Fier”.

Ulterior se va afla însă că acțiunea care i-a avut ca protagoniști pe Gyula Horn și Alois Mock fusese o „ședință foto” sau un „fake”, după cum avea să se exprime Joachim Jauer, în acel moment corespondent al postului de televiziune vest-german ZDF. Acesta filmase, în ziua de 2 mai a aceluiași an, momentul în care, în urma unei hotărâri a autorităților ungare, a început demontarea reală a gardului de sârmă

ghimpată de la frontiera cu Austria. Operațiunea a durat două săptămâni, astfel că la 27 iunie nu mai exista nicio „cortină de sârmă” în vestul Ungariei.

Pentru realizarea „evenimentului” a fost necesară reconstituirea unui fragment din fostul gard, care să fie suficient de mare pentru realizarea fotografiei. Această acțiune de propagandă nu a fost niciodată comentată sub aspect deontologic. Referitor la ceea ce au întreprins Horn și Mock la 27 iunie 1989, jurnalistul ungar Andreas Oplatka avea să susțină cu nonșalanță că „aceasta nu a fost decât o acțiune simbolică, însă simbolurile pot avea un impact politic mai puternic decât faptele”. Iar referitor la efectele obținute, Alois Mock își aducea aminte, la zece ani după eveniment, că fotografia fusese văzută și de mulți oameni din spatele Cortinei de Fier și își exprima satisfacția pentru faptul că „numeroși cetățeni ai RDG și-au schimbat planurile de concediu și au călătorit, prin Ungaria, direct spre libertate în Austria”. Într-adevăr, acest efect a existat, după cum vom vedea mai jos. (Despre Gyula Horn ar mai fi de menționat faptul că în 1956, după înăbușirea revoltei populare din Ungaria, a făcut parte din așa-numita „brigadă a pufoaicelor”, care a urmărit și a adus în fața justiției pe participanții la evenimente.)

• La 19 august 1989 se organiza, sub patronajul lui Otto von Habsburg, membru al Parlamentului European și președinte al Uniunii Paneuropene, și al

premierului ungar reformist Imre Pozsgay, așa-numitul „picnic paneuropean”, în zona orașului ungar Sopron, ocazie cu care a fost deschisă, din nou, o „poartă” pe linia de frontieră austro-ungară, prin care, în baza unei operațiuni planificate din timp de către organizatori, s-a permis trecerea (nestingherită de către soldații de frontieră ungari) a 600-700 de cetățeni est-germani în Austria. Acțiunea a fost organizată, după cum se va susține, pentru a testa reacția lui Mihail Gorbaciov față de „violarea Cortinei de Fier” și, mai ales, pentru a se verifica dacă există vreun risc ca autoritățile de la Kremlin să ordone trupelor sovietice să intervină pentru a împiedica acest eveniment sau altele similare. Precauție, am spune noi, inutilă, atât timp cât, după cum am văzut, Ungaria deja nu mai avea o Cortină de Fier, iar evenimentul consumat cu o lună mai înainte la frontiera vestică a blocului estic, cu implicarea unui înalt demnitar al unui stat necomunist, nu determinase vreo reacție care să justifice o asemenea îngrijorare. Este cunoscut, de altfel, faptul că, deși serviciul de securitate internă al Ungariei a avut din timp informații cu privire la organizarea picnicului și numărul masiv de participanți, la fel ca și grupa operativă de la Budapesta a serviciului est-german STASI, nu au fost dispuse niciun fel de măsuri de contracarare a „exodului” de cetățeni ai RDG. În aceste condiții este greu de presupus că serviciile sovietice și, implicit, Mihail Gorbaciov, n-ar fi fost la curent cu ceea ce urma să se întâmple. Singurul șef de stat supărat pentru acest *acte peu amical* al Ungariei a fost Erich Honecker, liderul est-german, care, la fel ca și Nicolae Ceaușescu, manifesta totală neîncredere față de procesul de perestroika și încă mai credea în salvarea sistemului socialist. Honecker reproșa organizatorilor că, prin măsuri de propagandă, au determinat cetățenii RDG să călătorească în Ungaria, pentru a li se facilita plecarea ilegală în Vest. Nu ne putem pronunța în legătură cu afirmația lui Honecker, având în vedere că nu există date despre numărul persoanelor invitate la picnic și din celelalte țări și teritorii europene, după cum ar lăsa a se înțelege epitetul „paneuropean”.

- Autoritățile ungare, care între timp reintroduseseră „controlul sever” la frontiera cu Austria, au continuat totuși acțiunile de subminare a prestigiului Germaniei de Est și a poziției lui Erich Honecker. În noaptea de 10-11 septembrie 1989 s-a permis unui număr considerabil de cetățeni est-germani care, sosiți din timp, așteptau semnalul în diverse campinguri din apropiere, pentru trecerea în Austria.

- În aceeași perioadă, alți cetățeni ai RDG vor folosi ambasadele Republicii Federale Germania de la Budapesta, Praga și Varșovia pentru a ajunge în Vest. În felul acesta, până la căderea zidului Berlinului, circa 50.000 de est-germani au părăsit RDG pentru a ajunge în RFG. Pentru transportul celor ce se refugiaseră în Cehoslovacia și Polonia au fost folosite trenuri

speciale, care, întrucât nu existau alte rute, au tranzitat teritoriul RDG, fapt cunoscut de către autoritățile statului est-german. Uriașul val de emigrări ilegale va determina în cele din urmă demisia lui Erich Honecker din funcția de șef al PSUG, nu fără presiuni și din partea Moscovei, la 18 octombrie 1989.

Evenimentele de mai sus pot constitui exemple de contribuție a statelor occidentale la reușita procesului de perestroika, e adevărat, nu în sensul reformării sistemului comunist (nici nu s-ar fi putut emite o astfel de pretenție), ci în sensul disoluției acestuia.

În Bulgaria, procesul transformărilor democratice a început, cu adevărat, la 10 noiembrie 1989, la o zi după căderea zidului Berlinului, odată cu demiterea lui Todor Jivkov din toate funcțiile pe care le deținea în cadrul Partidului Comunist Bulgar, precum și din aceea de șef al statului bulgar.

Todor Jivkov era de 33 de ani șef al partidului și al statului, pe care le conducea cu mână de fier. Îi îndepărtase din rândurile conducerii pe toți cei care nu împărtășeau ideile lui, populația era ținută sub un control riguros, majoritatea persoanelor de vârstă adultă fiind integrate în structurile partidului comunist sau în diverse organizații subordonate acestuia. Cu toate acestea sau tocmai din această cauză, sistemul învechit și rigid de conducere a statului, economiei și societății devenise nefuncțional, iar dificultățile din totalitatea domeniilor de activitate evidențiau necesitatea reformării din temelii a modului de gândire și acțiune politică.

Lansarea de către Mihail Gorbaciov a procesului de glasnost și perestroika a fost reflectată pe larg în mijloacele de comunicare în masă din Bulgaria. Jivkov dezaproba însă orice idee de reformă și, chiar dacă nu se putea opune deschis voinței Moscovei, modificările pe care le efectua erau astfel „cosmetizate” încât să nu ducă la nicio reformare a sistemului. În rândurile activului de partid cât și ale populației dezamăgite se coagula treptat o mișcare de rezistență față de politica lui Jivkov.

Primele încercări de constituire a unei rezistențe datează din anul 1987. La 28-29 iulie, plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar proclamă așa-numita „*concepție din iulie*”, o încercare de implementare a ideii de perestroika în Bulgaria. Se promite o anumită liberalizare politică și economică, dar în scurt timp toate principiile respective se vor dovedi literă moartă.

La începutul anului 1988, se înființează două mișcări ale opoziției: *Asociația Independentă de Apărare a Drepturilor Omului* (NDZPC; 16 ianuarie), prima organizație pentru drepturile omului care acționa legal în Bulgaria, și *Comitetul pentru protecția Orașului Ruse* (OKEZR; 8 martie). Acesta din urma se constituie ca urmare a emoțiilor produse de prezentarea unui film documentar referitor la poluarea atmosferei de către combinatul

chimic de la Giurgiu. De altfel, la Ruse avusese loc încă din septembrie 1987 o demonstrație de protest împotriva poluării mediului de către combinatul românesc. Ca și în cazul Ungariei, unele activități ale opoziției nu au nicio legătură cu problematica perestroikăi și vizează, într-un fel sau altul, o relație negativă cu țara vecină România.

Ritmul deosebit de lent al reformelor din Bulgaria determină Moscova să trimită în martie 1988 un nou ambasador la Sofia, în persoana ofițerului KGB Victor Șarapov. Acesta se va implica în procesul de reforme din Bulgaria și va reuși să impună o implementare mai energică a ideilor de glasnost și perestroika.

Autoritățile statului bulgar continuă să îngreuneze stabilirea de contacte între opozanți și reprezentanți ai unor state occidentale. În luna octombrie, serviciul de securitate împiedică realizarea unei întrevederi a disidenților Eduard Ghenov și Dimităr Tomov cu John Whitehead, adjunctul ministrului de externe al SUA, aflat în vizită oficială în Bulgaria. Cu ocazia vizitei oficiale a președintelui federal al RFG Richard von Weizsäcker se realizează, însă, o întâlnire a acestuia cu intelectuali din cadrul opoziției.

La 3 noiembrie ia ființă o importantă organizație reformatoare – *Clubul de Sprijinire pentru Glasnost și Reorganizare în Bulgaria*. Printre conducătorii acestuia se numără și Jeliu Jeleu, care va deveni mai târziu primul președinte ales în mod democratic al Bulgariei.

Anul 1989 este marcat de aceeași încetineală a procesului de reforme, deși se înființează noi organizații reformiste și sunt întreprinse acțiuni în favoarea democratizării. La 11 ianuarie este publicat Decretul 56, în virtutea căruia se introduc în sistemul economiei socialiste anumite soluții specifice economiei de piață. Este prevăzută printre altele înființarea de firme private, inclusiv cu participarea de capital străin.

Evoluția situației din Bulgaria continuă să se afle în atenția unor personalități internaționale marcante. La 19 ianuarie, președintele francez François Mitterrand, aflat în Bulgaria în vizită de stat la invitația lui Todor Jivkov, se întâlnește în cadrul unui mic dejun de lucru la Ambasada Franței cu un grup de intelectuali bulgari, majoritatea dintre ei membri ai *Clubului de Sprijinire pentru Glasnost și Reorganizare în Bulgaria*. Evenimentul echivalează cu o recunoaștere internațională a mișcării disidente bulgare.

La 8 februarie se înființează, la Plovdiv, *Sindicatul Independent Podkrepa*, sub conducerea lui Constantin Trenev. Este prima organizație sindicală independentă din Bulgaria de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Mai târziu, organizația va acționa sub denumirea de *Federația Sindicală Podkrepa*.

Un grup de intelectuali formulează la 23 februarie o declarație de sprijin în favoarea scriitorului și disidentului ceh Václav Havel, care tocmai fusese condamnat la o nouă pedeapsă cu închisoarea pentru publicare unei scrieri contestată. Declarația este difuzată de postul de radio Europa Liberă.

Militanții pentru libertatea religioasă înființează la 16 martie *Comitetul pentru Apărarea Drepturilor Religioase*, sub conducerea preotului Cristofor Sabev, iar la scurt timp după aceasta *Uniunea Creștină Spasenie (Mântuire)*, ambele având în program promovarea libertății de conștiință și a valorilor spirituale.

La 11 aprilie este creată organizația *Ekoglasnost*, în fruntea căreia este ales cunoscutul actor Petăr Slabakov. Din cauza refuzului instanțelor de justiție de a înregistra organizația, aceasta își va putea alege organele de conducere, necesare pentru desfășurarea activității, abia în luna aprilie a anului următor.

O sursă deosebită de tensiune politică a constituit-o, în tot cursul verii, criza legată de minoritatea turcă din Bulgaria. În luna mai, o demonstrație a etnicilor turci, care protestau împotriva bulgarizării forțate a numelor lor de familie și a pronumelor, a fost dispersată brutal de forțele de ordine, cu prețul a șapte morți și 28 de răniți. Rădăcinile conflictului trebuie căutate în *Procesul renașterii*, o amplă acțiune administrativă declanșată de autoritățile bulgare în anii 1980, bazată pe ideea că turcii din Bulgaria ar fi la origine bulgari turcizați, care acum trebuiau să-și recapete identitatea prin înlocuirea numelor turcești cu cele „adevărate” bulgărești. Măsurile au determinat reacția firească a etnicilor turci care s-au organizat pentru a-și apăra ei înșiși identitatea. Între anii 1984-1987, organele de securitate bulgare au avut în lucru 34 de grupări (aproximativ 450 de persoane) care se opuneau politicii de asimilare etnică. În acea perioadă au emigrat din Bulgaria în Turcia peste jumătate de milion de persoane din cadrul minorității turce, a căror situație nu era încă soluționată în anul 1989. Ministrul de externe Petăr Mladenov a încercat să-l convingă pe Todor Jivkov să renunțe la *Procesul renașterii*, acesta însă a refuzat categoric și i-a interzis lui Mladenov orice discuții cu omologul său turc pe această problemă. Informat de Petăr Mladenov, în timpul unei deplasări în străinătate, Mihail Gorbaciov a precizat că poziția lui Jivkov este de natură să afecteze „întreaga politică socialistă față de minorități”, inclusiv în Uniunea Sovietică. Aceasta a întărit convingerea liderului de la Moscova în legătură cu necesitatea unei „schimbări de personal” la Sofia. (În cursul lunii iulie, poeta Blaga Dimitrova difuza, prin intermediul posturilor de radio Europa Liberă, Deutsche Welle și BBC eseul *Imeto [Nume]*, în care lua poziție critică față de *Procesul renașterii*.)

În luna iulie, Liubomir Sobadciev înființează organizația pentru drepturile omului *Comitetul 273*, care își asumă ca sarcină principală

informarea mass-mediei occidentale cu privire la situația din Bulgaria. Unul din rezultatele activității comitetului a fost eliminarea din codul penal a paragrafului 273, care incrimina organizarea de activități independente.

Între 16 octombrie și 3 noiembrie se desfășoară la Sofia conferința internațională *Ekoforum*, ceea ce reprezintă pentru opoziție o oportunitate de a se afirma și de a convinge Vestul democratic să-i acorde sprijin. Cea mai activă organizație este *Ekoglasnost*, care strânge semnături în sprijinul blocării unui proiect guvernamental, organizează conferințe de presă și întruniri de informare.

Toamna anului 1989 se caracterizează printr-o nouă dinamică a activității opoziției. La 1 noiembrie se înființează secția bulgară a *Comitetului Internațional Helsinki*. Peste două zile are loc, pe platoul din fața Catedralei Nevski, prima demonstrație de protest necomunistă, în cadrul căreia este transmisă Parlamentului o petiție a militanților pentru protecția mediului.

După demiterea lui Todor Jivkov, la 10 noiembrie, și instalarea în locul lui a lui Petăr Mladenov, începe un proces de dinamizare politică a opoziției. La 18 noiembrie, a puternică demonstrație cere organizarea de alegeri libere. La 25 noiembrie își reia activitatea *Uniunea Țărănească Bulgară*, care fusese trecută în ilegalitate de către regimul comunist în 1947. O zi mai târziu își reia activitatea, după o întrerupere de 40 de ani, și *Partidul Social-Democrat Muncitoresc din Bulgaria*, al cărui nume se va schimba ulterior în *Partidul Social-Democrat Bulgar*.

Un număr de nouă partide, organizații informale și asocieri ale opoziției înființează la 7 decembrie *Uniunea Forțelor Democratice*, căreia i se vor alătura în scurt timp și alte partide și formațiuni, printre care *Partidul Radical-Democratic*. La 9 decembrie are loc prima manifestație anticomunistă după căderea lui Todor Jivkov, care se desfășoară sub deviza: „Jos partidul comunist”.

La data de 14 decembrie, clădirea Parlamentului bulgar este asediată de zeci de mii de persoane care cer anularea articolului 1 din Constituție referitor la „rolul conducător al partidului”. Atmosfera fiind extrem de încinsă, președintele Uniunii Forțelor Democratice face apel la liniște și calm. Noul șef al partidului și al statului, Petăr Mladenov, cere în schimb intervenția tancurilor. Din cauza acestei atitudini, peste câteva luni va fi nevoit să-și dea demisia.

Astfel, anul 1989 se încheie într-o notă sumbră pentru procesul de transformări democratice din Bulgaria. Nici anul următor nu va aduce o schimbare, alegerile libere fiind câștigate de comuniști. Abia în 1991, *Uniunea Forțelor Democratice* va obține victoria în alegeri, abia atunci va începe, după unii analiști mai binevoitori, edificarea democrației în Bulgaria.

Din aceste motive, istoricii și comentatorii nu încadrează revoluția din Bulgaria în seria evenimentelor încununate de succes din *annus mirabilis* 1989.

*

Procesele revoluționare anticomuniste din Ungaria și Bulgaria se deosebesc în foarte multe privințe, în special în ceea ce privește momentul demarării procesului reformativ, modul de abordare a schimbărilor politice necesare, durata etapelor, efectele produse și rezultatele obținute etc. Fiecare din cele două țări se deosebește, de asemenea, de toate celelalte țări central și est europene care au reușit trecerea de la comunism la democrație.

Tuturor le este însă comună o caracteristică indubitabilă, pe care o evidențiază în concluziile studiului său istoric Michael Gehler, și anume: *„Fără politica lui Gorbaciov, care a înlăturat doctrina Brejnev a suveranității limitate, nu ar fi fost posibile mișcările revoluționare. Gorbaciov a fost motorul schimbării, chiar dacă nu a reușit să o controleze, iar rezultatele ei nu au corespuns intențiilor sale.”*

CAPITALISMUL ROMÂNESC POSTDECEMBRIST

Mircea Iordănescu

Au trecut trei decenii de la evenimentele din decembrie 1989, care au schimbat regimul totalitar din țara noastră cu unul capitalist, creând un mare orizont de așteptare și speranță pentru o viață mai bună și un parcurs normal către democrație. Aceste evenimente au fost interpretate diferit de către mulți politicieni, istorici, jurnaliști, politologi, analiști politici, martori oculari, participanți activi etc. Unii le numesc „revoluția română”, un fenomen care a schimbat regimul politic din țara noastră și a consfințit trecerea de la statul totalitar la cel democratic. Alții au considerat evenimentele ca fiind „o lovitură de stat” și luarea puterii de către așa-zisa linie a doua a PCR. Mai există și cei care văd în mișcările din decembrie 1989 „o revoltă populară” stimulată, mai ales de mișcările sociale și politice din Europa de Est, care dovedea fără tăgadă că venise vremea schimbării regimurilor politice din această zonă. O analiză succintă a celor trei scenarii și a argumentelor expuse de susținătorii lor conduce către ideea că există câte o frântură de adevăr în fiecare dintre ele. Până astăzi însă, cetățeanul de rând din țara noastră nu cunoaște cu certitudine care din cele trei variante este cea mai apropiată de adevăr. Această ambiguitate își are explicația și în faptul că, după 1990, structurile îndrituite ale statului, îndeosebi: Justiția, Serviciile secrete, Președinția și Parlamentul, nu și-au asumat nicio poziție oficială, lăsând totul pe seama istoricilor, societății civile și a participanților. Însă, evenimentele din decembrie 1989 au fost generos exploatare de clasa politică românească în lupta electorală pentru câștigarea puterii pe toată durata celor 30 de ani.

*

După 43 de ani de regim totalitar și influență comunistă sovietică, România a optat pentru democrație constituțională și sistem capitalist de tip occidental. Peste 30 ani românii vor avea posibilitatea să facă bilanțul comparativ al dezvoltării țării, din toate punctele de vedere, raportul temporal fiind de 1:1.

Nici nu încetase definitiv zgomotul împușcăturilor auzite în evenimentele din decembrie 1989, că au apărut primele persoane interesate să participe la edificarea noii societăți democratice în România. Printre acestea s-au aflat personalități marcante ale exilului politic românesc și mulți descendenți ai industriașilor și moșierilor români care trăiau în Occident. Inițial, declarațiile lor au fost primite cu entuziasm însă, pe măsură ce a trecut timpul s-au dovedit a fi simple baloane de săpun căci, după ce au intrat în

posesia averilor, cea mai mare parte dintre ei a abandonat viața politică iar alții au părăsit-o din cauza vârstelor înaintate. Totuși, din punct de vedere teoretic, au contribuit la o mai bună cunoaștere a tainelor democrației de către mulți cetățeni români. Au eșuat însă în înțelegerea corectă a transformărilor suferite de cetățenii României în perioada de 43 de ani de regim totalitar. Peste 70% din populația țării era născută sau se formase spiritual și profesional, în această perioadă. Din niciun punct de vedere nu mai erau aceiași oameni cunoscuți de ei. Părerile erau pervertite și de propaganda desfășurată pe o durată așa de mare, susținută și de o parte și de alta a Cortinei de Fier. Timp de 43 de ani, România a fost un organism viu, oamenii au învățat, și-au întemeiat familii, si-au crescut și educat copiii și cel mai important au creat, în condiții uneori vitrege, o economie apreciată și condiții sociale importante pentru acea vreme. Cetățenii aveau o altă conștiință social - politică, alte necesități imediate și idealuri decât cele propovăduite cu obstinație de vechea gardă. Urmare acestor erori de apreciere, a nerecunoașterii transformărilor reale ale societății românești în ansamblul său și a unor greșeli de management politic, unul din cele două partide istorice a dispărut de pe eșichierul politic.

Referitor la stadiul dezvoltării economiei României la nivelul anului 1989, prof.dr. Constantin Ciutacu, fost director la Institutul de Economie al Academiei Române și fost secretar de stat, afirma într-un interviu acordat presei române în urmă cu câțiva ani:

«În 1989, infrastructura industrială situa România în primele 10 țări din Europa. Exista platforma Pipera, creată de francezi, unde se construiau calculatoare; autocamioanele și autobuzele fabricate la Brașov și București erau patente germane; avioanele ROMBAC erau cumpărate de la englezi; locomotivele de la Electroputere Craiova erau patent elvețian; la Reșița se fabricau motoare de vapoare după licența Renk din Germania; Centrala nucleară de la Cernavodă provenea din Canada. Putem spune, și nu suntem nostalgici, că începusem să ne integrăm acceptabil cu economiile mari ale lumii. România era a treia țară din lume, după SUA și Japonia, care fabrica anvelope gigant, pentru autobasculante de peste 110 tone. Doar două țări din lume făceau șuruburi cu bile: România și Japonia. Acestea se foloseau în industria nucleară și aerospațială. Petre Roman a făcut cea mai nefericită declarație de politician de după 1989, care ne urmărește până azi. Referindu-se la industrie, că e „de dat la fier vechi”, fostul prim-ministru dorea să spună lumii că întreaga economie a României comuniste nu merita doi bani. Ale cui interese le-a servit această etichetă? Ca să combatem această viziune, cităm date statistice la întâmplare, din diferite domenii: România producea 14 milioane de tone de oțel în 1985; azi - doar 3 milioane; producea 400.000 tone de aluminiu în anul 2000, o prelungire surprinzătoare a succesului din timpul

dictaturii; azi produce pe jumătate. Eram recunoscuți ca buni constructori de motoare electrice și produceam, în 1980, 19 milioane de kilowați, față de 700.000 kilowați în prezent; ieșeau pe poarta fabricilor 1.600 de excavatoare (în 1980); niciunul azi. Ieșeau 71.000 de tractoare; niciunul azi (am construit fabrici de tractoare în Egipt și Iran, care funcționează și acum, în timp ce în România au murit). Fabricam 600 de vagoane de pasageri pe an (în 1984); azi - niciunul. Cât despre vagoanele de marfă, construiam 14.000 de bucăți pe an; azi - abia 800 (cel puțin 100.000 vagoane de marfă au fost tăiate și vândute la fier vechi în ultimii ani). În fine, produceam 144 de nave de tonaje diferite; azi, după cum se știe, nu mai producem niciuna. Sticlăria e prăbușită. Săpunul a dispărut. De altfel, potrivit statisticii oficiale, după anul 2000, au fost exportate 50 de milioane de tone de „fier vechi”, „deșeuri” de cupru, aluminiu și alte neferoase, în valoare de peste 10 miliarde de euro! Am exportat lemn brut, în valoare de peste 8 miliarde de euro, și alte produse brute (cereale, fructe, animale vii etc.) în valoare de alte 5 miliarde de euro! Prelucrarea acestora în România ar fi însemnat crearea a milioane de locuri de muncă!»

După cum este cunoscut, nu poate să existe sistem capitalist cu proprietate socialistă. Așa că s-a trecut în grabă la elaborarea legilor proprietății, începându-se cu cele mai importante: Legea fondului funciar, Legea privatizării, Legea restituirii averilor, Legea plăților compensatorii, Legea retrocedării caselor abuziv naționalizate de vechiul regim și așa mai departe. Aplicarea acestora a lăsat mult de dorit. Și astăzi mai sunt cetățeni care umblă prin tribunale clamând că nu au primit terenurile pe amplasamentele pe care le-au avut sau au primit suprafețe mai mici decât cele avute, conform actelor doveditoare. Primarii dau din umeri, însă au fost foarte generoși cu cei care au solicitat transferuri de terenuri dintr-o regiune în alta, de regulă în zone rezidențiale sau localități turistice. Pădurile odată retrocedate au fost urmate de tăieri ilegale masive, fenomen care se întâmplă și astăzi, ceea ce a condus la despăduriri pe suprafețe imense. Casele naționalizate de regimul comunist au fost cumpărate cu sume modice de către multe persoane ce aparțineau nomenclaturii noului regim politic, care se mutase în ele după ce fuseseră părăsite de nomenclatura comunistă, imediat după evenimentele din decembrie 1989. Comuniștii au menținut aceste case în chirie, nepermițându-și să le treacă în proprietatea cuiva pe sume derizorii.

Au urmat privatizările resurselor naturale ale țării și vânzarea de terenuri agricole către străini. Toate acestea s-au făcut prin concesiuni pe perioade mari de timp și așa cum afirmă unii specialiști, cu sume mici față de valoarea lor reală. Practic, resursele naturale ale solului și subsolului românesc au trecut în proporție de 80% în proprietatea străinilor. Iată cum descrie

sociologul Vasile Dâncu începuturile capitalismului românesc după 1989, într-un interviu apărut în revista „Sinteza” din iulie 2018 :

«Capitalismul românesc s-a născut nefiresc față de cel din alte societăți. Micii întreprinzători din anii de după revoluție au fost comercianții care au valorificat oportunitatea unei piețe, puțin reglementată, puțin sau deloc impozitată, și au început comerțul cu Turcia sau cu alte vecinătăți. Prin căpușarea unor întreprinderi sau resurse comune, acest capitalism de desfacere nu este cel care ar fi trebuit să fie, adică acel sistem de piață care produce bunuri și servicii. S-a născut astfel un sistem economic și social hibrid, dar și o societate ciudată, tot hibridă, unde foarte greu se pot deosebi fenomenele de piață de trecutul socialist. Capitalismului românesc îi lipsește piața cu mecanismele ei economice. Structurile politice nu sunt autonome și nici separația puterilor în stat nu acționează. Chiar dacă Constituția în vigoare le prevede, rămân pentru o vreme litere moarte. Economia este încă subordonată politicului, iar societatea civilă este cvasi inexistentă. Societatea noastră a rămas blocată pentru o anumită perioadă de timp între socialism și capitalism. Acestei nebuloase, din păcate, i s-a spus tranziție.

În ultima vreme, o caracteristică a capitalismului autohton este cea după care capitalismul nostru nu mai este chiar românesc. În 2017, Institutul Național de Statistică (INS) ne anunța că în economia națională românească funcționau 44575 de „grupuri de întreprinderi” din care, peste 88% sunt grupuri de întreprinderi multinaționale, controlate din exterior. La prima vedere, pare a fi o veste bună, capitalismul nostru s-a integrat marilor fluxuri de capital internațional, chiar fără să vrea, prin dezvoltare naturală. Dacă privim dintr-un alt unghi, vom observa că nu avem o clasă a marilor capitaliști români, ceea ce poate crea disfuncționalități majore, mai ales în situații de criză, când capitalurile se retrag de pe piețele conexe, spre zone de unde au plecat, adică în țările care sunt mari puteri economice.

Un lucru este evident, dominația capitalului străin asupra celui autohton este deja o realitate, mai mult decât atât, capitalul străin controlează cele mai multe și mai mari companii din domeniile strategice ale economiei. Capitalul românesc domină doar zonele periferice, zone instabile și lovite frecvent de crize. Capitaliștii noștri au pierdut competiția, mai ales în zona de comandă a economiei: finanțe, bănci, resurse naturale, energie.»

Așa cum rezultă din cele de mai sus, capitalismul românesc s-a născut greu, cu costuri mari pentru poporul român și cu mari semne de întrebare pentru evoluția viitoare. Nevoia de capital îndestulător pentru un program ambițios de dezvoltare a determinat statul român să accepte cu ușurință toate formele de finanțare externă. Numai că firmele multinaționale au ales cele mai profitabile forme pentru ele și mai puțin pentru noi. Au mers mai mult pe

relocarea în țara noastră a producției unor sectoare și subramuri industriale cât și a unor instituții financiar bancare. Cu alte cuvinte, aceste firme au venit cu tehnologia și noi, românii, cu forța de muncă. Pe termen scurt, statul și românii în general, câștigă mulțumitor din această formă de cooperare dar ,pe termen lung, ce vom face? Cum vom reacționa când firmele în cauză nu vor mai dori să rămână în România și vor căuta alte piețe profitabile pentru ele? Unele chiar au făcut acest lucru. Vom pune din nou traista în băț și vom pleca în lumea largă alăturându-ne celor peste 4 milioane de români care lucrează deja în străinătate, sau încotro o să o luăm? Sunt întrebări retorice însă, ele ar trebui să preocupe mai serios clasa politică și guvernele României de azi și cele viitoare.

Insatisfacția și teama pentru viitor au determinat multe persoane printre care economiști, politicieni, analiști politici și chiar simpli cetățeni să facă aprecieri nu tocmai corecte despre situația actuală a României. Unii dintre ei consideră că România a devenit o colonie a marilor puteri industriale iar alții apreciază că țara noastră și-a pierdut cele mai importante și de preț valori ale unui popor și anume: suveranitatea și independența.

Intrarea României în NATO și aderarea la Uniunea Europeană au constituit momente de noi speranțe pentru redresarea economică și asigurarea securității naționale. Din păcate, după anii petrecuți în NATO și UE ca membri plini ai acestor organizații rezultatele sunt puțin vizibile. Am devenit o țară cu aproape 20 de milioane de consumatori, aprovizionată cu produse alimentare și bunuri de consum provenite în proporție de 80% din străinătate. O parte importantă (după unele surse cca. 30-40 %) din forța de muncă calificată sau înalt calificată a plecat în străinătate. Noi ce mai producem în această țară? Sau măcar, clasa politică să explice clar ce vrea să facă pentru asigurarea securității naționale și economice a României în viitor? Ne întrebăm de ce sistemul de pensii și, în general, cel social este necorespunzător în România. Răspunsul este clar: de la an la an avem mai puțini contribuabili la acest sistem. Dacă la toate acestea adăugăm corupția endemică din România, reală sau inoculată de o propagandă persuasivă interesată, avem un tablou aproape complet al situației la zi.

SERVICII SECRETE**SPIONAJ ȘI CONTRASPIONAJ PE MAPAMOND****Alexandru Omeag****GERMANIA**

► La sfârșitul lunii octombrie a.c., a avut loc sesiunea publică anuală a Comisiei Parlamentare pentru Controlul Serviciilor de Informații din Bundestagul German. În cadrul lucrărilor, au fost audiați șefii celor trei servicii de informații și securitate germane: Thomas Haldenwang (Oficiul Federal pentru Apărarea Constituției – BfV - contraspionajul), Christof Gramm (MAD – Serviciul de Contrainformații Militare) și Bruno Kahl (Oficiul Federal de Informații – BND - spionajul). Din rapoartele prezentate de șefii celor trei structuri de intelligence, au rezultat următoarele aspecte principale privind activitatea actuală a serviciilor respective:

→ Oficiul Federal pentru Apărarea Constituției (BfV) se confruntă cu noi forme de manifestare a extremismului de dreapta, principala caracteristică a fenomenului fiind dispariția liniei tradiționale de demarcație dintre diversele organizații și grupări cum ar fi: extremiștii predispuși la acțiuni violente, hipsterii de dreapta, intelectualii și Noua Dreaptă. Printre măsurile care semnalizează reacția serviciului la noua dinamică a fenomenului se numără deschiderea recentă a unei linii fierbinți cu denumirea „*RechtsEx*” („*ExtrDr*”), prin intermediul căreia pot fi semnalate activități ale extremiștilor de dreapta sau ale așa-numiților „*cetățeni ai Reichului*”.

→ Extremismul de dreapta constituie o preocupare și pentru MAD. Serviciul va trebui lucreze în viitor preventiv, acordând o atenție mai mare cazurilor de militari care încă nu au depășit pragul implicării în acest fenomen, precum și ale acelor în legătură cu care există indicii ale unui comportament anticonstituțional. Acest angajament face parte dintr-o concepție nouă de muncă, diferită de cea din trecut, când activitatea s-a concentrat în special asupra „*cazurilor grave*”. În prezent, în atenția serviciului se află 500 de cazuri de suspiciune privind simpatizarea cu extremismul de dreapta.

→ Șefii celor trei servicii secrete s-au referit și la evoluțiile îngrijorătoare din domeniul spionajului, care prezintă la ora actuală o intensitate ce nu a mai fost înregistrată de la încheierea Războiului Rece. De pildă, activitățile de spionaj ale serviciului secret chinez afectează tot mai

multe domenii. Dacă atacurile cibernetice ale Chinei se concentrau în trecut asupra întreprinderilor din Germania și a tehnologiei germane, în prezent spionajul chinez se interesează și de politica externă și economică a statului german. Inclusiv în domeniul apărării au fost constatate atacuri, în spatele cărora este suspectată o acțiune a Chinei.

→ În legătură cu „*Statul Islamic*”, șeful BfV apreciază că, în pofida pierderilor de teren înregistrate de milițiile teroriste ale organizației și a morții liderului acesteia, Abu Bakr al-Baghdadi, este prea devreme pentru a suna încetarea alarmei cu privire la teroarea islamistă, deoarece ISIS nu a dispărut, ci se menține doar în clandestinitate. La rândul său, șeful BND a apreciat că, în condițiile intervenției militare a Turciei în nordul Siriei, închisorile și lagărele din această zonă nu mai sunt suficient de păzite și supravegheate, astfel încât nu sunt excluse evadările unor luptători ai ISIS sau acțiuni de eliberare a lor.

► În cursul lunii noiembrie, la Berlin a fost inaugurat oficial noul Centru de pregătire și perfecționare a cadrelor de informații (ZNAF), care își desfășoară activitatea, de fapt, din octombrie anul trecut. Scopul acestei structuri este acela de a asigura pregătirea într-o formulă integrată a celor ce urmează a-și desfășura activitatea în BND și BfV, cele două principale servicii de informații ale Germaniei.

Una dintre ideile centrale ce stau la baza activității Centrului este aceea de a promova înțelegerea reciprocă a sarcinilor și modalităților de lucru specifice ale celor două servicii. Instruirea urmează a se desfășura atât în comun cât și separat, în funcție de apartenența sau viitoarea repartizare la BND sau BfV. De exemplu, pentru cei ce vor lucra în domeniul informațiilor externe, un accent special se va pune pe însușirea limbilor străine.

Cunoașterea de către absolvenți a specificului activității ambelor servicii urmează să determine anumite mutații la nivelul mentalității cadrelor de informații și să elimine rezervele manifestate încă față de pregătirea operativă comună și cooperarea între servicii. Alte scopuri vizează integrarea teoriei cu practica, printr-o instruire fundamentată teoretic și orientată spre rezolvarea sarcinilor concrete, crearea unei platforme funcționale pentru schimbul de cadre și asigurarea condițiilor de armonizare concepțională a activității BND și BfV.

Centrul, aflat din punct de vedere juridic și profesional sub coordonarea Ministerului Federal de Interne și a Cancelariei Federale, este condus de un cadru al BND, funcția de adjunct revenind unui reprezentant al BfV. În momentul în care schema de funcționare va fi complet ocupată, vor exista 20 de catedre și 50 de instructori de specialitate. Totodată, ZNAF va asigura și pregătirea pentru anumite segmente ale programului de masterat oferit de „*Center for Intelligence and Security Studies*” din Berlin.

► Recent, Oficiul Federal de Informații-BND a deschis, în noua sa centrală din Berlin, un centru pentru vizitatori, ceea ce reprezintă o premieră mondială în lumea serviciilor secrete. Inițiativa a pornit de la recunoașterea necesității unei mai mare transparențe în legătură cu activitatea serviciului, având în vedere că impresionantul sediu al acestuia este situat în inima orașului, fapt de ce atrage privirile și stârnește curiozitatea cetățenilor.

Centrul pentru vizitatori se află într-un colț al uriașului sediu al BND, fiind complet izolat de restul ansamblului de clădiri, în care se află birourile de evaluare a situației operative, laboratoarele specifice unui serviciu secret, birourile de analiză și alte spații destinate activității specifice. Accesul oaspeților se face în urma unui control de securitate la fel de riguros ca la un aeroport. Pot intra numai grupuri anunțate anterior, iar numărul total al vizitatorilor nu poate fi mai mare de 15.000 pe an. Nu sunt posibile vizitele spontane.

La parterul centrului, care este amenajat ca o expoziție, un ecran de 73 metri pătrați prezintă imagini ce pun în evidență multipolaritatea lumii, interconectarea internațională a evenimentelor, contactele secrete și activitățile clandestine pe care ofițerii operativi și analiștii serviciului sunt chemați să le descopere și să le contracareze. Numeroase panouri prezintă aspecte legate de terorismul internațional, regiunile de criză din lume, migrațiile, amenințările cibernetice și multe alte domenii ce constituie obiective de cercetare pentru serviciul de informații externe.

Tot aici sunt prezentate exponate originale care ilustrează activitatea de peste șase decenii a serviciului de spionaj al Germaniei. Pot fi văzute și admirate obiecte precum: o centrifugă folosită în Iran pentru îmbogățirea uraniului necesar construcției de bombe atomice, o vestă explozivă și o bombă improvizată din Afganistan, o rachetă antiaeriană portabilă, fotografiile efectuate din satelit ale unei rampe de lansare a rachetelor din Coreea de Nord sau prezentarea video în derulare rapidă a modificărilor survenite la o instalație de lansare reală din această țară etc.

Cum au fost obținute aceste obiecte, rămâne un secret de stat; ele ilustrează însă specificul activității și rezultatele obținute de ofițerii de informații externe germani, fiind de natură să faciliteze o apreciere realistă a implicării serviciului în realizarea securității naționale și internaționale. Multe dintre exponate sunt astfel prelucrate încât eventualii spioni din rândul vizitatorilor să nu poată observa sau fotografia detaliile de mare interes tehnologic.

Un interes deosebit pentru vizitatori îl poate prezenta, fără îndoială, poșeta legendarei agente duble Gabriele Gast (infiltrată de serviciul est-german

STASI în BND, unde a activat din 1973 până la demascarea ei în 1990). Este de presupus că modul de obținere a acestui exponat este, de asemenea, secret!

FRANTA

► În perspectiva elaborării unei noi Legi a serviciilor de informații, care ar urma să intre în vigoare în anul 2020, Adunarea Națională a Franței a decis constituirea unei Comisii de informare, prezidată de deputatul republican Guillaume Larrivé. Membrii acesteia vor avea ca primă misiune reevaluarea autorizației date în 2015 (care expiră la finele acestui an), privind permisiunea serviciilor de informații de a recurge la algoritmi de supraveghere cunoscuți sub sintagma de „*cutii negre*”.

În spatele acestei formulări, care poate conduce cititorul pe piste greșite (aeronave!!!), se ascunde în realitate un dispozitiv sofisticat plasat pe infrastructura marilor operatori de rețele de socializare, care permite detectarea „*comportamentului suspect*” al unor internauți. Definiția este, premeditat, vagă și lasă multe „*portite*” serviciilor secrete, care pot monitoriza, practic, orice persoană ce accesează, din curiozitate sau pentru a se documenta, un site jihadist.

Pentru o mai corectă documentare, deputatul Guillaume Larrivé a solicitat „*opinii avizate*” de la sectoarele tehnice ale Direcției Generale pentru Securitate Externă, ale Direcției Generale pentru Securitate Internă, de la Comisia Națională pentru Controlul Tehnicilor de Informații și Agenția Națională de Securitate a Sistemelor Informatice.

În rândul unor grupuri parlamentare din Adunarea Națională există temerea că, eventuala permanentizare a folosirii „*cutiilor negre*” (dintre care doar trei au fost activate până în prezent) va permite structurilor de informații și contraspionaj franceze să solicite noi competențe și facilități în perspectiva creșterii traficului pe rețelele de socializare, ca urmare a implementării la scară națională a tehnologiilor 5-G.

► Confruntată cu dificultăți majore în rerutarea unor specialiști de înalt nivel, Direcția Generală pentru Securitate Externă a lansat, în noiembrie 2019, o campanie pentru încadrarea/formarea de criptologi, ofertă deschisă și celor fără o pregătire specifică în domeniu, îndeosebi matematicienilor.

Anterior, Direcția tehnică a DGSE s-a străduit, în zadar, să încadreze câțiva doctori în criptologie, aceștia preferând salariile și beneficiile mai consistente propuse de sectorul privat sau universități străine.

FEDERATIA RUSĂ

► După negocieri care au durat mai bine de câteva uni, în prima decadă a lunii noiembrie a.c., Federația Rusă și două state membre NATO

(Lituania și Norvegia) au efectuat un schimb de spioni, acțiune minuțios pregătită și coordonată cu atenție de părțile implicate, care au trebuit să recurgă inclusiv la amendamente legislative pentru a preveni orice eventuale neînțelegeri sau critici din partea opiniei publice.

Astfel, „*pe ultima sută de metri*”, Parlamentul de la Vilnius a fost nevoit să modifice Codul penal care, în noua formă, permite președintelui să grațieze cetățeni străini acuzați de spionaj, dacă o asemenea decizie promovează interesele naționale ale Lituaniei. Amendamentul adoptat creionează inclusiv procedura prin care guvernul poate schimba spionii grațiați cu cetățeni proprii, condamnați în străinătate pentru activități similare.

Ca urmare, vineri, 8 noiembrie, după o reuniune secretă a Consiliului Apărării Naționale, președintele Gitanas Nausėda a anunțat grațierea a doi cetățeni ruși, acuzați de spionaj:

→ Nikolai Filipcenko, primul ofițer FSB arestat de contraspionajul lituanian (în 2015), condamnat la 10 ani închisoare, sub acuzația că ar fi călătorit cu documente false și că ar fi încercat să recruteze un ofițer din Departamentul Securității Statului de la Vilnius, cu scopul de a planta microfoane în cabinetul președintelui de atunci, Dalia Grybauskaitė;

→ Serghei Moisejenko ispășea o pedeapsă de 10 ani și jumătate pentru posesie ilegală de arme de foc și spionarea forțelor armate ale Lituaniei și ale Alianței Nord-Atlantice.

Imediat după decizia oficialităților de la Vilnius, Directorul Serviciului de Informații Externe al Federației Ruse, Serghei Narișkin, a anunțat că Moscova va face, la rândul său, „*pași corespunzători*” și, în scurt timp, a eliberat doi cetățeni lituanieni: Evgheni Mataitis și Aristidas Tamosaitis, arestați de FSB sub acuzația de spionaj împotriva Rusiei și condamnați la 13, respectiv 12 ani de închisoare.

În același context, Moscova l-ar fi pus în libertate și pe Frode Berg, condamnat în Rusia la 16 ani închisoare, acuzat de spionaj în favoarea Serviciului de Informații al Norvegiei.

► Surse bine informate, citate de cotidianul The New York Times, afirmă că în cadrul Serviciului de Informații (GRU) al armatei Federației Ruse funcționează de aproape 10 ani o unitate de elită a spionajului militar (U.M.29155), care ar avea ca unic obiectiv organizarea de operațiuni clandestine menite să submineze sistemul politic și economic vest-european.

Ofițeri ai respectivei unități s-ar fi aflat în spatele mai multor acțiuni specifice despre care s-a tot vorbit în ultimii ani, operațiuni de spionaj, manipulare-dezinformare și chiar asasinate, cum ar fi, de exemplu, tentativa de lichidare a premierului muntenegrean, pentru a descuraja politica prooccidentală a guvernului de la Podgorița, sau otrăvirea unui traficant de

arme în Bulgaria. Aceleași unități i se atribuie și alte „merite” legate de destabilizarea situației din Republica Moldova sau tentativa de asasinare a transfugului rus Serghei Skripal și a fiicei sale.

Nu există date suficiente care să ne permită formarea unei imagini clare asupra structurii U.M. 29155 și, cu atât mai puțin în legătură cu viitoarele ținte aflate în vizor. Unii experți militari avansează ideea că ar fi vorba despre un grup restrâns de profesioniști în intelligence și cercetare-diversiune, condus de Generalul-maior Andrei V. Averianov, un veteran al războaielor din Cecenia, care s-a remarcat prin duritatea atacurilor împotriva rebelilor autohtoni.

Activitatea și structura unității sunt cunoscute doar de câteva persoane, iar ofițerii operativi din alte compartimente ale GRU nici măcar nu au auzit despre existența acesteia. Cadrele U.M. 29155 se deplasează frecvent în Occident pentru a se acomoda cu mediul operațional, călătorind sub acoperiri banale (simpli turiști, participări la competiții sportive sau diverse manifestări cultural-educative etc.)

► Comitetul pentru apărare din Duma de Stat (Camera deputaților) a analizat recent un proiect de lege care va permite Serviciului de Informații Interne (Federalnaia Slujba Bezapasnosti – FSB) să interzică ieșirea din țară a foștilor lucrători din contraspionaj, timp de 5 ani de la pensionare.

În opinia inițiatorului proiectului, deputatul Vasili Piskarev, măsura ar fi justificată de agresivitatea structurilor de intelligence străine în raport cu pensionarii FSB care călătoresc în exteriorul federației, pasibili de a fi arestați. Prevederile viitoarei legi nu fac nicio referire la pensionarii proveniți din Serviciul de Informații Externe (Slujba Vneșnei Razvedki – SVR) sau din GRU (spionajul militar).

► Grupul de hackeri „Turla”, patronat discret de FSB, a reușit să pirateze o grupare a cyberspionajului iranian și a folosit infrastructura acesteia pentru a lansa peste 30 de atacuri în 2018-2019, în 20 de țări (în principal din Orientul Mijlociu, dar și ținte din SUA și Marea Britanie), sperând ca victimele lor să blameze guvernul de la Teheran.

Adevărații inițiatori ai atacurilor cibernetice au fost identificați însă de experți ai Agenției de Securitate Națională (NSA) și din Cartierul General pentru Comunicații Guvernamentale (GCHQ), care au demonstrat că amploarea și complexitatea anumitor operațiuni ale respectivilor hackeri depășeau cu mult cunoștințele și capacitățile grupării iraniene, monitorizată de mai mult timp de experții NSA și ai GCHQ.

OLANDA

► Alarmați de multiplicarea atacurilor informatice asupra unor instituții sensibile și a populației autohtone, Serviciul General de Informații și Securitate

olandez (Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst - AIVD) recomandă companiilor și cetățenilor regatului să renunțe la cumpărarea de aparatură IT provenită din „țări agresive în domeniul cyber”.

Rapoarte confidentiale ale AIVD, dar și ale spionajului militar (Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst - MIVD), afirmă că state precum China, Rusia sau Iran folosesc cyberspionajul ca motor de creștere economică, sugerând, printre altele, că marile proiecte investiționale externe ale guvernului de la Beijing (Belt & Road Initiative și Made in China 2025) fac parte din strategia de spionaj industrial a Chinei.

► Comisia parlamentară pentru controlul serviciilor de informații (Commissie van Toezicht op de Inlichtingen-en Veiligheidsdiensten - CTIVD) a constatat o serie de iregularități în ceea ce privește interceptările realizate de AIVD și MIVD, relevând totodată dificultățile întâmpinate de cele două servicii pentru a securiza comunicațiile prin satelit sau cablu internațional.

Totodată, CTIVD subliniază că, deși capacitățile de ascultare au fost sporite printr-o lege specială, experții celor două structuri de intelligence au comis erori grave în filtrarea interceptărilor comunicațiilor prin satelit, ceea ce ar putea conduce la ascultarea propriilor cetățeni, așa cum s-a întâmplat nu demult în Germania, ca urmare a cooperării dintre BND și NSA.

ISRAEL

O operațiune complexă a serviciilor secrete israeliene de influențare negativă (smear campaign) la adresa generalului Quassem Soleimani ar fi eșuat lamentabil în această toamnă, după ce, timp de trei ani, o grupă mixtă de ofițeri cu experiență din Mossad (spionajul) și Aman (informații militare) ar fi încercat, în zadar, să provoace suspiciuni între comandantul forțelor Quds – structura responsabilă cu operațiunile militare clandestine externe din cadrul Corpului Gardienilor Revoluției Islamice (IRGC), și liderul suprem, Ayatollahul Ali Khamenei.

Campania, desfășurată prin intermediul internetului, al presei internaționale, dar și cu ajutorul unor ample acțiuni de dezinformare urmărea discreditarea generalului Soleimani, omul forte al regimului de la Teheran, care ar fi „principalul responsabil pentru criza economică pe care o traversează țara și scăderea dramatică a nivelului de trai al populației autohtone.”

Aceeași idee a fost lansată și pe canale oficiale: în discuțiile cu partenerii externi, Yossi Cohen, patronul Mossad și Aviv Koșavi – șeful Statului Major al Armatei israeliene lansând ideea conform căreia „participarea militară a Teheranului la securizarea unor zone din Irak, Siria, Yemen sau Liban a dus la pauperizarea contribuabilului iranian.”

În opinia noastră, atât Mossad cât și Aman nu au luat în calcul faptul că Soleimani nu acționează decât la ordinele Ayatollahului Khamenei, astfel încât orice tentativă de a i se atribui inițiative „periculoase pentru poporul persan” părea sortită eșecului de la bun început. Mai mult, acea *smear campaign* a fost percepută de IRGC ca o perdea de fum, menită să faciliteze asasinarea comandantului Forțelor Quds, ceea ce a dus la întărirea dispozitivului de securitate în jurul generalului Quassem Soleimani.

La drept vorbind, interesul Israelului pentru dispariția (chiar fizică) a generalului Soleimani poate fi înțeles, dar nu și acceptat. Comandantul Forțelor Quds este considerat „probabil, cel mai puternic ofițer de intelligence din Orientul Mijlociu”, bun negociator și expert în operațiuni clandestine, fiind deseori asemuit de iranieni și nu numai cu feldmareșalul Erwin Rommel.

UCRAINA

La scurt timp după preluarea puterii, președintele ucrainean Volodimir Zelensky a procedat la ample reorganizări ale serviciilor de informații și securitate, în fruntea cărora a numit persoane de încredere dintre prieteni sau foști colaboratori.

Cum era și normal, primele schimbări au avut loc la vârful contraspionajului (Slujba bezpeki Ukraini - SBU), unde a fost instalat ca director Ivan Bakanov, prieten din copilărie al actualului președinte și asociat al acestuia la Societatea „*Studio Kvartal-95*”. Respectiva firmă primea comenzi de la canalele de televiziune controlate de oligarhul Igor Kolomoiski –sponsor al campaniei noului șef al statului.

A urmat apoi schimbarea lui Vladislav Buhariiev, șeful Serviciului de Informații Externe (Slujba zovnișnoi rozvidki Ukraini- SZRU), un apropiat al Iuliei Timoșenko, care a fost înlocuit cu adjunctul acestuia, Valeri Evdokimov.

Bakanov și Evdokimov au ca misiune prioritară gestionarea relației cu principalul partener extern – Agenția Centrală de Informații – problemă deloc simplă, de vreme ce Ucraina este în prezent prizonierul războiului dintre președintele Donald Trump și majoritatea democrată din Congresul american.

La Moscova se afirmă că Gina Haspel, directorul CIA, mizează mult pe operațiunile sale din Ucraina și că un etaj întreg al sediului SBU din strada Volodimirskaia ar fi ocupat de agenți ai spionajului american, care s-ar implica inclusiv în probleme politice de natură internă.

Prezența consilierilor americani are la bază așa-numitul Intelligence Authorization Act al Congresului SUA, care permite Agenției Centrale de Informații să trimită cât mai mulți agenți în Ucraina, pentru a ajuta la dezvoltarea unor proiecte menite să sprijine stabilitatea internă și să securizeze legăturile dintre CIA și serviciile secrete ucrainene.

TURCIA

► Spionajul turc - Organizația Națională de Informații (Millî İstihbarat Teşkilatı – MIT) s-a oferit să dea o mână de ajutor autorităților de la Doha, pentru eficientizarea aparatului de securitate, în perspectiva Campionatului Mondial de fotbal din 2022, organizat de Qatar. În acest sens, Hakan Fidan, patronul MIT, și emirul Tamin bin Hamad al-Thani au convenit un program de formare a ofițerilor qatarezi din structurile de informații și securitate în unități speciale din Turcia.

Până în prezent, au fost instruiți câteva zeci de lunetiști, criminaliști, polițiști și jandarmi, într-o cazarmă din Foça (în apropiere de Izmir), precum și o grupă de ofițeri de informații, într-o locație a MIT din suburbiile capitalei turce. Cooperarea bilaterală în materie de asigurare a securității s-a amplificat după instituirea de către Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite a blocadei la adresa Qatarului (iunie 2017), când autoritățile de la Doha s-au văzut nevoite să solicite sprijin de la Ankara. Turcia a reacționat imediat și a trimis câteva sute de militari la baza din Al-Rayyan, urmând să înființeze încă una în apropiere de Doha.

De această apropiere beneficiază și industria turcă de apărare, care a primit comenzi pentru drone medium altitude and long-range (MALE) și investiții pentru dezvoltarea unor noi modele. În trecut fie spus, compania care fabrică astfel de aparate este condusă de Selçuk Bayraktar, ginerele președintelui Recep Tayyip Erdogan.

► Chiar dacă plecarea din fruntea MIT este de mult anunțată, Hakan Fidan, încă șef al spionajului turc până la închiderea ediției, este principalul strateg al ofensivei Turciei în Siria declanșată la începutul lunii noiembrie a.c., fiind ajutat de Kemal Eskintan, directorul Departamentului de operațiuni speciale și posibil înlocuitor al acestuia.

Expert pentru zona Machrek (partea de est a lumii arabe), Kemal Eskintan întreține relații solide cu lideri ai triburilor arabe angajate în disputele din regiune, cu autoritățile de la Damasc, dar și cu pasdaranii foarte activi în Siria. Alături de acesta, în teatrul de operațiuni de pe teritoriul sirian este implicat și directorul adjunct al MIT – Sadik Ustun – fost colonel în forțele speciale, cu experiență în acțiuni de comando, apreciat de americani ca unul dintre cei mai duri ofițeri din structurile de intelligence de la Ankara.

INDIA

Guvernul indian a lansat recent o cerere de ofertă pentru conceperea și implementarea unui sistem de recunoaștere facială la nivel național care, prin rețeaua de camere de supraveghere, bazele de date biometrice și alte surse diverse (fișele de recensământ, fotografiile din presă sau rețele de socializare etc.), să permită identificarea rapidă a persoanelor potențial implicate în activități ilegale.

India beneficiază de un vast fișier biometric – Aadhaar – lansat în 2010, în care figurează peste un miliard de persoane, la care poliția nu are, însă acces. Se speră că noul program guvernamental va juca un rol crucial în identificarea criminalilor, prin facilitarea accesului și diseminarea informațiilor între diferitele instituții cu competențe în sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională.

Asemenea proiecte de recunoaștere facială se multiplică rapid (Franța va testa în 2020 un astfel de dispozitiv pe aeroporturile pariziene și avioanele companiei Air France), tendință care îngrijorează serviciile secrete, preocupate în prezent să identifice noi mijloace pentru a asigura deplasările incognito ale propriilor agenți.

Un prim pas pare a fi fost deja făcut, devreme ce atât americanii (Michigan State University), cât și chinezii de la concernul Lenovo au demonstrat că există posibilitatea înșelării principalilor algoritmi de recunoaștere facială, modificând fotografiile documentelor de o manieră imperceptibilă, prin așa-numitul concept AdvFaces (Adversarial Faces).

Programul a trezit interesul unor servicii de spionaj, îndeosebi celor de la CIA și Mossad, ale căror operațiuni clandestine în străinătate ar putea fi puse în pericol de multiplicarea sistemelor de supraveghere video și recunoaștere facială.

Directorii respectivelor structuri de intelligence speră să limiteze riscul descoperirii propriilor agenți sub acoperire, care vor beneficia de documente cu fotografii modificate cu ajutorul AdvFaces și de identități false, obținute din piratarea unor diverse baze de date biometrice.

Cercetătorii americani și chinezi (sic!!!) care lucrează independent la dezvoltarea AdvFaces susțin că documentele de identitate astfel prelucrate vor apărea ca fiind perfect autentice la orice control uman, fotografia reflectând cu fidelitate fața posesorului.

IRAK

În cadrul unuia dintre rarele sale interviuri, generalul-locotenent Saad Mozher al-Allaq, șeful Directoratului de Informații Militare al Irakului, avertizează asupra unei catastrofe iminente, dacă Statul Islamic din Siria și Irak

va continua, cu și mai multă hotărâre, reconstrucția rețelelor de mujahedini și suporteri ai acestora din Orientul Mijlociu.

Generalul a confiat că spionajul militar irakian ar fi interceptat o serie de comunicări între înalți comandanți ai ISIS, intervenite după moartea „califului” Al-Baghdadi, care fac referiri la așa-numita operațiune „*Să dărâmăm zidurile*”, prin care se urmărește eliberarea numeroșilor prizonieri de război aflați în diverse lagăre de concentrare din nord-vestul Irakului și regiunile kurde din nordul Siriei, controlate de Turcia. Asemenea tabere adăpostesc peste 10.000 de persoane, multe dintre acestea fiind considerate luptători ai ISIS, care ar putea fi reînarmați și trimiși să lupte cu „*dușmanii islamului*.”

Forțele speciale ale Armatei irakiene încearcă să prevină un exod masiv al prizonierilor ISIS și conlucrează strâns cu autoritățile de la Ankara, pentru a neutraliza rețelele încă operaționale din Turcia ale fundamentalistilor islamici, care au reușit să corupă unele oficalități locale, pentru a le asigura protecție. După unele surse bine informate, în regiune s-ar afla cel puțin șase „*emiri*” ai ISIS, care dispun de resurse financiare consistente și influență politică semnificativă.

RUSIA ȘI CHINA – PRINCIPALII ACTORI AI SPIONAJULUI CORPORATIST

Adrian Isac

În decembrie 1965, cu patru ani înainte de zborul inaugural al primului avion supersonic de pasageri - Concorde, șeful reprezentanței Aeroflot de la Paris, Serghei Pavlov, cadru al GRU, era arestat de ofițeri ai Direcției pentru Supravegherea Teritoriului –DST (contraspionajul francez), care au găsit în bagajele cetățeanului sovietic planuri detaliate ale unor componente de bază ale viitorului avion franco-britanic.

La 31 decembrie 1968, Uniunea Sovietică anunța decolarea prototipului Tupolev-144, fabricat pe baza tehnologiilor sustrate de la concernul Aérospatiale din Toulouse, de către agenți ai GRU, cu ajutorul unor informatori recrutați din rândul specialiștilor francezi cu vederi comuniste.

Vremea a trecut, dar apetitul Moscovei – acum și al Beijingului – nu s-a diminuat, dimpotrivă, a sporit în intensitate, așa cum încearcă să ne demonstreze și Scott Stewart într-o recentă analiză publicată de Stratfor, sub titlul „O eră a riscurilor de spionaj fără egal.”

*

DE REȚINUT CĂ...

... Federația Rusă și Republica Populară Chineză dau dovadă de o agresivitate fără precedent în sfera spionajului industrial, deși proliferarea mijloacelor specifice muncii de intelligence ne face să credem că Moscova și Beijingul nu sunt singurii actori de pe această scenă...

...tehnologiile avansate fac mult mai ușoare pătrunderea de la distanță în sistemele informatice corporatiste și sustragerea unor cantități importante de date sensibile...

...combinați cu răspândirea la locul de muncă a conceptelor postmoderniste, acești factori creează un mediu cu risc de spionaj corporatist crescut.

O PRIVIRE GENERALĂ

Spionajul corporatist rămâne o amenințare serioasă, omniprezentă și persistentă, care angrenează o gamă din ce în ce mai mare de actori statali și privați. Astăzi, dacă cineva are interesul și intenția de a obține o informație – dar și mijloacele pentru a accesa instrumente externalizate și tranzacțiile de informații – trebuie să presupunem că poate dobândi capacitatea de a face acest lucru.

În prezent, *actorii furtului de intelligence corporatist sunt mai ocupați și au mai mult succes ca niciodată*, datorită unei confluente alarmante de factori. Concurența crescândă pentru putere cu Statele Unite ale Americii a Chinei și Rusiei a determinat serviciile secrete din aceste state să acționeze mai curajos dar și cu mijloace non-violente pentru a obține secretele companiilor occidentale.

Interesant este și faptul că *tot mai mulți profesioniști din domeniul informațiilor își folosesc abilitățile dobândite în timpul serviciului pentru guvern, în alte locuri de muncă mai bine plătite, din sectorul privat*. Expertiza acestora nu include numai abilități cyber pentru piratări, dar și know-how pentru *human intelligence*, cum ar fi recrutarea și dirijarea surselor, precum și alte abilități ezoterice pentru tranzacționări de informații.

Multiplicarea mijloacelor de spionaj, a dispozitivelor mobile și a datelor digitale, precum și gândirea postmodernistă au făcut, însă, ca și un simplu angajat să poată avea atât mijloacele cât și motivul pentru a identifica și sustrage cantități masive de informații.

Toate aceste amenințări sunt formidabile în sine și, prin urmare, demne de atenție. Dar este la fel de crucial să înțelegem cum se leagă toate acestea, pentru a surprinde pe deplin riscul de spionaj din ce în ce mai mare și incredibil de diversificat, cu care se confruntă afacerile și organizațiile de astăzi.

TEHNOLOGIILE DE VÂRF – ARMĂ CU DOUĂ TAIȘURI

Avansul tehnologic s-a dovedit în mare măsură un avantaj pentru actorii din spionajul corporatist. Internetul, în particular, le-a permis să pirateze ținte de la distanță și să colecteze cantități vaste de date din surse deschise. De asemenea, a sprijinit în mod substanțial eforturile de *human intelligence*, permițând actorilor să localizeze, să evalueze și, în unele cazuri, chiar să abordeze inițial agenții potențiali de la companiile țintă, atât de la distanță, cât și din interior.

Astăzi, mijloace precum LinkedIn sunt tot mai frecvent folosite nu numai pentru recrutarea de surse de intelligence dar și pentru tranzacționarea de informații, prin angajarea de ofițeri și operatori cu abilități de cel mai înalt nivel.

Progresele tehnologice au ușurat în mod semnificativ procesul de filtrare a datelor de la companii. Au dispărut zilele când erau sustrate copii ale documentelor, sau erau fotografiate la birou, folosindu-se aparate specializate. Spionii de astăzi pot transmite informații sensibile prin e-mail, sau pe suporturi ușor de ascuns (CD, USB, SD etc.)

Instrumentele tehnologice nelimitate aflate la dispoziția aproape oricui permit, de asemenea, agenților să-și adapteze rapid tehnicile, ca răspuns la modificările barierelor de securitate. De exemplu, *Apple* a dezactivat porturile

USB de pe computerele companiei, după ce a descoperit un spion care a descărcat date sensibile pe un stick de memorie, în 2018. Pentru a ocoli noul obstacol, un al doilea agent a folosit telefonul mobil și a fotografiat același gen de documente de pe monitorul său, fiind descoperit și arestat.

În același timp, digitalizarea datelor și utilizarea pe scară largă a laptopurilor și a altor dispozitive mobile înseamnă că informații sensibile pot fi accesate și astfel sustrase aproape oriunde. Zilnic, mulți angajați transportă, adesea fără să știe, cantități mari de informații ale proprietarului. De altfel, mulți oameni nici măcar nu sunt conștienți cât de multe date valoroase sunt în mâinile lor și lasă dispozitivele de lucru nesupravegheate într-o cameră de hotel, devenind o țintă atrăgătoare pentru actorii din spionajul corporatist.

Multe companii recunosc această amenințare doar când este vorba despre țări precum China și Rusia și restricționează cantitatea și sensibilitatea informațiilor ce pot fi luate de funcționarii lor când călătoresc în asemenea zone. Să nu uităm însă că și “vânătorii” sunt din ce în ce mai mobili (grație tehnologiei) și își vor redirecționa operațiunile către locurile unde pot fi obținute informații de interes.

În 2018, Ministerul Securității Statului din China a încercat să recruteze un inginer de la GE Aviation, din Ohio. Când specialistul american i-a spus că nu va putea lua cu el, la Beijing, laptopul companiei, ofițerul i-a propus realizarea unei întâlniri la Bruxelles, în timpul unei viitoare deplasări în străinătate. Din nefericire pentru el, ofițerul chinez a căzut într-o capcană și a fost arestat de către autoritățile belgiene.

CHINA SI RUSIA – VINOVAȚII DE SERVICIU

Faptul că rușii și chinezii se comportă atât de agresiv în ceea ce privește spionajul corporatist nu mai este pentru nimeni o surpriză. Într-adevăr, Moscova a declarat public că dorește să ajungă și chiar să depășească, prin orice mijloace, nivelul tehnologic al Occidentului, în principal al Statelor Unite ale Americii.

La rândul său, China a lansat un semnal similar în 1986, odată cu aprobarea *State High-Tech Development Plan*, mai cunoscut sub denumirea de “Programul 863”, urmat de alte inițiative de genul *Made in China 2025* sau *Mii de talente*.

Ofițerii de informații sovietici/ruși au vizat cu agresivitate tehnologia vestică încă din anii '40, când au sustras planurile bombei nucleare din cadrul proiectului american Manhattan, dar eforturile rusești au devenit mult mai îndrăznețe în ultimii ani. În 2014, SUA au impus Rusiei sancțiuni economice severe, după anexarea Crimeei și, ca răspuns, Moscova a cerut industriașilor autohtoni ca, ajutați de structurile de informații, să asigure producerea în țară a 77 de tehnologii - cheie.

Obținerea secretelor deținute de marile corporații nu este ceva nou pentru agențiile de informații și securitate ale Chinei și Rusiei. Problema este că acum fac acest lucru la o scară mult mai mare și cu mai multă îndrăzneală decât oricând în trecut. Volumul eforturilor lor se reflectă în numărul crescând al acuzațiilor de spionaj corporatist, în special cele care implică actori chinezi.

De la sine înțeles că rușii și chinezii nu sunt în niciun caz singurele amenințări, mai ales din perspectiva proliferării instrumentelor de spionaj. Cu siguranță, însă, aceștia sunt, de departe, cei mai periculoși și agresivi. Să nu uităm, totuși, că *deseori principalii parteneri pot fi și cei mai redutabili adversari în domeniul economic.*

POSTMODERNISMUL SI SPIONAJUL CORPORATIST

Și China, și Rusia, ca și alte țări interesate de spionajul corporatist au recrutat, recrutează și nu vor înceta să recruteze noi agenți, însă nu toate amenințările de acest gen vin din partea actorilor externi. Există cazuri tot mai frecvente în care funcționari din interior decid să sustragă informații sensibile pe cont propriu, pentru a le vinde sau a le folosi drept avantaj la obținerea unui nou loc de muncă la o companie concurentă. Indiferent dacă sunt automotivați sau recrutați, gândirea postmodernistă îi ajută în încercarea de a-și justifica acțiunile.

Postmodernismul, o mișcare de la sfârșitul secolului 20, se caracterizează prin scepticism, subiectivism, relativism, suspiciune generată de rațiune și o acută sensibilitate față de rolul ideologiei în afirmarea și menținerea puterii politice și economice. Afirmția că adevărul este subiectiv și individualist a fost acceptată pe scară largă în mediul academic și în toate sistemele educaționale occidentale. Ca rezultat, acestea pot fi identificate în aproape fiecare aspect al societății vestice.

Efectele postmodernismului le regăsim și în domeniul spionajului economic, în condițiile în care, deseori, companiile nu se mai pot baza pe un set de reguli formale și norme generale pentru a împiedica angajații să fure date sensibile. În această lume „post-adevăr”, angajații pot culege date pentru a justifica orice activitate ilegală, de genul tranzacționării de la o persoană din interior către spionajul corporatist.

Foști angajați ai Agenției Naționale de Securitate, Edward Snowden și Reality Winner au decis să fure informații guvernamentale clasificate, ca răspuns la ceea ce ei considerau că ar fi fost făcut greșit. Ambii și-au exprimat în mod public concluziile, în loc să apeleze la canalele oficiale, pentru a le face cunoscute autorităților competente.

Adăugați la această linie de gândire un pic de lăcomie de modă veche sau poate o nemulțumire a angajaților și aveți rețeta perfectă pentru spionajul corporatist.

Pe de altă parte, funcționarii au tot mai multe locuri unde să găsească date, mijloace/instrumente diversificate cu care să le fure și destui angajați ai serviciilor de informații din China și Rusia care doresc să-i plătească pentru a face acest lucru.

Luată împreună, avem imaginea mai clară a unei perioade de riscuri de spionaj corporatist fără egal, ceea ce face cu atât mai necesar efortul companiilor de a se asigura că sistemele lor de securitate, care sunt scumpe, creative și permanent actualizate, pot răspunde unor asemenea provocări. Aceasta și pentru că, ***atunci când instrumentele și tehnicile de spionaj sunt de vânzare, la fel este și siguranța companiilor și, în final, a cetățeanului!***

FRATE, FRATE DAR BRÂNZA-I PE BANI!

Alexandru Botez

Barometrul alianței politice, economice și militare dintre Serbia și Rusia părea până de curând a arata vreme bună. În luna ianuarie 2019, președintele Vladimir Putin a vizitat Belgradul, iar în octombrie același lucru l-a făcut și prim-ministrul Dmitri Medvedev. Niciun nor nu se întrezărea pe cerul raporturilor dintre cele două țări slave și ortodoxe. Chiar dacă în plan economic schimburile comerciale reciproce sunt relativ modeste, este de remarcat dependența Serbiei de livrările de resurse energetice din Rusia, precum și faptul că importanta companie sârbă din acest domeniu, *Naftna Industrija Srbije*, este deținută de Gazprom. Companii rusești și-au exprimat intenția de a investi în modernizarea căilor ferate sârbe.

În domeniul militar, Rusia a livrat Serbiei avioane moderne de luptă, transportoare blindate și tancuri, iar recent a dislocat pe teritoriul acestei țări o baterie de rachete antiaeriene S-400 și, conform declarațiilor președintelui Vučić, se intenționează achiziționarea unor sisteme de luptă de tip *Panțir*. La sfârșitul lunii octombrie, în Serbia s-au desfășurat ample aplicații militare la care au participat trupe ruse, denumite simbolic „*Scutul slav*”.

În ce privește colaborarea dintre serviciile de secrete ruse și sârbe se părea, de asemenea, că totul se îndreaptă în direcția intensificării acesteia. În urmă cu o lună, directorul Serviciului de Informații Externe al Rusiei – SVR, Serghei Narîșkin, declara că instituția pe care o conduce, împreună cu parteneri din Serbia, desfășoară „*operațiuni comune complexe*”, vizând apărarea intereselor lor în străinătate.

În luna noiembrie 2019, ministrul sârb de interne, Nebojsa Stefanovici, s-a aflat la Moscova pentru a discuta cu șeful Consiliului de Securitate al Rusiei, Nikolai Patrușev, chestiuni legate de „*provocările de securitate cu care se confruntă cele două țări*” și „*cooperarea în combaterea criminalității*”.

Și totuși, pe acest fundal, la Belgrad s-au petrecut evenimente care pot pune sub semnul întrebării perspectiva alianței „*frățești*” și aparent „*de nezdruncinat*” dintre cele două țări.

La 17 noiembrie, un autor necunoscut a difuzat pe *YouToube* o înregistrare video, filmată cu mai multe camere ascunse, în care doi bărbați se întâlnesc într-o parcare din Belgrad, cel indicat ca fiind „*ofițer de informații rus*” înmânându-i „*agentului sârb*” o sacoșă de plastic. Apoi, cei doi se deplasează la o berărie, unde discută amical. La revenirea în autoturismul său, „*agentul sârb*” scoate din sacoșă pe care o primise un plic cu bani, pe care îi

numără. Filmulețul a atras atenția opiniei publice din Serbia și ziariști iscoditori au început să facă o serie de speculații cu privire la cele două personaje, dintre care predomina cea conform căreia „ofițerul de informații rus” era unul din locuitorii atașatului militar rus de la Belgrad, colonelul Gheorghi Viktorovici Kleban, retras de la post în iunie 2019.

După cum era de așteptat, primele reacții înregistrate la acest filmuleț au vizat respingerea mesajului evident pe care acesta îl transmitea. Ziarul *Politica* a relatat că înregistrarea video ar fi fost făcută în urmă cu „mai mulți ani”, iar „agentul sârb” nu ar fi fost un funcționar de stat. De asemenea, politologul sârb Predrag Petrović, din cadrul ONG-ului belgrădean *Centrul pentru Politici de Securitate*, s-a grăbit să declare că înregistrarea video ar fi fost fie un semnal din partea serviciilor secrete occidentale privind infiltrarea masivă a serviciilor secrete ruse în structurile de stat sârbe, fie o manevră a celor aflați la putere la Belgrad pentru a distrage atenția de la un recent scandal în care aceștia ar fi implicați în traficul de armament.

Spre surprinderea generală, la 20 noiembrie, analistul șef al *Agenciei de Securitate și Informații* (Bezbednosno-informativna agencija - BIA), Relja Zeljski, a confirmat la postul de televiziune de stat RTS autenticitatea înregistrării video, iar personajul indicat ca fiind „ofițer de informații rus” era într-adevăr colonelul GRU Kleban. De asemenea, a anunțat că mai multe detalii despre acest caz vor fi făcute publice de însuși președintele Vučić, după o ședință a Consiliului de Securitate Națională.

A doua zi, într-o conferință de presă, Aleksandar Vučić a declarat că în înregistrarea video este surprinsă o întâlnire care a avut loc pe 24 decembrie 2018, între fostul membru al Ambasadei Federației Ruse la Belgrad, Gheorghi Kleban și un locotenent-colonel al armatei sârbe, pe care l-a indicat doar prin inițialele numelui - Z.K. Deși a menționat faptul că filmarea nu ar fi fost realizată de serviciul militar sârb de contrainformații, a precizat că acesta a cunoscut despre întâlnire, precum și de altele anterioare.

Pentru ca lucrurile să fie și mai confuze, președintele sârb a mai declarat că „serviciile noastre de contrainformații civile – BIA și militare – VBA, au documentat contactele pe care le-a avut Kleban și alți ofițeri de informații ruși cu cadre ale armatei sârbe, fiind obținute probe foto, video și audio în mai multe ocazii”.

Vučić a mai afirmat că, înaintea ședinței Consiliului de Securitate Națională, l-a convocat pe ambasadorul rus la Belgrad, Aleksander Boțan Harcenko, discuția cu acesta limitându-se doar la întrebarea „De ce?”, pe care i-a adresat-o. Ulterior, într-o emisiune la postul tv RTS, ambasadorul a declarat: „Ceea ce trebuie să înțelegem din această poveste (...) este că relațiile bilaterale și prietenia dintre Rusia și Serbia sunt stabile, profunde și cu

perspectiva de a se menține astfel, în ciuda poveștilor scandaloase privind presupuse recrutări efectuate de militari ruși, care nu pot afecta în niciun fel alianța noastră.” Referitor la dezvăluirile făcute de Aleksandar Vučić, într-un interviu acordat cotidianului Blic, prim-ministrul Ana Brnabic a declarat: „Dacă toate acestea sunt adevărate, atunci avem o problemă serioasă.”

Președintele Aleksandar Vučić (dreapta) și ambasadorul rus la Belgrad Aleksandr Boțan Harcenko, 21 noiembrie 2019.

În ce privește reacția oficialităților de la Moscova, prin vocea purtătoarei de cuvânt a Ministerului de Externe al Rusiei, Maria Zaharova, aceasta a fost de respingere categorică. Înregistrarea video era „o provocare”, prin care se urmărește crearea „unei atmosfere nefavorabile”, în perspectiva vizitei la Moscova a președintelui sârb.

Scandalul de spionaj de la Belgrad vizând comportamentul serviciilor secrete rusești în Serbia nu este însă o noutate. Cu exact trei ani în urmă, pe fondul tentativei eșuate de lovitură de stat din Muntenegru, prin care se urmărea împiedicarea acestei țări să adere la NATO, mass-media de la Belgrad au relatat pe larg despre implicarea unor ofițeri de informații ruși aflați sub diferite acoperiri pe teritoriul Serbiei și care au fost apoi expulzați discret din această țară. În acest context, a fost vehiculată o informație conform căreia acest grup de conspiratori ar fi avut o ascunzătoare de armament în apropierea unui punct obligatoriu de trecere de pe traseul zilnic al președintelui Vučić. Ministrul de Interne Stefanovic, într-un interviu acordat la acea vreme publicației *The Guardian*, a confirmat informația, iar șeful statului a anunțat o serie de măsuri vizând întărirea capacităților serviciilor sârbe de contrainformații.

Lucrurile s-au calmat doar după ce la Belgrad a sosit de urgență Nikolai Patrușev care, conform afirmațiilor unui oficial sârb, și-ar fi cerut scuze pentru ceea ce el a denumit „*characterul brutal*” al operațiunilor secrete desfășurate în Serbia de serviciile ruse de informații. De asemenea, Patrușev a promis că Rusia va livra Serbiei armament modern. Există semnale din care rezultă că sârbii ar fi fost nemulțumiți de întârzierea cu care s-au făcut aceste livrări și mai ales de cantitățile mai mult simbolice, departe de așteptările Belgradului.

Este dificil de evaluat impactul real al noului scandal de spionaj de la Belgrad până când nu vom avea o imagine completă asupra rezultatelor vizitei la Moscova a lui Aleksandar Vučić. Cel mai probabil vom asista însă, ca și în anul 2016, la o relansare a relațiilor bilaterale, după ce rușii, într-o formă sau alta, își vor cere scuze și vor promite din nou sârbilor livrări de armament.

Dar, încrederea dintre cei doi parteneri este iremediabil compromisă, iar rușii trebuie să se gândească serios la faptul că sârbii sunt o nucă mai tare decât își închipuie. De asemenea, eventualii amatori din rândurile cetățenilor sârbi să servească în solda unor servicii secrete străine vor fi cu certitudine mai puțini.

Cine ar putea fi totuși în spatele acestui scandal de spionaj? Se vehiculează deocamdată mai multe scenarii, dintre care unul arată cu degetul spre serviciile secrete sârbe. După cum susține Predrag Petrovic, în cadrul acestora ar exista două curente antagoniste. Unul este în favoarea unor legături mai strânse cu Rusia, iar celălalt aspiră la integrarea în Europa. Prin urmare, politologul sârb vorbește de necesitatea unor epurări în serviciile secrete. Nu este greu de ghicit la epurarea cui se referă acesta.

Al doilea scenariu se referă la intenția președintelui Vučić de a promova o politică echilibrată, bazată pe vectorul aderării la UE, concomitent cu vectorul menținerii de relații apropiate cu Rusia. *„Noi avem relații bune cu Rusia, nu avem niciun fel de probleme cu aceasta, dar în același timp ne continuăm drumul nostru pentru a deveni membru UE”*, declara Vučić anul trecut, într-un interviu acordat cotidianului *The Guardian*. Analizii occidentali relevă însă că acest balans nu este echilibrat, dacă ar fi să se aibă în vedere doar existența așa-zisului „centru umanitar” de la Niš – un veritabil centru logistic al serviciilor secrete ruse care acționează în Balcani de pe teritoriul Serbiei, precum și semnarea unui acord de comerț liber cu Uniunea Economică Eurasiatică – un rival al Uniunii Europene.

Indiferent spre ce azimut înclină actuala conducere de la Belgrad, este clar că ofițerii sârbi de contrainformații își îndeplinesc datoria patriotică de apărare a securității țării lor și fac zile grele serviciilor de informații străine care acționează pe teritoriul Serbiei. În orice caz, înțelegem că sunt necăjiți, deoarece după luni și poate ani de eforturi pentru a documenta un caz de spionaj și controla apoi acțiunile serviciului secret străin implicat, văd cum rezultatele muncii lor sunt puse pe taraba de negociere a unor interese politicianiste, iar ei trebuie să o ia de la capăt.

ENIGMATICUL BRUNO PONTECORVO, FIZICIAN SAU SPION?

Alecuș Fărău

Dintre toate secretele militare ale celui de-al II-lea Război Mondial, niciunul nu a fost apărut cu mai mult zel decât Proiectul Manhattan. Winston Churchill era ferm în a susține că nici chiar aliatul sovietic nu trebuia să cunoască nimic despre gigantica activitate riscantă condusă de America, de realizare a primei arme nucleare. Nu avea însă de unde să știe că o rețea de spionaj expediase deja la Moscova rezultatele activității britanicilor pentru construirea bombei atomice.

*

În deceniul care a urmat războiului, occidentalii au fost șocați să vadă că mai mulți cercetători cunoscuți erau demascați. Cel mai notoriu dintre toți era **Klaus Fuchs**, savant care lucrase la **Proiectul Manhattan**, găsit vinovat de "crima secolului", conform aprecierii directorului FBI Edgar Hoover. Trădarea lui Fuchs permisesse Uniunii Sovietice să producă arma nucleară și să spargă monopolul deținerii acesteia de către Statele Unite, cu cel puțin doi ani mai devreme decât se așteptau experții.

Cinci luni după confesiunile lui Fuchs, un incident curios s-a petrecut la Autoritatea de Cercetări pentru Energia Atomică a Marii Britanii de la Harwell, Oxfordshire. Unul dintre cei mai importanți cercetători, un italian, **Bruno Pontecorvo**, comunist, **a dispărut după ce a plecat cu familia într-o vacanță pe continent**. S-au scurs cinci ani înainte ca acesta să reapară în Rusia. El trăia cu familia sa la Dubna și lucra la Institutul de Cercetări Nucleare. De 65 de ani nimeni n-a fost în stare să dea un răspuns definitiv la întrebarea: a fost el un spion?

Povestea sa a fost spusă de autori notabili, precum istoricul Simone Turchetti, care au ajuns la concluzia că **Pontecorvo plecase din Occident pentru a scăpa de persecuții și de un proces în Statele Unite**. Fizicianul și prolificul autor Frank Close a lansat nu de mult o nouă perspectivă a acestei istorii, înarmat cu noi descoperiri din arhive, interviuri cu membrii familiei lui Pontecorvo, precum și pe baza unei profunde aprecieri a considerabilelor realizări științifice ale lui Pontecorvo. Dintre toți cei care au fost acuzați că au spionat programul nuclear, Pontecorvo a fost probabil cel mai desăvârșit ca fizician. Născut în 1913, într-o familie de evrei italieni, Bruno era un tânăr plăcut, capabil intelectual, frumos și athletic (aspirase să devină campion național de tenis). Părea să-l aștepte o carieră excepțională.

A avut un debut excelent în activitatea de cercetare la Roma, unde a lucrat alături de marele fizician Enrico Fermi, ulterior plecând la Paris pentru a se alătura celor doi savanți mondiali, Irene și Frederic Joliot-Curie. Cu toate aceste excelente recomandări, ***Bruno n-a fost invitat să participe la Proiectul Manhattan, aproape cu certitudine datorită convingerilor sale comuniste.*** Dar cunoștințele științifice și experiența i-au folosit pentru a fi admis la Laboratorul Chalk River din Canada, unde primise acces la materiale și documente care ar fi fost deosebit de utile sovieticilor. După război, el s-a transferat în Marea Britanie la Harwell, devenind coleg cu Fuchs, deși nu erau prieteni apropiați.

În iulie 1950, cam pe la mijlocul vieții sale, Pontecorvo și familia sa s-au stabilit la Oxfordshire, astfel că plecarea lor în Rusia a constituit un șoc. Urmărind cu atenție urmele dispariției lor, în arhive s-au descoperit documente conform cărora ***Kim Philby i-ar fi avertizat pe sovietici că FBI era pe urmele lui Pontecorvo.*** Aceasta nu era o surpriză prea mare, întrucât Philby avertizase anterior Kremlinul și despre interesul serviciilor de contrainformații occidentale pentru Klaus Fuchs, precum și pentru un alt spion, mai puțin important, Alan Nunn May.

Pontecorvo a desfășurat cea mai productivă activitate în a doua parte a vieții sale, făcându-se remarcat pentru interesul deosebit față de comportamentul extrem de evaziv al particulelor subatomice cunoscute ca neutrino. Numit uneori „*domnul Neutrino*”, Pontecorvo a fost considerat, pe bună dreptate, o autoritate mondială în acest domeniu, deși nu i s-a oferit recunoașterea exclusivă pe care o merita. A devenit membru al Academiei de Științe a URSS, i-a fost acordat Premiul de Stat al URSS și a fost distins de două ori cu Ordinul Lenin.

Însă viața lui Pontecorvo a fost departe de a fi ideală la Dubna, unde a devenit „*prizonier într-o cușcă aurită*”. Evident că, din punct de vedere material, avea un nivel de trai mai confortabil decât majoritatea cetățenilor sovietici, dar deplasările sale îi erau restricționate, fiind însoțit de paznici ori de câte ori pleca de acasă. Soția sa, Marianne, aflată deja într-o stare de spirit fragilă, suferea teribil: sănătatea ei mintală se deteriorase, fiind internată în mod repetat în clinici psihiatrice. Pontecorvo profita din plin de absențele ei pentru a petrece mai mult timp cu amanta sa.

În cea mai mare parte a timpului șederii sale în Rusia, ***Pontecorvo a fost loial guvernului sovietic și memoriei lui Stalin.*** Dar, după căderea Zidului Berlinului, a devenit mai relaxat în privința criticării guvernului sovietic și ar fi regretat propriile acțiuni. În 1993, în cadrul unui interviu a spus că „*am fost un cretin*”!

A fost sau nu spion? Aceasta este întrebarea fără răspuns, care se pune despre Bruno Pontecorvo de mai bine de 60 de ani. Disparația neașteptată a lui Pontecorvo, în condiții misterioase, a stârnit senzație în presa vremii, care l-a prezentat drept un spion sovietic. Guvernul britanic, din motive politice și diplomatice, a minimalizat cazul, declarând că Pontecorvo avusese acces limitat la cercetări cu caracter secret. Într-adevăr, el nu participase la proiecte cu aplicații militare; totuși, era un expert în metodele de prospecțiune pentru combustibilul nuclear și în proiectarea și construcția de reactoare nucleare.

Opinia lui Fermi, exprimată într-o scrisoare adresată unui senator american în 1951, era: „Științific, este unul dintre oamenii cei mai inteligenți cu care am venit în contact în cariera mea științifică. Desigur, nu știu care sunt motivele care au provocat presupusa lui fugă în Rusia. Părerea mea despre activitățile sale de cercetare a fost că nu avea mult interes pentru problemele atomice altfel decât ca instrument de cercetare științifică ... nu părea să aibă vreun interes special pentru armele nucleare. Din aceste motive, impresia mea este că, dacă s-a dus în Rusia, nu ar fi fost în stare să contribuie la activitatea lor cu lucrurile pe care le-a aflat în timpul implicării sale în proiectele canadian și englez, ci, mai curând, prin competența sa științifică generală.

Motivul exact al plecării lui Pontecorvo a rămas neclar. Dacă fusese spion, era justificată teama că va fi demascată: în ianuarie 1950 fusese arestat fizicianul Klaus Fuchs, participant la Proiectul Manhattan, care apoi a fost pus sub acuzare, a recunoscut și a fost condamnat. Chiar dacă nu fusese spion, Pontecorvo ar fi putut fi șantajat de sovietici, în căutare de secrete nucleare, pe baza convingerilor sale comuniste. Dar probabil cea mai bună explicație este și cea mai simplă: era comunist și, în condițiile de atunci ale Războiului Rece, decisese că ar fi dus o viață mai bună în URSS.

Într-o notă autobiografică făcută publică la Dubna după moartea sa, Pontecorvo scria: „Convingerile mele politice sunt de stânga. Inițial, ele erau legate de ura mea față de fascism și, cum cred și acum, de simțul dreptății pe care mi-l inoculase tatăl meu. În perioada care a durat de la mijlocul anilor '30 până în anii '70, ideile mele erau determinate de o categorie illogică, pe care astăzi aș numi-o «religie», un fel de «credință fanatică».

Într-un interviu din 1992 pentru ziarul britanic *The Independent*, a explicat tăios această convingere: „Explicația simplă este asta: am fost un cretin.” În aceeași scurtă perioadă înainte de moarte, ar fi refuzat o discuție cu un istoric, solicitată de guvernul rus, cu cuvintele: „Vreau să mor ca un mare om de știință, nu ca spionul vostru nenorocit”.

Motivul exact al defectării lui Pontecorvo rămâne astfel neclar, deși un apropiat al său considera că Pontecorvo spionase pentru sovietici înainte de a fugi la Moscova, afirmând că nimeni n-a stabilit cum au obținut sovieticii

planurile reactorului canadian unde lucrase Pontecorvo sau mostrele de uraniu din Canada. De asemenea, acesta susținea că defectarea lui a fost atât de neașteptată, că ar fi putut fi rezultatul instrucțiunilor sovieticilor care probabil că se temeau să nu fie prins.

Totuși, relatarea acestuia nu ar fi suficient de convingătoare. Numele lui Pontecorvo nu apare în cunoscutele arhive *Venona* sau *Mitrohin* și nu se cunoaște ca el să fi avut legături concludente cu servicii secrete, rețele sau activități de spionaj. Se consideră că dacă Pontecorvo ar fi fost cu adevărat spion sovietic, atunci acest lucru ar fi trebuit să se cunoască până în prezent.

Presupunând că afirmațiile făcute de cel care-l cunoscuse din activitate corespondeau caracterizării generale a lui Pontecorvo, acestea erau mai familiare unui om care a fost un strălucit savant, în timp ce în domeniul politic fusese puțin inițiat. În acest sens, este demn de notat că nu există date despre implicarea lui Pontecorvo în discuții politice sau despre teoria comunistă. Mai degrabă, Pontecorvo a lăsat impresia unui om devotat științei și care a acordat puțină importanță politicii, el alăturându-se comuniștilor întrucât aceștia se opuneau fasciștilor care-l persecutau pe el și familia sa.

Comunismul lui Pontecorvo pare deci superficial, dar chiar și așa acest lucru era dificil de explicat investigatorilor de securitate ai anilor 1950. Nu era surprinzător ca Uniunea Sovietică să se fi dovedit a fi un teritoriu de vis. Inițial, familia Pontecorvo a fost găzduită la Moscova și apoi la Centrul de Cercetări Nucleare de la Dubna, trăind izolată și având interdicția de a avea contacte cu ceilalți membri ai familiei și cu prietenii din Vest. Bruno și-a continuat activitatea, dar secretomania sovieticilor și lipsa de acces la centrele de cercetare din Occident nu i-au permis să țină pasul cu informațiile din domeniu pentru a nu fi depășit. În comunitatea științifică se apreciază că aceasta l-a costat cu certitudine pe Pontecorvo, între altele, acordarea Premiului Nobel pe care l-ar fi meritat pe deplin.

Deși Bruno a rămas credincios comunismului, după invazia din Cehoslovacia din 1968 el a început să admită că acest sistem social-politic era o cauză pierdută. În cele din urmă, la finele anului 1970, i s-a permis să călătorească în Occident, Pontecorvo vizitând Italia și alte țări europene până la decesul său din 1993.

**CULTURA DE SECURITATE,
CULTURA POLITICĂ**

SERVICIILE DE INFORMAȚII ÎN VÂRTEJUL GLOBALIZĂRII

Alexandru Omeag

Lovim adversarii la ei acasă!

Ideile despre „*globalizarea securității*”, sub umbrela SUA și a aliaților din NATO, apărute după dispariția sistemului de putere bipolar, au căpătat o și mai mare consistență după tragedia din 11 septembrie 2001, apreciindu-se că doar un asemenea concept poate răspunde spiralei insecurității mondiale, unde este dificil de făcut diferența între război, terorism, criminalitate organizată sau violențe interne.

Retorica militarilor, care au fost în „*bătăia puștii*” în zonele de conflict, face însă referiri la o falsă ierarhizare a pericolelor, invocând o exagerare a riscurilor care, deși previzibile, nu ar constitui o amenințare reală pentru securitatea națională. În opinia acestora, *colaborarea internațională nu poate înlocui măsurile clasice de securizare a frontierelor naționale*, care trebuie să primeze.

Adeptii unor asemenea concepte ocupă poziții importante în structurile de putere din Europa, dar sunt în „*pierdere de viteză*” în SUA, unde neoconservatorii sunt adeptii teoriei conform căreia „*patria se apără din exterior, lovind adversarii la ei acasă*”!

Globalizare versus regionalizare

Analiști politici independenți și experți de prestigiu din mediile academice sunt unanimi în a aprecia că *globalizarea este*, probabil, piatra unghiulară a dezvoltării economiei mondiale de la începutul noului mileniu, dar și *victimă a propriului succes, conceptul fiind atacat atât de stânga cât și de dreapta eșichierului politic internațional*: primii acuză creșterea inechităților sociale, exploatarea forței de muncă ieftine și evitarea plății impozitelor de către marile companii multinaționale; liberalii invocă creșterea populismului, care afectează centralizarea puterii și interesele naționale.

Semnele de întrebare care se ridică în legătură cu avantajele globalizării s-au multiplicat odată cu efectele crizei mondiale și abandonarea de către

Administrația Trump a leadershipului planetar (*America first* și *Let's make America great again!*). **SUA nu mai doresc să se implice în marile dosare internaționale**, cum ar fi schimbările climatice, **și nici să rămână în diverse alianțe care nu-i aduc avantaje evidente**. De altfel, revenirea în forță la barierele comerciale pentru protejarea economiei autohtone ilustrează pe deplin atitudinea ceva mai prudentă (unii o numesc chiar „insulară”) a Administrației de la Washington.

Tendința Statelor Unite și, parțial, a Chinei de a evita aplicarea reglementărilor internaționale a îndemnat alte țări să încerce și să ajungă la înțelegeri regionale. De exemplu, statele asiatice sunt pe cale de a încheia o serie de acorduri comerciale, ca reacție la decizia Beijingului de a adopta un model economic mai introspectiv.

O asemenea strategie – ***trecerea de la globalizare la regionalizare – este o armă cu două tăișuri*** și ar atrage riscuri economice, dar și politice imprevizibile: Statele-națiune s-ar putea apropia de cea mai puternică/influentă țară din regiune, depărtându-se astfel de sistemul mondial condus de SUA. ***Riscul ar fi și mai mare, dacă unele dintre aceste țări ar decide de unele singure să corecteze așa-zisele dezechilibre sau, mai grav, să regleze unele dispute istorice cu vecinii.***

Serviciile secrete în vârtejul globalizării

Toate guvernele păstrează o tăcere de înțeles atunci când vine vorba despre acțiunile de spionaj ale propriului serviciu secret, fapt îndeobște cunoscut.

Puțini știu însă că ***spionajul nu este interzis de dreptul internațional (fiecare țară evitând astfel să-și autoimpună restricții care s-ar dovedi, în timp, periculoase pentru securitatea națională)***. Aceasta și pentru că, în mod cert, avantajele sunt net superioare eventualelor prejudicii.

Pe de altă parte, ***cooperarea între diferitele servicii de informații și agenții de securitate devine, în era globalizării, esențială*** pentru combaterea riscurilor asimetrice emergente, cu avantajele și inconvenientele de rigoare. De aceea, ***colaborările între structurile de intelligence, chiar în cadrul parteneriatelor strategice (sic!) se bazează pe prudență și... real politik!***

Pornind de la realitatea evidentă că niciun serviciu secret nu poate pretinde că dispune de toate informațiile necesare pentru a asigura securitatea statului de care aparține și că este esențial accesul și la alte date sensibile obținute de aliați sau parteneri, propunem cititorilor noștri o succintă trecere în revistă a beneficiilor și riscurilor globalizării relațiilor de intelligence.

Avantaje prezumate...

→ informațiile primite de la structurile de intelligence ale altor state permit completarea datelor deja obținute și verificarea acestora, oferind un plus de credibilitate analizelor trimise decidenților politici autorizați;

→ nu toate serviciile secrete dispun de posibilități și expertiză într-un domeniu specific, într-o anumită zonă geografică, sau în sfera tehnologiilor de vârf, având nevoie și de alte informații pentru securitatea națională.

Diseminarea anumitor informații și a ceea ce francezii numesc „savoir-faire” ajută la gestionarea adecvată a unei situații operative și sporește eficiența structurilor de intelligence ale unui stat, care nu ar fi putut obține datele respective prin mijloace proprii. Un exemplu simplu: infiltrarea unei grupări teroriste islamice ar fi sortită eșecului fără sprijinul unor persoane de religie musulmană, care cunosc bine Orientul Mijlociu, tradițiile, cultura, mentalitățile și limbajul specific grupărilor fundamentaliste. Au toate țările amenințate de terorism asemenea resurse? Probabil că nu;

→ cooperarea poate aduce o altă versiune asupra propriilor evaluări, care corectează subiectivismul analistului autohton, sau validează estimările acestuia, evitând totodată redundanța în colectarea și sintetizarea informațiilor;

→ schimbul de date ajută la reorientarea planurilor de căutare a informațiilor, redimensionarea structurilor de intelligence și la economisirea de importante resurse umane și financiare;

→ statele mai mici par a fi cele mai avantajate, acestea putând oferi informații obținute din surse umane (*humint*) în schimbul unor tehnologii specifice avansate, la care altfel nu ar fi avut acces.

...și dezavantaje certe

→ statele mai dezvoltate, cu structuri de intelligence puternice și resurse financiare pe măsură sunt reticente în a disemina informații sensibile spre țări cu democrații insuficient consolidate, chiar dacă acestea fac parte din aceleași alianțe militare sau acorduri comerciale;

→ fiecare țară are propriile sale reglementări juridice și diferite acorduri sau înțelegeri confidențiale. În asemenea condiții, există riscul ca o informație transmisă să fie folosită chiar împotriva statului care a furnizat-o, în pofida angajamentului ca datele schimbate să nu fie diseminate terților fără acordul obținătorului;

→ slăbiciunile unor servicii secrete în materie de tehnologie sau surse umane pot spori dependența unora de altele (a se vedea în acest sens

puterea *sigint* a SUA și potențialul *humint* al Marii Britanii și al unor foste țări comuniste din Europa Centrală și de Est.);

→ există posibilitatea ca anumite schimburi de informații să urmărească influențarea statului solicitant, sau ca datele furnizate să fie perimate. Pe de altă parte, o asemenea practică oferă unui serviciu secret posibilitatea să evalueze resursele informative de care dispun partenerii de cooperare.

Globalizarea creează noi forme de cooperare, dar și competiție între diverse structuri de forță care, în deceniile trecute, cel mult se șicanau. Astăzi, polițiștii lucrează în străinătate, militarii se „*apleacă*” tot mai frecvent spre chestiuni domestice, contraspionajul a prins gustul parteneriatelor, multe probleme de securitate se externalizează spre sectorul privat, se comasează/restructurează agenții de securitate, se schimbă priorități...!

Experți militari occidentali remarcă, în context, ***sporirea competențelor serviciilor de securitate internă – pe fondul amenințărilor teroriste - și a apetitului acestora pentru perfectarea unor parteneriate externe, menite să le sporească credibilitatea în raporturile cu decidenții politici autohtoni.***

Pe malurile Senei, de exemplu, Direcția Generală pentru Securitate Internă - DGSI din Franța încearcă să concureze Direcția Generală pentru Securitate Externă-DGSE în monitorizarea unor rețele teroriste din țările maghrebiene, încheind acorduri de cooperare cu structuri de intelligence din străinătate și depășindu-și astfel competențele limitate la teritoriul național.

Mai mult, DGSI a stabilit, în numele aceleiași lupte antiteroriste, legături ambigue cu serviciile secrete ale unor state din regiune, exploatate în plan politic de regimurile de la Alger, Tunis și Damasc.

Aceeași tendință se constată și la nivelul Poliției Naționale, care a văzut în europenizare o oportunitate de a solicita atribuții sporite, bineînțeles tot cu ținte externe.

*

Globalizarea poate produce rezultate extrem de variate, fiecare țară, companie multinațională sau firmă privată încercând să adopte cele mai eficiente strategii pentru reducerea costurilor și maximizarea beneficiilor.

Dacă este să vorbim despre ***avantaje***, acestea s-ar putea rezuma la creșterea nivelului de trai, aducerea unui plus de creativitate, reducerea costului bunurilor și serviciilor, facilitarea interacțiunii cu alte culturi etc.

Criticii globalizării invocă instabilitatea/delocarea locurilor de muncă, creșterea numărului de asistați sociali, accentuarea hegemoniei Occidentului, pierderea identității culturale, degradarea mediului înconjurător, transformarea unei țări sărace într-una și mai pauperă etc. În opinia acestora, este cert că unii

dintre factorii favorizanți ai crizei mondiale îi regăsim printre efectele globalizării.

Ca să păstrăm un echilibru între adepții și criticii globalizării, am putea spune că *este necesar ca mondializarea să revină la principiile care au consacrat-o, acelea de a aduce tuturor o viață mai bună, prin partajarea echitabilă a avantajelor unui fenomen care, altfel, riscă să adâncească decalajele între săraci și bogați, evident în defavoarea primilor.*

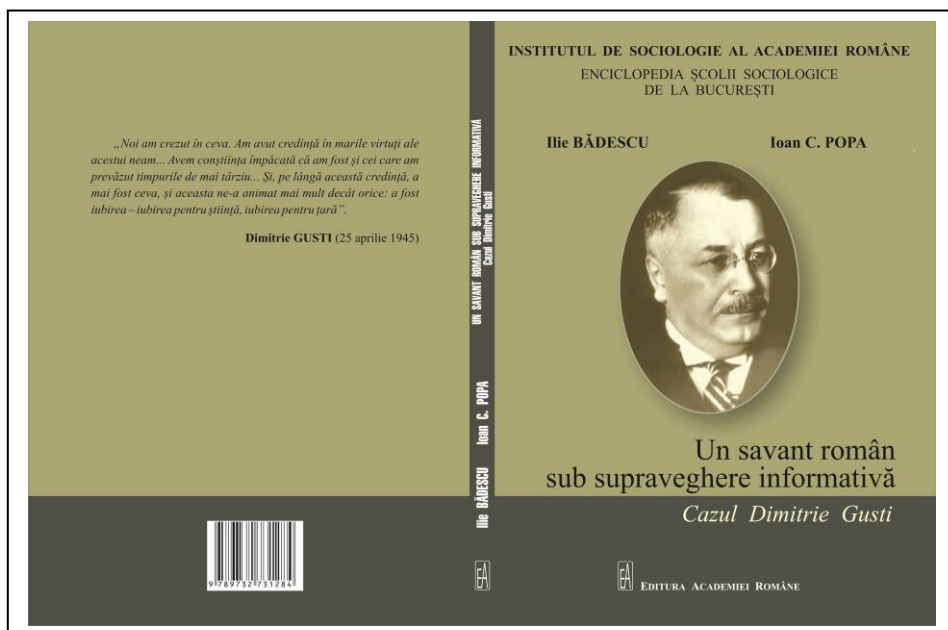

SAVANTUL DIMITRIE GUSTI SUB SUPRAVEGHERE INFORMATIVĂ

Dr. ist. Ion Constantin

Sub egida Institutului de Sociologie al Academiei Române, Prof. dr. Ilie Bădescu – membru corespondent al Academiei Române și Dr. Ioan C. Popa au publicat de curând la Editura Academiei Române o interesantă și valoroasă lucrare intitulată *Un savant român sub supraveghere informativă. Cazul Dimitrie Gusti*.

Volumul abordează în premieră aspecte semnificative cuprinse în Dosarul de urmărire informativă a lui Dimitrie Gusti (1880-1955), fondatorul Școlii sociologice de la București, unul dintre marii cărturari ai României din prima jumătate a secolului al XX-lea.

„Dosarul de urmărire informativă a profesorului Dimitrie Gusti, așa cum există astăzi în Arhiva CNSAS, Fond Informativ I 234978” – precizează autorii în Cuvânt-înainte – „este unul atipic, alcătuit fără respectarea unor reguli bine precizate și standardizate. De fapt, el este rezultatul comasării mai multor dosare de urmărire din epoci politice diferite, din care au fost selectate o serie de materiale (note informative, adrese, notițe, memorii, declarații, articole sau consemnări din ziare etc.), adunate pe o perioadă de circa trei

decenii despre profesorul Gusti și puse la un loc între două coperti, fără o respectare strictă a cronologiei sau o ierarhizare a lor pe capitole tematice. În plus, cu excepția unor ordine rezolutive pe anumite materiale, nu s-au păstrat acele documente care să indice cu precizie cine anume a inițiat acțiunea de urmărire, motivarea acesteia și concluzia finală la care s-a ajuns. Mai mult, paginile materialelor de la dosar poartă pe ele semnele a cel puțin patru-cinci renumerotări, ceea ce denotă atât că ele au fost extrase din mai multe dosare, cât și faptul că au făcut în mai multe rânduri obiectul unor revizui, fiind periate și curățate, adesea cu o grabă și neîndemânare vizibile (...). În mod cert, o serie de materiale au fost sustrate sau au dispărut pur și simplu, în funcție de scopul celor care au gestionat de-a lungul anilor acest dosar problemă, cum este numit la un moment dat de organele de urmărire” (op. cit., p.7).

Cu toate acestea, la Dosar s-au păstrat totuși o serie de documente care atestă fără putință de tăgadă că profesorul Dimitrie Gusti a fost supus pe nedrept la represii care au afectat grav prestigiul, demnitatea și chiar starea sa de sănătate, cu deosebire în ultimii șapte ani de viață (1948-1955).

Lucrarea (295 pagini) este structurată în două părți: I – *Dimitrie Gusti, fondatorul școlii sociologice de la București, sub supraveghere informativă* (autor I. C. Popa); II – *Ipoteze sociologice asupra regimurilor de persecuție. D. Gusti contra sistemelor care au deformat lumea.* (autor I. Bădescu). Addenda cărții cuprinde două consistente anexe cu piese din Dosarul de urmărire informativă a lui D. Gusti și, respectiv, corespondența și declarații din anchete. Un interes aparte în cadrul volumului îl prezintă textele gustiene selectate referitoare la *comunism, socialism, anarhism, sindicalism și bolșevism*, cuprinse în lucrarea cu același titlu publicată de Gusti în 1920 și republicată în 1934.

Bazată pe documente și dovezi certe din arhivele serviciilor secrete, provenind în principal de la C.N.S.A.S., lucrarea demonstrează cu prisosință faptul că savantul român Dimitrie Gusti s-a aflat în atenția structurilor informative ale tuturor regimurilor din România, începând din anii 1930 și până în 1955, anul când acesta a decedat. Obiectivele serviciilor de informații care l-au urmărit pe profesor (SSI, Corpul Detectivilor, Direcția Generală a Poliției de Siguranță, Direcția Generală a Siguranței Statului etc.) se deosebesc, într-o anumită măsură, în funcție de regimul pe care l-au servit (Carol al II-lea, Ion Antonescu, regimul comunist în primul deceniu de la instalarea sa în România), dar - așa cum arată autorii - „toate au ca numitor comun faptul că savantul Dimitrie Gusti era considerat o personalitate incomodă, ale cărei idei și proiecte veneau aproape de fiecare dată în contradicție cu ideologia dominantă a epocii și a celor aflați temporar la guvernare”.

În Partea I, după ce enumeră câteva reperi esențiale care jalonează activitatea științifică a lui D. Gusti (două doctorate în Germania, primul în filosofie – 1904, al doilea în sociologie și drept – 1908; profesor de filosofie, etică, estetică și sociologie, mai întâi la Iași, apoi la București; fondator și conducător al Institutului Social Român (1919-1948) și al unor reviste de specialitate de valoare europeană (*Arhiva pentru știința și reforma socială*, *Sociologie Românească*, *Affaires Danubiennes*); inițierea și coordonarea unor ample cercetări monografice asupra satelor românești (1925-1943); fondator al Muzeului Satului (1936) și comisar general al Pavilioanelor României la două expoziții mondiale – (Paris, 1937 și New-York, 1939); coordonator al *Enciclopediei României*, lucrare unică până astăzi în cultura română, 1938-1943; ș.a.), autorul se oprește pe larg, cum era și firesc, asupra analizei documentelor aflate în Dosarul de supraveghere informativă a savantului. Titlurile acestui subcapitol sunt edificatoare pentru aspectele prezentate:

Urmărit sub trei dictaturi

1. 1933 – 1940: „Intimii” profesorului Gusti informează Siguranța

2. 1940 – 1944: *Sub amenințarea legionarilor; Interdicție de a pleca în SUA; Sociologii – în dezacord cu regimul, dar nevoiți să tacă; Cercetări în Transnistria și dincolo de Bug; „Chestiunea se urmărește”*

3. 1945 – 1961: „Doamne, ce ne mai rezervă viitorul?”

A.A. îmbrățișat „noua democrație”, dar este „amic” al SUA!

B. Represiuni și umilințe; Șeful unei „puternice organizații cu caracter subversiv” la Institutul Social Român; Petru Groza trimite Memoriul lui Gusti la „dosarul numitului”; Condamnat la dispariție lentă; Mărturii din anchetarea foștilor colaboratori; Percheziționat și plasat cu „domiciliu forțat”; „Finis coronat opus” (pp. 34- 81).

După decesul survenit în octombrie 1955, opera lui D. Gusti a continuat să se afle sub interdicție, iar dosarul său de urmărire informativă a fost clasat abia în mai 1961, cu mențiunea „depășire de vârstă, decedat” (sic!). Mai mult, în Hotărârea de clasare se face precizarea că materialul din dosarul de obiectiv (problemă) se clasează „cu menținerea individului în evidență ca element dușmănos” (sic!). Începând cu anii 1965-1966, opera lui D. Gusti, acest mare savant patriot român, a început să fie treptat repusă în circulație. Despre suferințele și umilințele sale mai ales din ultimii ani de viață s-a păstrat însă o tăcere absolută. Până la publicarea acestui volum.

În Partea a II-a sunt prezentate, pe larg, aspecte teoretice definitorii privitoare la concepția științifică a lui D. Gusti, precum și la mecanismele de reprimare a valorilor în sistemele totalitare, cenzura comunistă și falsificarea sistemului gustian de „sociologia națiunii”, cu accent pe evidențierea rolului nefast al Cominternului (al cărui sistem de gândire și acțiune se perpetuează și

astăzi sub diferite forme) în deformarea, deturnarea și falsificarea valorilor fundamentale ale spiritualității românești. Firește, scopul acestei analize vizează, de asemenea, căutarea unui răspuns la tema centrală a lucrării: „*Gusti supravegheat. De cine? De ce?*”

Un aspect deosebit de interesant relevat în lucrare se referă la cercetările efectuate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, sub coordonarea lui Dimitrie Gusti, de către Institutul Social Român, Institutul Central de Statistică și alte instituții de specialitate asupra situației românilor moldoveni din Transnistria și de la est de Bug. În acest scop, profesorul Dimitrie Gusti a avut o colaborare fructuoasă cu alți cercetători de marcă precum Anton Golopenția, Traian Herseni, Henri H. Stahl ș.a. Toate aceste cercetări s-au soldat cu rezultate științifice deosebit de valoroase privind soarta românilor din Răsărit sub bolșevism, dar, din păcate, au avut efectul de bumerang împotriva cercetătorilor care au luat parte la aceste campanii, mulți dintre ei fiind arestați și supuși, la începutul anilor 1950, unor anchete istovitoare, unii dintre ei murind în închisori.

După 23 august 1944 și până la finele anului 1946, Dimitrie Gusti s-a bucurat de o anumită recunoaștere din partea noilor guvernanți, în perioada respectivă (iunie 1944 – iunie 1946) având și calitatea de președinte al Academiei Române. El credea sincer în revenirea României alături de Națiunile Unite și își punea mari speranțe într-o revigorare a prieteniei cu America, de posibilitatea căreia era convins mai ales după experiențele avute în SUA, în 1939 când, la recomandarea mamei președintelui Roosevelt (care patrona Expoziția mondială de la New York), fusese primit într-o audiență la Casa Albă de șeful executivului american.

În același timp, savantul român nu ignora realitatea prezenței covârșitoare a sovieticilor și rolul tot mai puternic al URSS în configurarea sortii României și al unei mari părți din Europa Centrală și de Est, ca urmare a înțelegerilor intervenite între Marile Puteri, la sfârșitul celei de-a doua mari conflagrații mondiale. Se explică, astfel, de ce îl găsim pe Dimitrie Gusti ca președinte al Societății Amicii Statelor Unite ale Americii din România – YMCA (constituită la 3 noiembrie 1944), dar și ca participant activ la înființarea Asociației Române pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică – ARLUS (12 noiembrie 1944).

Timp de un an (1946-1947), având mandat din partea Academiei Române, D. Gusti a efectuat o lungă călătorie în străinătate și a participat la prima sesiune a Adunării Generale a ONU. Deoarece România, intrată deja în sfera de influență sovietică, a aderat la ONU abia în 1955, D. Gusti a putut lua parte la lucrările Adunării Generale cu o legitimație de ziarist, în calitate de conducător al celor trei reviste importante menționate mai înainte. Datorită

prestigiului său științific impresionant, mai ales în SUA și Franța, eforturile academicianului român s-au soldat cu un acord de principiu al reprezentanților statelor vestice pentru înființarea unui Institut Social al Națiunilor, după un concept românesc, sub egida noii organizații mondiale în curs de constituire. Din păcate, consemnează autorii, „noile autorități de la București, aflate sub controlul total al sovieticilor, au decis să frângă însă cu brutalitate destinul acestui savant aflat la vârsta maturității creatoare. Inițiativa românească de la ONU nu a mai fost concretizată, iar Dimitrie Gusti, întors în țară, va suferi rigorile regimului de sorginte stalinistă de la București”.

73 69
17 Martie 1948

OPERAT SECRET
NOTA INFORMATIVA (57)

Din sursă neverificată suntem informați că Profesorul DIMITRU GUSTI, curând întors din America, astăzi președintele Institutului Social Român, are o puternică organizație cu caracter subversiv, în întrunirile și ședințele ținute chiar în sediul Institutului.

Informatorul nostru urmează ca în cursul acestei săptămâni să fie prezentat Prof. Gusti, urmând apoi a reveni cu detaliile.

Sursa: I.S.C.

===000===

DIR. CIA A SIG. STATULUI
DIRECTIA INFORMATIILOR
Nº 070732 ♦ 13 MAR 1948 ♦
DOSAR NRO

19 MAR. 1948

Handwritten notes:
S7
22-3-1948
Licany
B3
urmasi vsti
SECRET
D. Gusti
15.10.1948
D. Gusti

Așa cum rezultă dintr-o notă informativă, „fabricată” la începutul anului 1948, savantul român devine tot mai mult ținta noului regim, care îl cataloga drept „*element dușmănos*”, imputându-i-se „studiile universitare din Germania”, faptul că a fost invitat în SUA pentru „*a susține conferințe plătite așa de bine de americani încât, odată întors în țară, devine unul dintre cei mai aprigi propagandiști ai democrației americane*”.

La fel ca mulți alți intelectuali de frunte ai țării, savantul Dimitrie Gusti a intrat în colimatorul noilor organe de represiune ale statului comunist, el devenind obiect al unor crunte represiuni fizice și morale, fiind exclus din învățământul superior și de la Academie, apoi arestat la domiciliu, pus sub paza a doi agenți, confiscându-i-se locuința și fiind mutat într-un cartier periferic, interzicându-i-se orice comunicare sau colaborare cu instituțiile de profil internaționale. „*Este - așa cum arată autorii – capitolul cel mai dramatic al biografiei sale de savant, condamnat la o moarte lentă de către noul regim, deși el încercase să servească în continuare știința și cultura română cu întreaga sa capacitate intelectuală*”.

Lucrarea asupra cazului Gusti aduce multe lămuriri referitoare la destinul Academiei Române în primele decenii ale regimului comunist, marcat în mod deosebit de transformarea acesteia, după instaurarea „democrației populare”, în 1948, într-o instituție de stat subordonată complet regimului politic totalitar.

Pe lângă piesele din Dosarul de la CNSAS, volumul de față pune la dispoziția cititorului numeroase alte documente inedite: scrisori și declarații din anchetele la care au fost supuși unii colaboratori ai savantului, mărturii relevante pentru biografia sa, cât și pentru înțelegerea poziției sale cu privire la bolșevism și pericolul reprezentat de acesta pentru România și Europa, în general

Apreciem concluziv lucrarea *Un savant român sub supraveghere informativă*. Cazul Dimitrie Gusti drept o contribuție științifică majoră la cunoașterea vieții și activității unuia dintre cei mai proeminenți savanți sociologi români cu vocație europeană și universală. Ea se adresează atât specialiștilor, cât și publicului larg dornic să cunoască pagini de interes din istoria națională.

REVOLUȚIE ȘI SPIONAJ

Ioan Gatea

Schimbările din tehnologie, politică și afaceri transformă spionajul, condiții în care Serviciile de informații trebuie să se adapteze rapid, riscând altfel să devină irelevante. Câștigătorii vor fi cei care vor schimba vechile reguli ale spionajului și vor practica altele noi. Ei vor trebui să fie receptivi și cooperanți pentru ca, în mod paradoxal, să renunțe la o mare parte din secretul care însoțea această profesie încă de la începuturile sale, afirmă Edward Lucas, vicepreședinte al Centrului de Analize Politice Europene, într-un articol publicat de Foreign Policy în primăvara acestui an.

Departate de a fi un studiu sau o lecție dintr-un curs despre spionaj, articolul constituie o temă de reflecție asupra mutațiilor produse în mijloacele și metodele folosite de structurile de intelligence, care va trezi, cu siguranță, interesul cititorilor noștri, dornici să mai afle câte ceva din „bucătăria” serviciilor secrete. Ca profesioniști, însă, avem unele rezerve în legătură cu afirmațiile făcute la adresa muncii foștilor ofițeri de intelligence de către cineva străin de culisele fascinantei meserii de spion.

*

Lumea se schimbă, spionajul la fel

Echilibrul de putere în lupta nevăzută dintre structurile de intelligence se schimbă. Pentru Occident este tot mai greu să desfășoare activități specifice în țări precum China, Iran sau Federația Rusă, dar devine mai ușor pentru serviciile de informații ale acestor state să spioneze restul lumii. Pe de altă parte, datele culese din surse umane (Humint) încep să devină costisitoare și, uneori, chiar anacronice, în timp ce informațiile obținute din supravegherea comunicațiilor – Sigint - sunt tot mai valoroase, ceea ce adâncește prăpastia dintre statele cu tehnologii specifice avansate (SUA, Marea Britanie, Franța, Israel, China sau Federația Rusă) și toți ceilalți. *Expertiza tehnică, mai degrabă decât investigația umană, ar putea deține cheia succesului în viitoarele activități de intelligence.*

Granița dintre activitatea de informații a instituțiilor de stat și cea a companiilor private este din ce în ce mai estompată, iar *firmele particulare devin în prezent o componentă deloc neglijabilă a lumii spionajului, în condițiile în care mulți profesioniști din intelligence trec în sectorul privat odată ce părăsesc organismele guvernamentale.* Vechea regulă conform căreia „sunteți înăuntru sau afară” pare desuetă, iar eludarea ei permite unor foști ofițeri să devină extrem de bogați, erodând mistica dedicării acestei profesii exclusiv intereselor țării.

Aceasta și pentru că agențiile de informații și securitate din țările democratice nu se mai bucură de legitimitatea din în trecut. Există un scepticism public nejustificat în legătură cu obiectivele activităților specifice, motiv pentru care șefii diverselor structuri de intelligence se simt obligați deseori să justifice ce și cum fac și să accepte niveluri fără precedent ale controlului parlamentar și judiciar.

Tehnologiile de vârf – armă cu două tăișuri

Cea mai perturbatoare forță asupra schimbărilor din activitatea de informații externe este însă de natură tehnologică. Spionajul tradițional s-a bazat întotdeauna pe înșelăciune. Punctarea, studierea, recrutarea și exploatarea surselor implica ascunderea obiectivului final urmărit, deoarece, în caz de eșec, adversarul putea descoperi în ce scop erau necesare informațiile, punând astfel în pericol sursele și subminând acțiunile spionajului. Odată ce inamicul afla că o operațiune informativă este în desfășurare, el o putea folosi pentru a o anihila sau a oferi informații false sau alterate, în scopul dezinformării.

În mod tradițional, spionii depind de acoperirea adevăratelor identități. Până de curând, o canadiană în vizită la Moscova putea pretinde că este studentă la arhitectură, prezentând un document din care ar fi fost dificil pentru ofițerii ruși de contraspionaj să-i afle adevărata identitate. Puteau să-i controleze documentele, să o interogheze despre biografia ei, să-i cerceteze bunurile sau să o urmărească. Ar fi putut chiar să folosească indivizi cu o memorie fotografică deosebită, pentru a depista figurile unor ofițeri de informații cunoscuți sau suspectați. Dar dacă niciunul dintre aceste procedee nu genera indicii, tot ce puteau face era să privească, să aștepte și să vadă dacă persoana suspectată face vreo greșală.

Dar acum s-a terminat! *O identitate acoperită care a rezistat timp de 20 de ani poate fi dezvăluită în prezent în câteva minute.* Pentru început, programul de recunoaștere facială - dezvoltat în mare parte de companii israeliene și desfășurat pe scară largă în China și alte state - permite agențiilor de securitate să stocheze și să verifice un număr mare de fizionomii. Acestea pot apoi să realizeze verificări încrucișate cu o mulțime de informații personale pe care majoritatea indivizilor le încarcă în mod voluntar pe Internet.

Deci, ofițerii de contraspionaj încep investigațiile cu Internetul. A apărut undeva într-o fotografie persoana cercetată? Dacă da, este compatibilă fotografia cu "legenda" sa de acoperire? Dacă studenta canadiană la arhitectură nu apare pe niciun site media al Universității unde pretindea că studiază, povestea ei începe să pară șubredă. Ea poate chiar să se înrăutățească dacă se va descoperi că într-o vacanță în Hong Kong, în urmă cu trei ani, socializa cu oficialitățile americane de la consulatul de acolo.

Telefonul mobil, țintă importantă a serviciilor de informații, nu numai că înregistrează comunicările necesare hackerilor - apeluri telefonice și mesaje, primite și trimise - dar, de asemenea, funcționează ca un ghid de urmărire. Poate fi ușor atacat pentru a deveni și mai intruziv, astfel că un adversar se poate asigura că microfonul este pornit permanent și că telefonul continuă să transmită chiar și atunci când proprietarul crede că l-a oprit, iar un virus poate fi instalat prin trimiterea unui mesaj.

Evident, o soluție ar fi **să nu folosiți un telefon mobil sau să apelați la o cartelă preplătită, ori la un telefon înlocuit frecvent**. Dar acest lucru ar crea un pericol și mai mare. În cazul studentei canadiene, după ce ar fi căutat asemănarea online, un investigator rus de contraspionaj ar urma să se uite la datele de pe telefonul ei. Dacă ar constata că nu are niciunul, sau unul foarte vechi, ar deveni suspectă, întrucât doar cei săraci și bătrâni nu mai posedă un telefon mobil performant în zilele noastre.

Desigur, dacă studenta ar avea un telefon, dar numărul acestuia ar fi nou, acest lucru ar fi, de asemenea, suspect. Majoritatea oamenilor încearcă să păstreze numărul de telefon primit la achiziționarea aparatului, chiar dacă între timp îl schimbă. Dacă rușii ar obține înregistrările telefonice (prin hacking sau mituire), ar putea descoperi unde a fost, cine a sunat-o și pe cine a apelat. Urmărirea mișcărilor ei ar putea dezvălui nu doar o pasiune trecătoare pentru minunile arhitecturale ale Moscovei – dar și unele aspecte interesante. Acestea ar putea include opriri pe băncile parcurilor, călătorii în suburbii obscure, locuri rău-famate sau dispariții în metroul din Moscova, în timpul cărora își închidea telefonul sau îi scotea cartela!!!

Mai mult, anchetatorii ar putea combina aceste două tactici cu o a treia: informațiile financiare. Cum este evaluat cardul de credit al studentei? Ce carduri posedă? Istoria cumpărăturilor și comportamentul ei se potrivesc cu cardurile? Fiecare dintre aceste întrebări poate dezvălui un răspuns care poate deveni fatal, având în vedere că sunt foarte puțini oameni care călătoresc în străinătate fără card bancar, posedând doar un telefon cu cartelă preplătită, dovadă că ar avea ceva de ascuns.

Cum se apără profesioniștii de binefacerile tehnologiei?

Serviciile de informații dispun de **mai multe modalități** de abordare a acestor probleme tehnologice. **Prima** este să cheltuie bani pentru ca, în timp și cu efort, să creeze o bancă de „legende” impecabile (identități de acoperire) pentru ofițerii lor de informații. Această tehnică începe cu falsificarea de nume, documente și adrese - elemente tradiționale ale lumii spionilor, dar folosite încă în noua eră digitală. Astăzi, spionii se pot baza însă pe o intrare pe LinkedIn, pe un simplu card bancar sau pe un cont Facebook inactiv, toate cu suficiente

detalii pentru a fi plauzibile, dar cu prea puțin material specific pentru a face posibilă o verificare serioasă a lor.

O *a doua* strategie ar fi aceea de a folosi ofițeri de informații ”curați”, recrutați recent, a căror biografie să prezinte doar viețile lor civile anterioare, iar *a treia* constă în a trata identitățile ca fiind de unică folosință - trimiterea ofițerilor de informații în misiuni unice, știind că ulterior informațiile despre ei vor fi distruse pentru totdeauna.

A *patra* ar fi să se spioneze doar în medii neutre sau prietenoase: îi spionezi pe ruși sau pe chinezi, dar la Londra sau Paris, mai curând decât la Moscova sau Beijing. Niciuna dintre aceste abordări nu este ideală, fie pentru că riscurile și costurile sunt mari, fie că beneficiile sunt reduse - sau ambele.

Între timp, unele dintre vechile modele de spionaj nu mai funcționează din cauza progreselor tehnologice. Până de curând, Căsuța Poștală Impersonală (CPI) era considerată ca fiind o locație impecabilă pe care atât sursa, cât și ofițerul colector o puteau folosi în mod plauzibil. De exemplu, sursa putea înregistra informațiile pe un ”memory stick” ascuns într-o gumă de mestecat. Celălalt urma să o ridice, asigurându-se că nu este urmărit. Chiar și o echipă de filaj cu experiență ar avea dificultăți să surprindă flagrantul.

În prezent, rareori astfel de tactici mai funcționează. Asta pentru că este mai ușor pentru contraspionajul rus să urmărească deplasările fiecărui telefon mobil la Moscova, astfel că, dacă studenta canadiană l-ar purta asupra sa, mișcărilor sale ar putea fi observate în orice locație ce ar părea un loc potențial pentru o depunere/preluare la CPI. Ar putea apoi să aștepte un alt apel telefonic din acea zonă, care ar confirma preluarea materialului depus.

Comunicațiile electronice au devenit la fel de vulnerabile. Cu cât agențiile de informații cunosc mai multe despre aspectul comportamentului normal, cu atât anomaliile și coincidențele ies în evidență: De ce suspectul folosește Internetul dintr-o cafenea sau dintr-o rețea virtuală privată? Ce site-uri sunt accesate de pe computerul de acasă și/sau de pe telefon? Sunt folosite mesaje criptate pentru mesagerie? A dezvoltat un interes brusc pentru jocurile pe calculator (un mod ușor de a trimite mesaje către o sursă mascată ca alt jucător)? Dar despre obiceiurile de a face cumpărături online?

Aceleași tehnici algoritmice pe care experții în securitate digitală le folosesc pentru a detecta virusii din rețele și computere pot fi ușor modificate pentru a evidenția un alt comportament neobișnuit - uneori mult mai eficient decât ar putea realiza analiștii umani.

Împreună, aceste tehnici restricționează puternic capacitatea ofițerilor de informații și a sursele lor de a opera secret în siguranță. Maska anonimatului este înlăturată constant.

În timp ce maștrii occidentali ai spionajului urmăresc să gestioneze provocările prezentate de noua tehnologie, ei se confruntă cu constrângeri politice și legale mult mai mari decât adversarii lor.

Într-adevăr, în materie de informații și contrainformații, serviciile din statele autoritare au un avantaj față de cele din democrațiile liberale. Multe societăți occidentale dezbat cu îndârjire problema supravegherii activității serviciilor de informații - iar această dezbatere este una sănătoasă. Există, însă, o diferență categorică între modul în care operează marile agenții occidentale de informații - sub constrângeri judiciare, legislative, executive și altele - și facilitățile de care beneficiază structurile similare din state precum Rusia sau China. Obținerea accesului la înregistrările de telefonie mobilă din Vest necesită mai mult decât un clic de mouse. De obicei este nevoie de un mandat, care trebuie obținut printr-un proces birocratic. Însă la Moscova și Beijing este mai ușor. De exemplu, Legea privind Securitatea Națională a Chinei prevede în mod expres obligația fiecărei persoane fizice sau juridice, administrate de stat sau nu, să acorde sprijin serviciilor de securitate și informații.

Trecerea la obținerea de informații prin mijloace electronice creează, de asemenea, noi riscuri și dificultăți politice pentru toate părțile, deoarece se estompează distincția dintre munca de spionaj și război. În lumea Humint, diferența dintre serviciile de informații și forțele armate era clară în teorie. Munca unui spion a fost întotdeauna cea de a găsi informații, fără a crea probleme. Personalul militar purta uniforme, iar legile conflictelor armate guvernau activitățile lor; atunci când erau capturați, militarii deveneau prizonieri, pe când spionii și sabotorii erau împușcați.

În lumea online, atribuirea unui motiv este mult mai grea. O intruziune chiar nevinovată (involuntară) în computerele și rețelele sensibile ale altei țări poate fi ușor confundată cu un act de sabotaj sau cel puțin o pregătire în acest scop. Posibilitatea înțelegerii greșite îi împinge pe practicienii cyberspionajului pe un teritoriu politic și juridic necunoscut. Agențiile de informații au creat norme care, într-o oarecare măsură, înlocuiesc lipsa unor reglementări legale ale unui spațiu care se consideră că nu poate fi guvernat de lege. De exemplu, spre sfârșitul Războiului Rece, beligeranții s-au abținut de la atacuri fizice asupra ofițerilor de informații sau familiilor lor, dar, până în prezent, nu există aranjamente similare și pentru spațiul cibernetic.

Nicio faptă bună nu scapă nepedepsită!

Serviciile de spionaj din statele occidentale operează într-un mediu tot mai necunoscut și ostil, cu o societate civilă autohtonă deseori neprietenoasă. Trebuie subliniat, în context, că îngrijorările opiniei publice au sporit și ca urmare a comportamentului intruziv al giganților tehnologici și a diminuării încrederii în aparatul guvernamental.

Legile privind confidențialitatea datelor personale și respectarea drepturilor omului impun tot mai multe constrângeri asupra activităților structurilor de intelligence, mai ales când ele încearcă să dobândească noi puteri, cum ar fi obligarea companiilor telefonice să le permită să acceseze echipamentele folosite în comunicațiile criptate. O hotărâre din 2016 a Curții Europene de Justiție, de exemplu, risca să facă ilegală colectarea de către Agenția britanică GCHQ a unui volum mare de date pentru Agenția Națională de Securitate a SUA. Agențiile de informații din Statele Unite, Marea Britanie și alte țări occidentale angajează acum avocați și specialiști în afaceri publice pentru a-și asigura protecția informațiilor.

De asemenea, conducerea serviciilor de informații trebuie să țină seama de faptul că o ilegalitate nesancționată în prezent îi poate crea probleme în viitor. De exemplu, extrădarea unor teroriști suspecți a făcut obiectul unor dezbateri intense în Statele Unite. În 2012, Abdelhakim Belhaj, din opoziția emigrației libiene, a dat în judecată guvernul britanic pentru răpirea sa din Thailanda în 2004 și readucerea forțată în Libia, unde el și soția sa însărcinată au fost torturați. În 2018, autoritățile britanice au plătit despăgubirile familiei și i-au cerut scuze.

Astfel de probleme erau necunoscute pe timpul Războiului Rece, când nu exista un cadru legal explicit de reglementare a activităților de spionaj. În prezent, din cauza legislației privind libertatea informațiilor din multe țări, ofițerii de intelligence trebuie să țină cont de posibilitatea ca după 30 de ani - când documentele vor putea fi declassificate - să poată fi trași la răspundere pentru deciziile care par a fi complet justificabile astăzi, dar ar putea fi extrem de discutabile după standardele viitorului.

Într-adevăr, **ceea ce poate părea banal astăzi ar putea fi șocant mâine**, deoarece poate contraveni normelor sociale acceptate. Să luăm, de exemplu, folosirea certificatelor bebelușilor născuți morți - o modalitate comună de a crea o identitate acoperită, făcută publică prima dată de Frederick Forsyth în thrillerul său Ziua Șacalului. Când, în 2011, a apărut știrea că polițiști britanici sub acoperire foloseau această tehnică pentru a se infiltra în grupurile politice radicale, publicul a izbucnit ultragiāt, ceea ce a dus la o serie de anchete guvernamentale de mare anvergură și aranjamente juridice costisitoare.

Tehnica în cauză a implicat o unitate secretă numită **Secția de Evidențe Speciale**, care verifică documentele de naștere și deces, pentru a descoperi amănunte despre copiii care au murit prematur, dacă s-au eliberat certificate de naștere pe baza cărora s-au obținut permise de conducere și alte documente cu care să poată masca adevărata lor identitate. Posibilitatea de a găsi un certificat de deces care să corespundă unei persoane vii a crescut ca urmare a înregistrărilor publice digitalizate. În schimb, agențiile de spionaj fac astăzi

ceva și mai ofensator pentru moravurile sociale moderne: caută oameni care nu solicită niciodată pașapoarte și nu-și creează ”urme digitale”.

O categorie preferată sunt persoanele născute cu dizabilități, care își petrec viața fiind în grija altora. Un bărbat cu dizabilități care nu are cont bancar sau telefon mobil și necesită îngrijiri permanente pentru nevoile sale fizice va fi invizibil pentru lumea exterioară. Dar are un certificat de naștere, care poate fi folosit pentru a construi identitatea unei vieți sub acoperire. Această practică ridică profunde întrebări etice într-o epocă în care majoritatea oamenilor consideră că și persoanele cu dizabilități au drepturi umane inalienabile. Ceea ce ar fi fost acceptabil în urmă cu 20 de ani ar putea părea scandalos pentru distrugerea unei cariere actuale.

Lumea în plină expansiune a companiilor de intelligence private privește aceste tehnici și pe practicienii lor cu un interes nedisimulat. Într-adevăr, *profesia de spion se impune din ce în ce mai mult în lumea corporatistă. Lumea spionilor obișnuia să fie una închisă, membrii ei nu vorbeau niciodată despre ea și o serveau deseori și după pensionare. Pedepsele pentru divulgări puteau include pierderea pensiei sau chiar urmărirea penală.*

Aceste lucruri s-au schimbat. O obligație față de CIA sau MI6 a devenit o mențiune într-un CV, nu o carieră. În Marea Britanie, Statele Unite și Israel, experiența unei poziții superioare în domeniul informațiilor sau al apărării este deosebit de apreciată de companiile multinaționale sau firmele de consultanță. Astfel, companii israeliene conduse de foști ofițeri ai Mossad dezvoltă și vând câteva din secretele meseriei de spion (tehnici de monitorizare audio-video sau de schimbare a identității, virusările informatice etc.) unor firme sau persoane lipsite de scrupule, piața din Venezuela sau Arabia Saudită fiind doar un exemplu.

Mai departe, lucrurile se prezintă astfel: dacă se dorește să se afle unde a zburat avionul corporației rivale, cineva care are acces la baza de date a controlului traficului aerian va oferi răspunsul în schimbul unui ”plic gros”. Furtul de date electronice este dificil de depistat: nu este nevoie să fie descărcate fișierele, pentru că se poate fotografia ecranul computerului cu un telefon mobil, sau datele pot fi obținute prin infiltrarea temporară în organizația urmărită sub acoperirea de secretară, agent de securitate sau femeie de serviciu.

În ultimul timp, cunoștințele profesioniștilor din intelligence și contractele câștigate pe seama plătitorilor de taxe sunt deseori utilizate pentru îmbogățirea foștilor ofițeri de informații pensionați. Conflictul de interese și alte obstacole devin evidente. Multe dintre tehnicile utilizate de agențiile de spionaj guvernamentale sunt profund ilegale (de exemplu, mita, efracția, intimidarea și șantajul). Astfel de încălcări ale legii ridică și probleme: ce se

întâmplă dacă un client angajează o companie privată care este ținta unei anchete guvernamentale?

Pe măsură ce costurile operațiunilor specifice - bani, timp și efort - s-au redus, *spionajul a devenit mai puțin ezoteric*, devenind parte integrantă a litigiilor din afaceri, finanțe, sport și chiar de familie, cu privire la divorț și custodia copilului. Într-adevăr, viața modernă încurajează oamenii și instituțiile de tot felul să adopte gândirea și practicile lumii spionajului. Ești îngrijorat de o situație dificilă în care te afli? Atunci caută informații din "open source" care stabilesc precedente penale, credite obținute, obiceiuri nefericite precum consumul de droguri sau preferințe sexuale neobișnuite.

Oricine deține responsabilitatea cibernetică trebuie să gândească precum un ofițer de contrainformații. Pentru protejarea datelor sensibile ale firmei, trebuie să-i identifice pe cei mai neglijenți membri ai acesteia, pe care să-i dea afară sau să-i instruiască mai bine. Îndelungata practică a investigării adversarilor politici, a devenit ceva curent în Statele Unite în timpul alegerilor din 2016. Din dorința de a submina mandatul lui Donald Trump, republicanii au angajat o firmă a unui fost agent al MI6 în Rusia, Christopher Steele, care să descopere „mizeriile” din viața acestuia. În momentul în care Trump a obținut nominalizarea republicanilor, proiectul de investigare a fost continuat, dar de o firmă care se pare că a fost plătită de candidata democrată Hillary Clinton. Investigațiile lui Steele au implicat contacte cu foști agenți ai FBI, motiv pentru care unii critici consideră că s-au depășit limitele de acțiune ale unor cadre pensionate.

Dezvoltarea tehnologiei de spionaj disponibilă în comerț a dus la unele economii de resurse și la reducerea unor riscuri. Noile metode de investigații, precum Bellingcat (jurnalism de investigație specializat în verificarea faptelor și informații open-source - Osint), care folosește date comerciale și materiale sustrase din calculatoare sau primite de la aliați, au produs informații uimitoare, precum identificarea prezumtivilor autori ai tentativei de otrăvire a lui Sergei Skripal, fost ofițer rus de informații militare.

Beneficiile deschiderii spre societatea civilă

Concurența ridică standardele, în spionaj precum și în alte domenii. Agențiile de informații trebuie să lucreze și cu alți actori, din afara lumii spionilor, atât pentru a afla ce se întâmplă într-un domeniu, cât și pentru a-l influența. Șefii serviciilor de spionaj trebuie să fie capabili să contracareze operațiunile de culegere de informații și de a le lansa pe cele proprii.

Pe vremuri, ei le spuneau subalternilor că orice contact cu un jurnalist era un delict grav. Această linie de demarcație este acum subțire și plină de nișe. Ofițerii de investigații găsesc o mulțime de subiecte pentru a le discuta cu ziaristii, precum credibilitatea surselor deschise și dificultățile de operare în

medii ostile. Ofițerii de informații implicați în „*măsurile active*” – cei care fac ca „lucrurile să se întâmple”, mai degrabă decât să afle despre ele - pot găsi că sunt utile discuțiile cu ziariștii, fie pentru a evidenția elemente pozitive și logice care să le ajute în cazurile lor sau să folosească prilejul pentru a inventa sau denatura sursele informațiilor ce le obțin.

Având în vedere această schimbare de peisaj, spionii trebuie să fie și ei prezenți în lumea afacerilor și a finanțelor. Descoperirea rețelelor companiilor off-shore care se află în spatele eludării sancțiunilor de către Iran, a operațiunilor de influență ale oligarhilor ruși sau a folosirii de către China a diasporei sale, a devenit o sarcină extrem de importantă.

În urmă cu câțiva ani, autorul articolului din *Foreign Policy*, care coordona apărarea într-un proces de calomnie intentat de un magnat rus împotriva revistei *The Economist*, lucra ca șef al biroului din Moscova. Un articol al unui coleg insinuase că averea magnatului rus se datora legăturilor sale politice cu Vladimir Putin. S-au cheltuit sute de mii de dolari pentru o investigație detaliată a unui segment al pieței energiei, pe care se credea că omul de afaceri rus îl manipulează. După ce s-a terminat cazul, un șef al unui serviciu de spionaj dintr-o țară occidentală a afirmat că găsierea a câteva sute de mii de dolari în numerar pentru a mitui un nord-coreean nu ar fi fost o problemă, însă cheltuirea aceleiași sume pentru statisticieni și avocați era considerată inacceptabilă, bugetele serviciilor de informații fiind destinate exclusiv spionajului, nu pentru descoperirea unor lucruri prin mijloace legitime!

Este de la sine înțeles că agențiile de spionaj nu vor putea păstra secretul operațiunilor dacă vor acționa solicitând sprijinul avocaților, jurnaliștilor, contabililor etc. Deci, ***cu cât se lărgeste aria zonei secrete, cu atât aceasta devine mai greu de controlat și, evident, mai vulnerabilă.*** Ce credeți că s-ar putea întâmpla dacă un serviciu secret angajează o firmă de avocatură, iar calculatoarele acesteia sunt atacate de hackeri sau salariați corupți?

Secretomania dăunează grav sănătății!

Paradoxal, poate, dar un impediment major pentru spionajul din zilele noastre nu sunt scurgerile de informații, ci clasificarea excesivă. Autoritățile de acordare a certificatelor de securitate, în special în Statele Unite, funcționează cu mare încetineală, împiedicând recrutarea de persoane utile și permițând angajarea unor persoane insuficient verificate, precum Edward Snowden.

În majoritatea țărilor, informațiile sunt supersecretizate și pentru o perioadă prea îndelungată. Însă, după cum practica o demonstrează, supraclasificarea și secretul excesiv nu protejează de fel aceste țări de adversarii lor. Astfel de metode îi protejează pe birocrăți doar de control.

Agențiile de informații folosesc „umbrela” protejării surselor și metodelor de muncă pentru a justifica ascunderea unor gafe sau activități care ar merita să fie supuse controlului public. Această secretizare excesivă face ca serviciile de spionaj să fie timide, introvertite, refractare față de riscuri și rigide din cauza procedurilor. Contribuabilii ajung să plătească facturi din ce în ce mai mari pentru rezultate tot mai puțin impresionante. Între timp, dușmanii democrațiilor occidentale, neîngrădiți de astfel de proceduri, fură secrete și se amestecă în politica americană și europeană.

Pe de altă parte, Serviciile de informații ale țărilor democratice ar putea deveni prea flexibile și implicate mai profund în instituțiile și procedurile unei societăți libere. Tentația de a face acest lucru va fi deosebit de puternică în țările care se confruntă cu situații explozive cauzate de operațiuni ostile, cum ar fi Australia (amenințarea chineză), sau Ucraina (ofensiva Rusiei). Sancțiunile justiției penale în materie de informații - arestări, sechestrări de bunuri, deportări, interzicerea mijloacelor de informare în masă și altele - ar trebui să fie excepții.

Cei mai mulți dintre noi nu dorim să trăim într-o țară în care conducerea statului își petrece timpul citind sinteze informative și în care agențiile de informații și securitate se află în centrul vieții publice și al adoptării deciziilor politice. Ca unul care cândva a locuit într-o țară de acest gen, Rusia lui Putin, afirmă **Edward Lucas**, consider că democrațiile occidentale au nevoie de serviciile secrete pentru a apăra societățile deschise împotriva Putinismului - dar nu cu prețul auto-Putinizării.

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE**REPUBLICA MOLDOVA, O NOUĂ
SCHIMBARE DE MACAZ****Ioan C. Popa**

Ceea ce era de așteptat s-a întâmplat: guvernul proeuropean al premierului Maia Sandu a fost debarcat printr-o moțiune de cenzură inițiată chiar de colegii de alianță, socialiștii proruși patronați de președintele Igor Dodon. Pentru a înțelege mai bine resorturile acestei veritabile *schimbări de macaz*, tocmai când cei doi parteneri se străduiau (declarativ!) să asigure un anumit echilibru în relațiile cu Vestul și cu Estul, trebuie să ne aplecăm puțin asupra semnificației votului de la recentul scrutin electoral din republică.

Alegerile pentru primari și consilieri locali din Republica Moldova, desfășurate în două tururi de scrutin (20 octombrie și 3 noiembrie 2019), au reprezentat primul test major al viabilității și încrederii de care se bucura în rândul cetățenilor noua formulă de guvernare bazată pe alianța dintre socialiștii proruși (PSRM) și proeuropenii din Blocul electoral ACUM. Concluziile finale au confirmat, în multe privințe, estimările anterioare ale celor mai importanți analiști și observatori ai scenei politice din Republica Moldova.

În primul rând, este de menționat faptul că prezența la vot (42 la sută pe întreaga republică) a fost considerabil mai redusă decât la scrutinul precedent, ceea ce semnifică, după cum aprecia *Ziarul Național* de la Chișinău, că „*noua putere nu a generat entuziasm și optimism suplimentar în rândul alegătorilor*”. Absenteismul ridicat are, desigur, mai multe cauze. Una dintre ele, indicată în mod expres de mai mulți alegători, este aceea că „*oamenii sunt obosiți de promisiuni și așteaptă fapte concrete de la guvernanți*”, în condițiile în care Republica Moldova se situează pe ultimele trei locuri din Europa în ce privește nivelul de trai al populației. În al doilea rând, divizarea excesivă a partidelor de centru-dreapta, proeuropene, care s-au prezentat fiecare cu candidați proprii, a alimentat o stare de apatie în rândul cetățenilor, mai ales în capitală (unde prezența la vot a fost doar de 36 la sută, sub media generală).

De asemenea, este de notat faptul semnificativ că Partidul Democrat (PDM) al fostului oligarh Vlad Plahotniuc s-a menținut în rândul primelor trei partide câștigătoare, alături de PSRM și Blocul ACUM, obținând în primul tur

chiar mai multe mandate în majoritatea consiliilor raionale, cu excepția capitalei. Explicația? Noua putere nu a reușit să convingă că așa-numita *dezoligarhizare* a societății moldovenești după alungarea lui Plahotniuc și-ar fi atins scopul. Dimpotrivă, instituțiile statului, în special structurile de forță și justiția, deși au fost epurate de elementele loiale fostului lider al PDM, au intrat rapid sub influența lui Igor Dodon, ceea ce a determinat inclusiv o anumită parte a presei ruse să evoce pericolul „*dodonizării*” societății moldovenești și să-l echivaleze pe președinte cu „*noul Plahotniuc*”, în sensul de „oligarh – stăpân al țării”. Cât privește pe actualii oligarhi ai Moldovei, deținătorii celor mai importante averi, care controlează deci principalele pârgii de influențare a vieții politice și economice din republică, o cercetare făcută de un grup de ziariști de investigații de la Chișinău s-a soldat cu rezultate surprinzătoare. Mai întâi, majoritatea sumelor de bani deținute de „*cei mai bogați oameni ai Moldovei*” nu au putut fi evaluate deoarece se găsesc în depozite din străinătate, nefiind supuse controlului statului. S-a mai stabilit, totodată că, aproape fără excepție, averile celor mai bogați moldoveni, inclusiv ale lui Vlad Plahotniuc și Igor Dodon, au fost obținute prin derularea unor afaceri în spațiul post-sovietic, iar mijloacele folosite și circuitul banilor sunt cunoscute doar de autoritățile ruse, care pot să-i manipuleze pe deținătorii acestora sau să recurgă la presiuni și deschiderea unor procese, ca în cazul Plahotniuc.

În fine, o concluzie fundamentală privind rezultatele recentelor alegeri locale din Republica Moldova o reprezintă ceea ce analiștii moldoveni consideră prevalența *votului etnic*, bazat pe *orientarea geopolitică* a alegătorilor. *S-a ajuns din nou în punctul de pornire dinainte de formarea alianței PSRM – Blocul ACUM, adică la alegeri geopolitice*, după cum comenta editorialistul de la *Ziarul Național*. Altfel spus, programele electorale contează mai puțin sau deloc, dacă nu este întrunit factorul geopolitic. Drept urmare, în zonele cu populație rusofonă compactă, mai ales în nordul republicii și în Găgăuzia, candidații orientați spre Rusia au ieșit învingători la mare distanță de oponenții lor. În orașul Bălți, liderul Partidului Nostru, Renato Usatâi, un critic deschis al lui Dodon dar admirator declarat al lui Putin, a câștigat mandatul de primar al municipiului din primul tur cu circa 80 la sută din voturi, iar în Găgăuzia, la Comrat, candidatul PSRM a câștigat de asemenea din primul tur cu un scor categoric. La Strășeni, Telenești și în localitățile rurale din centrul republicii au ieșit învingători reprezentanții partidelor proeuropene, iar la Cahul și Soroca pe primul loc s-au clasat candidații independenți.

O situație aparte s-a înregistrat la Chișinău. Mai disciplinat, electoratul socialist rusofon l-a votat masiv pe Ion Ceban, candidatul PSRM, care s-a

situat pe primul loc încă de la primul tur, în timp ce reprezentantul Blocului ACUM, Andrei Năstase, s-a clasat pe locul al doilea, voturile alegătorilor proeuropeni sau unioniști fiind dispersate pentru candidații diferiți propuși separat de formațiunile de dreapta. Confruntarea din turul al doilea, din 3 noiembrie, putea să îi dea câștig de cauză candidatului proeuropean, Andrei Năstase, dacă alegătorii partidelor de dreapta reușeau să treacă peste rivalitățile care îi dezbină și se prezentau în număr mare la vot. N-a fost să fie. Dimpotrivă, menținerea disensiunilor și a stării de apatie pe partea dreaptă a condus la alegerea reprezentantului socialist ca primar al capitalei, o funcție importantă, cu acces și prerogative directe în ce privește gestionarea principalelor resurse umane și materiale moldovenești.

Bătălia pentru obținerea postului de primar al capitalei a oficializat, practic, antagonismul dintre cele două formațiuni de la guvernare – PSRM și Blocul ACUM. Confruntarea pe teme geopolitice s-a accentuat, iar rezultatul final nu putea fi decât ruperea coaliției. Chestiunea era doar de timp. De acest scenariu erau convingși ambii parteneri de coaliție. La rândul său, reprezentantul guvernului Federației Ruse pentru Republica Moldova, Dmitri Kozak, a subliniat și el, încă din vara acestui an, că deosebirile dintre principalele partide moldovenești sunt practic ireconciliabile, soluția fiind, mai devreme sau mai târziu, alegerile anticipate.

Divergențele la vârf în Republica Moldova se vor accentua și în perspectiva alegerilor prezidențiale din 2020, fiecare dintre formațiunile mai importante dorind să-și asigure accesul unui reprezentant propriu la funcția supremă. Controlul asupra primăriei capitalei îi conferă lui Dodon șanse în plus pentru obținerea unui nou mandat în fruntea statului. Potrivit unor analiști de la Chișinău, acesta este însă tot mai puțin agreat la Kremlin, pe fondul stagnării ascensiunii PSRM și al *echilibristicii* încercate de el în privința plasării Republicii Moldova în relațiile Est-Vest. În căutarea unui posibil înlocuitor al lui Dodon, pentru Moscova singurul partener loial și sigur a rămas regimul separatist de la Tiraspol, iar menținerea status quo-ului în Transnistria constituie un obiectiv strategic al Rusiei. Ilustrativ pentru poziția actuală a Moscovei în legătură cu viitorul pe termen mediu al *chestiunii moldovenești* este punctul de vedere exprimat recent pe portalul *Politnavigator* de către politologul rus Aleksei Martînov: „*Singura modalitate posibilă de reîntegrare este recunoașterea statalității Republicii Moldovenești Nistrene (Transnistria) de către politicienii actuali sau viitori. Pe baza a două state moldovenești cu vectori diferiți de dezvoltare (rus și român) se pot construi relații de colaborare. Moldovenii vor trebui să renunțe la unionism, iar Transnistria va trebui să facă niște compromisuri*”.

În euforia provocată de câștigarea clară a turului al doilea, pentru alegerea primarului Chișinăului de către Ion Ceban (39 de ani, secretarul pentru ideologie al PSRM), socialiștii s-au grăbit să-i arunce din barcă pe proeuropeni. Moțiunea de cenzură inițiată s-a bucurat și de suportul deputaților Partidului Democrat, anatemitat până mai ieri că l-a avut în frunte pe oligarhul Vlad Plahotniuc, și care avea de plătit unele polițe reprezentanților Blocului ACUM. Noul guvern, denumit „*tehnocrat*” dar format în marea sa majoritate din foști consilieri ai președintelui Igor Dodon, a și virat rapid spre Moscova. În capitala Rusiei, unde s-a deplasat imediat după confirmare, actualul premier, Ion Chicu, a primit asigurări de susținere, inclusiv financiară, dar și pentru „recuperarea timpului pierdut”, după expresia premierului rus D. Medvedev, care se referea probabil la perioada în care a guvernat fosta Alianță pentru Integrare Europeană, cea care a reușit să obțină pentru Republica Moldova statutul de *membre asociat* la Uniunea Europeană.

Trebuie subliniat însă că, din păcate, atât SUA cât și UE au girat formarea mezalianței dintre Blocul proeuropean ACUM și socialiștii proruși din PSRM, ignorând aproape complet problema influenței Rusiei în Republica Moldova și antiromânismul cultivat sistematic de Moscova în acest spațiu. Mai mult, chiar și o bună parte a politicianilor de frunte din România, care acuzau la vremea respectivă că nerecunoașterea imediată a alianței dintre Blocul ACUM și PSRM echivalează cu o trădare a intereselor țării, fluieră astăzi ușor a pagubă. Dar ferească Sfântul să recunoască vreunul că a greșit.

Deocamdată, consemnăm faptul că Republica Moldova rămâne divizată, iar disputele privind orientarea geopolitică a statului, spre Vest sau spre Est, vor crește în intensitate în perioada următoare.

SPIONUL CARE A FOST RETRAS DIN MISIUNE

Alexandru Botez

„Cei care acționează din toate puterile lor pentru demiterea prin orice mijloace a actualului președinte american sunt mult mai periculoși decât Donald Trump”.

Matt Taibbi - ziarist independent, redactor contributor la publicația *Rolling Stone*.

Subiectul vehiculat de mass-media conform căroră CIA a efectuat o retragere urgentă din misiune a unei surse infiltrate în Administrația Prezidențială a Federației Ruse a provocat un șoc în mediile politice de la Washington și, într-un cadru mai larg, în opinia publică din Statele Unite. Acest agent a furnizat informația folosită de fostul director al CIA, John Brennan, pentru a justifica acuzația că Vladimir Putin a ordonat personal serviciilor de informații ruse să se amestece în alegerile prezidențiale din Statele Unite din 2016, în favoarea lui Donald Trump.

Conform relatărilor CNN și New York Times, decizia de retragere din misiune a agentului a fost motivată de temerile CIA privind comportamentul iresponsabil al președintelui Donald Trump în gestionarea informațiilor, justificat de presupusa divulgare de astfel de date ministrului rus de externe Serghei Lavrov, cu ocazia întrevederii avute cu acesta la Casa Albă, în luna mai 2017.

La o examinare mai atentă, acest din urmă aspect nu stă în picioare, la fel ca și aproape tot ce CNN, The New York Times și alte mijloace de informare din mainstream au relatat în legătură cu subiectul în cauză. Ceea ce a rezultat însă cu claritate a fost faptul că, pe fondul existenței reale a unui spion penetrat în Administrația Prezidențială de la Moscova, Oleg Smolenkov, informațiile furnizate de acesta au fost manipulate pentru susținerea acuzației de amestec al Rusiei în alegerile prezidențiale din Statele Unite. Orice altceva s-a afirmat de mass-media din mainstream pe această temă au fost fake news destinate să ascundă manipularea de către directorul CIA a informațiilor secrete obținute de agenția pe care o conducea pentru a discredita legitimitatea propriului președinte.

*

Cine este Oleg Smolenkov?

În 2007, la 33 de ani, Oleg Smolenkov era diplomat în cadrul Ambasadei Federației Ruse de la Washington D.C. Terminase cursurile Institutului pedagogic de stat pentru limbi străine Maurice Thorez și era căsătorit. De regulă, absolvenții unei universități de elită cum era Maurice

Thorez sunt angajați la absolvire de Ministerul de Externe, Ministerul Apărării sau de serviciile de informații. Smolenkov a fost angajat de Ministerul de Externe, în calitate de traducător de limba engleză și repartizat la Departamentul 2 European, care gestiona relațiile cu Marea Britanie, Țările scandinave și Statele Baltice, înainte de a fi trimis la post la Ambasada Federației Ruse de Washington.

Oleg Smolenkov, în 2007

Protejat al ambasadorului Iuri Ușakov, Smolenkov era secretar 2 și lucra în cadrul *Centrului Cultural Rus* de la Washington, aflat în subordinea *Agenției Cooperării Umanitare Internaționale* (cunoscută sub denumirea prescurtată în limba rusă *Rossotrudnicestvo*). Este vorba de o agenție guvernamentală autonomă, care funcționează însă sub auspiciile Ministerului Afacerilor Externe al Rusiei. Pe lângă găzduirea artiștilor și muzicienilor ruși care călătoresc în Occident, *Rossotrudnicestvo* coordonează și un program prin care sunt

organizate schimburi culturale pentru tineri străini care vizitează Rusia, suportând cheltuielile de cazare ale acestora și facilitând întâlniri cu oficiali ruși. Șeful direct al lui Smolenkov, Evghenii Zvedre, participa la turnee prin Statele Unite, în cadrul cărora prezenta auditorului diferite aspecte privind cooperarea ruso-americană.

În cel privea pe Smolenkov, viața acestuia era mult mai banală. El se ocupa oficial de achizițiile făcute de *Ambasada Federației Ruse de la Washington*, în calitate de agent de cumpărături, precum și de aprovizionarea unui magazin de produse alimentare pentru diplomații ruși, aflat în clădirea *Centrului Cultural Rus*.

Informațiile din mass-media ruse privind această perioadă din cariera lui Smolenkov relevă faptul că poziția acestuia în rândul diplomaților ruși din capitala americană era de „*lacheu al ambasadorului*”. Lui îi revenea sarcina rezolvării nevoilor personale curente ale șefului misiunii și familiei sale, de la cele mai banale, cum ar fi obținerea de programări la un stomatolog bun, până la achiziționarea a tot ce-și doreau să cumpere „*șeful și soția sa*” cu prețuri semnificativ reduse, în virtutea statutului lor diplomatic. De asemenea, Smolenkov era desemnat să însoțească membrii delegațiilor oficiale aflate în vizită în SUA (miniștri, deputați, guvernatori, șefii unor corporații de stat etc.), în inevitabilele partide de „*shopping*” prin magazinele din Washington. Era important pentru ambasador ca aceștia să se întoarcă acasă satisfăcuți, inclusiv din acest punct de vedere.

Referitor la comportamentul său din acea perioadă, foștii săi colegi și-au amintit că Smolenkov era „conștiincios” în îndeplinirea sarcinilor care-i reveneau, dar se plângea frecvent de salariul mic pe care-l avea, consuma băuturi alcoolice în exces și avea frecvente conflicte cu soția.

Circumstanțele recrutării

Având în vedere că FBI suspectează *Rossotrudnicestvo* că oferă acoperiri pentru recrutări ale unor cetățeni americani de către serviciile ruse de informații, fiecare dintre angajații acesteia este considerat o potențială amenințare. Această suspiciune determină măsuri de supraveghere, care inevitabil se soldează cu obținerea unor date de cunoaștere privind persoanele monitorizate, inclusiv cu caracter compromițător și care pot fi folosite de serviciile americane de informații pentru recrutare.

FBI face acest lucru într-un cadru mai larg, contrainformativ, încercând să descopere spionii ruși. CIA face același lucru, dar cu obiectivul nemijlocit de a recruta agenți care, după încheierea misiunii diplomatice, să fie angajați în guvernul și președinția Federației Ruse, de unde să poată furniza informații și documente secrete.

Recrutarea unui diplomat rus cu experiență este un lucru dificil, nu însă și a unui diplomat tânăr. Un candidat la recrutare ca Smolenkov este evaluat nu atât prin prisma aportului de informații pe care le poate furniza în momentul recrutării, dar mai ales prin potențialul reprezentat de evoluția sa în viitor când ar putea ajunge în poziția de a furniza informații de valoare.

În cadrul CIA, responsabilitatea pentru recrutarea diplomaților ruși aflați pe teritoriul american revine *Diviziei Naționale pentru Resurse* (National Resources Division – NR), din cadrul *Direcției Operații* (Directorate of Operations – DO).

În mod normal, rezidența CIA din Washington ar trebui să-și coordoneze acțiunile cu cele ale biroului teritorial FBI, în vederea unei abordări comune a recrutărilor diplomaților ruși de felul lui Smolenkov. CIA și FBI au însă obiective diferite atunci când este vorba de recrutarea rușilor.

Recrutarea lui Smolenkov a fost o acțiune exclusiv a CIA, efectuată de NR și monitorizată de *Grupul de Operații Ruse* (Russian Operations Group) din cadrul *Direcției Eurasia*, care urma să gestioneze legătura cu acesta după revenirea la Moscova.

Postul modest deținut în cadrul *Rossotrudnicestvo* nu era satisfăcător pentru un absolvent al Institutului Maurice Thorez. Smolenkov a început să bea excesiv, iar căsnicia sa a început să se clatine. Colegii săi discutau despre faptul că era nemulțumit de salariul pe care-l primea. Dorința lui de a avea mai mulți bani, precum și posibila perspectivă au atras atenția CIA și, cel mai

probabil, acestea au fost motivele care au stat la baza recrutării tânărului diplomat rus în 2007.

După ce a acceptat oferta CIA, noul agent a fost testat cu detectorul de minciuni pentru a se stabili loialitatea sa și instruit cum să obțină informații, precum și cu folosirea mijloacelor secrete de legătură cu CIA. Lui Smolenkov i s-a repartizat un ofițer de legătură, care se ocupa nemijlocit de activitatea sa de agent, inclusiv de contul său bancar în care i se depunea salariul alocat.

Recrutarea unui diplomat rus care este dispus să se întoarcă la Moscova este un succes rar și devine un secret bine păzit în cadrul CIA. Adevărata identitate a lui Smolenkov era cunoscută doar de un număr restrâns de persoane atent selecționate. Pentru ceilalți, care aveau acces la informațiile furnizate de acesta, era doar un nume conspirativ precedat de două litere, care indicau Rusia. (De exemplu, Adolf Tolkacev, așa numitul „*spion de un miliard de dolari*”, avea numele conspirativ CKsphere, CK fiind literele prin care, la data recrutării sale, era denumită Uniunea Sovietică.)

Din cauza faptului că informațiile furnizate de Smolenkov puteau să ducă la deconspirarea sa, *Grupul de Operații Ruse* le „amesteca” printre cele obținute de la alte surse, atunci când le distribuia beneficiarilor legali.

Chestiunea posibilităților sale informative

Iuri Uşakov, alături de Vladimir Putin

În vara anului 2008, Smolenkov l-a urmat pe ambasadorul Iuri Uşakov la încheierea misiunii sale la Washington. La puțină vreme după ce a ajuns la Moscova, Smolenkov a divorțat și s-a recăsătorit cu Antonia, fiica unui medic stomatolog din cadrul policlinicii MAE. Aceasta avea un fiu dintr-o căsătorie anterioară, iar în scurt timp a născut două fete gemene.

Uşakov a fost numit adjunct al șefului personalului Guvernului Federației Ruse, având sarcini în domeniul problematicii relațiilor internaționale și promovarea politicii externe. În calitate de membru al Biroului Executiv al Guvernului Federației Ruse, Uşakov coordona activitatea internațională a prim-ministrului și oficialilor de rang înalt din guvernul rus.

Smolenkov a reușit să rămână în anturajul lui Uşakov, unde, în 2010, a fost promovat în funcția de consilier de stat - clasa a treia, ceea ce în nomenclatura de echivalare a funcțiilor corespunde gradului militar de general-maior. De asemenea, i s-a acordat certificatul de acces la documente secrete – nivelul 2.

În anul 2013, Uşakov a fost promovat în Biroul Executiv al Administrației Prezidențiale în calitate de asistent pentru relații internaționale,

iar Smolenkov l-a urmat și de această dată. Vladimir Putin era de un an în al de-al doilea mandat de președinte al Federației Ruse. Ușakov fusese consilierul său în timp ce era prim-ministru. A continuat însă să-și păstreze biroul din Boyarsky Dvor, de la Piața Veche, nr. 8. Clădirea din Boyarsky Dvor era separată de Kremlin și prin urmare atât Ușakov, cât și Smolenkov nu aveau acces direct la președintele rus. Cu toate acestea, noul loc de muncă a fost pe placul șefilor săi de la CIA.

În cei 5 ani cât a lucrat în Biroul Executiv al guvernului și apoi în Administrația Prezidențială, Smolenkov nu a avut acces la informații de o valoare deosebită, dat fiind rolul său de lacheu al ambasadorului Ușakov. În cel mai bun caz, datele furnizate de acesta aveau un caracter marginal, de completare sau verificare a informațiilor obținute din alte surse.

Ca urmare, legătura sa cu CIA a avut un caracter de rutină, CIA fiind interesată mai mult în potențialul lui de ascensiune profesională, decât de aportul sau informativ.

Un aspect interesant relevat de mass-media ruse este faptul că pe contul de Facebook al fiului adoptiv al lui Smolenkov a fost găsită o fotografie a unei mape de documente pentru semnat cu antetul Administrației Prezidențiale de la Moscova. Fotografia data din perioada anterioară refugierii în Statele Unite a familiei Smolenkov. Se sugera în acest fel faptul că fotografia provenea de la tatăl său, care chiar lucra în Administrația Prezidențială, iar implicit cine avea acces la un asemenea obiect, avea acces și la documentele pe care le conține.

Ceea ce nu ne spun ziariștii de investigație de la publicația rusă MK este că astfel de mape, agende și alte obiecte de birotică, produse de o renumită firmă italiană, *In Tempo*, se comercializează în mod curent la Moscova, inclusiv inscripționate cu antetul Administrației Prezidențiale.

Prin urmare, sigurul semn de întrebare ar putea fi ce căuta această fotografie în tefonul mobil/calculatorul lui Smolenkov, respectiv al fiului său. Cel mai probabil, la fel ca și la Washington, acesta avea sarcina procurării de rechizite pentru a fi folosite de biroul șefului său - ambasadorul Ușakov și care, în virtutea noilor sale atribuții, îi prezenta o mapă cu documente pentru semnat lui Vladimir Putin.

Dar de aici și până la a susține că Smolenkov avea acces nelimitat la mapa lui Putin este o cale lungă. În același timp, nu este exclus ca, la un moment dat, Smolenkov să fi folosit această fotografie pentru a dovedi CIA nivelul său de acces informativ.

Contextul relațiilor dintre serviciile secrete americane și ruse

Promovarea lui Smolenkov la Administrația Prezidențială de la Moscova a coincis cu o perioadă de dificultăți cu care s-a confruntat CIA în capitala Rusiei. În primul rând, sistemul de comunicații secrete bazat pe

Internet, în care platforma de e-mail Google era folosită pentru accesarea diferitelor pagini web în schimburile de mesaje cifrate dintre agenți și CIA, era compromisă. Smolenkov fusese instruit să folosească acest sistem de legătură. Primele fisuri au apărut în Iran și apoi în China. În ambele țări întregi rețele de agenți ai CIA au fost arestate. Se pare că chinezii au împărțit rușilor cum să fie depistate și descifrate comunicările secrete de pe paginile web.

Totuși, CIA a reușit să facă o serie de modificări ale acestui sistem de legătură, ceea ce ar fi împiedicat ulterior identificarea agenților ei. În perioada de la primele suspiciuni până la introducerea noilor modificări, legătura cu Smolenkov a fost întreruptă, până când acesta a putut fi contactat personal și instruit cu noile proceduri ale sistemului de legătură.

Rezidența de la Moscova întâmpina și alte dificultăți în desfășurarea acțiunilor ei clandestine. În toamna anului 2011, șeful rezidenței, Steven Hall, a fost contactat de ofițerul său de legătură din Serviciul Federal de Securitate - FSB, care l-a avertizat că CIA ar trebui să înceteze recrutarea de agenți din FSB, pe care le considera inadecvate dat fiind spiritul de cooperare dintre cele două servicii de informații în domeniul războiului contra terorismului.

Hall avea însă ordinele sale și după o pauză de un an în care au fost revizuite procedurile sistemului de legătură, rezidența de la Moscova a reluat acțiunile care vizau inclusiv recrutarea ofițerilor FSB. Ca urmare, lucrurile au început să se înrăutățească rapid. În luna ianuarie 2013, un ofițer CIA, Benjamin Dillon, a fost arestat de FSB în timp ce încerca să recruteze un agent rus, apoi declarat *persona non grata* și expulzat din Rusia. În mai 2013, FSB a arestat un alt ofițer CIA, Ryan Fogle. Acesta a fost prezentat în fața camerelor de televiziune împreună cu o serie de probe care atestau activitatea sa de spionaj și, la fel ca și Dillon, a fost expulzat din Rusia. Mai mult decât atât, rușii au făcut publică identitatea șefului rezidenței CIA de la Moscova, iar Steven Hall a fost nevoit să părăsească și el Rusia.

Pierderea lui Dillon și Fogle a fost o lovitură serioasă pentru rezidența de la Moscova, dar una din care CIA putea să-și revină. Hall era însă unul din puținii oameni din cadrul CIA care cunoștea despre existența lui Smolenkov, având în vedere că el ținea legătura personal cu agentul rus. Retragerea de la post a lui Hall a avut loc într-un moment extrem de sensibil atât pentru CIA, cât și pentru Smolenkov. Până atunci agenția nu mai reușise să dispună de un agent în cadrul Administrației Prezidențiale a Federației Ruse.

Deși Smolenkov era în măsură să furnizeze dovezi privind penetrarea pe care o realizase, CIA ar fi trebuit să stabilească dacă acesta nu era controlat în realitate de ruși, în scop de dezinformare. De obicei, acest lucru se face prin testarea cu detectorul de minciuni, fie într-o locație secretă improvizată pe

teritoriul Rusiei, fie în străinătate (a treia țară) în cazul în care agentul putea să se deplaseze acolo cu un motiv plauzibil.

Aceasta necesita însă o strânsă coordonare între CIA și agentul său, precum și o încredere deplină între agent și ofițerul său de legătură. Or, în condițiile întreruperii legăturii cu Smolenkov și ale expulzării lui Hall, practic, agentul se afla în stare de conservare, până când CIA instruia un nou ofițer de legătură capabil să acționeze la Moscova și să fie înlocuitorul lui Hall.

Reformele lui Brennan

Directorul CIA John Brennan în Biroul Oval de la Casa Albă

Pe fondul provocărilor operaționale și oportunităților oferite de noua poziție a lui Smolenkov în cadrul Administrației Prezidențiale a Federației Ruse, CIA a parcurs o perioadă de reorganizări radicale, care au avut impact asupra felului în care erau gestionate legătura cu agenții agenței și informațiile pe care aceștia le furnizau. Până atunci, aceste operațiuni erau controlate de diviziuni

constituite pe criterii regionale, în cadrul cărora cei care obțineau informațiile erau separați de analiștii care le exploatau. În luna mai 2013, noul director al CIA, John Brennan, a pus capăt acestei practici.

Considerând că vechea organizare era depășită, Brennan a creat așa-numitele „*Centre de misiune*” (“*Mission Centers*”), în care erau reunite sub o singură comandă capacitățile operative, analitice și de sprijin tehnic. Pentru rezidența de la Moscova și Smolenkov, aceasta însemna că *Divizia Eurasia* și *Grupul de Operații Ruse* nu mai existau. În locul lor, rezidența de la Moscova primea ordine de la nou-înființatul *Centru de misiuni Europa și Eurasia*, condus de analistul Peter Clement, specializat în problematica Rusiei. În timp ce Clement era ocupat cu constituirea *Centrului de Misiune Europa și Eurasia*, Smolenkov se afla în căutarea unei identități proprii ca sursă de informații de valoare a CIA. Era evident că succesul lui Smolenkov depindea de activitatea șefului său, ambasadorul Ușakov.

Deși întâlnirile lui Ușakov cu Putin se desfășurau fie în cadru restrâns, fie erau de față un număr mic de consilieri de rang înalt, la care Smolenkov nu avea cum să participe, acesta putea obține informații privind aceste evenimente aflându-se în apropierea locului lor de desfășurare fie prin fotografierea participanților sau, accidental, a unor documente de lucru, precum și din eventuale comentarii marginale făcute de Ușakov, dar care doar coroborate cu informații obținute din alte surse puteau oferi decidenților politici americani o perspectivă asupra intențiilor lui Vladimir Putin.

Dirijarea unei surse de informații cum era Smolenkov constituia o provocare critică pentru Clement și *Centrul de Misiune Europa și Eurasia*. Smolenkov continua să furnizeze informațiile sale conform procedurilor speciale de protecție a surselor *humint*. Cu toate acestea, în cadrul CIA, despre existența lui ajunseseră să știe și analiștii, care lucrau acum împreună cu colegii lor operativi, decizând cum să fie exploatare informațiile secrete furnizate de agent și elaborau întrebări suplimentare pentru acesta privind anumite aspecte de interes.

Având în vedere nivelul de acces și posibilitățile informative ale lui Smolenkov (limitate și periferice, după cum am menționat mai sus), informațiile care vizau intențiile lui Putin erau frecvent raportate președintelui și anturajului său apropiat, prin procesul PDB. Prevederile de funcționare a acestuia sunt precise în ce privește dreptul de acces și credibilitatea informațiilor conținute. Ținând cont de experiența sa vastă și îndelungată de expert privind Rusia, precum și în felul în care, în cadrul CIA, informațiile primare sunt transformate în informații care puteau fi transmis beneficiarilor legali, Clement era cel prin care se asigura că Centrala gestiona atât cu responsabilitate produsul primit de la Smolenkov, cât și maniera care maximiza valoarea acestuia.

În același timp, rezidența de la Moscova continua să se confrunte cu probleme operaționale. Până în 2015, CIA reușise să refacă stabilitatea ofițerilor de legătură cu agenții și care acționau din cadrul Ambasadei americane. Dar se părea că FSB era întotdeauna cu un pas înainte. Rușii acordau atenție deosebită identificării cadrelor CIA aflate sub acoperirea Departamentului de Stat și care făceau obiectul unei supravegheri intense. Procedând astfel, FSB a obținut date compromițătoare despre noile cadre CIA sosite la post, cu sarcini de a relua și menține legătura cu agenții, inclusiv despre adjunctul șefului rezidenței, pe care i-a declarat persoana non grata și expulzat din Rusia.

Pentru ca lucrurile să fie și mai rele, FSB a făcut publice înregistrări video în care diplomați americani, împreună cu de soțiile lor, efectuau manevre pentru a scăpa de sub filaj, pentru a putea îndeplini misiunile pe care le aveau. Seria de ghinioane ale rezidenței CIA de la Moscova a continuat și în 2016. Unul din cadrele CIA a fost surprins de FSB în timpul întâlnirii cu un agent, dar a reușit să fugă cu un taxi și să ajungă la Ambasada SUA. Când a încercat să intre în clădire, milițianul de la punctul de control a vrut să-l împiedice. În busculada care a urmat, diplomatul a reușit în cele din urmă să se târască până a ajuns pe teritoriul ambasadei, alegându-se doar un umăr dislocat. La scurt timp după incident, acesta împreună cu o colegă, care și ea fusese documentată de FSB cu activități clandestine, au fost declarați *persona non grata*.

În acel an, conform declarațiilor FSB, alte trei cadre CIA au fost expulzate din Rusia. Pe lângă decimarea personalului său, rezidența CIA de la Moscova s-a confruntat și cu un număr alarmant de arestări ale agenților săi de către FSB. Deși rușii au manifestat rețineri în relatările privind cele mai multe din aceste cazuri, au lăsat însă să transpară faptul că descoperirea acestor spioni s-ar fi datorat interceptării comunicațiilor electronice dintre ei și CIA. Aceasta înseamnă că rușii au urmărit activ și eficient sistemul de legătură bazat pe folosirea paginilor Google de pe Internet, folosit de CIA pentru menținerea legăturii cu agenții săi din Rusia, în ciuda schimbării codurilor de cifrare.

În tot acest timp, cu o întrerupere în 2014, Smolenkov a continuat să mențină legătura cu CIA folosind același sistem bazat pe Internet. El însă nu a fost arestat. În mod normal, orice excepție de la regulă ar trebui să atragă atenția celor care evaluează din punct de vedere contrainformativ activitatea și raportările unui agent. Dar, în vara anului 2016, activitatea CIA și în special a Centrului de Misiune Europa și Eurasia nu putea fi considerată „normală”, atunci când era vorba de Rusia.

Telegrama la roșu

La începutul lunii august 2016, un curier de la CIA a adus la Casa Albă un plic, în interiorul acestuia se afla o informație primită de la Smolenkov, pe care directorul CIA Brennan a considerat-o atât de importantă, încât nu a inclus-o în informarea prezidențială zilnică. Textul informației a fost citit de președintele Obama, consilierul pentru securitate națională Susan Rice, adjunctul consilierului pentru securitate națională Avril Haines și șeful personalului Casei Albe Denis McDonough, după care a fost returnat prin același curier.

Conținutul informației se referea la faptul că Putin personal ordonase întreprinderea atacului cibernetic împotriva Comitetului Național al Partidului Democrat, pentru a influența rezultatele alegerilor prezidențiale din 2016 în favoarea candidatului republican Donald Trump.

Aceasta nu provenea de la *Centrul de Misiune Europa și Eurasia* condus de Clement, ci de la un colectiv special de analiști din CIA, NSA și FBI, constituit la sfârșitul lunii iulie 2016 și subordonat direct lui Brennan.

Noua unitate analitică și-a concentrat atenția asupra a trei surse de informații: Smolenkov, fostul cadru MI6 Christopher Steele și datele SIGINT obținute dintr-o țară baltică. Proveniența informației lui Steele era îndoielnică, astfel încât directorul FBI James Comey nu și-a asumat credibilitatea ei. Aceeași soartă a avut și informația obținută de NSA.

Separat luate, aceste informații aveau o valoare scăzută, dar coroborate cu informația furnizată de Smolenkov, au amplificat caracterul exploziv al acesteia din urmă. La Casa Albă informația lui Smolenkov a fost considerată

într-atât de convingătoare, încât în timpul reuniunii G-20 din China, din luna septembrie 2016, președintele Obama l-a atenționat pe Vladimir Putin să nu se mai amestece în alegerile din Statele Unite.

Este un lucru extrem de rar pentru ca o informație să fie atât de importantă și credibilă pentru a fi prezentată în formă brută președintelui Statelor Unite. Astfel de informații ajung la șeful statului prin intermediul *Buletinului Informativ Zilnic Prezidențial*, care, până în 2004, era întocmit exclusiv de CIA.

În anul 2004, când a fost semnată Legea de Reformă a Serviciilor Secrete și de Prevenire a Terorismului, responsabilitatea elaborării *Buletinului* a fost transferată *Oficiului Directorului Național pentru Informații* (Director of National Intelligence - ODNI), o entitate nou creată, care coordona activitatea întregii *Comunități de Informații* (Intelligence Community – IC). Prin urmare, *Buletinul* este un produs al IC, elaborarea căruia este coordonată de personalul ODNI, în colaborare cu personalul de sprijin analitic al șefului *Directoratului pentru Informații* (Directorate of Intelligence - DI) din CIA.

Din anul 2013, de când a început să furnizeze informații, Smolenkov a avut numeroase ocazii ca unele din acestea să fie incluse în PDF. După 2015, decizia includerii lor în PDF revenea lui Clement și subordonaților săi. Pentru aceasta, informația respectivă trebuia să treacă de un control calitativ, proces prin care era evaluată din punct de vedere al acurateței, relevanței și credibilității. În luna august 2016 acest proces a fost ocolit.

În calitate de agent, Oleg Smolenkov avea o anumită marjă de libertate în ce privește selectarea informațiile pe care le transmitea. De regulă, acționa însă în conformitate cu un plan de căutare a informațiilor pe care-l primea de la CIA prin intermediul ofițerului de legătură și în care erau precizate prioritățile din acest punct de vedere, ținându-se cont de posibilitățile sale informative.

Înainte de stabilirea sarcinilor care urmau să-i revină lui Smolenkov, cadrele CIA însărcinate cu dirijarea lui efectuau o analiză a cazului din punct de vedere operativ și contrainformativ, o atenție specială fiind acordată evaluării valorii informațiilor scontate să fie obținute și riscurilor posibile. Doar după aceea se aproba planul de căutare a informațiilor în acest caz. Nu se cunosc împrejurările în care Smolenkov a avut acces la informația considerată de Brennan atât de importantă și alarmantă. Să fi fost o chestiune de noroc neașteptat de care agentul CIA a beneficiat? A fost urmarea unei sarcini concrete prevăzute în planul de căutare a informațiilor în acest caz? Sau a fost rezultatul unei solicitări directe a directorului CIA?

Este evident că odată cu crearea de către Brennan a grupului special de analiză, lui Smolenkov i s-a acordat o atenție deosebită. Având în vedere că motivația acestuia era una materială (bani), este tot așa de evident că agentul

era interesat să furnizeze răspunsul „corect” la solicitarea primită din partea CIA privind implicarea personală a lui Putin în alegerile prezidențiale din Statele Unite. Ori, încă din prima jumătate a anului 2016, semnalele transmise de mass-media occidentală indicau clar ce răspuns aștepta Brennan de la agentul infiltrat în Administrația Prezidențială a Federației Ruse.

Fiecare informație primită de la un agent face obiectul unei evaluări din punct de vedere contrainformativ pentru identificarea eventualelor semnale de alarmă, care să indice o posibilă trădare. Un astfel de semnal este dacă informațiile furnizate sunt în concordanță cu posibilitățile informative ale agentului. În mod normal, Smolenkov nu avea acces direct la Vladimir Putin și nici nu avusese vreodată. Informațiile pe care le furniza erau de pe poziția unui observator marginal. Ori, raportarea sa despre rolul lui Putin în alegerile prezidențiale americane, semnala un nou nivel de acces și de încredere de care se bucura. În circumstanțe normale, o informație care ridică asemenea probleme ar fi trebuit să declanșeze măsuri de verificare suplimentare, iar dacă era cazul, inclusiv supunerea agentului la o testare cu detectorul de minciuni, pentru a se stabili dacă nu era agent dublu. Acest lucru nu s-a întâmplat.

În ciuda eforturilor lui Brennan de a păstra secretul existenței unui agent penetrat în Administrația Prezidențială de la Moscova, la sfârșitul anului 2016, atât *The Washington Post*, cât și *The New York Times* au început să menționeze surse anonime care făceau referiri la un agent CIA din apropierea președintelui Putin. Aceasta a coincis cu momentul în care Smolenkov a fost demis din Administrația Prezidențială de la Moscova.

Când CIA a aflat despre acest lucru, i-a propus lui Smolenkov să părăsească Rusia, temându-se că securitatea sa era periclitată. Refuzul inițial al acestuia ar fi trebuit să provoace noi suspiciuni de natură contrainformativă în acest caz, respectiv temerea că Brennan era victima unui agent dublu.

Un lucru ciudat este faptul că demiterea lui Smolenkov din Administrația Prezidențială a avut loc exact înaintea momentului în care *Comunitatea de Informații - IC* a făcut publică o evaluare privind amestecul Rusiei în alegerile prezidențiale. De regulă, când IC decide să emită o astfel de evaluare, există un proces formal în care un cadru al serviciilor de informații (national intelligence officer - NIO) din *Consiliul Național pentru Informații* (National Intelligence Council) este însărcinat să se ocupe de coordonarea evaluării tuturor informațiilor relevante pe tema dată. NIO conlucrează strâns în acest proces cu *Centrele de Misiune* pentru a se asigura că s-au respectat toate procedurile. Evaluarea IC din 2016 a urmat o altă cale. Nu a fost implicat niciun Centru de Misiune și nu a fost desemnat niciun NIO.

Desecretizat și făcut public la 6 ianuarie 2017, documentul era intitulat: „Evaluare privind activitățile și intențiile Rusiei în recente alegeri din Statele

Unite”. În textul acestuia se afirma că: „În conformitate cu informațiile pe care le deținem, președintele rus Vladimir Putin a ordonat în 2016 desfășurarea unei campanii de influență vizând alegerile prezidențiale din Statele Unite. Obiectivul urmărit a fost subminarea încrederii populației în procesul democratic din țara noastră, denigrarea candidatului Clinton și afectarea eligibilității și potențialului de a deveni președinte. De asemenea, Putin și guvernul rus au preferat în mod clar pe președintele ales Trump”. Informația furnizată de Smolenkov a fost singura sursă pentru aceste afirmații.

În aceeași zi în care evaluarea IC a fost făcută publică, Brennan, însoțit de directorul ODNI James Clapper și de amiralul Mike Rogers, directorul Agenției Naționale de Securitate – NSA, s-au întâlnit cu președintele ales Donald Trump, dezvăluindu-i acestuia informațiile pe care se baza evaluarea IC privind amestecul Rusiei în alegerile prezidențiale. În cadrul acestei informări a fost menționată existența unei „*surse strict secrete*”, plasate în Administrația Prezidențială de la Moscova, care releva implicarea directă a lui Vladimir Putin.

Brennan a relatat despre informațiile furnizate de Smolenkov atât președintelui Obama, cât și președintelui ales Trump, pe care le-a categorisit ca fiind „*informații de mare valoare*”. În realitate acestea erau, în cel mai bun caz, zvonuri neverificate sau, în cel mai rău caz, simple dezinformări. Mai mult decât atât, erau preluări ale unor acuzații vehiculate de mass-media prin care se urmărea crearea în rândul populației americane a percepției că Vladimir Putin a ordonat personal și a coordonat amestecul în alegerile prezidențiale, prin „*sprijinirea șanselor de a fi ales Donald Trump, atunci când era posibil*”, după cum se menționa în evaluarea IC.

În calitate de director al CIA, Brennan era pe deplin conștient de rolul pe care-l aveau informațiile în elaborarea strategiilor de către decidenții politici, precum și de necesitatea absolută pentru cei care erau însărcinați cu informarea președintelui și a principalilor săi consilieri să livreze doar informații de cea mai bună calitate și evaluări similare bazate în primul rând pe acestea. Din acest punct de vedere, Brennan a greșit.

Retragerea din misiune

După ce a fost concediat din Administrația Prezidențială, Smolenkov a continuat să locuiască la Moscova. După inaugurarea mandatului de președinte al lui Donald Trump, la 20 ianuarie 2017, Brennan a demisionat din funcția de director al CIA. În luna mai 2017, Brennan a depus mărturie în fața Congresului SUA, cu privire la amestecul Rusiei în problemele interne ale Statelor Unite și în care a confirmat existența unei surse infiltrate în anturajul apropiat al lui Vladimir Putin. *The New York Times* și *The Washington Post* au publicat articole pe această temă, conținând detalii surprinzătoare. Îngrijorați

de faptul că Smolenkov ar fi putut fi arestat de FSB, iar în acest fel Moscova prelua controlul asupra relațiilor despre amestecul Rusiei, CIA l-a contactat din nou pe Smolenkov și i-a propus să se refugieze în Statele Unite. De această dată, agentul a acceptat.

În luna iulie 2017, Smolenkov, însoțit de soție și de cei trei copii au plecat să-și petreacă vacanța în Muntenegru. Au ajuns în localitatea Tivat, cu un avion comercial direct de la Moscova. Câteva zile mai târziu, CIA a organizat plecarea întregii familii Smolenkov, se pare cu un iaht privat, care aștepta în portul Tivat. Ajuns în Statele Unite, Smolenkov și familia sa au fost preluați de unitatea de relocări a CIA. Dispariția lui Smolenkov ar fi fost descoperită abia în luna septembrie 2017. FSB a dispus o investigație, inițial, anunțând că ar fi vorba de o crimă. În scurtă vreme, rușii au recunoscut faptul că Smolenkov și familia sa s-au refugiat în Statele Unite.

Casa deținută de soții Smolenkov în apropiere de Washington

În mod normal, un agent retras din misiune este interogat, inclusiv supus unui test cu detectorul de minciuni, pentru a se stabili dacă nu cumva este un agent dublu. Pe parcursul celor 10 ani cât a fost agent CIA, Smolenkov acumulasă o sumă considerabilă de bani, păstrați de CIA într-un cont special.

Acești bani urmau să fie înmânați agentului după încheierea cu succes a interogatoriului. Dar, în cazul lui Smolenkov, acesta nu a fost supus interogatoriului detaliat și nici testului cu detectorul de minciuni – operațiuni laborioase și care, de regulă, necesită o perioadă de timp îndelungată. În iunie 2018, Smolenkov a intrat în posesia banilor care i se cuveneau. În aceeași lună, Smolenkov și soția sa și-au cumpărat o casă de aproape 1 milion de dolari, situată în nordul statului Virginia, folosind numele lor real.

În condițiile în care Smolenkov ar fi fost concediat și acuzat de FSB că a transmis informații unei țări străine, acesta ar fi trebuit arestat, judecat și să primească o pedeapsă privativă de libertate îndelungată sau chiar mai rău. Toate acestea nu s-au întâmplat în cazul lui Smolenkov. Dar acest lucru nu înseamnă că autoritățile ruse nu au știut de activitățile sale.

Este posibil ca Smolenkov să fi fost dirijat în orb de serviciile de informații ruse, ceea ce ar pune sub semnul întrebării atât informațiile furnizate de acesta, cât și întreaga sa carieră de agent CIA. De vreme ce informațiile pe care le furniza CIA erau controlate (aprobat) de serviciile de securitate ruse, practic, el nu a comis nicio ilegalitate din punctul de vedere al Rusiei. Dacă

Smolenkov lucra pentru ambele părți, este perfect plauzibil să fi fost folosit de ruși pentru a crea neîncredere între Comunitatea de informații americană și noul președinte Trump.

După ce utilitatea sa a expirat pentru serviciile secrete ruse, acestea au renunțat la serviciile sale, iar Smolenkov a crezut că va putea duce o viață normală la Moscova. Dar atunci când s-au produs dezvoltările din mass-media din Statele Unite și acesta s-a confruntat cu posibilitatea de a fi totuși arestat de FSB, CIA a considerat că era în interesul său să-l extragă din Rusia pentru a-și menține controlul asupra problematicei amestecului Moscovei în alegerile prezidențiale.

Oficialitățile de la Moscova au respins ferm orice implicare a serviciilor de informații ruse în cazul Smolenkov și vorbesc inclusiv de o așa-zisă răpire a acestuia și a familiei sale de către americani. Unele publicații mai mult sau mai puțin independente relevă însă o serie de aspecte dubioase, care pun într-o lumină negativă doar comportamentul provocator al CIA și moralitatea îndoielnică a lui Smolenkov.

Trei scenarii

În această fază a anchetei dispuse de Procurorul General William Barr, există trei scenarii plauzibile care pot fi avute în vedere privind loialitatea lui Smolenkov în calitatea sa de agent al CIA.

Primul, este că a fost o recrutare solidă și că Smolenkov a fost un agent CIA penetrat la nivel înalt. Brennan susține acest lucru, precum și faptul că informația furnizată de acesta privind implicarea lui Vladimir Putin în alegerile prezidențiale din 2016 din Statele Unite a fost ireproșabilă. Punctele slabe ale acestui scenariu sunt faptul că Smolenkov a fost concediat în 2016 din Administrația Prezidențială și că nu a fost arestat și judecat pentru spionaj. În Rusia sunt posibile procese secrete, iar informațiile în legătură cu acestea pot fi manipulate.

Dar în același timp, trebuie să se țină cont și de faptul că statul rus este unul în care trădătorii nu sunt tolerați. Vladimir Putin a declarat recent (martie 2019): *„Trădătorii trebuie să plătească. Credeți-mă. Acești oameni și-au trădat prietenii, frații de arme. Indiferent cu cât sunt plătiți, cei 30 de arginți le vor sta în gât.”*

În aceste condiții, șansele lui Smolenkov de a fi fost doar concediat după ce a trădat și apoi să i se permită să plece din Rusia împreună cu familia, sunt practic zero.

Al doilea scenariu este cel în care cazul Smolenkov a început cu o recrutare solidă, cu un aport informativ corespunzător nivelului său de acces, respectiv periferic atât din punct de vedere al contactelor, cât și documentelor și informațiilor limitate la activitatea unui ambasador și apoi consilier al

președintelui Putin. În luna iulie 2016, Smolenkov a furnizat o informație care a atras atenția lui Brennan, care a decis să o scoată din circuitul normal al procedurilor prevăzute pentru agenții din legătura CIA.

Trei semne de întrebare se ridică în legătură cu acest scenariu. A răspuns Smolenkov la o sarcină urgentă din partea lui Brennan privind felul cum a funcționat în Rusia lanțul de comandă în cazul atacurilor cibernetice? Inițiativa furnizării acestei informații a aparținut lui Smolenkov? A manipulat Brennan dovada din care să rezulte că a fost într-adevăr vorba de un atac cibernetic rusesc?

În orice caz, informația lui Smolenkov prezentată în formă brută președintelui Obama presupunea un nivel de acces care era în contrast evident cu poziția și posibilitățile informative relevate de acest agent până atunci, lăsând să se întrevadă destul de transparent că era vorba de un răspuns pe care Brennan dorea să-l primească. Procedurile contrainformative normale ar fi trebuit să impună o pauză operativă în acest caz, până când erau clarificate semnele de întrebare privind loialitatea agentului și veridicitatea informațiilor furnizate de acesta. În niciun caz informația furnizată de Smolenkov nu trebuia să fie inclusă în informarea zilnică pentru președinte.

Prin extragerea informației furnizate de Smolenkov de sub controlul *Centrului de Misiuni Europa și Eurasia* și dirijarea ei exclusiv spre o celula autonomă de analiști, ocolindu-se în acest fel procesul normal (și legal) de elaborare a PDB, nimeni nu și-a mai pus niciun fel de probleme contrainformative. Aceasta presupune că Brennan s-a implicat în stabilirea sarcinilor informative pentru Smolenkov și, obținând răspunsul pe care-l dorea, a acționat deliberat pentru eliminarea oricăror suspiciuni de natură contrainformativă.

Al treilea scenariu este că Smolenkov, fost diplomat de nivel scăzut, cu probleme familiare și personale legate de consumul excesiv de alcool, precum și frustrări legate de veniturile bănești pe care le obținea, a fost recrutat de CIA, dar cu complicitatea serviciilor de securitate rusești. Aceleași suspiciuni pe care CIA le urmărește când recrutează un agent sunt și în atenția contrainformatorilor ruși.

Deocamdată, nu se cunoaște în ce moment au intervenit aceștia în acest caz (dacă totuși au intervenit). Dar este curios cum dintr-un personaj eșuat profesional și personal, Smolenkov s-a transformat în mâna dreaptă a unuia din cei mai influenți consilieri ai lui Vladimir Putin în probleme de politică externă – Iuri Ușakov.

Mai mult decât atât, în doar trei ani de la revenirea la Moscova, a beneficiat de promovări semnificative care i-au permis să-l urmeze pe Ușakov în Administrația Prezidențială, unde sunt de notorietate condițiile

stricte de acces la documente secrete impuse de serviciile ruse de securitate. Numai acest aspect ar fi trebuit să trezească suspiciunile serviciilor americane de contrainformații. Faptul că acest lucru nu s-a întâmplat, este un indiciu că din punct de vedere calitativ și cantitativ informațiile furnizate de Smolenkov au fost considerate de americani prea importante pentru a interveni. În acest scenariu, Smolenkov a jucat rolul atribuit de serviciile de securitate ruse.

Din moment ce, din punct de vedere tehnic, el nu încălcat legile țării sale servind ca agent dublu, nu avea de ce să fie arestat și judecat. Dar, odată ce despre existența sa a început să se scrie în paginile celor mai prestigioase publicații din Statele Unite, de serviciile sale ca agent dublu nu mai era nevoie. A fost demis din funcția pe care o deținea în cadrul Administrației Prezidențiale de la Moscova și a început o viață normală pentru care considera că este pregătit, în momentul în care i s-a făcut prima propunere de a se refugia în Statele Unite.

Întrebarea cea mai presantă care se pune în acest scenariu este de ce un serviciu de securitate rus a vrut să măsluiască datele problemei, altfel spus să facă să pară că Rusia este vinovată de ceea ce neagă în mod public că ar face?

Dacă ar fi să presupunem că informația furnizată CIA în luna iulie 2016 nu a fost rezultatul unui noroc neașteptat, ci produsul derivat al unei sarcini concrete primite din partea șefilor săi de la CIA pentru a afla la ce nivel se luau la Moscova deciziile de autorizare a atacurilor cibernetice, despre care mass-media americane vehiculau deja diferite variante, este clar că rușii au înțeles că serviciile americane de informații se aflau în situația unui deficit major de informații pe această temă.

Cel mai probabil, la Moscova s-a decis să se ofere un răspuns, care să atragă atenția în acel moment critic al alegerilor prezidențiale din Statele Unite și să implice CIA și întreaga Comunitate de informații americană în jocurile politice de la Washington.

În acest scenariu, rușii ar fi obținut controlul de a decide când să dezvăluie manipulările CIA în cazul Smolenkov, iar pentru asta trebuiau să-l concedieze, imediat ce transmisese faimoasa sa informație. Cel mai subtil act de sabotaj este acela în care vinovatul real rămâne în umbră, iar victima se trezește în lumina reflectoarelor, fără să înțeleagă că a fost manipulată.

Concluzii de etapă

Când președintele Statelor Unite ale Americii a acționat bazându-se pe o informație îndoielnică, a creat o fisură în relația dintre Comunitatea de informații și Administrația de la Washington. Cel mai probabil, acesta a fost obiectivul urmărit de ruși.

Ulterior, toate părțile implicate în această afacere dubioasă păreau interesate în menținerea unui status quo. Smolenkov trăia confortabil împreună

cu familia sa în vila luxoasă din statul Virginia. CIA continua să acuze Rusia de amestec în alegerile prezidențiale din Statele Unite, iar rușii negau acest lucru. Rusia reușise să evite efectele sancțiunilor la care fusese supusă ca urmare a presupusei „ingerințe”.

Acest armistițiu a început să se destrame în luna mai 2019, când Donald Trump a ordonat Procurorului General, William Barr, să ancheteze rolul jucat de CIA în inițierea investigației privind complicitatea dintre echipa electorală a lui Trump și ruși, care a dus la numirea Consilierului Special Robert Mueller în fruntea unei comisii de anchetă, soldată la începutul acestui an cu un raport de mai bine de 400 de pagini, dar care nu a reușit să găsească probe ale acestei complicități.

Instrucțiunile lui Trump pentru Barr au fost determinate de dorința președintelui de a cere socoteală celor care au creat condițiile declanșării investigației privind complicitatea dintre echipa electorală a lui Trump și ruși. Este evident că investigațiile vor ajunge inevitabil la informația vehiculată de CIA la Casa Albă la începutul lunii august 2016 atribuită lui Smolenkov și în acest fel se va deschide cutia Pandorei a istoriei colaborării acestuia cu CIA.

S-ar putea nu numai să asistăm la prăbușirea întregului eșafodaj pe care s-a bazat Comunitatea de informații americană atunci când a susținut amestecul Rusiei în alegerile prezidențiale din Statele Unite, dar s-ar putea solda chiar cu posibile acuzații penale la adresa lui Brennan și celor care l-au sprijinit să ocolească procedurile normale de gestionare a unor date secrete.

Prin această prismă, informațiile dezvăluite de *CNN* și *The New York Times* privind „extragerea” din Rusia de către CIA a unui „important agent” și mai ales momentul când a fost făcut acest lucru lasă să se întrevadă că a fost vorba de o încercare diversionistă a lui Brennan și a aliaților săi din mass-media, înainte ca adevărul să fie dezvăluit de Barr.

Smolenkov și familia sa nu au de ce să se teamă. Dacă rușii ar fi vrut să-l pedepsească pentru activitatea sa, ar fi putut să o facă nestingheriți încă din 2016, imediat după concedierea lui din Administrația Prezidențială de la Moscova. În orice caz, lui Smolenkov nu i s-ar fi permis niciodată să părăsească Rusia dacă ar fi fost suspectat sau acuzat că ar fi comis infracțiuni împotriva securității statului.

La câteva zile după „dezvăluirile” din mass-media din Statele Unite privindu-l pe Smolenkov, autoritățile de la Moscova au anunțat că au cerut oficial Interpol să investigheze cum a fost posibil ca cineva care a dispărut în Muntenegru, trăiește acum confortabil în Statele Unite.

Nici nu trebuie să facă mai mult, pentru că nu au niciun interes să diminueze falia de încredere creată între serviciile de informații americane și Administrația Trump.

Singura persoană aflată în pericol din această afacere este Brennan, a cărei reputație și chiar libertate ar putea fi puse sub semnul întrebării. În cel mai bun caz, acesta ar putea fi găsit vinovat de prostie. În cel mai rău caz, poate fi acuzat că a conspirat pentru folosirea funcției de director al CIA pentru a manipula informații privind alegerile prezidențiale din Statele Unite. Ambele variante aruncă o umbră asupra Comunității de informații americane și a politicianilor din Congres însărcinați să supravegheze acțiunile acesteia.

Investigațiile dispuse de Procurorul General al Statelor Unite William Barr au pus pe jar pe cei s-au aflat în fruntea serviciilor de informații americane și au fost implicați în cazul Smolentsov. Semnificative în acest sens sunt recentele afirmații făcute la CNN de către generalul James Clapper, care în perioada august 2010 – ianuarie 2017 a fost *Directorul Național pentru Informații al Statelor Unite*: „Mesajul care eu înțeleg că ni se transmite prin declanșarea acestei investigații este că noi ar fi trebuit să ignorăm amestecul Rusiei și amenințarea pe care aceasta o reprezintă, precum și să nu ținem cont de ceea ce comandantul nostru suprem de atunci, președintele Barack Obama, ne-a cerut să facem, respectiv să includem toate informațiile de care dispuneam într-un raport adresat lui, pe care să-l poată transmite Congresului și viitoarei administrații. Ni s-a mai cerut să desecretizăm cât mai multe informații puteam, pentru a fi făcute publice. Ceea ce noi am făcut. Este frustrant ca acum să fim cercetați pentru că noi ne-am făcut datoria, am executat ceea ce ne-a cerut președintele.”

Ni se pare nouă sau într-adevăr lucrurile par să se îndrepte spre jalnice dezvinovățiri, care se ascund în spatele „ordinului primit”?

În orice caz, informații de ultimă oră relevă că investigațiile inițiale dispuse de Procurorul General au condus la deschiderea unei anchete penale, iar procurorul însărcinat cu aceasta, John Durham, urmează să-i interogheze pe John Brennan și James Clapper.

MEMORIALISTICĂ, CONSEMNĂRI, DEZBATERI

TRĂIESC SENTIMENTUL DATORIEI ÎMPLINITE

Petru Neghiu

În seria Consemnări a rubricii, publicăm interviul realizat cu domnul col.(rtg.) Ioan Gatea, care și-a desfășurat activitatea de aproape trei decenii în cadrul Serviciului de Cifru și Transmiuni Cifrate. În acest an, domnul colonel a împlinit vârsta de 80 de ani, intrând hotărât în „Clubul virtual al octogenarilor” din Asociația noastră. Împreună cu cititorii revistei, îi urăm domnului Gatea: „La mulți ani cu sănătate!”

*

Întrebare: *Nu demult, Serviciul de Cifru și Transmiuni Cifrate (SCTC), în care v-ați desfășurat cea mai mare parte a activității, a împlinit 50 de ani. Ați fost unul dintre inițiatorii consemnării acestui eveniment.*

Răspuns: Într-adevăr, am fost între cei care au dorit mult ca evenimentul să fie marcat printr-o solemnitate, pe măsura importanței sale pentru buna desfășurare a activității instituțiilor statului român cu atribuții în domeniul relațiilor externe. Folosesc acest prilej pentru a aduce încă odată mulțumiri conducerii Asociației noastre care ne-a acordat sprijinul să realizăm acea festivitate la care au fost prezenți foști șefi ai unității, experți și specialiști în criptologie.

Întrebare: *Pe scurt, cam care ar fi principalele momente ale parcursului dumneavoastră în acești 80 de ani?*

Răspuns: M-am născut a doua zi după semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov, a cărui semnificație istorică pentru poporul român este bine cunoscută. În fața pericolului generat de consecințele Dictatului de la Viena din august 1940, familia s-a refugiat din Transilvania în București, locuind în cartierele periferice Tei și Dămăroaia, unde am început școala improvizată într-o baracă construită de germani în timpul războiului. Abia în 1948, familia a primit o locuință amenajată într-un fost depozit, pe Calea Griviței, în apropierea cinematografulor Marconi, Marna și Buzești.

Am absolvit ulterior cursurile Liceului Nicolae Bălcescu (revenit după 1990 la titulatura inițială – Colegiul Sfântul Sava), care mi-au asigurat în bună

parte recuperarea multor lacune din cunoștințele generale specifice vârstei. Am practicat baschetul și, timp de trei ani, am activat în Corul de copii al Casei Radio.

Următoarea etapă a fost Școala Medie Tehnică de Căi Ferate, unde în ultimul an am învățat Telegrafia Morse, întrucât comunicările dintre stațiile de cale ferată încă se mai făceau prin telegraf. Nu bănuiam că această disciplină va avea un rol atât de important în viața profesională de mai târziu, ca radiotelegrafist în cercetare radio și realizarea legăturilor cifrate cu misiunile diplomatice ale României. Concomitent, am urmat pregătirea pentru susținerea examenului de admitere la Institutul de Căi Ferate, însă greutățile familiei în susținerea la studii încă 5 ani, precum și atracția muncii în domeniul în care mă pregătisem pentru a-mi asigura existența, m-au determinat să renunț pe moment la ideea de a continua studiile.

Întrebare: *Deci, cum se spunea pe atunci, v-ați încadrat în "câmpul muncii"?*

Răspuns: Da, dar mai întâi a trebuit să trec de un control medical riguros, apoi de susținerea unei examinări "psiho-tehnice" specifice activității de *Mișcare (controlor de bilete, șef de tren și impiegat de mișcare)*, care a durat mai bine de o jumătate de an, după care am susținut examenul de autorizare pentru funcția de impiegat de mișcare. Promoția noastră a fost repartizată în principal pe linii secundare, personal fiind trimis la stațiile Babadag, Curcani și Vadu Lat.

Întrebare: *Studii, pregătire militară ați făcut? Evident că ați efectuat stagiul militar, obligatoriu pe atunci...*

Răspuns: Într-adevăr, dar nu așa cum mă așteptam. Spre deosebire de majoritatea colegilor care au fost reținuți pentru "a face armata" la căile ferate, împreună cu câțiva colegi, am fost selecționat pentru arma transmisiunilor, fiind repartizat într-o unitate de cercetare radio a Marelui Stat Major. Perioada de instrucție a fost de șase luni, cel mai mult timp fiind acordat pregătirii de specialitate, adică transmișiei-recepționării la mare viteză a semnalelor Morse. Personal, nu am avut probleme pentru a mă încadra în baremurile diferitelor etape, astfel că am absolvit examenul pentru acordarea titlului de specialist de clasă și repartizat în munca operativă.

Cu câteva luni înainte de "lăsarea la vatră", începuse campania de recrutări: cei de la armată ofereau posturi de subofițeri sau civili în domeniul în care ne formasem. Între alții, au venit și cei de la Serviciul B din MAI, care au studiat dosarele și au stat de vorbă cu 20-25 dintre noi, asigurându-ne că vom lucra într-un domeniu asemănător celui din unitatea militară. Personal, mi s-a spus ca înainte de părăsirea unității să iau legătura cu ofițerul de contrainformații, lucru pe care l-am făcut, dar acesta a spus că nu are nimic să-

mi comunique. Astfel că m-am întors acasă și am luat legătura cu cei de la Regionala CFR București pentru reîncadrarea în muncă. Între timp, am fost căutat de un ofițer de personal din MAI, care m-a întrebat dacă mă răzgândisem în privința încadrării, întrucât verificările erau pe terminate. I-am explicat situația și, după câteva vizite la sediul ministerului, mi s-a comunicat că a fost semnat ordinul de încadrare în MAI, cu gradul de sublocotenent.

Întrebare: *Deci ați început o nouă etapă de activitate, cea în domeniul contrainformațiilor radio. Vă amintiți care au fost primele impresii despre atmosfera din acest domeniu profesional?*

Răspuns: Serviciul B, de care am amintit, era unitatea specializată din țara noastră pentru această activitate, componentă a Tratatului de la Varșovia. Structura colectivului era una eterogenă, deoarece existau mulți cu o pregătire profesională și culturală sumară, unii abia completându-și studiile liceale. De aceea, exista o atitudine refractară față de cei care doreau să continue studiile în învățământul superior. Totuși, în anul 1963, am obținut aprobarea să mă prezint la concursul de admitere la Academia de Studii Economice, fiind admis la Facultatea de Economie Generală.

În perioada 1965 – 1967 au avut loc câteva reorganizări, care au vizat unificarea serviciilor de cifru-transmisiuni din ministerele de Externe, de Interne și al Apărării, prilej de încadrare a ofițerilor radiotelegrafiști în această nouă unitate. A fost o perioadă extrem de dificilă, având în vedere diferențele de pregătire și experiență în această muncă. Se lucra, cum se spunea, ”*cu creionul și hârtia*”, pentru cifrarea și descifrarea telegramelor, între 10-12 ore zilnic, atât în Centrală cât și la posturile din exterior. Trebuiau asigurate legăturile prin radio sau telex cu peste 70 de ”*organe de cifru*” din cadrul reprezentanțelor diplomatice ale țării noastre.

Personal, nu am întâmpinat dificultăți deosebite, astfel că în scurt timp am fost promovat pe postul de ”*cap limpede*”, locțiitor al dispecerului șef, având sarcina de a asigura evidența și corectitudinea telegramelor descifrate pentru a fi trimise destinatarilor. Apoi, fiind student în anii terminali, aveam în responsabilitate calcularea volumului mesajelor prelucrate criptografic pe categorii - intrare, ieșire, circulare - analitic (pe posturi) și sintetic. A rezultat un volum impresionant de activitate, pe care conducerea unității l-a folosit pentru argumentarea modernizării în continuare a activității criptografice și legăturilor radio/telex cu oficiile diplomatice ale țării noastre, în vederea creșterii vitezei operațiunilor de cifrare-descifrare a telegramelor.

Întrebare: *A urmat, probabil, trimiterea în misiuni permanente. Care erau dificultățile muncii de cifrator aflat în misiune externă? Vă întreb pentru că nu toți cititorii noștri sunt familiarizați cu acest gen de activitate.*

Răspuns: Munca unui cifrator trimis în misiune în cadrul unui oficiu diplomatic era – și este - deosebit de complexă și sensibilă, motiv pentru care nu intenționez să dezvolt acest subiect. Personal, am fost trimis timp de aproape cinci ani în misiuni permanente la două posturi cu un volum mare de activitate din Europa, la terminarea cărora s-a apreciat că mi-am îndeplinit bine sarcinile din ordinele de misiune, de fiecare dată fiind avansat în grad înainte de termen.

Întrebare: *La încheierea acestor misiuni, ați desfășurat activități specifice în cadrul unității centrale de cifru și transmisiuni cifrate, unde lucrau specialiști de mare performanță (ingineri, matematicieni, profesori, criptologi etc.). Ne puteți relata câte ceva despre aceste activități?*

Răspuns: Experiența acumulată și rezultatele obținute la examenul de diplomă m-au recomandat pentru postul de instructor de învățământ, funcție pe care am exercitat-o timp de 17 ani. Deja în unitate se luaseră măsuri pentru policalificarea cadrelor ca radiotelegrafiști, cifratori și tehnicieni radio. Însă, în vara anului 1978, Departamentul de Informații Externe, din care făcea parte și unitatea noastră, a primit o puternică lovitură prin trădarea adjunctului șefului acestuia, resimțită și la nivelul sistemului nostru de pregătire și perfecționare a personalului. A urmat o perioadă dificilă nu doar pentru noi, dar și pentru celelalte componente ale muncii de informații externe. Ulterior, pe lângă conducerea activității de pregătire și perfecționare a personalului, am fost cooptat și într-un colectiv de mentori, care sprijineau adaptarea la munca specifică a tinerilor ofițeri aflați la prima misiune externă. Din 1990 și până la trecerea în rezervă (1995) am coordonat activitatea de supraveghere și control a rețelei radio de comunicații cifrate cu oficiile diplomatice ale României.

Întrebare: *Sunteți membru activ al Asociației noastre, îndeosebi prin colaborarea la revista Periscop, cu câțiva ani în urmă devenind și membru al colegiului de redacție. Cum apreciați conținutul revistei?*

Răspuns: M-am înscris în ACMRR-SIE imediat ce s-a înființat Asociația și, după apariția revistei Periscop, am publicat frecvent articole cu tematică specifică serviciilor secrete și criptologiei. Mă bucur când se fac aprecieri cu privire la calitatea și conținutul revistei, în care se regăsește experiența unora dintre cei mai valoroși generali și ofițeri din structurile de informații externe ale României.

Întrebare: *Mai scrieți și pentru alte publicații, sau v-ați limitat la Periscopul foștilor lucrători din intelligence?*

Răspuns: Fără să fiu un specialist în domeniul relațiilor internaționale, am urmărit îndeaproape evoluția acestora. Cu peste zece ani în urmă, regretatul meu prieten și colaborator, Vasile Dumitru Fulger, mi-a propus să colaborez și

la revista *Lumea*, lucru pe care l-am acceptat, fiind cooptat ulterior și în redacția acesteia.

Întrebare: *Pentru că tot veni vorba despre revista Lumea, vă rog să fiți de acord să încheiem acest interviu cu un scurt comentariu pe care Marian Oprea, directorul acesteia, îl face la adresa activității dumneavoastră publicistice:*

„Domnul Ioan Gatea este, de un deceniu, membru în redacția Lumea, cel mai tânăr dintre noi, la spirit și la idei. Profunzimea analizelor sale pe teme de politică internațională, tehnica selectării subiectelor relevante pentru viitor, știința discernerii adevărului din trecutul românesc și al lumii reprezintă armele cu care a cucerit definitiv cititorii. Tainele serviciilor secrete de aici sau de aiurea sunt dezvăluite cu puterea cântăririi realității. Un ochi versat, o minte puternică și un spirit mereu viu și tânăr care ne face onoarea să ne fie aproape număr de număr. Îi mulțumim și suntem onorați să-i spunem La Mulți Ani! pentru cei 80 de ani de viață!”

Ne alăturăm și noi acestor urări și vă așteptăm cu noi materiale, cât mai interesante, în paginile revistei *Periscop*.

SĂ PUNEM PUNCTUL PE „I”!

Cornel Biriș

După publicarea în numărul anterior al revistei “*Periscop*” a unui articol, pe care l-am scris ca pe o cronică a unei emisiuni de umor, referitor la emisiunea “*Controverse*” de la postul B1 TV din 18 august anul curent, având ca moderatori pe cunoscuții jurnaliști Andrei Bădin și Alecu Racoviceanu, care l-au avut ca invitat pe eternul și fascinantul “*luptător pentru drepturile omului*”, **trădătorul Constantin Răuță**, am fost asaltat cu o multitudine de întrebări și solicitări din partea unui număr mare de foști colegi, prieteni și cunoscuți, care mi-au sugerat să vin cu unele lămuriri pentru a ajunge cât mai aproape de adevăr în chestiunea “*luptătorului*”.

Și, dacă tot mi s-a sugerat să contribui la aflarea adevărului în speță, am hotărât să fac unele precizări, pe care le consider edificatoare.

Remember: *Incitat de moderatori, la un moment dat, Răuță relatează destul de confuz că Nicolae Ceaușescu ar fi încercat în două rânduri să acționeze asupra sa în sensul asasinării sale. Din afirmațiile sale, ar fi fost angrenată și mafia în una din tentative, acțiune asupra căreia a făcut precizări.*

Astfel, povestește că într-una din zile, aflat în grădina din fața casei sale, îngrijind florile, un autoturism a oprit în dreptul casei, blocând practic traficul de pe stradă, fapt care l-a făcut să presupună o acțiune suspectă împotriva sa.

Continuă, relatând că din autoturism a coborât un tip care în mod cert era mafiot, după cum arăta și crezând că este grădinarul, l-a întrebat cine locuiește în această casă. Între timp, blocând strada, s-au adunat câteva autoturisme care au început să claxoneze, fapt pentru care mafiotul a fost nevoit să plece.

Răuță a reușit (cu mare dificultate cred...) să rețină numărul de înmatriculare a autoturismului suspect și să sesizeze FBI. Ar fi aflat astfel că într-adevăr era vorba de un mafiot care deja primise un avans de 36.000 dolari de la Ceaușescu pentru a-l asasina, urmând ca după executarea acțiunii să primească și restul până la 100.000 \$.

Și dacă acestea sunt datele problemei... să revenim la oile noastre.

Trebuie să precizăm de la început faptul că “*moda defectării*” la adversari a molipsit și unele cadre din aparatul de informații externe, fapt care

a generat ideea înființării unei linii de muncă pentru lucrarea informativă a acestei categorii de elemente.

Iată ce ne relatează în acest sens istoricul **Florian Banu**, în lucrarea sa **“De la SSI la SIE o istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist 1948-1989”**, paginile 83-84: *“Cu prilejul reorganizării survenite după aprilie 1972, a fost înființată și **grupa specială** (“Colectivul PZ”) pentru urmărirea trădătorilor din rândul ofițerilor de informații externe, identificarea locului unde se aflau și aducerea lor în țară sau lichidarea lor, **condusă de colonelul Ion Tănăsescu, vechi prieten al lui Pacea** de pe vremea când lucrau amândoi pe linie de Contrasabotaj în domeniul petrolier, activitate coordonată de însuși Mihai Pacea.*

*Tănăsescu lucra în DIE de la 31 martie 1954, îndeplinind misiuni în exterior între anii 1959 și 1962, respectiv între 1966 și 1972 în țări de limbă germană. Totuși, în noua funcție, rezultatele au întârziat să apară. În iulie 1975, **Pacea a devenit șeful direct al structurii**, avându-l ca adjunct pe colonelul Gheorghe Manea.*

Deși mulți cercetători susțin că această grupă ar fi funcționat în cadrul Brigăzii U, de fapt era vorba de o unitate de sine stătătoare, independentă, care funcționa în sediul Centralei de pe strada Batiștei. Confuzia provine din faptul că, pentru constituirea acestei grupe, au fost detașați ofițeri din Brigada U, care au continuat să fie plătiți de această unitate, întrucât grupa respectivă nu avea organizare proprie. De altfel, șeful brigăzii U, Gheorghe Manea, era și adjunctul șefului grupei speciale.”

Completând relatările lui Florian Banu, putem aminti că grupa în cauză a fost formată, până în anul fatidic 1978, dintr-un număr de 3-4 ofițeri. Principala lor sarcină era de a concentra toate informațiile obținute de la celelalte unități, care puteau furniza date și informații cu privire la locul în care s-au stabilit defectorii, relațiile cu rude sau cunoscuți din țară, locuri de muncă sau date privind preocupările lor, toate acestea fiind constituite în dosare de urmărire informativă.

Evident că ofițerii acestei grupe acționau și prin surse proprii pentru obținerea de date și informații pe această linie de muncă, dar rezultatele înregistrate au fost destul de scăzute. Din acest colectiv au făcut parte și doi ofițeri ai Brigăzii U, detașați în acest compartiment și anume colonelul Cornel Rizu și locotenent-colonelul Vasile Tuncă.

Colonelul Cornel Rizu, un ofițer de excepție în munca de informații externe, este cel care, aflându-se în misiune sub acoperire în Turcia, a reușit să-l recruteze pe Nahit Imre, care ulterior a fost predat în legătura rețelei Caraman, devenind cel de-al treilea agent de calibru din cadrul NATO. Meritul în formarea ca agent a lui Nahit Imre îi revine incontestabil colonelului Cornel

Rizu, pe care colectivul Brigăzii U l-a considerat mereu un simbol al profesionalismului în materie de spionaj.

La rândul său, locotenent-colonelul Vasile Tuncă era un ofițer cu o putere de muncă de invidiat, perseverent și tenace în toate acțiunile la care a participat, un model de camaraderie și dăruire în muncă.

Continuând însă analiza făcută în numărul anterior al revistei noastre, constatăm că **“luptătorul anticomunist” Mihai Pacepa a fost, de fapt, șeful colectivului care-i lucra pe trădători, inclusiv pe eternul și fascinantul “luptător pentru drepturile omului”, trădătorul Constantin Răuță.** Oare i-a comunicat vecinul din strada Vasile Gherghel ce măsuri au fost întreprinse asupra sa de către colectivul al cărui șef era? Oare la întâlnirea din Florida au discutat și acest aspect? Dacă da, tare am fi curioși să aflăm cam cum a decurs dialogul pe această temă.

Dar să continuăm analizarea poveștii de suspans relatată de Constantin Răuță.

După actul de trădare a lui Mihai Pacepa, **seismul care a lovit Direcția de Informații Externe a fost nimicitor.** În primul rând, s-a constituit o Comisie de anchetă, care a **“intervievat”** toate cadrele de conducere din DIE, fiind **“invitate”** la discuții, la Direcția de Anchete din Calea Rahovei, **“cazate”** în celulele arestului pe perioada **“interviului”**, având în fața fiecărei celule câte un subofițer înarmat (ca o invitație la sinceritate!).

La mijlocul lunii august 1978, a fost creată Comisia de anchetă formată din generalii Iulian Vlad și Emil Macri și locotenent-coloneii (viitori generali) Vasile Gheorghe și Ion Moț. Această comisie și-a desfășurat activitatea până în primăvara anului 1980, audiind peste 500 de ofițeri care, prin activitatea lor, au avut tangență sau au activat în spionajul românesc între 1956-1978. Bineînțeles că din această comisie au mai făcut parte mulți ofițeri superiori din cadrul Direcției de Anchete, dar și din aparatul de informații externe, cunoscuți ca **“intransigenți”** în analiza activității altora, a căror modalitate dură de **“intervievare”** și-a pus pregnant amprenta pe rezultatul final al anchetei, ca și pe soarta celor obligați să ia parte la acest supliciu.

Din documente **strict secrete**, aflate la Arhiva CNSAS și apărute în lucrarea **“Ion Mihai Pacepa în dosarele securității 1978-1980”**, paginile 327-346, aflăm că generalul Gheorghe Manea a întocmit, la 22 martie 1979, un **“Raport cu privire la «Felix», agent CIA de origine română, și la modul cum sunt tratați defectorii din blocul socialist de către CIA”**, în care sunt relatate următoarele date:

“Numitul «Felix» este cetățean american de origine română. Datele sale biografice se găsesc la dosarul său personal, care se află la colonelul Rizu Cornel. «Felix» a fost recrutat de Direcția a III-a și preluat ulterior de la

această unitate de generalul-maior Tănăsescu, pentru a fi folosit pe linia grupei trădători.

După numirea mea ca adjunct al șefului grupei care se ocupa de trădători, spre sfârșitul anului 1975, am preluat acest caz, prin locotenent-colonelul Tuncă Vasile, care lucra la această grupă și, împreună cu generalul Tănăsescu, fusese la câteva întâlniri cu acesta.

Din dosarul lui «**Felix**» cât și din cele ce mi-au fost relatate de generalul Tănăsescu și locotenent-colonelul Tuncă Vasile, rezultă că «**Felix**» are legături cu unele grupări ale mafiei din Statele Unite ale Americii și că prin acestea ar putea realiza identificarea locului unde se află unii trădători, cât și efectuarea unor măsuri de pedepsire a lor.

Din câte îmi reamintesc, generalul-maior Tănăsescu îi dăduse lui «**Felix**» sarcina identificării lui Dumitrăchescu, Iacobescu și a lui Răuță.

După ce l-am preluat pe «**Felix**», la întâlnirile cu acesta, în majoritatea cazurilor, am mers cu locotenent-colonelul Tuncă Vasile și, ulterior, cu colonelul Rizu Cornel.

Personal, i-am dat sarcina identificării trădătorului Răuță și a întocmirii unui studiu despre domiciliul, traseul și locul de muncă, pentru ca pe baza acestuia să se poată acționa asupra lui Răuță.”

Deci, colectivul de luptă împotriva trădătorilor s-a apucat serios de treabă. Punând mâna pe așa o “*rara avis*” ca «**Felix**», care fiind angajat al CIA era folosit în acțiuni clandestine, datorită relațiilor sale din mafia americană, s-a întrezărit posibilitatea obținerii de date cu privire la trădătorii stabiliți pe teritoriul SUA, urmând ca în funcție de rezultatele obținute să facă propuneri pentru acțiunile viitoare.

Și iată ce relatează, în continuare, generalul Gheorghe Manea: “«**Felix**», prin posibilitățile sale, **l-a identificat pe Răuță**, i-a stabilit domiciliul și locul de muncă, programul și alte relații, comunicându-ne aceste date cu ocazia venirii sale în țară. Studiul se găsește la dosarul lui «**Felix**» sau al lui Răuță.

Am prezentat acest studiu generalului-colonel N. Doicaru și lui Pacea și, la câteva zile după aceasta, când mi l-au returnat, am primit ordin să discut cu «**Felix**» dacă are posibilitatea, printr-o grupare mafiotă din SUA, să acționeze asupra lui Răuță. Am discutat această problemă cu «**Felix**» și el mi-a spus, fără să dea explicații, că poate să angreneze o grupare mafiotă să acționeze asupra lui Răuță. Mi-a precizat că este necesar ca gruparea să fie plătită și că suma s-ar putea ridica în jur de 30-40.000 USD. Am raportat acest lucru atât generalului-colonel N. Doicaru, cât și lui Pacea, peste câteva zile primind acordul de realizare a acestei acțiuni.”

Să facem o mică pauză și să respirăm adânc ... Deci, trădătorul Răuță a fost identificat în noul său habitat, iar acțiunea povestită de el în emisiunea “*Controverse*” a postului de televiziune BITV se referă la modalitatea în care s-a acționat în vederea verificării domiciliului său, evident după cum rezultă, de înfricoșătoarea mafie americană.

Ce nu corespunde este însă suma de bani pusă ca zălog pe capul “*luptătorului pentru drepturile omului*”, de unde putem trage concluzia că și aici trădătorul Răuță a simțit nevoia să se supraevalueze!

Dar lucrul cel mai trist pentru șarmantul Răuță este faptul că *fostul lui vecin din strada Vasile Gherghel*, după ce l-a trimis pe la burse prin străinătate, după ce i-a aranjat tot felul de întâlniri cu personaje istorice din lumea spionajului românesc în locuri mult râvnite de cei din jur, după ce i-a aranjat un post călduros și confortabil în serviciul de informații externe (sau, cum zice el, Consiliul de miniștri!!!) și l-a ajutat să plece și în ultima misiune externă spre lumea de vis ce va deveni viitorul său, ... *s-a dovedit în final să fie și cel ce a inițiat acțiunea de suprimare a sa, pe o sumă derizorie!* Nebănuite sunt căile Domnului!

Dar, să revenim la raportul întocmit în acest caz de generalul Gheorghe Manea: “*Împreună cu locotenent-colonelul Tuncă Vasile, l-am instruit pe «Felix» cu privire la această acțiune, am întocmit un plan de legătură prin care acesta urma să ne anunțe când se va acționa asupra lui Răuță și rezultatele.*

«Felix» ne-a asigurat că, prin modul în care lucrează grupările mafioate, nu se va putea ajunge la persoana sa, în eventualitatea unor verificări. A precizat că v-a plăti el suma de 30-40000 USD organizației mafioate, urmând ca după realizarea acțiunii să îi returnăm noi suma.

*«Felix» a plecat după aceasta în SUA și a început să acționeze pentru realizarea sarcinii. Îmi reamintesc că ne-a făcut și o comunicare, conform celor stabilite în planul de legătură, din care rezulta că a luat legătura cu organizația mafiotă și că urmează a se acționa asupra lui Răuță. Am raportat această situație generalului-colonel N. Doicaru și a doua zi am primit de la dânsul un telefon (pe telefonul scurt) în care mi-a comunicat următoarele: **Mă aflu la cabinetul tovarășului președinte al R.S. Romania, de aici îți telefonez. Am ieșit chiar acum de la dânsul. Nu s-a aprobat să se acționeze asupra lui Răuță. Ia imediat măsuri și anunță-l pe «Felix» ca să nu mai acționeze asupra lui Răuță. Ești răspunzător de executarea acestui ordin**”.*

Poftim?!? Ce să înțelegem de aici? Că, *deși, exista o hotărâre judecătorească de condamnare la moarte a trădătorului Constantin Răuță, totuși Nicolae Ceaușescu, cu toate greșelile și vinovățiile sale, nu a acceptat să-și păteze mâinile cu sângele unui trădător de țară*, de profesie șarlatan și

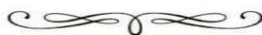
mincinos, care ani de zile i-a târât numele prin toate mizeriile la care a fost inițiator sau părtaș.

Și totuși, trădătorul Răuță circulă liber și nestingherit pe stradă, pe unde vrea mușchii lui, în loc să stea liniștit pe veranda casei sale de pe strada pe care autoturismele nu pot staționa, alături de grădinița de flori din fața casei și să întrepreindă cu asiduitate studii științifice de marcă cu privire la modalitatea prin care un telefon mobil poate fi oprit să mai sune (sic!).

După trădarea lui Mihai Pacea, linia de muncă prin care erau urmăriți informativ trădătorii a fost reorganizată, iar în perioada directoratului lui *Nicolae Pleșiță* a atins apogeul în intensitatea acțiunilor... dar și în nereușite.

Datorită zelului manifestat pe această linie, *Nicolae Pleșiță, unul dintre cei mai tineri ofițeri înaintați la gradul de general, cu experiență și rezultate în „acțiunile de vânătoare” a „partizanilor din munți”, care a îndeplinit numeroase funcții de răspundere în aparatul DSS și MI*, fost cerber devotat și șef al Direcției de Pază și Gardă a cuplului Ceaușescu, dar și luptător consecvent împotriva dizidenților români, din țară și exterior, a reușit ca prin acțiunile sale pe această linie, după numirea la comanda aparatului de informații externe, să-și distrugă pentru totdeauna soclul construit de el pentru propria statuie.

Dar, despre toate acestea, într-un număr viitor al revistei noastre!

GENERALUL: AȘA CUM L-AM CUNOSCUR

Leon Toader

În 1968, când, în urma unei trădări mârșave, Mihai Caraman a fost retras de la postul din Paris, eram de aproape 3 ani în Serviciul de Informații Externe (*folosesc prescurtarea SIE pe tot parcursul povestirii mele, deși serviciul a avut diferite denumiri în epoca la care mă refer*). Am aflat despre acest lucru întâmplător întrucât, după cum este bine cunoscut de către cei implicați, în cadrul Serviciului nu s-a transmis nimic oficial nici măcar ca „o lecție”. Am aflat din auzite de la cei care, oricum, nu-l vorbeau de bine pe General, în principal din două motive: în primul rând pentru că aceia care trebuiau să ne spună, nu au făcut-o, activitatea Generalului fiind privită cu teamă și invidie (așa o performanță era ceva greu de egalat), iar în al doilea rând pentru că se impusese o tăcere cvasigenerală din dorința de a nu avea oameni ieșiți din comun în activitățile lor (așa era mai bine). Așa se face că eu nu cunoșteam aproape nimic despre faptele considerate de către alții (în exclusivitate străini) aproape incredibile în spionajul Europei de Est, când, în 1970, am fost trimis cu sarcini în exterior, la una din ambasadele României.

Se poate vorbi sau povesti în mai multe modalități despre un spion de talia Generalului, despre viața sa, dar, mai ales, despre activitatea sa. Ar fi la îndemâna oricui să apeleze la documentele oficiale publice sau secrete (care au fost desecretizate) în posesia cărora ai fi putut intra sau ți pe care le-ar fi putut pune cineva la dispoziție. Ar fi la îndemâna oricui să folosească studiile sau cărțile făcute de către alții, să facă astfel o compilație cu tentă personală. Sau pur și simplu să facă un film al cărui scenariu să fie scris de către un condeier de specialitate. Sigur că ar mai fi și posibilitatea de a i se lua un interviu, dacă acesta ar fi de acord cu așa ceva. Eu nu fac nimic din toate acestea, încerc doar să redau unele episoade din viața și activitatea mea, ca simplu subaltern al Generalului, care a intervenit de trei ori în destinul meu.

La circa doi ani de la sosirea la post, un diplomat canadian mi-a vorbit despre „*cel mai deștept și incisiv spion al lagărului socialist*” dându-mi amănunte despre activitatea Generalului de la Paris. Surprinderea mea a fost mare întrucât, așa cum am arătat, nu cunoșteam decât lucruri disparate despre marele General. Pur și simplu l-am rugat să-mi spună de unde știe aceste lucruri, întrucât eu nu aveam cunoștință despre munca și rezultatele strălucite și invidiate, obținute de Mihai Caraman la Paris.

Pe scurt, diplomatul mi-a spus că o parte din acestea le cunoștea din cartea apărută în Franța despre General, dar și din discuțiile pe care le-a purtat cu „unii colegi”, care știau mai multe despre dânsul, fie că fuseseră în funcții la Paris în aceeași perioadă, fie că auziseră de la alți colegi din Vest și povesteau „despre isprăvile” acestuia. Surprinderea mea a fost atât de mare, încât afirmațiile mi s-au întipărit în minte și nu le-am uitat nici până în ziua de astăzi. Nu știam cum aș fi putut să le transmit și Generalului, deoarece acesta nu mai lucra în SIE. În plus, diplomatul mi-a dat și cartea „*Cei 13 care au zguduit NATO*” și, după citirea acesteia, am discutat cu el despre cel pe care canadianul îl numea „*omul care se naște așa de rar și ajunge întâmplător în asemenea servicii, unde își pune amprenta. Te rog să mă crezi că sunt mai în vârstă decât tine și știu despre ce vorbesc. Lovitura acestuia dată NATO a fost așa de tare că s-a auzit până la mine acasă, în Canada*”. Îmi ziceam în sinea mea că tare aș fi vrut să-i spun și Generalului aprecierile, dar acesta nu mai era la noi. Nu aveam de unde să știu că revenise în cadrul Serviciului. Am aflat-o însă când am venit în țară, în concediu.

Mare mi-a fost surprinderea când, la analiza care se făcea de regulă pe timpul concediului, în partea ei finală, mi s-a transmis că, pentru concluziile de a doua zi, urmează să vină șeful Brigăzii, Generalul.

Asta s-a întâmplat în 1974 când l-am cunoscut, în sfârșit, pe General. Era un bărbat în floarea vârstei, bine făcut, cu o înălțime de peste 1,80 m, degajând o duritate și energie aparte, acestea fiind dublate, în același timp, de o cunoaștere inteligentă a oamenilor și lucrurilor care-l înconjurau. Asta a fost prima mea impresie despre „*omul care penetrase NATO*” așa cum l-au văzut exegeții spionajului mondial. Oricum, nu semăna în niciun caz cu spionii din puținele lecții profesionale pe care le studiasem de când intrasem în serviciul de spionaj, adică nu trebuiau să fie nici prea înalți, dar nici prea scunzi, să nu iasă în evidență, să aibă fețe comune, ca să se piardă în peisaj, să nu se distingă de restul semenilor. Generalul arăta cu totul deosebit de acest tipar, dacă nu cumva chiar deloc potrivit tiparului descris în lecțiile studiate de mine. Acesta ar fi fost observat și remarcat oriunde ar fi intrat atât de bărbați, dar mai ales de femei... într-o sală de spectacol, pe stradă sau chiar la întrunirile noastre multe la număr și plictisitoare.

În cadrul acestei „*analize*” m-am bucurat de lucrurile spuse de General la adresa mea: „*Te-ai descurcat destul de bine și ți-am văzut rezultatele care mi-au fost pe plac*”. Pe scurt, mi-a spus să mă ocup să predau sau să mă asigur că ofițerul care va veni în locul meu poate prelua ce am făcut eu. Mi-am exprimat surprinderea, dar a adăugat: „*Te trimit într-o altă misiune*”. Acest lucru se întâmpla în vara anului 1974. Lucrurile n-au decurs așa, întrucât m-am întors definitiv în țară la sfârșitul anului 1975.

După ce mi-am făcut concediul care mi se cuvenea, m-am întors la serviciu la începutul anului 1976. Șeful Brigăzii de contrainformații a SIE era Generalul deci, implicit, și șeful meu. Am fost astfel repartizat în subordinea „celebrului” V. Hoștiuc. I-am zis celebru nu pentru că ar fi realizat nu știu ce minuni în viața lui scurtă în străinătate, ci datorită *“uimitorului rezultat”* de a rezista la toate reorganizările, schimbările și modificările din SIE, rămânând în permanență șef până în 1990.

Am facut această scurtă digresiune pentru a spune că l-am întâlnit din nou pe General, care arăta ceva mai „matur”, cu riduri abia observabile în colțul ochilor, care ieșeau în relief când zâmbea, același zâmbet pe care nu-l uitasem când îl văzusem ultima dată în vara anului 1974. Era un bărbat magnetic, cu charismă, despre care s-ar fi putut spune că ar fi păcat să-l aibă doar o singură femeie. Era același om sigur pe el, cu exprimări riguroase, clare și la obiect.

La scurt timp după ce începusem serviciul, am fost chemat la General, care m-a întrebat direct: *„Ce știi tu despre terorism ?”* Eu m-am dat atotștiutor: *„În acțiuni de acest fel sunt implicate unele grupări arabe, bine înarmate, care omoară evrei”* (deși citisem despre IRA, Frontul de Eliberare a Palestinei, despre italienii din nu știu ce gărzi și cam atât). La răspunsul meu, Generalul a zâmbit a „râdere”, vorba scriitorului, persiflându-mă cum că *„trebuie să mai înveți”* și a continuat: *„Pentru asta te vei ocupa în această unitate de terorism. Îmi vei prezenta în cel mai scurt timp dosar de obiectiv cu tot ce trebuie să cuprindă aceasta, interesează-te despre ce trebuie să conțină în 4-5 zile. Chestia asta trebuie organizată și tratată ca una din principalele preocupări ale unității noastre pentru că în scurt timp lumea va fi cuprinsă de această nenorocire și este foarte posibil să ajungă și la noi, că vrem sau nu”*. Cam acestea au fost cuvintele Generalului și ordinele date în SIE. Generalul a fost cel care a pus bazele începerii activității de cunoaștere a fenomenului ce avea să cuprindă lumea.

Am lucrat un timp în acest sector încercând să respect ordinul Generalului, care, la scurtă vreme, m-a chemat și m-a numit adjunct al lui Hoștiuc.

În această calitate eram chemat periodic împreună cu Hoștiuc la General pentru a raporta situația ofițerilor de la post: când au fost trimiși, cum se prezintă etc. Generalul era foarte riguros cu acest lucru, punând accentul nu pe lucrurile mărunte, ci *„pe ce au făcut aceștia ca să afle despre acțiunile ostile ale serviciilor de spionaj îndreptate împotriva țării noastre”* și repeta în permanență: *„vreau lucruri concrete, unde, cum și cine a obținut asemenea date, întrucât conduceți un sector care cuprinde organele cele mai performante de specialitate care să detecteze activitățile ostile țării noastre”*. E

timpul să afirm că Generalul ordona și propăvăduia în permanență ca „*ați fost aleși și angajați în acest loc ca să faceți ceva pentru țară și n-o spun ca pe o temă de propagandă, ci pentru că efectiv se dorește de la voi să răspundeți cum trebuie unei asemenea responsabilități*”. Generalul era unul dintre șefii mari pe care i-am cunoscut în cadrul serviciului, hotărât să ne mobilizeze și să ne responsabilizeze nu prin folosirea unor sloganuri la modă atunci, ci pentru a ne trezi sentimentele de patriotism sincer, nu propagandistic. De altfel venea foarte rar la ședințele de partid. În cadrul acestor întâlniri cu Generalul se analizau și perioadele de când ofițerii erau la post și ce propuneri aveam pentru înlocuirile celor care îndepliniseră stagiul de ședere în străinătate.

Și pentru că tot am adus vorba despre ședințele cu noi, cadrele de conducere din brigada de contrainformații, mărturisesc că Generalul se arăta îngrijorat uneori, în momentul în care urma să sintetizeze pentru valorificare informațiile primite din exterior spunând că: „*Nu sunt exigent că așa îmi place mie, dar ar trebui să știți cât de greu se obțin informațiile de valoare de către ofițerii noștri și nu ar trebui să ne permitem să ne batem joc de munca lor*”. Solicita includerea în lucrările noastre a „*informațiilor cu adevărat importante, fără înflorituri sau amănunte de prisos*“. Solicita să fim cât mai lapidari și cât mai concisi în exprimare în aceste prezentări.

Aproape la un an și jumătate de când mă numise șef, așa cum spuneam mai sus, la una din ședințele amintite m-a anunțat abrupt: „*Vezi că vine un profesor de matematică în câteva zile și îi predai lui conducerea biroului*”. Cred că mă schimbasesm la față, lucru probabil observabil cu ușurință întrucât a adăugat, odată cu zâmbetul lui inegalabil: „*Pleci, din nou, în misiune externă permanentă*”.

A urmat perioada de pregătire și am fost chemat la ultima întâlnire cu conducerea superioară a SIE la care participa și șeful cadrelor. A mers totul bine până aproape de final, când acesta (era o persoană foarte importantă în acea vreme, fratele lui Nicolae Ceaușescu...) m-a întrebat ce școală militară am urmat. Am rămas foarte surprins, dar am răspuns cinstit că nu am terminat nicio asemenea școală. Atunci, furios, șeful cadrelor a întrebat: „*Cum de nu a urmat nicio școală militară, a fost șase ani la un post în exterior și acum vreți să-l trimiteți la altul !?*“ În sală se lăsase o tăcere mormântală, nu se mai auzea nici musca. „*La școală!*” s-a auzit glasul acestuia în timp ce părăsea încăperea. Toți au rămas nedumeriți. Generalul s-a întors spre mine și mi-a ordonat: „*Măine pleci la «Sorbona», la cursurile de 4 luni, vezi că au început deja de două luni și trebuie să recuperezi; nu te mai întorci de acolo dacă n-o să fii șeful cursului !*“ La sfârșit am împărțit primul loc cu un alt coleg.

Ultima întâlnire înainte de a pleca în misiune am avut-o doar cu Generalul, care mi-a vorbit destul de apropiat (cam așa se proceda în asemenea

situații), dar n-a uitat să ia și poziția severă când mi-a ordonat: „*Vezi că este un post foarte important, sunteți mulți acolo și tu ești singurul de la noi, ceilalți sunt de la alte direcții. Ai avantajul că știi limbi străine cu care poți să te descurci și îți ordon să faci mai mult decât la postul precedent. Când ne vom întâlni peste un an, dacă nu sunt mulțumit, o să-ți caut un loc pe la arhivă*”, m-a „*încurajat*” Generalul. N-a mai avut loc o asemenea întâlnire pentru că a trădat „*șarpele cu clopoței*“, cel mai mare trădător al serviciilor noastre de spionaj, care a tot sunat din clopoței, la americani, mai bine de două decenii. Generalul a fost scos la pensie.

Asta a fost istoria plecării mele în cea de-a două misiune externă, ce a marcat un punct excepțional al destinului meu, influențat după cum bine se vede de către Marele Caraman. Cealaltă a fost povestea de un an și jumătate când m-am aflat în subordinea Generalului, adevăratul „*mare spion român*”, cel despre care îmi vorbise prima dată un străin. Așa l-am întâlnit, așa l-am cunoscut și m-a impresionat așa de mult, încât l-am așezat în fruntea spionilor noștri... și-mi mențin clasamentul și acum!

La venirea în țară, în concediu, la doi ani de la plecarea în noua misiune, n-am mai avut cui să-i raportez aprecierile unui alt diplomat occidental pe care-l cultivasem, și care m-a întrebat: „*Ce mai face asul spionajului, Domnul Caraman?*” I-am răspuns tot cu o întrebare: „*Face bine, dar de unde știi tu și ce anume știi tu despre Caraman?*”. Mi-a răspuns: „*Multă lume știe de Domnul Caraman. Am citit și cartea despre el și NATO, devenită deja celebră în lumea spionajului*”. După care mi-a relatat că a auzit vorbindu-se despre General și despre acțiunile acestuia și că „*între prieteni discutau cu invidie despre aceștia*”. Era pentru mine încă o confirmare a ceea ce era și a ceea ce făcuse Generalul și mă gândeam cu bucurie că îi voi relata aceste lucruri când mă voi întoarce în țară. La vremea aceea nu aveam de unde să știu că, în urma trădării șarpelui de Pacepa, Generalul fusese trecut la pensie.

Trecând peste ani, trebuie să spun că am lucrat circa un an și jumătate la noua unitate care se înființase după pensionarea forțată a Generalului, după care am fost mutat într-o instituție civilă.

În ianuarie 1990, s-a prezentat la mine un ofițer cu grad superior, care mi-a spus că vine din partea conducerii SIE și că trebuie să fac raport de ieșire la pensie, întrucât aveam vârsta și vechimea necesare. Am scris raportul chiar în mașina acestuia, întrebându-l când voi primi decizia de pensionare. Răspunsul lui a fost scurt, că în puțin timp.

La câteva zile după această întâmplare, am primit un telefon de la noul șef de cabinet, pe care îl știam, și m-am bucurat după ce mi-a spus că este la cabinetul Șefului. Întrebându-l cine e șef acum, mi-a zis „*O să-l vedeți pentru că trebuie să vă prezentați la sediul Central, mâine la ora 9*”. Așa am și făcut

și, când am ajuns la cabinetul cunoscut, mare mi-a fost surprinderea să constat că mai multe persoane așteptau să intre la șef. Pe unii dintre cei care așteptau îi cunoșteam și ne-am salutat, dar pe cea mai mare parte dintre ei nu-i mai văzusem până atunci.

Când mi-a venit rândul și am intrat în cabinet n-am fost prea surprins când am dat ochii cu Generalul pe care l-am salutat regulamentar. Arăta obosit (trecuseră 12 ani de când nu-l mai văzusem), avea oarecare riduri pe față și ceva fire albe prin păr.

Fără prea multă vorbărie mi-a arătat raportul spunându-mi „*Eu cu cine o să muncesc aici în tãmbălăul ăsta, mă? Ce e asta?*” L-a rupt în fața mea și mi-a spus: „*Nu ai mai lucrat la CI după ce ai fost mutat la acoperire, veți merge, tu și cu un alt colonel, la fosta ta unitate, căreia îi spune acum altfel, în calitate de directori provizorii: El se va ocupa de problemele organizatorice și tu de problemele informative. Ordinul intră în vigoare la data de 10 februarie 1990. Până atunci te vei ocupa de schemele SIE, te duci la biroul nr. 2 și ți se va spune ce e de făcut.*” Am încercat să-i spun ceva legat de ceea ce mi se spusese despre el, dar, din nou, mi-a retezat-o scurt la fel ca în 1974. „*Avem multe de făcut și, după ce se mai liniștesc lucrurile, dacă se va întâmpla asta, o să-mi spui. Acum nu avem timp.*” Lucrurile se derulau atunci cu repeziciune și apăreau schimbări neprevăzute, așa încât n-am mai avut discuții cu Generalul în particular. Din nou acesta dădea dovadă că nu-i plăcea să audă vorbindu-se despre el. Cred că intuise că voiam să-i relatez ceva despre persoana sa și din acest considerent m-a întrerupt.

La scurt timp, cred că la sfârșitul anului 1990, a apărut problema „*Agenda*”: Un general care fusese scos la pensie înainte de 1990, plecase cu agendele de serviciu în care erau trecuți aproape toți ofițerii SIE cu nume reale sau schimbate. Una sau mai multe fuseseră scoase din țară și se aflau în Austria. Prin intermediul unei surse, s-a putut intra în posesia uneia dintre aceste agende, astfel temerile noastre fiind confirmate. Totul mi-a fost relatat de un alt coleg, care mi-a promis că va obține agenda respectivă, care va putea rămâne la noi 24 de ore, suficient ca să puteam să o fotocopiem. Așa s-a și întâmplat, am raportat aceste lucruri generalului Irinoiu, adjunctul Generalului, care răspundea de direcția de contrainformații, comunicându-i în același timp și hotărârea mea de a nu îi aduce la cunoștință Șefului decât după ce voi vedea și consulta documentul și îl voi copia pe film. I-am spus generalului Irinoiu, că îmi asum întreaga responsabilitate că nu l-am informat pe General. Am stat o noapte întreagă cu colegul „*Teodor*” și am copiat întreaga agendă care confirma informația anterioară. Mulți dintre ofițerii înscrși în „*Agendă*” erau la post, mai puțin cei care aparțineau unității CI (Contrainformații) a SIE. La aceea vreme, dintre aceștia erau plecați cu misiuni în străinătate mai mulți

decât cei care aparțineau altor direcții ale serviciului, astfel că din această cauză și spre norocul lor, îi erau necunoscuți generalului care își însușise agendele. În urma fotocopierii am întocmit conform directivelor de muncă un raport concret cuprinzând scurt ceea ce găsisem în „*Agendă*” și ne-am dus la General. Acesta a citit, de fapt era o pagină și jumătate dacă îmi amintesc eu bine, s-a ridicat brusc în picioare și a tunat: „*Cum mama dracului nu mi-ai raportat până acum, cine sunteți voi?! șefii mei?! de aflu după atâta timp! Cine a hotărât așa ceva?*” Cei doi, care mă însoțeau, au întors capetele spre mine. „*Cum ai putut mă să-mi faci una ca asta? Cine te crezi?*”. Cu calm... n-aveam ce pierde, i-am răspuns: „*Știu că trebuie să venim la dumneavoastră cu lucrurile clare, documentate, verificate și redactate pe scurt.*” După care am tăcut. La scurt timp am aflat că „*Agendă*” și poate și alte documente au intrat în posesia unui ziarist, care s-a lăudat că le va folosi cum trebuie. Să nu se uite... eram în anul teribil de tulbure 1990.

Generalul a hotărât întrunirea imediată a Consiliului de conducere însărcinându-l pe adjunctul său să îl anunțe când vom fi toți în sala de consiliu. După discuții îndelungate și care mai de care mai fantasmagorice, nu s-au desprins decât două idei: retragerea de la post a tuturor ofițerilor menționați în „*Agendă*”; împiedicarea prin orice mijloace a ziaristului să publice lucrurile sensibile din „*Agendă*”. Printre măsuri se preconiza și trimiterea unor persoane importante din SIE care se aflau la pensie să-l convingă pe acesta să renunțe.

După un timp de gândire, fără să facă referire la cele de mai sus, Generalul a hotărât: să i se prezinte urgent o situație cu toți ofițerii de la post menționați în „*Agendă*”, de când se află la post, căror direcții le aparțin, rezultatele în activitate, funcțiile avute, cu propuneri concrete privind retragerea acestora de la post.

Am avut inspirația ca la sfârșitul acestei întâlniri a Consiliului de conducere să-mi exprim opinia cum că retragerea precipitată a tuturor ofițerilor trecuți în „*Agendă*” este neproductivă, văduvind SIE de informațiile pe care aceștia ar putea să le transmită Centralei. În paralel, ar fi sesizate de serviciile de specialitate ale țărilor unde aceștia își desfășoară activitatea și s-ar confirma astfel indirect că sunt ofițeri.

Oricum, lucrurile se precipitau fulgerător, pentru că ziaristul deja publicase paragrafe din „*Agendă*” legate de unele întâlniri de lucru ale cadrelor de conducere SIE cu ofițerii în case de lucru (fără să se dea nume concrete), lucruri absolut „*tehnice*” cunoscute acum, de către toate serviciile de informații din Occident.

Până la urmă, acțiunea s-a încheiat cu retragerea unor ofițeri care erau de 4 ani la post și trimiterea unor înlocuitori acolo unde mai era posibil.

După câțva timp, m-am dus la General și i-am raportat că aș dori să plec la post dacă este posibil. Generalul nu a reacționat în niciun fel și, din această atitudine, am înțeles că avea cunoștință de intențiile mele. Mi-a spus doar *“Pot să te trimit din nou pe unde ai mai fost... se va elibera postul peste câteva luni”*. I-am mulțumit și i-am raportat că vreau să merg într-o altă țară, deoarece soția mea absolvise Facultatea de filologie și cunoștea la perfecție limba, cultura și obiceiurile spațiului... a fost de acord. *„Vreau să stăm mai mult de vorbă în această chestiune și te voi chema eu pentru că tu nu vrei să vii pe la mine pe la birou.”* I-am răspuns că este atât de ocupat, încât nu mi-am permis să-l deranjez. A zâmbit doar. N-a mai avut timp să mă mai cheme, întrucât lucrurile se precipitau din ce în ce mai tare, așa cum aveam să-mi dau seama mai târziu, mai ales la nivelele superioare ale puterii, vizându-se deja o nouă schimbare și reorganizare la SIE.

Asta fiind situația, timpul a trecut repede și s-a fixat întâlnirea finală la conducerea SIE. L-am urmat pe General în biroul său. După ce s-a așezat, s-a frecat puțin la ochi și mi-a spus că este obosit. *„Dar tot trebuie să-ți spun câteva. Vreau să știi că am aflat ce-ai făcut atât în țară cât și în exterior. Te duci într-un spațiu pe care nu știu cât de bine îl cunoști, dar ai posibilități multiple în rândul diplomaților din țările care au depășit comunismul, numai că trebuie să fii atent că cei care sunt la pământ, atacă întotdeauna cu ferocitate. Îți doresc mult succes și sper că, de data asta să ne vedem când vii în concediu.”*

Nici eu și nici Generalul nu ne-am gândit că se va întâmpla exact același lucru ca și atunci, în 1978. La câteva luni după ce am plecat în noua misiune, Generalul a fost înlocuit de la conducerea SIE.

Acestea sunt lucrurile pe care le-am considerat importante despre relația mea cu Generalul, despre modul cum ne-am înțeles și despre cum a intervenit în viața mea pentru plecarea în misiune, pentru renunțarea la pensie și rechemarea în cadrele active.

În final, parafrazându-l pe Al. Odobescu, le zic tuturor detractorilor foști și actuali: *„Lăsați-l în pace pe Generalul Mihai Caraman, întrucât a știut și știe cât toți spionii români la un loc.”*

MOZAIC CULTURAL

O LUME PE MUCHIE DE CUȚIT

Alexandru Omeag

Târgul de carte Gaudeamus din acest an a marcat, ca în fiecare ediție, premiere peste premiere, lansări cu mare sau mai puțin fast și multe, multe surprize. Pentru mine, ca de altfel și pentru pasionații de meandrele politicii internaționale, surpriza a venit din partea unui duo redutabil: un politician și un ziarist.

Cei doi protagoniști ne propun să descifrăm „*O lume pe muchie de cuțit*”, semnând, cu modestie: *Adrian Bușu* și *Nicolae Melinescu*. Primul este vicepreședinte al Consiliului județean Vâlcea, om de aleasă cultură și ținută morală, politician de marcă pe care și l-ar dori orice partid și, nu în cele din urmă, un apropiat al Asociației noastre, pasionat de tot ceea ce este legat de istoria și activitatea structurilor de intelligence.

Profesorul Melinescu nu are nevoie de prea multe prezentări, cartea sa de vizită fiind impresionantă: ziarist de profesie, fost corespondent român permanent la Washington și asociat la CNN, primul jurnalist român care a luat un interviu unui președinte american (G.W. Bush, la 22 noiembrie 2002) etc.

În cele *525 de pagini*, autorii aștern pe hârtie propriile reflecții exprimate timp de doi ani (2017-2018) într-o serie de emisiuni televizate, în care au dezvoltat teme legate de demnitate și libertate națională, patriotism și politicieni extremiști, spectrul atacurilor teroriste, petrolul: armă și blestem, Africa: promisiuni uitate, Rusia: o țară, un țar ș.a., întrebându-se în final, „Cum am ajuns aici?”

Chiar dacă „*Nota autorilor*” cu care debutează lucrarea precizează că aceștia au preferat să nu-și delimiteze contribuția fiecăruia, nu trebuie să fii neapărat analist de intelligence pentru a distinge semnătura (gândirea!) politicianului de condeiul jurnalistului.

Le respectăm prietenia și modestia pe care le induc și, fără să știm cui aparțin, am ales două pasaje care, cu certitudine, vor trezi intersul cititorilor revistei noastre pentru a lectura întreaga carte:

„... *chiar dacă România este țara somnului bine făcut, uneori este nevoie ca plăcuta odihnă să fie părăsită pentru chestiuni ce privesc o*

întreagă națiune și demnitatea ei. Antiromânismul manifestă frecvent tentative care nu sunt, aparent, decât fragmente dintr-o retorică belicoasă... dar ele ne aduc în pragul casei extremismul de stat ca politică desfășurată împotriva României, cu scopul de a-i submina identitatea națională...

Nu se poate ca România să suporte asemenea ultragii, tăcând demn de dragul unității Europei, când un guvern occidental își permite să anunțe public că s-a săturat să o tolereze, dar feliicită electoratul român că nu a lăsat să intre în parlament formațiuni extremiste.

La noi, nu există partide extremiste, în schimb în Ungaria există și este recunoscut un partid de extremă dreaptă, cu formațiuni paramilitare, care și-a cultivat o coloană a cincea în România și al cărui membru a ajuns chiar vicepreședinte al Parlamentului de la Budapesta..."

„... România se află într-o situație extrem de periculoasă... are aliați în NATO, dar este greu de crezut că un militar din Portugalia sau Danemarca va muri cu arma în mână ca să apere România. Toată răspunderea pentru supraviețuirea națiunii și a statului le revine liderilor... Aceștia au alte griji decât păstrarea și apărarea intereselor fundamentale ale poporului român. În

această lume pe muchie de cuțit, țara noastră este una dintre cele mai expuse unor fluctuații politice, diplomatice și militare, iar apărarea ei depinde numai de români. Oricâte parteneriate strategice va încheia România de acum încolo, oricâte apeluri la rațiune, colaborare și înțelegere regională va lansa, în momentele de criză numai aici se află resursele, voința și capacitatea de supraviețuire. Pentru că trăim într-o lume care se clatină pe muchie de cuțit.”

Extrem de interesante și pertinente mi s-au părut, de asemenea, *analizele referitoare la raporturile României cu țări din Africa Subsahariană și cu Federația Rusă*, în care, fără a fi nostalgici, autorii dau dovadă de un pragmatism ce l-aș dori afirmat și la nivelul clasei noastre politice, pentru care Luanda, Abuja, Pretoria sau Moscova au dispărut de pe harta preocupărilor din ultimii 30 de ani.

În concluzie, avem în față o carte care se adresează în principal cititorului avizat, diplomatului, politicianului și omului de afaceri, dar și celor dornici să se familiarizeze cu evoluții semnificative ale scenei internaționale, cu contribuția adusă de țara noastră la soluționarea unor dispute regionale, cu deschiderile realizate și maniera în care România postcomunistă a înțeles să valorifice asemenea oportunități.

DIN ZIARE ADUNATE...

Petru Neghiu

► **Evenimentul istoric** ne amintește că ultimul referendum al lui Ceaușescu a fost pentru o Europă unită: *"Numai unită, Europa va putea juca un rol mai important în soluționarea problemelor complexe din viața internațională, în direcția păcii"*, spunea Nicolae Ceaușescu, cu referire la rezultatul referendumului din 23 noiembrie 1986. Că ar fi fost un *"simulacru"*, cum susține autoarea articolului, poate ne-o și dovedește doamna Simona Ionescu.

● Din Jurnalul generalului Vlad Iulian, reținem analiza lui Dan Andronic: *„... după răsturnarea guvernului Petre Roman, ministrul justiției și președintele Secției Militare a Curții Supreme de Justiție s-au prezentat la noul prim-ministru desemnat, Theodor Stolojan, pentru a-i cere indicații în legătură cu procesele politice aflate pe rol. Theodor Stolojan i-a întrebat dacă atunci când s-a dispus arestarea, judecarea și condamnarea în procesele respective, guvernul a fost consultat, răspunsul fiind afirmativ și, chiar mai mult, totul s-a făcut pe baza indicațiilor exprese primite de la prim-ministrul Petre Roman, motiv pentru care s-au și prezentat la noul premier desemnat, pentru a-i cunoaște punctul de vedere și a primi indicațiile necesare.”*

● Aniversarea celor două decenii de existență ale Asociației noastre nu putea să fie trecută cu vederea de **Flacăra lui Adrian Păunescu** (Director Fondator: Adrian Păunescu; Redactor-șef: Ana-Maria Păunescu), o revistă incitantă, animată de dragoste pentru spiritualitatea românească de ieri și de azi. În numărul 44/922, din 15-21 noiembrie 2019, revista publică, la rubrica *„Amprenta unui gând”*, cu titlul *„Periscop – marele pavoaz”*, sub semnătura publicistului Ion Andreiță, un articol pe o jumătate de pagină din care cităm: *„Revista Periscop, editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe și-a înălțat marele pavoaz cu prilejul sărbătoririi a 12 ani de la apariție... Mai întâi a fost, desigur, Asociația care, și ea (numărând în prezent peste 1.500 de membri activi) aniversează, astăzi, 20 de ani de la înființare – la 19 octombrie 1999, prin implicarea nemijlocită a directorului SIE de atunci, domnul Cătălin Harnagea (fostul nostru coleg la ziarul România liberă)”*.

Autorul scoate în evidență valoarea multor comentarii publicate în paginile Periscopului de rezerviștii Asociației, *„scrise cu aplomb, finețe, profunzime și competență ce depășesc personalitatea unor așa-ziși ori chiar ziși analiști întâlniți în restul presei scrise, în televiziune”*, precum și

structurarea revistei pe „*rubrici judicios alese și devenite tradiționale, urmărite cu maximă atenție de către cititor*”.

Semnalând trecerea Asociației și a Periscopului într-o nouă perioadă a existenței lor, domnul I. Andreiță încheie cu urarea: „Precum se vede, *semne bune anul are*”. Să dea Domnul așa să fie!

► Din **Formula As** aflăm cum pot ardelenii să-și găsească strămoșii dispăruți, accesând un site pe Internet (*hpdt.ro*) și introducând datele orientative pe care le știu. Este rezultatul unui proiect realizat de cercetătorii de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, cu fonduri norvegiene, circa 650.000 de euro. Pe când, în toată țara?

► Chiar dacă a trecut ceva vreme, nu putem să ocolim evenimentul care a avut loc la Brașov, la sfârșitul verii, respectiv colocviul „**Cultura limbii**”, în cadrul Festivalului „*Limba română*”, organizat de Uniunea Scriitorilor. Revista **România literară** (nr.41-42) ne oferă o suită de articole ce cuprind intervențiile mai multor participanți la colocviu. Ne oprim, pe scurt, la cel intitulat „*La plivit, în... lanul de cuvinte*”, semnat de **Mihaela Malea Stroe**, care dă de pământ cu „*stricătorii de limbă*”: politicieni, jurnaliști, mass-media în general, traducători, autori de reclame publicitare, tineri profesori școlii sumar etc.

Salutăm ideea autoarei de a se înființa prin lege un Serviciu al Securității Limbii Române, un departament care să se ocupe de „*plivirea buruienilor care, prin mass-media, năpădesc lanul de cuvinte*”. Mergem mai departe și propunem ca acest Serviciu să monitorizeze pe cei nepăsători de stricarea limbii, care să fie considerată drept atentat la securitatea națională. De ce n-am aplica și noi amenzi, ca francezii sau, poate chiar mai mult, gravele amenințări să se constituie în fapte penale!

Deocamdată, „*vigilentul CNA are ace de multe cojoace, doar de cojocul stricătorilor de limbă n-are nici măcar un bold bont*”.

● Pentru a desluși rostul limbii, **Gabriel Chifu**, directorul executiv al *României literare*, face apel la Martin Heidegger, cunoscutul filozof, care spunea: „*Die Sprache ist das Haus des Seins*” (Limba este locul de adăpost al Ființei). Autorul afirmă în continuare: „*Există în lume un popor care a știut să așeze exemplar în centrul existenței sale cartea, iar acest fapt îi conferă o forță cu totul specială. Este vorba despre poporul evreu, de la care am putea să învățăm.*”

Același autor ne reamintește despre cartea lui Amos Oz - „*Evreii și cuvintele*” – și, în context, de afirmațiile lui **Mordecai Kaplan**: „*Nicio altă civilizație străveche nu egalează în intensitate accentul pe care iudaismul îl pune pe educarea celor tineri și pe încercarea de a le inocula acestora tradițiile și cutumele propriului popor*”

Școala era așadar o armă cu care erau înzestrați și care-i făcea puternici, greu de învins. Să reținem și să încercăm să translatăm această atitudine față de scriere și citire, față de carte, față de limbă în cultura românească: este posibil oare un asemenea transplant?

► „*Limba este atacată*”, declară filozoful francez **Michel Onfray**, gânditor de stânga, într-un interviu acordat publicației belgiene **L' Echo**, preluat de **Evenimentul Zilei**: „*Tatăl meu a învățat în sistemul educațional de stat. Știa să scrie fără greșală. Nu făcea erori de logică. Învățase câțiva mari clasici ai literaturii. Distrugerea școlii a dus la distrugerea inteligenței. Acum, se pune mai puțin problema ca sistemul de învățământ să creeze un cetățean care gândește și mai mult să producă, un consumator care să plătească. Se învață din ce în ce mai puține lucruri. Unii ne spun că nu mai este nevoie de dictări, de gramatică etc. Or, creierul este un mușchi; dacă nu îl întreții intră în degenerescență...*”

Exact ce spuneam și în legătură cu colocviul „*Cultura limbii*”: **tembelizarea cu tembelizorul!** Dar, despre toate acestea și „*stricătorii limbii române*”, într-un număr viitor al revistei noastre.

DESPRE LIBERTATEA RELIGIOASĂ

Alexandru Botez

La 11 octombrie 2019, Procurorul General al Statelor Unite ale Americii, William Barr, a ținut un discurs la Facultatea de Drept din cadrul Universității Notre Dame (statul Indiana), privind stadiul actual al libertății religioase și în care relevă degradarea socială, morală și politică a societății aflate sub asediul ideologiei și forțelor progresiste din această țară.

Având în vedere că o mare parte din argumentele la care apelează autorul sunt valabile nu doar pentru SUA, redăm unele pasaje ale discursului ca o temă de reflecție pentru cititorii noștri.

*

«Astăzi, aș vrea să vă împărtășesc câteva gânduri despre libertatea religioasă în America. Ea reprezintă o prioritate importantă a Administrației (Trump) și implicit a Departamentului Justiției.

*Am creat în interiorul departamentului un grup de lucru alcătuit din diferite componente care au avut activitate în acest domeniu, printre care Biroul Procurorului General (adjunct), Divizia Civilă, Oficiul pentru Consiliere Juridică și altele. Avem întruniri în mod regulat. Supraveghez îndeaproape cazurile sau evenimentele din țară în care statele aplică în mod greșit **Establishment Clause** discriminând credincioșii, sau cazurile în care statele adoptă legi care împiedică libera exercitare a religiei.*

De la Părinții Fondatori, a existat un puternic consens legat de importanța esențială a libertății religioase în Statele Unite. Imperativul protejării libertății religioase nu era doar o plecăciune făcută către cele sfinte. El reflecta convingerea Părinților Fondatori că religia este indispensabilă menținerii sistemului nostru liber de guvernământ.

În celebra sa broșură din 1785, „Reculegere și protest față de libertățile religioase”, James Madison descrie libertatea religioasă ca un „drept față de oameni” dar o „datorie față de Creator” și o „datorie... mai veche și mai importantă decât revendicările societății civile”.

Au trecut mai bine de 230 de ani de când acest grup de mici avocați coloniali a condus o revoluție și a declanșat ceea ce ei considerau a fi o mare experiență, întemeind o societate fundamental diferită de cele anterioare.

Ei au elaborat o splendidă cartă a libertății – Constituția Statelor Unite – care limitează puterile guvernului, asigurând în același timp „oamenilor” totală libertate de a ne urma viețile atât ca indivizi cât și ca asociații.

Acest mare pas înainte către libertate a fost motorul unui progres uman fără precedent, nu doar pentru americani, ci și pentru popoarele din lumea

întreagă. În secolul XX, formatul nostru de societate liberă a fost pus la grea încercare. S-a pus dintotdeauna întrebarea dacă o democrație atât de dornică de libertate individuală s-ar putea opune unui stat totalitar. Această întrebare a primit ca răspuns un „Da” răsunător, după ce Statele Unite s-au opus și au învins mai întâi fascismul și apoi comunismul.

Însă, în secolul XXI, ne confruntăm cu o provocare cu totul diferită, exact ceea ce Părinții Fondatori prevedeau că va fi testul nostru suprem ca societate liberă. Ei nu s-au gândit niciodată că principalul pericol pentru republică venea de la dușmani din exterior. Întrebarea crucială era de a afla dacă cetățenii unei societăți atât de libere își puteau păstra disciplina morală și virtuțile necesare supraviețuirii instituțiilor libere.

În ansamblu, viziunea Generației Fondatoare a fost inspirată de tradiția creștină clasică. Acești bărbați de stat pragmatici au înțeles că indivizii, deși au potențialul de a face mult bine, au și capacitatea de a provoca mult rău. Oamenii sunt supuși patimilor și poftelor puternice și, în absența înfrânării, sunt capabili să îi calce în picioare pe vecinii lor și comunitatea în general. Nici o societate nu poate exista fără mijloace de înfrânare a rapacității individuale.

Dar dacă te bazezi pe puterea coercitivă a guvernului pentru a impune restricții, aceasta va duce inevitabil la un guvern prea dominator, care va provoca dispariția libertății, rămânând doar cu tirania. Pe de altă parte, dacă înfrânarea nu este eficientă, rezultatul este la fel de periculos – imoralitatea – goana neînfrănată după satisfacerea poftelor personale în detrimentul binelui comun. Acesta nu este altceva decât o altă formă de tiranie: individul este aservit poftelor sale și șansele unei vieți comunitare sănătoase se prăbușesc.

Edmund Burke a rezumat aceste idei în limbajul său colorat tipic: „Oamenii sunt calificați pentru libertatea civilă în exact aceeași măsură în care sunt dispuși să-și înfrâneze poftete... Societatea nu poate exista fără o putere de control plasată undeva; și cu cât este mai puțină în interiorul nostru, cu atât este nevoie de mai multă în afara noastră. Este scris în ordinea eternă a lucrurilor că oamenii cu poftete neînfrănate nu pot fi liberi. Patimile lor sunt cele care le făuresc lanțurile.”

De aceea, Fondatorii au decis să riște. Au numit aceasta un mare experiment. Vor lăsa „oamenilor” o mare libertate, vor limita puterea coercitivă a poporului și vor acorda încredere disciplinei interioare și virtuților poporului american. Cum spune Madison, „**Pentru viitorul nostru am mizat pe capacitatea fiecăruia dintre noi de a se guverna**”.

Aceasta este ceea ce se înțelege cu adevărat prin „autoguvernare”. La începuturi, nu voia în primul rând să defăinească mecanismele prin care alegem

un corp legislativ reprezentativ, ci se referea la capacitatea fiecărui individ de a se înfrâna și de a se guverna.

Dar care era sursa puterii acestui control interior? Într-o republică liberă, aceste restricții nu puteau fi implementate de niște regi filosofi.

Ordinea socială trebuie să decurgă de la oamenii înșiși, ascultând liber de preceptele valorilor morale interioare și împărtășite de ceilalți. Iar pentru a controla ființele umane voluntare, dotate cu o infinită capacitate de raționalizare, aceste valori morale trebuie să se bazeze pe o autoritate independentă de voința umană – ele trebuie să izvorască de la Ființă Supremă transcendentă.

Pe scurt, în viziunea Părinților Fondatori, guvernarea liberă era potrivită și durabilă doar pentru un popor religios – un popor care recunoaște că există o ordine morală transcendentă ce precede deopotrivă legislația de stat și legile omului și care are disciplina de a se controla pe sine potrivit acestor principii durabile.

Cum arăta John Adams, „Nu avem un guvern înarmat cu o putere capabilă să lupte cu patimile omenești, neînfrânate de moralitate și religie. Constituția noastră a fost făcută doar pentru un popor moral și religios. Ea este total inadecvată pentru orice fel de alt guvern.”

Așa cum remarca Părintele John Courtney Murray, principiul american nu era acela că: „Un guvern liber este inevitabil ci el este doar posibil, iar această posibilitate se poate realiza doar atunci când oamenii ca întreg sunt guvernați din interior de imperativele recunoscute ale ordinii morale universale.”

Cum favorizează religia disciplina morală și virtuțile necesare pentru a susține o guvernare liberă? În primul rând, ne furnizează bunele reguli după care să trăim. Generația fondatoare era creștină. Ea credea că morala iudeo-creștină corespunde adevăratei naturi a omului.

*Aceste precepte morale încep prin două porunci importante: **să-l iubești pe Dumnezeu din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău; și iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși.***

Dar ele ne oferă și îndrumare pentru legea naturală – o ordine morală reală și transcendentă care decurge din legea eternă a lui Dumnezeu – înțelepciunea divină care guvernează întreaga Creație. Legea eternă este imprimată și reflectată de toate lucrurile create. Din natura lucrurilor putem prin rațiune și experiență să discernem normele binelui și răului, care există independent de voința umană.

Seculariștii moderni resping ideea aceasta de moralitate ca pe o superstiție dintr-o altă lume impusă de un cler care vrea să distrugă bucuriile vieții. În realitate, standardele morale iudeo-creștine sunt regulile utilitare

supreme pentru conduita umană. Ele reflectă regulile care se potrivesc cel mai bine omului nu cândva în viitor, ci aici și acum. Ele sunt ca un manual de instrucțiuni al lui Dumnezeu pentru o mai bună funcționare a omului și a societății umane.

Tot astfel, încălcarea acestor legi morale are consecințe nefaste pentru om și societate în lumea concretă. Este posibil să nu plătim imediat, însă, de-a lungul timpului, răul produs este real.

Însă religia ajută la a învăța, a forma și a obișnui oamenii să dorească ceea ce este bun. Nu o face prin legi oficiale – adică prin constrângere. O face prin intermediul unei educații morale și inspirând regulile informale ale societății – obiceiurile și tradițiile care reflectă înțelepciunea și experiența veacurilor trecute.

Cu alte cuvinte, religia contribuie la formarea unei culturi morale în sânul societății, care inculcă și întărește disciplina morală. Cred că suntem cu toții de acord că în ultimii 50 de ani religia a fost din ce în ce mai mult atacată.

Pe de o parte, am asistat la erodarea constantă a sistemului nostru moral iudeo-creștin tradițional și la un efort global pentru alungarea sa din spațiul public. Pe de altă parte, constatăm ascensiunea galopantă a secularismului și a doctrinei relativismului moral.

Conform oricărei estimări oneste, această bulversare morală a avut consecințe catastrofale.

În paralel cu distrugerea familiei, observăm niveluri record de depresie și de boli mentale, adolescenți demoralizați, o rată a sinuciderilor în creștere, tot mai mulți tineri furioși și alienați, o explozie a violenței fără sens și o epidemie mortală a drogurilor.

*Nu voi zăbovi asupra tuturor rezultatelor noii epoci seculariste. Este suficient să spun atât: **campania care urmărește nimicirea ordinii morale tradiționale a provocat suferințe imense, distrugere și mizerie. Și totuși forțele seculariste, ignorând rezultatele tragice, continuă cu un militantism sporit.***

Printre acești militanți seculariști sunt mulți așa-zisi „progresiști”. Dar unde este progresul?

*Ni se spune că trăim într-o eră post-creștină. Dar cu ce a fost înlocuit sistemul iudeo-creștin? Ce poate acoperi vidul din inimile indivizilor? Și care este sistemul de valori capabil să susțină viața socială a oamenilor? **Adevărul este că nici o credință seculară nu este capabilă să joace rolul religiei.***

Auzim vorbindu-se mult astăzi despre valorile noastre umane. Dar, în ultimă instanță, pe ce se sprijină aceste valori? Ce impune aderarea noastră la ele? Ceea ce numim astăzi „valori” nu sunt în realitate decât simple

sentimente izvorând din creștinătate. Au fost vremuri și locuri când ordinea morală tradițională a fost zguduită.

În trecut, societățile – asemenea corpului omenesc – par să fi avut un mecanism de autovindecare, un mecanism de autocorecție care readuce lucrurile pe făgașul normal, dacă lucrurile merg prea departe. Consecințele haosului moral devin prea presante. Gândirea oamenilor cumsecade se revoltă. Ei se coalizează și se strâng împotriva exceselor evidente. Perioadelor de excese le urmează perioadele de re-înfrăținare morală.

Este principiul pendulului. Cu toții am crezut că, după o vreme, pendulul va reveni înapoi. Însă astăzi ne confruntăm cu ceva diferit care ar putea demonstra că nu ne mai putem bizui pe revenirea pendulului.

Exstă mai întâi forța, fervoarea și amploarea asaltului împotriva religiei pe care îl trăim azi. Nu este decădere; este distrugere organizată. Seculariștii și aliații lor dintre „progresiști” au mobilizat toate forțele din mass media, din cultura populară, din industria divertismentului și din lumea universitară într-o ofensivă fără răgaz împotriva religiei și a valorilor tradiționale.

Aceste instrumente sunt utilizate nu doar pentru a promova ortodoxia secularistă, dar și pentru a copleși și a reduce la tăcere vocile ce se opun, pentru ai ataca în mod brutal și ai ridiculiza pe toți cei ce gândesc altfel. Una dintre aceste ironii, cum vor fi observat unii, este că proiectul secularist a devenit el însuși o religie, impusă cu fervoare religioasă. El își însușește toate caracteristicile unei religii, inclusiv judecata inchizitorială și excomunicarea.

Cei care sfidează credința riscă o ardere figurată: ostracizare socială, educațională și profesională, și excluderea prin intermediul proceselor și campaniilor furibunde pe rețelele sociale. Omniprezența și puterea culturii noastre populare high-tech alimentează apostazia într-un alt mod. Ele furnizează un grad de distracție fără precedent.

O parte a condiției umane rezidă în faptul că există mari întrebări care ar trebui să ne privească în față. Suntem creați sau suntem simple accidente materiale? Are viața noastră vreo semnificație sau vreun scop? Dar, așa cum remarcă Blaise Pascal, în loc să își bată capul cu aceste întrebări, oamenii pot fi ușor distrași de la meditația asupra „lucrurilor supreme”.

Într-adevăr, trăim azi într-o epocă a distragerii, în care ne putem adânci într-o lume a stimulilor digitali și a conectivității universale. Și avem mijloace aproape nelimitate de a ne satisface toate poftele fizice. Este un alt fenomen care suprimă mecanismele de autocorecție sociale – acesta face și mai dificilă refacerea societății.

În trecut, când societățile erau amenințate de haosul moral, când costul social al imoralității și al comportamentului iresponsabil al persoanei devenea atât de ridicat, societatea dădea înapoi și își reevalua drumul de urmat.

Dar astăzi – în fața tuturor acestor patologii crescânde – în loc să atace cauza propriu-zisă, statul joacă rolul de atenuator al consecințelor nefaste. Facem apel la stat să reducă costurile sociale ale prostului comportament personal și ale iresponsabilității.

Soluția la distrugerea familiei este transformarea statului într-un surogat de soț pentru mamele celibatate și un surogat de tată pentru copiii lor. Se cer tot mai multe programe sociale pentru a trata distrugerea. În timp ce credem că rezolvăm problemele, de fapt le întreținem. Începem printr-o libertate nelimitată și sfârșim prin a deveni dependenți de un stat coercitiv.

Este interesant de notat că această idee de stat privit ca atenuator al consecințelor nefaste a dat naștere la un nou sistem moral care merge mână în mână cu secularizarea societății. Poate fi numit sistemul „macro-moralității”. Este într-un fel răsturnarea creștinismului.

Creștinismul propăvăduiește o micro-morală. Transformăm lumea concentrându-ne asupra propriei noastre moralități și transformări. Noua religie secularistă ne învață macro-morală. Moralitatea unei persoane nu se măsoară după comportamentul său privat, ci după atașamentul său față de cauzele politice și față de o acțiune colectivă pentru a face față problemelor sociale.

Acest sistem ne determină să nu ne facem prea multe griji în legătură cu restricțiile impuse vieților noastre private, de vreme ce ne găsim mântuirea în manifestații. Ne putem expune sensibilitățile noastre morale manifestând pentru cutare sau cutare cauză.

Un eveniment recent a cristalizat diferența dintre aceste sisteme morale. Asistam la o slujbă într-o parohie unde nu merg de obicei, din Washington DC. La sfârșitul slujbei, președintele comitetului de ajutor social s-a ridicat pentru a-și prezenta raportul privind parohia. A evocat problema crescândă a persoanelor fără adăpost din California și a explicat că este nevoie de mai multe cantine sociale mobile pentru a-i hrăni. Fiind vorba de o biserică catolică, mă așteptam să facă apel la voluntari pentru a rezolva această necesitate. În schimb, președintele a relatat despre toate vizitele pe care Comitetul său le făcuse guvernului din DC militând în favoarea unor taxe mai mari și pentru alocarea de fonduri mai mari în vederea finanțării cantinelor sociale.

Un al treilea fenomen care îngreunează revenirea pendulului este modul în care legea este utilizată ca un berbec pentru a sparge valorile morale

tradiționale și pentru a le înlocui cu relativismul moral în calitate de nouă ortodoxie. Legea este utilizată ca armă în mai multe domenii.

În primul rând, fie prin legislație, fie, mai frecvent, prin interpretare juridică, seculariștii au urmărit în mod constant să elimine legile care reflectă normele morale tradiționale.

La început, aceasta implica revenirea asupra unor legi care interziceau diverse comportamente. Așa a fost decizia hotărâtoare privind legalizarea avortului. Și apoi legalizarea eutanasiilor. Lista continuă. Mai recent, am văzut cum legea a fost folosită cu agresivitate pentru a forța persoane și entități religioase să subscrie la practici și politici opuse religiei lor.

Problema nu este că religia este impusă altora. Problema este că valorile seculariste și anti-religioase sunt impuse cu forța credincioșilor. Acest lucru îmi amintește că unii împărați romani nu puteau să-i lase în pace pe supușii lor creștini, ci îi obligau să-și încalce conștiința aducând jertfe împăratului considerat zeu.

Tot așa, activiștii seculariști de astăzi nu acceptă să trăiască și să-i lase și pe alții să trăiască – nu le place să lase persoanele religioase să își practice credința. În schimb, par să simtă plăcere obligându-i pe oameni să-și încalce conștiința. De exemplu, ultima Administrație (Obama) a încercat să-i constrângă pe angajatorii religioși, inclusiv ordinele religioase catolice, să își încalce opiniile religioase sincere participând la finanțarea contraceptivelor și abortivelor în cadrul asigurărilor de sănătate. De asemenea, California a cerut centrelor pro-viață pentru asistarea gravidelor să răspândească pliante legate de dreptul la avort.

Acest refuz de a accepta libera exercitare a religiei este relativ recent. Cu doar 25 de ani în urmă, societatea noastră era unanim de acord că legile trebuie să țină cont de credințele religioase. În 1993, Congresul a adoptat legea Restaurării Libertății Religioase. Scopul legii era de a acorda maximum de înlesniri pentru religie atunci când guvernul adoptă politici generale care ar putea fi susceptibile să îngreieze practica religioasă.

La acea vreme, legea nu a fost considerată controversată. Recent, când procesul de secularizare s-a accelerat, legea a fost atacată și ideea de înlesnire religioasă a căzut în desuetudine. Deoarece această Administrație (Trump) susține cu fermitate înlesnirea religioasă, câmpul de luptă s-a deplasat către statele componente.

Epicentrul acestor atacuri la adresa religiei sunt școlile. Pentru mine, aceasta este provocarea cea mai serioasă la adresa libertății religioase.

Pentru oricine are o credință religioasă, partea cea mai importantă a exercitării acestei religii este învățarea ei de către copiii noștri. **Transmiterea**

creдинței: nu există un dar mai mare pe care îl putem face copiilor noștri, nici o mai mare exprimare a iubirii noastre față de ei.

Imixtiunea guvernului în acest proces reprezintă un monstruos atentat la adresa libertății religioase.

Totuși, exact aici se dă bătălia și îi văd pe seculariști atacând pe trei fronturi.

Primul front este conținutul programei în școlile publice. Numeroase state adoptă programe de studiu incompatibile cu principiile religioase tradiționale după care părinții încearcă să-și crească copiii. Statele fac adesea acest lucru fără vreo opțiune alternativă pentru familiile religioase. Într-adevăr, în unele cazuri, școlile pot chiar să nu îi înștiințeze pe părinți despre lecțiile pe care au de gând să le predea în legătură cu subiecte controversate privind comportamentul și relațiile sexuale. Acest lucru îi plasează pe părinții care se opun ortodoxiei seculariste în fața unei alegeri dificile: să încerce să strângă banii necesari pentru școlile private sau învățământul la domiciliu, sau să accepte ca fiilor lor să li se inoculeze mesaje pe care ei personal le resping cu tărie.

O a doua axă a atacului în domeniul educației îl reprezintă politicile de stat menite să lipsească școlile religioase de fonduri și să-i încurajeze pe elevi să se orienteze către școlile seculare.

Un al treilea tip de atentat la libertatea religioasă în domeniul educației constă în eforturile recente de a utiliza legile statelor pentru a constrânge școlile religioase să adere la ortodoxia secularistă.

Luată împreună, toate aceste cazuri creează un tablou îngrijorător. Vedem că statul impune școlilor publice locale să se angajeze în dezbateri sociale controversate, fără a ține cont de opiniile religioase ale elevilor și părinților. Într-adevăr, aceste state pretind comunităților locale să facă din școlile lor publice locuri neospitaliere pentru familiile având valori religioase tradiționale; implicit, acestor familii li se spune să se conformeze sau să plece.

Sunt exercitate totodată presiuni asupra școlilor religioase pentru a renunța la convingerile lor. Din simplul motiv sau caracterului lor religios, acestea duc lipsă de fonduri – elevilor care ar dori să le frecventeze li se spune că nu vor putea primi burse decât dacă se orientează spre alte opțiuni. În același timp, ele sunt amenințate cu acțiuni în justiție și în curând vor fi amenințate cu respingerea acreditării dacă nu renunță la caracterul lor religios. Dacă aceste măsuri vor reuși, persoanele cu convingeri religioase vor deveni din ce în ce mai marginalizate.

Nu vreau prin aceasta să afirm că nu există nici o speranță de reînnoire morală pentru țara noastră. Însă nu putem sta cu brațele încrucișate și spera că pendulul va reveni de la sine în poziția normală.

În calitate de catolici, noi aderăm la valorile iudeo-creștine care au făcut din țara noastră una excepțională. Și știm că primul lucru care trebuie făcut pentru a promova reînnoirea este de a veghea ca principiile noastre să fie puse în practică în viețile noastre private. Înțelegem că doar transformându-ne pe noi putem transforma lumea din afara noastră.

Este o sarcină dificilă. Este dificil să rezști ispitelor constante ale societății noastre contemporane. Aici avem nevoie de har divin, de rugăciune și de ajutorul Bisericii noastre. Dincolo de asta, trebuie să punem și mai mult accentul pe educația morală a copiilor noștri. Educația nu este formare profesională. Ea îi conduce pe copiii noștri să știe că există un adevăr și îi ajută să-și dezvolte calitățile de a recunoaște și iubi adevărul, și disciplina de a trăi în conformitate cu acesta.

Nu putem avea o renaștere morală decât dacă reușim să transmitem generației următoare credința și valorile noastre cu toată vigoarea. Vremurile sunt ostile. Agențiile publice, inclusiv școlile publice, se secularizează și promovează din ce în ce mai mult relativismul moral.

Dacă este nevoie de o revenire în forță a învățământului catolic – și în general a școlilor afiliate la o religie – atunci acum este momentul.

În sfârșit, ca juriști, trebuie să fim în mod deosebit de activi împotriva luptei duse contra religiei pe plan juridic. Trebuie să fim vigilenți pentru a rezista acțiunilor întreprinse de forțele secularizării, pentru a exclude din spațiul public punctele de vedere religioase și pentru a împiedica libera exercitare a credinței noastre.

Vreau să vă asigur că atâta timp cât voi fi Procuror General, Departamentul Justiției se va afla în avangarda acestei lupte, gata să se bată pentru cea mai scumpă dintre libertățile noastre: libertatea de a trăi în conformitate cu credința noastră.

MICA PUBLICITATE

Corneliu Vadim Tudor

PIERDUT busola țării mele,
E nulă, n-o vreau înapoi.
Ne-am rătăcit în vremuri grele,
Doamne ferește de război.

PIERDUT rușinea celor care
Ar trebui să stea la post.
Mai lacomi decât niște fiare
Ei dau exemplul cel mai prost.

PIERDUT memoria curată
A tot ce-am fost, și noi, cândva.
Orfani de mamă și de tată,
Istoria nu ne mai vrea.

PIERDUT coloana vertebrală,
Ne prostituăm, ne umilim ,
Străinii ne pun capu-n poală,
Umblăm prin lume și cerșim.

PIERDUT cea mai de preț comoară:
Credința-n bunul Dumnezeu.
Adio, scumpa noastră țară!
E-n bernă sfântul Curcubeu...

SĂRMANĂ ȚARĂ ...

Iuri Floroiu

Sărmană țară, nori se-adună...
Te sfâșie și corbi și fiare,
Ți-e trupul tot numai o rană
Și nici să strigi nu ai suflare.

Vândută-ai fost pe trei arginți,
De trădători și de nemernici.
Copiii tăi sunt învrăjbiți...
Românii nu mai sunt puternici?

Cine să-ți apere mândria,
Când fiii tăi prea dezbinați
Uitat-au ce e omenia
Și frate luptă contra frați?

Unde s-au dus apărătorii țării?
Eroii nu mai au urmași?
Ridică Doamne din mormânt martirii,
Dacă cei vii sunt muți și lași!

Învie Doamne moșii și strămoșii,
Ce-au fost ai țării bravi bărbați,
Să vadă azi mișeii și fricoșii
Ce-nseamnă pentru țară să te bați!

DACĂ-I BAL ... BAL SĂ FIE!

Alexandru Omeag

Anunțat cu surle și trâmbițe, apoi reprogramat din motive independente de voința organizatorilor, **Balul Asociației** a avut loc joi, 31 octombrie 2019 și *s-a înscris în ciclul de manifestări aprobate de Adunarea generală pentru a marca așa cum se cuvine împlinirea a 20 de ani de la înființarea Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul de Informații Externe.*

A fost o atmosferă de vis... Participanții au sosit rând pe rând, îmbrăcați „la patru ace”, au salutat în stânga și în dreapta pe foștii camarazi, soțiile și-au transmis discret bezele... au pătruns în sala amenajată special pentru această sărbătoare, și-au ocupat locurile la mese și, din acest moment, au început surprizele, care s-au ținut una după alta, spre bucuria tinerilor noștri pensionari.

În deschiderea „lucrărilor”, președintele Asociației a vorbit despre semnificația evenimentului sărbătorit, după care orchestra și toți cei din sală au cântat *Tatăl nostru care ne ești în ceruri*, iar preotul a binecuvântat bucatele, băutura și mesenii nerăbdători să înceapă showul. În aplauzele celor peste 240 de participanți, s-a dat semnalul pentru declanșarea „ostilităților”.

Buna dispoziție a fost întreținută, și în acest an, de **formația Crayng**, care ne-a încântat urechile cu melodii de petrecere și cântece la modă în anii tinereții noastre.

Nu-i de mirare că generosul spațiu de dans a fost aproape tot timpul aglomerat, protagoniștii (unii mai vioi, alții pe ritmuri mai lente) demonstrând că nu au uitat pașii și că... încă mai pot!

Doar când muzicanții își mai trăgeau oleacă sufletul, *combatanții* se așezau din nou la mesele frumos împodobite, unde îi așteptau mâncare aleasă și vinuri pe măsură. Dar nu pentru mult timp... pentru că la microfon se anunță un intermezzo al colegilor noștri Emil Răchită și Tudor Ionescu, care ne-au delectat cu un grupaj de melodii folk-rock, ce ne-au adus aminte cât de tineri și frumoși mai suntem încă!

După prestația celor doi *recidiviști*, a urmat *bomba* serii: Colegul și prietenul nostru, **Ion Constantin**, doctor în istorie, ne-a demonstrat că mănuiește clapele acordeonului la fel de bine precum condeii și ne-a oferit un potpuriu de melodii, care au ridicat sala în picioare.

„*Vedeta*” balului a fost, însă, *tortul aniversar*, în jurul căruia s-au adunat toți mesenii, care i-au cântat în cor *Mulți ani trăiască* Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul de Informații Externe.

Trecuseră deja câteva ore bune... afară se înnoptase de-a binelea, dar ai noștri nu se lăsau duși cu una cu două. Într-un final, vârsta, oboseala și „recomandările” soțiilor au învins, iar bravii combatanți au început să lase garda jos și, ușor-ușor, să se îndrepte spre ieșire.

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI

Noiembrie – decembrie: Membri ai Consiliului Director și redactorul șef al Revistei, Periscop, au participat la o serie de manifestări culturale dedicate marcării celor trei decenii de la evenimentele din 1989, care au avut loc la Târgul Gaudeamus, Fundația Europeană Titulescu, Banca Națională a României, Librăria „Mihail Sadoveanu”, biblioteci ori alte locații din Capitală.

10 decembrie: Membri ai Biroului executiv al Asociației și ai Colegiului de redacție al Revistei Periscop au participat la activitatea organizată la Palatul Cercului Militar Național pentru aniversarea a 10 ani de la apariția Revistei Vitralii, editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din SRI.

11 decembrie: Președintele, vicepreședintele cu probleme sociale și secretarul-general au participat la Consfătuirea de lucru a președinților structurilor asociative ale cadrelor militare în rezervă și în retragere din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională. Măsurile adoptate cu acest prilej vizează îmbunătățirea cooperării între structurile semnatare ale Acordului-cadru.

19 decembrie: În ședința Consiliului director au fost analizate problemele curente ale Asociației. Au fost aprobate măsurile pentru organizarea sărbătoririi membrilor Asociației noastre, care au împlinit 70, 75, 80, 85 sau 90 de ani în semestrul II/2019 și fondurile necesare. Aceasta se va desfășura în primul trimestru al anului 2020, la o dată ce va fi comunicată ulterior de Biroul executiv. De asemenea, au fost aprobate fondurile necesare pentru cheltuielile curente ale Asociației în trimestrul I/2020.

Biroul executiv al Asociației

Cu prilejul Sărbătorilor de iarnă, Consiliul director al ACMRR și Colegiul de redacție al revistei Periscop adresează membrilor Asociației, colaboratorilor și cititorilor noștri sincere urări de sănătate, viață îndelungată, bucurii și noi împliniri.

LA MULȚI ANI!